

تصویر ابو عبد الرحمن الکوردی

شەرحی
تەصریفی زەنجانی

مامۆستا

مەلا عبدالکریمی مدرّس

وەری گێراوەتە سەر کوردی

دووبارە نووسینەو

ئامادەکردنی بۆ چاپ

مەولود باوە مراد کوردی

شه‌رحی

ته‌صریفی زه‌نجانانی

مامۆستا

مه‌لا عبدالکریمی مدرّس

وه‌ری گیراوه‌ته‌سه‌ر کوردی

دوباره‌نوسینه‌وه

ئاماده‌کردنی بو چاپ

مه‌ولود باوه‌مراد کوردی

(۱۳۷۰ ه‌ش = ۱۹۹۱ زایینی)

مدرس، عبدالکریم، ۱۲۸۳ - ، شارح.
شه رحی تصریفی زهنجانی / عبدالکریمی مدرس؛
دوباره نویسنموه ناماده کردنی بوچاپ مه ولودباوه
مرادکوردي. — سنندج: انتشارات کردستان، ۱۳۷۸.
۲۴ ص.

ISBN 964-6546-54-4: ۸۰۰۰ ریال

فهرستنویسی براساس اطلاعات فیپا.
عنوان دیگر: تصریف زهنجانی.
کردی.

- ۱. زهنجانی، عبدالوهاب بن ابراهیم، -
- ۶۵۵ق. - تصریف -- نقد و تفسیر. ۲. زبان عربی --
- صرف. الف. زهنجانی، عبدالوهاب بن ابراهیم، -
- ۶۵۵ق. - تصریف. شرح. ب. باوه مرادکوردي، مولود،
- ۱۳۳۶ - ، ویراستار. ج. عنوان. د. عنوان:
التصریف. شرح.

۴۹۲/۷۵

PJ۶۱۳۱/۹ت۶۰.۴۷۲۲۷
۱۳۷۸

۱۷۷۶۵-۷۸م

کتابخانه ملی ایران

سنه: شه قامی شهیدان پاساژی عزیزه تی ئیتشاراتی کوردستان تلفن ۲۲۲۵۳۸۲

ناوی کتیب: ته تصریفی زهنجانی

دانراوی: ماموستا مه لا عبدالکریم مدرّس

چاپ: یه کهم ۱۳۷۸

: چاپخانه

هه ژمار: ۳۰۰۰ بهرگ

حروفچینی: نهحمه ده شاری سنه - تهلهفون ۲۲۵۴۱۰۱

ناشر: ئیتشاراتی کوردستان

: شابک

ناوه روک

۵	مقدمه
۷	التصريف
۹	الفعل
۱۱	الثلاثى المجرد
۲۱	الرباعى المجرد
۲۳	ثلاثى مزيد فيه
۴۴	الرباعى المزيد فيه
۴۷	المتعدى و اللازم
۵۱	فصل فى امثله تصريف هذه الافعال
۵۲	الفعل الماضى - المبنى للفاعل
۵۷	الفعل الماضى - المبنى للمفعول
۶۰	الفعل المضارع
۶۳	المبنى للفاعل من المضارع
۶۸	المبنى للمفعول من المضارع
۶۹	المضارع المجزوم
۷۳	المضارع المنصوب
۸۲	انواع فعل الامر «الامر بالصيغة»
۹۲	بيان نون التاكيد الخفيفة و الثقيلة
۱۰۳	اسم الفاعل و المفعول من الثلاثى المجرد
۱۰۳	اسم الفاعل

١٠٦	اسم المفعول من الثلاثي المجرد .....
١١٢	اسم الفاعل و المفعول من ما زاد على الثلاثة .....
١١٥	فصل فى المضاعف .....
١٢٧	فصل فى المعتل .....
١٢٨	الاول: المعتل الفاء .....
١٣٧	الثانى: المعتل العين .....
١٦١	الثالث: المعتل اللام .....
١٩٢	النوع الرابع: المعتل العين و اللام .....
١٩٨	النوع الخامس: المعتل الفاء و اللام .....
٢٠٣	النوع السادس: المعتل الفاء و العين .....
٢٠٤	النوع السابع: المعتل الفاء و العين و اللام .....
٢٠٥	فصل (فى المهموز) .....
٢٢٨	فصل (فى بناء اسمى الزمان و المكان) .....
٢٣٤	فصل (اسم الآلة:....) .....
٢٣٦	تنبيه .....

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ وَاتَّبَاعِهِ بِاحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ ...

له پاش تقدیمی سوپاس بو خودای پهروه دگار وه ناردنی درود و سهلام بو چه زره تی پیغه مبهری نازدار محمدی موختار ﷺ وه بو هه موو آل و یارانن به ده وامی روژگار ...

عه رزم نه مه یه مادام دینی ئیسلام دامه زراوه له سه ر قورئانی پیروژ و چه دینه کانی پیغه مبهری دلسوز وه فامی نه وانه محتاجی علمی صرفه پیوسته هه موو زانایه کی دین علمی صرف بزانی، وه له بهر نه وه ی که متنی تصریفی مه شهو به (عزی) له تألیفاتی شیخ عزالدین ابو فضائل زه نجانی متوفی له سالی شه ش سه دو په نجاو پینجی هجری دا - په حمه تی خوی لی بی - پر مه عناو جوان بوو پوناکم کرده وه به زمانی نیشتمانی بو نه وه قوتایه کانمان به ئاسانی له علمی صرف به شدار بن.

وه له سه ر واقعی حال ناوم نابه (شه رحی تصریف بو قوتابی شه ریف).

هیوام وه هایه که بی به بناغی زانایی بو هه موو قوتایه کانمان.

روله ی خوشه وئست نوری چاوام مایه ی پیروزی ژینی جهانم

شەرحم کرد لەبۆت مەتنی زەنجانی	بەزمانی شیرین لانیشتمانی
هەتا بەو شەرحە ببن بە زانا	لە عیلمی صرفا ببەتەوانا
ناوی واقعی شەرحی تصریفە	پروناکی دلی پۆلە ی شەریفە
لەپاش ئەم شەرحە نەحویش وەرێگرن	هەتا بە نوری علمەو بەمرن
ئایینی ئیمە دینی ئیسلامە	سەرچاوەی ئیسلام خیرالکلامە
قورئانە و تەدیت بو خیرالعباد	ئێجماعی ئوومە و حوکمی ئیجتەهاد
بە بێ صرف و نەحو دەس نادا بۆکەس	فامی ئەساسی دینی موقەدەس
پاش ئەم علمانەیش بە باقی علوم	ئەبن بە زانای مەنطوق و مەفهوم
مامی شارحەتان عبدالکریمە	خادمی علم و دەرس و تەعلیمە
گەلی تالبە بو علم و کەمال	بو خۆی بو عەالم گەورە یا منال
تکایە بە دل دوای بو بکەن	رجایە خودا رازی ببی لی

* * * * *

بسم الله الرحمن الرحيم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَ
أَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ
إِعْلَمَنَّ أَنَّ التَّضْرِيفَ فِي اللُّغَةِ التَّغْيِيرُ وَفِي الصِّنَاعَةِ تَخْوِيلُ الْأَضْلِ
الْوَاحِدِ إِلَى امْتِلَاءِ مُخْتَلِفَةٍ لِتَحْصِيلِ مَعَانٍ مَقْصُودَةٍ لَا تَحْصُلُ إِلَّا بِهَا

«إِعْلَمَنَّ» تَوْزانه «أَيُّهَا الْمُتَعَلِّمُ» نهی که سنی که نه ته وی فیری زانیاری
بی «أَنَّ التَّضْرِيفَ فِي اللُّغَةِ التَّغْيِيرُ» که لفظی تصریف له زمانی عه ره با
گوژراندنه «وَفِي الصِّنَاعَةِ» وه له عورفی نه هلی علمی صرف دا «تَخْوِيلُ
الْأَضْلِ الْوَاحِدِ» نقل کردنی نه صلی واحده که مصدوره «إِلَى امْتِلَاءِ
مُخْتَلِفَةٍ» بۆ لای چهند مثالی واکه جیان له یه کتر له حهره کات و
سه که ناتاوه له زور و که می حروفی زیادا، وه یه کیکن له حروفی
نه سلی یه دا، نه وه نقل کردنه یش بۆچی یه؟

«لِتَحْصِيلِ مَعَانٍ مَقْصُودَةٍ لَا تَحْصُلُ إِلَّا بِهَا» بۆ په یدا کردنی چهند
مانایه کی مه قصودی وایه که بۆمان په یدا نابن به و مثالانه بی.

بۆ وینه له و مثالانه: فعلی ماضی وه کو (ضَرَبَ) که (ضرباً) مصدور و
نه صله بۆی هه تا نقلی (ضرباً) نه که ی بۆ (ضَرَبَ) حاصل نابی بۆ تو
مه عنایی له و معنایانه ی که مه قصودن، وه کو لیدانی که سنی له که سنی له
زه مانای رابردودا.

وه له و مثالانه: فعلی مضارع وه کو (يَضْرِبُ) هه تا (ضرباً) نه که ی به

(يَضْرِبُ) بۆ تۆ پەیدا نابێ مه‌عنای له‌و مه‌عانیه‌ مه‌قصوره‌ وه‌ کو لی‌دانی
که‌سی له‌ که‌سی ئیسته‌ یا له‌ کاتی دوایدا.

وه‌ له‌و مثالا‌نه‌: فعلی ئه‌مر وه‌ کو (اَضْرِبْ) که‌ (ضَرْباً) مصدیره‌ که‌یه‌ تی
هه‌تا (ضَرْباً)

نه‌ که‌ی به‌ (اَضْرِبْ) بۆ تۆ پەیدا نابێ مه‌عنای له‌و مه‌عانیه‌ مه‌قصوره‌ وه‌ کو
ئه‌مرکردن به‌ لی‌دان.

وه‌ له‌و مثالا‌نه‌: فعلی نه‌هی وه‌ کو (لَا تَضْرِبْ) که‌ (ضَرْباً) مصدیره‌ و
ئه‌صله‌ بۆی هه‌تا (ضَرْباً) نه‌ که‌ی به‌ (لَا تَضْرِبْ) بۆت پەیدا نابێ مه‌عنای
له‌و مه‌عانیه‌ مه‌قصوره‌ وه‌ کو نه‌هی کردن بێ له‌ لی‌دان.

وه‌ له‌و مثالا‌نه‌: اسمی فاعل وه‌ کو (ضَارِبٌ) که‌ (ضَرْباً) مصدیره‌ که‌یه‌ تی
هه‌تا (ضَرْباً) نه‌ که‌ی به‌ (ضَارِبٌ) بۆت پەیدا نابێ مه‌عنای له‌و مه‌عانیه‌ که
مه‌قصوره‌ وه‌ کو ناوی که‌سی بێ که‌ ئه‌دات له‌ که‌سی.

وه‌ له‌و مثالا‌نه‌: اسمی مفعول وه‌ کو (مَضْرُوبٌ) که‌ (ضَرْباً)
مصدیره‌ که‌یه‌ تی هه‌تا (ضَرْباً) نه‌ که‌ی به‌ (مَضْرُوبٌ) بۆت پەیدا نابێ
مه‌عنای له‌و مه‌عانیه‌ که‌ مه‌قصوره‌ وه‌ کو ناوی که‌سی بێ که‌ لی‌ ئه‌دری.

وه‌ له‌و مثالا‌نه‌: اسمی زه‌مان و مه‌کان وه‌ کو (مَضْرِبٌ) که‌ (ضَرْباً)
مصدیره‌ که‌یه‌ تی هه‌تا (ضَرْباً) نه‌ که‌ی به‌ (مَضْرِبٌ) بۆ تۆ پەیدا نابێ مه‌عنای
له‌و مه‌عانیه‌ که‌ مه‌قصوره‌ وه‌ کو ناوی ئه‌وکات و شو‌ئنه‌ که‌ لی‌دانی تی‌دا
ئه‌کری.

وه‌ له‌و مثالا‌نه‌: اسمی ئاله‌تی عه‌مه‌ل وه‌ کو (مِضْرَبٌ) وه‌ (ضَرْباً)
مصدیره‌ که‌یه‌ تی هه‌تا (ضَرْباً) نه‌ که‌ی به‌ (مِضْرَبٌ) بۆ تۆ پەیدا نابێ مه‌عنای
له‌و مه‌عانیه‌ که‌ مه‌قصوره‌ وه‌ کو ئاله‌تی بێ که‌ لی‌دانی پێ ئه‌کری.

الْفِعْلُ

ثُمَّ الْفِعْلُ إمَّا ثَلَاثِيٌّ وَإِمَّا رُبَاعِيٌّ وَكُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا إمَّا مُجَرَّدٌ أَوْ مَزِيدٌ فِيهِ وَكُلُّ وَاحِدٍ مِنْهَا إمَّا سَالِمٌ أَوْ غَيْرُ سَالِمٍ وَنَغْنَى بِالسَّالِمِ مَا سَلِمَتْ حُرُوفُهُ الْأَصْلِيَّةُ الَّتِي تُقَابِلُ بِالْفَاءِ وَالْعَيْنِ وَاللَّامِ مِنْ حُرُوفِ الْعِلَّةِ وَالْهَمْزَةِ وَالتَّضْعِيفِ.

«ثُمَّ» پاش نه‌وه که زانیت ته‌صرف له‌زمانی عه‌ره‌با‌گورانده وه له عورفی زانایانی علمی صه‌رفدا‌گوریزانه‌وه‌ی مصده‌ره بو‌چهن مثالی، بزانه «الْفِعْلُ» نه‌وه‌ی که ناوی فعله لفظیکه ده‌لآلت بکا له‌سه‌ر کرده‌وه‌یی وه کاتی نه‌و کرده‌وه وه نیسبه‌ت‌دانی بو‌لای که‌سی: «إِمَّا ثَلَاثِيٌّ» یا سی‌ حه‌رفی‌یه وه‌کو (نَصَرَ) .. «وَإِمَّا رُبَاعِيٌّ» یا چوار حه‌رفی‌یه وه‌کو (دَخَرَجَ) «وَكُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا» وه هه‌ریه‌کی له فعلی سی‌ حه‌رفی و چوار حه‌رفی «إِمَّا مُجَرَّدٌ» یا روته له‌حروفی زیاده وه‌کو نه‌و مثالانه که نیسته وتمان «أَوْ مَزِيدٌ فِيهِ» یا له حروفی زیاده‌ی تیا هه‌یه وه‌کو: (أَكْرَمَ) و (قَاتَلَ)، «وَكُلُّ وَاحِدٍ مِنْهَا» وه هه‌ریه‌کی له فعلی سی‌ حه‌رفی و چوار حه‌رفی وه له مجرد و مزید فیه «إِمَّا سَالِمٌ أَوْ غَيْرُ سَالِمٍ» یا سالمه یا غه‌یره سالمه ...

«وَ نَغْنَى بِالسَّالِمِ» وه نیمه که ته‌هلی علمی صه‌رفین قه‌صد نه‌که‌ین به سالم «مَا سَلِمَتْ حُرُوفُهُ الْأَصْلِيَّةُ الَّتِي تُقَابِلُ بِالْفَاءِ وَالْعَيْنِ وَاللَّامِ» فعلیکی وه‌ها که خالی بن حروفه نه‌صلی‌یه‌کانی که نه‌وانه‌ن به‌رامبه‌ر نه‌ک‌رین به (فی) و (عین) و (لام) فَعَلَ «مِنْ حُرُوفِ الْعِلَّةِ وَالْهَمْزَةِ وَ التَّضْعِيفِ» له حروفی عله که نه‌لف (ا) وه واو (و) وه یه (ی)‌یه، وه له هه‌مه‌زه، وه له دووقات‌کردنه‌وه‌ی حه‌رف.

جا مادام فعلی سالم نه‌وه بی که خالی بی له‌مانه، نه‌بی هەر فعلی که
یه‌کی له‌مانه‌ی تیاپی غه‌یره سالم بی وه‌کو: - (قَالَ) (بَاعَ) (سَأَلَ) (مَدَّ)
(وَشَوَّسَ) که نه‌صلی قال قول بووه وه نه‌صلی باع بیع بووه وه نه‌صلی مدَّ
به‌گرتنی داله‌که‌ی مَدَدَ بووه.

جا بزائن: قه‌ولی مصنف که فهرموی: (تُقَابِلْ) ئیشاره‌یه بو لای نه‌وه که
نه‌مثالی: (نَصَرَ) وه (ضَرَبَ) وه (سَأَلَ) پیان نه‌لین (مَوْزُون) یانی
هه‌لکیشراو، وه حروفی فَعَلَ (موزون به) واته پیا هه‌لکیشراو وه پیشیان
نه‌وتری میزان وه عه‌قلی ئینسانیش میزانه به مه‌عنا ترازوی کیشانه‌وه
ئینسانیش وازنه یانی ده‌ست هه‌لکیش. یعنی ئینسانی صرفی هەر
صیغه‌یه‌کی ده‌ست که‌وت له ترازوی عه‌قلی خویا نه‌یکیشی به حروفی
(فَعَلَ) دا جا هەر حه‌رفی ریکی (فی) فعل بوو پی‌ی نه‌لین فاء‌الفعل، وه
هەر حه‌رفی ریکی (عین) فعل بوو پی‌ی نه‌لین عین‌الفعل، وه هەر حه‌رفی
ریکی (لام) فعل بوو پی‌ی نه‌لین لام‌الفعل.

قاعده‌یه: هەر حه‌رفی زیاد بکری له‌سه‌ر حروفی نه‌صلیه‌ی موزون
زیادیش نه‌کری له‌سه‌ر حروفی میزان، وه هەر حه‌رفی لا‌بری له موزون
لاش نه‌بری له میزان. بو وینه نه‌لی: نَصَرَ له‌سه‌ر وه‌زنی فَعَلَ وه يَنْصُرُ
له‌سه‌ر وه‌زنی يَفْعَلُ وه قاضی له‌سه‌ر وه‌زنی فاعِلُ وه (قاضٍ) به‌حه‌ذفی
(ی) له‌سه‌ر وه‌زنی فاعٍ به‌لا‌بردنی لام‌الفعله‌که‌ی. وه ئهم قاعده‌یه له‌هموو
مشتقاتا دامه‌زراوه مه‌گه‌ر له‌بازی فروعی بابی تَفْعَلُ وه تَفَاعُلُ وه ئینفعال‌دا
له‌واندا له‌موزوندا حه‌رفی زیاد نه‌کری وه له‌میزانه‌که‌یا زیاد نا‌کری، وه له

أَمَّا الثَّلَاثِيُّ الْمَجْرَدُ فَإِنْ كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى فَعَلٍ مَفْتُوحٍ الْعَيْنِ
فَمُضَارِعُهُ عَلَى يَفْعُلُ بضم العين أو كسرهما نحو قولك: نَصَرَ يَنْصُرُ
نَصْرًا

موزونا بازي حرف لائه بري وه له ميزانا لانا بري وه كو له شوي ني خويا
حالي ته بي لي ان شاء الله تعالى. بزانن: ضمه و ره فعه هدر دوو بورن وه
نصبه و فه تحه هدر دوو سهرن وه كه سهره و جهره هدر دوو ژيرن وه جه زمه
و سكون هدر دوو زه نه ن، وه تنوين له ته لفظدا نونيكي ساكنه كه له پاش
حه ره كه ي ثاخر حه رفي كه ليمه وه يه، وه له كتابه تا دو بوره يا دو سهره يا دو
ژيره:

جا مصنف رحمه الله له ته فصيلي ته قسامي فعل دا فهرمووي: «أَمَّا الثَّلَاثِيُّ
الْمَجْرَدُ» واته: به شي فعلي سي حه رفي وا كه روت بي له حروف ي زياده
«فَإِنْ كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى فَعَلٍ مَفْتُوحٍ الْعَيْنِ» ته گهر فعله ماضيه كه ي له سهر
وه زني فَعَلَ بي به فه تحه ي عين الفعل كه «فَمُضَارِعُهُ عَلَى يَفْعُلُ بضم
العين أو كسرهما» ته وه فعله مضارعه كه ي له سهر وه زني يَفْعُلُ ته بي به
ضمه ي عين الفعل يا له سهر وه زني يَفْعُلُ ته بي به كسره ي عين الفعل. جا
مثالي فعلي ثلاثي مجردي وا كه ماضيه كه ي له سهر وه زني فَعَلَ بي به
فه تحه ي عين الفعل وه مضارعه كه ي له سهر وه زني يَفْعُلُ بي به ضمه ي
عين الفعل «نحو قولك: نَصَرَ يَنْصُرُ نَصْرًا» نَصَرَ فعلي ماضيه ته صلّه كه ي
نَصْرًا بوو كه مصدره عين الفعل كه مان مفتوح كرد وه تنوين كه عه لامه تي
مصدر بوو له ثاخره كه يه وه لامان برد بوو به نَصَرَ، يَنْصُرُ فعلي مضارعه

.....

نه صلّه که ی نَصَرَ بو که فعلی ماضی یه (ی) حه رفی مضارع بوو زیادمان
کرد له نه وه لیه وه به مه فتوحی فاء الفعله که مان ساکن کرد وه عین الفعله که مان
مضموم کرد وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه پرا به یَنْصُرُ.

وه نه گه ر مصدره له فعل دروست بکه یین نه لّیین نَصْرًا مصدره
نه صلّه که ی نَصَرَ بوو وه فعلی ماضی بوو جا عین الفعله که مان ساکن کرد وه
تنوین که عه لامه تی مصدر بوو لاحق مان کرد به تاخره که یه وه بوو به نَصْرًا.
جا بزانه نه م بابیه بابی نه وه له وه قاعده ی بابی نه وه له نه مه یه: - هر
فعلیکی ثلاثی مجرد ماضی یه که ی له سه ر وه زنی (فَعَلَ) بی به فه تحه ی
عین الفعل وه مضارع که ی له سه ر وه زنی (يَفْعَلُ) نه وه له بابی نه وه له وه کو:
دخل، يدخل، صان، يصون، غزا، يغزو، مدّ، يمدّ، بَاء، يَبْوءُ،

*** **

«وَضَرَبَ يَضْرِبُ وَ قَدْ يَجِيءُ مُضَارِعُهُ عَلَى يَفْعَلُ بفتح العين

«وَضَرَبَ يَضْرِبُ» عه طفه له سهر قه ولی مصنف که هه رموی نَصَرَ يَنْصُرُ یانی مثالی فعلی ثلاثی مجردی واکه ماضی به که ی له سهر وه زنی فَعَلَ بئ به فه تحه ی عین الفعله که وه مضارعه که ی له سهر وه زنی یَفْعَلُ بئ به که سهر ی عین الفعله که نه وه وه کو قه ولی تَوَّه که نه لَیَّتْ: -

ضَرَبَ، يَضْرِبُ، ضَرْباً - ضَرَبَ فعلی ماضی به نه صلّه که ی ضَرْباً بوو عین الفعله که مان مفتوح کرد، وه تنوین که علامه تی مصدر بوو له ناخره که یه وه لامان برد، بوو به ضَرَبَ، يَضْرِبُ فعلی مضارعه وه نه صلّه که ی ضَرَبَ بوو، (ئی) حهرفی مضارع بوو زیادمان کرد له نه وه لیه وه وه فاء الفعله که مان ساکن کرد، وه عین الفعله که مان مکسور کرد، وه لام الفعله که مان مرفوع کرد، گه را به يَضْرِبُ. وه نه گه ر مصدره که یش له فعلی ماضی دروست بکه ین نه لَیْنُ نه صلی ضَرْباً ضَرَبَ بوو عین الفعله که مان ساکن کرد وه تنوین که علامه تی مصدر بوو لاحق مان کرد به ناخره که یه وه گه را به ضَرْباً.

جا نه لَیْنُ نه م بابیه بابی ثانی، وه قاعده ی بابی ثانی نه مه یه: - هه ر فعلی ثلاثی مجرد بئ وه ماضی به که ی له سهر وه زنی (فَعَلَ) بئ به فه تحه ی عین الفعل وه مضارعه که ی له سهر وه زنی (يَفْعَلُ) بئ به که سهر ی عین الفعل نه وه له بابی ثانی. وه کو: عَرَفَ، يَعْرِفُ، بَاعَ، يَبِيعُ، رَمَى، يَرْمِي، جَاءَ، يَجِيءُ.

«وَقَدْ يَجِيءُ مُضَارِعُهُ عَلَى يَفْعَلُ بفتح العين» که می جار مضارعی

إِذَا كَانَ عَيْنُهُ أَوَّلَامُهُ حَرْفًا مِنْ حُرُوفِ الْحَلْقِ وَ هِيَ سِتَّةُ الْهَمْزَةِ وَ
الْهَاءِ، وَالْعَيْنُ وَالْخَاءُ، الْغَيْنُ وَالْخَاءُ نَحْو: سَأَلَ، يَسْأَلُ، سَلًّا

فَعَلَ كه مفتوح‌العینه له‌سهر وه‌زنی يَقَعْلُ به فه‌ت‌حه‌ی عین‌الفعل‌ئ‌ه‌ب‌ی «إِذَا
كَانَ عَيْنُهُ أَوَّلَامُهُ حَرْفًا مِنْ حُرُوفِ الْحَلْقِ» له کات‌یک‌ا عین‌الفعل‌ه‌که‌ی یا
لام‌الفعل‌ه‌که‌ی ح‌ه‌رف‌ئ‌ی ب‌ئ‌ی له ح‌ر‌و‌ف‌ی ح‌ل‌ق وات‌ه ئ‌ه و ح‌ه‌رف‌ان‌ه‌ی که له
گ‌ه‌ر‌ود‌ی‌ن‌ه د‌ه‌ر‌ه‌و‌ه، «وَ هِيَ سِتَّةُ» ئ‌ه و ح‌ه‌رف‌ان‌ه‌ی‌ش ش‌ه‌ش ح‌ه‌رف‌ن «الْهَمْزَةُ
وَالْهَاءِ، وَالْعَيْنُ وَالْخَاءُ، الْغَيْنُ وَالْخَاءُ» ه‌ه‌مز‌ه و ه‌ی، ع‌ه‌ی‌ن و ح‌ی،
غ‌ی‌ن و خ‌ئ‌ی. (۱)

جا مثالی فعلی ثلاثی مجردی غ‌ه‌ی‌ر‌ه س‌ال‌م ماضی‌ی‌ه‌که‌ی له‌س‌ه‌ر وه‌زنی
(فَعَلَ) ب‌ئ‌ی به فه‌ت‌حه‌ی عین‌الفعل‌ه‌که‌ی وه مضار‌ع‌ه‌که‌ی له‌س‌ه‌ر وه‌زنی (يَقَعْلُ)
ب‌ئ‌ی به فه‌ت‌حه‌ی عین‌الفعل‌ه‌که‌ی وه عین‌الفعل‌ه‌که‌ی ح‌ر‌ف‌ئ‌ی ب‌ئ‌ی له ح‌ر‌و‌ف‌ی
ح‌ل‌ق «ن‌ح‌و: سَأَلَ، يَسْأَلُ، سَلًّا» س‌ال فعلی ماضی‌ی‌ه‌که‌ی ئ‌ه‌ص‌ل‌ه‌که‌ی سَلًّا
بوو عین‌الفعل‌ه‌که‌ما‌ن م‌ف‌ت‌وح‌ ک‌ر‌د وه ت‌ن‌و‌ی‌ن ع‌لام‌ه‌ت‌ی م‌ص‌د‌ر‌بوو له ئ‌ا‌خ‌ر‌ی‌ه‌وه
ل‌ام‌ان ب‌ر‌د بوو به سَأَلَ.

يَسْأَلُ فعلی مضار‌ع‌ه‌که‌ی سَأَلَ بوو (ی) ح‌ه‌رف‌ی م‌ض‌ار‌ع‌ بوو له
ئ‌ه‌و‌ه‌ل‌ی‌ه‌وه زیاد‌ما‌ن ک‌ر‌د به م‌ه‌ف‌ت‌وح‌ی وه ف‌اء‌الفعل‌ه‌که‌ما‌ن س‌ا‌ک‌ن ک‌ر‌د وه
لام‌الفعل‌ه‌که‌ما‌ن م‌ر‌ف‌وع‌ ک‌ر‌د بوو به يَسْأَلُ.

وه ئ‌ه‌گ‌ه‌ر م‌ص‌د‌ر‌ه‌که‌ی‌ش له فعلی ماضی دروست ب‌ک‌ه‌ی‌ن ئ‌ه‌ل‌ی‌ی‌ن سَلًّا
م‌ص‌د‌ر‌ه‌ وه ئ‌ه‌ص‌ل‌ه‌که‌ی سَأَلَ بوو عین‌الفعل‌ه‌که‌ما‌ن س‌ا‌ک‌ن ک‌ر‌د وه ت‌ن‌و‌ی‌ن

وَمَنْعَ يَمْنَعُ مَنْعاً

علامه‌تی مصدر بوو لاحق مان کرد به ناخريه وه گه‌را به سَثَلًا.

«وَمَنْعَ يَمْنَعُ» عه طفه له سهر قه‌ولی مصنف که فهرمووی سأل یسأل یانی مثالی فعلی ثلاثی مجردی سالم که ماضی یه که ی له سهر وه زنی (فعل) بئی به فه تحه ی عین الفعل وه مضارع که ی له سهر وه زنی (يَفْعَلُ) بئی به فه تحه ی عین الفعل که ی وه لام الفعل که ی حه رفی بئی له حروفی حه لق وه کو «مَنْعَ يَمْنَعُ مَنْعاً» مَنْعَ فعل ماضی یه وه نه صله که ی مَنْعاً بوو عین الفعل که مان مفتوح کرد وه تنوین که علامه‌تی مصدر بوو لامان برد له ناخريه وه بوو به مَنْعَ.

يَمْنَعُ فعلی مضارعه نه صله که ی مَنْعَ بوو (ی) حه رفی مضارع بوزیاد مان کرد له نه وه لیه وه به مفتوحی وه لام الفعل که مان مرفوع کرد گه‌را به يَمْنَعُ.

وه نه گهر مصدره که یشی له فعلی ماضی دروست بکه ین نه لیّن مَنْعاً مصدره نه صله که ی مَنْعَ بوو عین الفعل که مان ساکن کرد وه تنوین عه لامه‌تی مصدر بوو لاحق مان کرد به ناخريه که یه وه گه‌را به مَنْعاً.

جائهم بابیه بابی ثالثه وه مه شهوره به بابی (به شهرت)، وه قاعده ی بابی ثالث وایه هدر فعلی ثلاثی مجرد بئی ماضی یه که ی له سهر وه زنی (فَعَلَ) بئی وه مضارعه که ی له سهر وه زنی (يَفْعَلُ) بئی به فه تحه ی عین الفعل که له ماضی و مضارع دا وه عین الفعلی یا لام الفعلی حه رفی بئی له حروفی حه لق نه وه له بابی ثالثه وه کو: - جَعَلَ، يَجْعَلُ و قَطَعَ، يَقْطَعُ وَ دَرَأَ، يَذْرَأُ.

جا له بهر نه وه نه م شوینه شوینی نه وه یه که ی ره خنه بگری وه بلی نه ی

وَأَبْنَى يَأْبَى شَاذٌ

مصنف تو پریارت دا کاتی مضارعی فَعَلَى مفتوح‌العین له‌سەر وه‌زنی یَفْعَلُ ئه‌بْنِ به‌فه‌ت‌حه‌ی عین‌الفعل به‌شهرتی که عین‌الفعلی یا لام‌الفعلی حه‌رفی بِنِ له‌حروفی حه‌لق که چی معارضه‌ی ئه‌م قسه‌ی تو ئه‌کا هاتنی (أَبْنَى يَأْبَى) به‌فه‌ت‌حه‌ی عین‌الفعل له‌ماضی و له‌مضارعدا مَعَ أَنَّهُ نه‌ عین‌الفعلی وه‌ نه‌ لام‌الفعلی له‌حروفی حه‌لق نیه‌ مصنف بو ده‌فعی ئه‌و ره‌خنه‌ فهرمووی: «وَأَبْنَى يَأْبَى شَاذٌ» هاتنی ماضی و مضارعی أَبْنَى يَأْبَى به‌فه‌ت‌حه‌ی عین‌الفعل به‌بِنِ شهرته‌که‌ی پِشَو شاذه‌ وه‌ ده‌رچوه له‌قاعده‌، وه‌ قاعده‌ و قانون نقلیان به‌شتی شاذ تیک ناچی چونکه قانونی نقلیان له‌سەر تماشای غالبه‌.

جا ئه‌گەر که‌سی بَلَّيْتُ چَلَوْنْ أَبْنَى يَأْبَى دانه‌نی به‌شاذ وه‌ غیره قیاسی مَعَ أَنَّهُ له‌قورئانی پیروژدا هاتووه‌ (و يَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ) وه‌ هه‌رچی له‌قورئاندا بَيَّتْ ئه‌بَيَّتْ قیاسی بِنِ له‌جوابیا ئه‌لَيِّنْ هاتنی أَبْنَى يَأْبَى له‌قورئانا مانع نیه‌ له‌وه‌ که‌ شاذبِنِ، له‌بهر ئه‌وه‌ شاذ سَيِّ به‌شه‌: -

۱- ئه‌وه‌یه‌ که‌ موخالفی قیاسه‌ به‌لام موافقی استعماله‌ وه‌کو أَبْنَى يَأْبَى.

۲- ئه‌وه‌یه‌ که‌ موخالفی استعماله‌ به‌لام موافقی قیاسه‌ وه‌کو داخل بوونی کاف له‌سەر ضمیر وه‌کو (که‌و) وه‌ (که‌ی).

۳- ئه‌وه‌یه‌ که‌ موخالفی استعماله‌ و قیاسه‌ وه‌کو داخل بوونی الف لام له‌سەر فعلی مضارع وه‌کو أَلْيَجْدَعُ وَ أَلْيَقْطَعُ جا به‌شی یه‌که‌م و دووهم مه‌قبولن وه‌فه‌صیحن وه‌به‌شی سَيِّ هم مه‌ردوده‌ و غیره فه‌صیح، وه‌ أَبْنَى

وَإِنْ كَانَ مَاضِيهِ عَلَى فَعَلَ بكسر العين. فَمُضَارِعُهُ عَلَى يَفْعَلُ بفتح العين. نحو عَلِمَ يَعْلَمُ عَلِمًا

يَأْبَى لَهُ مَقْبُولُهُ كَانَهُ فَهَ صِيحِهِ.

«وَإِنْ كَانَ مَاضِيهِ عَلَى فَعَلَ بكسر العين. فَمُضَارِعُهُ عَلَى يَفْعَلُ بفتح العين» یانی نه گهر ماضی فعلی ثلاثی مجرد له سهر وه زنی فَعَلَ بوو به کسره ی عین الفعل، نه وه مضارع که ی له سهر وه زنی (يَفْعَلُ) نه بی به فه تحه ی عین الفعل.

جا مثالی فعلی ثلاثی مجردی سالم ماضیه که ی له سهر وه زنی فَعَلَ بی به کسره ی عین الفعل وه مضارع که ی له سهر وه زنی يَفْعَلُ بی به فه تحه ی عین الفعل «نحو عَلِمَ يَعْلَمُ عَلِمًا» عَلِمَ فعل ماضیه نه صلّه که ی علماً بوو که مصدره فاء الفعله که مان مفتوح کرد وه عین الفعله که مان مکسور کرد وه تنوین علامه تی مصدر بوو له ناخريه وه لامان برد گه را به عَلِمَ.

يَعْلَمُ فعل مضارعه نه صلّه که ی عَلِمَ بوو، (بی) حه رفی مضارع بوو زیاد مان کرد له نه وه لیّه وه به مفتوحی فاء الفعله که مان ساکن کرد، وه عین الفعله که مان مفتوح کرد وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به يَعْلَمُ. وه نه گهر مصدر له فعل دروست بکه ین نه لَیْن علماً مصدره نه صلّه که ی عَلِمَ بوو فاء الفعله که مان مکسور کرد وه عین الفعله که مان ساکن کرد وه تنوین که علامه تی مصدر بوو لاحق مان کرد به ناخريه وه گه را به عَلِمًا.

جا نهم بابیه بابی رابعه وه قاعده ی بابی رابع وایه: - هدر فعلی ثلاثی مجرد بی ماضیه که ی له سهر وه زنی فَعَلَ بی به کسره ی عین الفعل وه

إِلَّا مَا شَدَّ مِنْ نَخْوٍ: حَسِبَ يَخْسِبُ وَ أَخَوَاتِهِ

مضارع‌ه‌ک‌ه‌ی له‌س‌ه‌ر وه‌زنی یَفْعَلُ بَیْ به‌فه‌ت‌ح‌ه‌ی عین‌الف‌ع‌ل‌ه‌ک‌ه‌ی ئه‌وه‌ له‌ بابی رابعه‌ وه‌کو: - شَهِدَ يَشْهَدُ وَ شَرِبَ يَشْرَبُ وَ حَمَدَ يَحْمَدُ وَ أَمْثَالُهَا. «إِلَّا مَا شَدَّ مِنْ نَخْوٍ: حَسِبَ يَخْسِبُ وَ أَخَوَاتِهِ» وات‌ه: ه‌ه‌ر ف‌ع‌ل‌ی ماضی‌یه‌ک‌ه‌ی له‌س‌ه‌ر وه‌زنی فَعِلَ بَیْ به‌ک‌س‌ر‌ه‌ی عین‌الف‌ع‌ل‌ ئه‌وه‌ مضارع‌ه‌ک‌ه‌ی له‌س‌ه‌ر وه‌زنی یَفْعَلُ ئه‌بَیْ به‌فه‌ت‌ح‌ه‌ی عین‌الف‌ع‌ل‌ ئیللا بازِی ف‌ع‌ل‌ی وا نه‌بَیْ که‌ ده‌رچوون له‌ قاعده‌و یاسا ئه‌وانه‌ ماضی‌یه‌ک‌ه‌یان له‌س‌ه‌ر وه‌زنی فَعِلَ به‌ک‌س‌ر‌ه‌ی عین‌الف‌ع‌ل‌ مضارع‌ه‌ک‌ه‌یان له‌س‌ه‌ر وه‌زنی یَفْعَلُ نیه‌ به‌فه‌ت‌ح‌ه‌ی عین‌الف‌ع‌ل‌ه‌ک‌ه‌ی به‌ل‌کو له‌س‌ه‌ر وه‌زنی یَفْعَلُ ئه‌بَیْ به‌ک‌س‌ر‌ه‌ی عین‌الف‌ع‌ل‌ه‌ک‌ه‌ی وه‌ک‌ حَسِبَ يَخْسِبُ وه‌هاو وینه‌کانی.

حَسِبَ ف‌ع‌ل‌ی ماضی‌یه‌ وه‌ ئه‌صل‌ه‌ک‌ه‌ی حِسْباً بوو فاء‌الف‌ع‌ل‌ه‌ک‌ه‌مان م‌ف‌ت‌و‌ح کرد وه‌ عین‌الف‌ع‌ل‌ مان م‌ک‌س‌ور کرد وه‌ تنوین که‌ علامه‌تی م‌ص‌د‌ر بوو لامان برد له‌ ئاخ‌ره‌که‌یه‌وه‌ گه‌را به‌ حَسِبَ.

يَخْسِبُ ف‌ع‌ل‌ی مضارع‌ه‌ ئه‌صل‌ه‌ک‌ه‌ی حَسِبَ بوو (ی) ح‌ه‌رف‌ی مضارع‌ بوو زیادمان کرد له‌ ئه‌وه‌ل‌یه‌وه‌ به‌مه‌ف‌ت‌ح‌وی وه‌ فاء‌الف‌ع‌ل‌ه‌ک‌ه‌مان ساکن کرد وه‌ لام‌الف‌ع‌ل‌ه‌ک‌ه‌مان م‌رف‌وع کرد بو به‌ يَخْسِبُ، وه‌ ئه‌گ‌ه‌ر م‌ص‌د‌ره‌ک‌ه‌ی له‌ ف‌ع‌ل‌ دروست ب‌ک‌ه‌ین ئه‌لَیْن حِسْباً م‌ص‌د‌ره‌ ئه‌صل‌ه‌ک‌ه‌ی حَسِبَ بوو فاء‌الف‌ع‌ل‌ه‌ک‌ه‌مان م‌ک‌س‌ور کرد وه‌ عین‌الف‌ع‌ل‌ه‌ک‌ه‌مان ساکن کرد وه‌ تنوین که‌ علامه‌تی م‌ص‌د‌ره‌ لاح‌ق‌مان کرد به‌ ئاخ‌ره‌یه‌وه‌ گه‌را به‌ حِسْباً.

ب‌زانن ئه‌م باب‌ه‌ بابی خامسه‌ وه‌ قاعده‌ی بابی خامس وایه: - ه‌ه‌ر ف‌ع‌ل‌یک‌ی

وَإِنْ كَانَ مَاضِيهِ عَلَى وَزْنِ فَعُلَ بَضِمَ الْعَيْنَ فَمُضَارِعُهُ عَلَى يَفْعُلُ بَضَمَهَا.

ثلاثی مجرد که ماضی به کە ی له سەر وەزنی (فَعِلَ) بئ به کسره ی عین الفعل وە مضارعە کە یشی له سەر وەزنی (يَفْعُلُ) بئ به کسره ی عین الفعل ئەو له بابی خامسه وە کو: نَعِمَ يَنْعِمُ وە وَرِثَ يَرِثُ وە وَتَدُ يَتَدُ وە وَمِيقَ يَمِيقُ وە وێنە ی ئەمانە.

ئەگەر به کئ پر سيار بکات بَلَّيْتُ مصنف له مەتنە کە دا ئەم بابە ی به شاذ دانا وە شاذ خارجه له قاعده ئیسته تو چون تەم بابە ئەکە ی به بابی خامس وە قاعده کە ی به بیان ئەکە ی له وە لامیا ئەلین ره خنە کە ت معقوله وە هەر له سەر ئەو ره خنە ئەمثالی حَسِبَ يَحْسِبُ نه کراوه به بابی، وە ثلاثی مجردیان هەموو به پینج باب ژماردوه، به لام ئیمه له سەر ئیستعمال ئەروین وە تەماشای ئەکە ی وەزنی فَعِلَ يَفْعُلُ به کسره ی عین له معتل الفاء زوره ئەوانە مان له گەل غیره معتله کان ئیعتبار کرد وە کردنمان به بابی خامس له بەر زوری ئیستعمالیان «وَإِنْ كَانَ مَاضِيهِ عَلَى وَزْنِ فَعُلَ بَضِمَ الْعَيْنَ فَمُضَارِعُهُ عَلَى يَفْعُلُ بَضَمَهَا» وە ئەگەر ماضی فعلی ثلاثی مجرد له سەر وەزنی (فَعُلَ) مضموم العین بئ ئەو مضارعە کە یشی له سەر وەزنی يَفْعُلُ ئەبئ به ضمه ی عین.

مثالی فعلی ثلاثی مجردی وەها ماضی به کە ی له سەر وەزنی فَعُلَ بئ به ضمه ی عین وە مضارعە کە یشی له سەر وەزنی يَفْعُلُ بئ به ضمه ی عین الفعله که «نحو: حَسُنَ يَحْسُنُ حُسْنًا».

نحو: حَسُنَ یَحْسُنُ حُسْنًا.

حَسُنَ فعلی ماضی‌یه‌ئه‌صله‌که‌ی حُسْنًا بوو فاء‌الفعله‌که‌مان مفتوح‌کرد
وه عین‌الفعله‌که‌مان مضموم‌کرد وه تنوین‌که‌علامه‌تی مصدر بوو لامان
برد له‌ئاخریه‌وه‌بوو به‌حَسُنَ.

یَحْسُنُ فعلی مضارع‌ئه‌صله‌که‌ی حَسُنَ بوو (ی) حه‌رفی مضارع‌بو له
ئه‌وه‌لیه‌وه‌زیادمان‌کرد به‌مه‌فتحی وه فاء‌الفعله‌که‌مان ساکن‌کرد وه
لام‌الفعله‌که‌مان مرفوع‌کرد بوو به‌یَحْسُنُ. وه‌ئه‌گه‌ر مصدره‌که‌یشی له‌فعل
دروست بکه‌ین ئه‌لَیْن حُسْنًا مصدره‌ئه‌صله‌که‌ی حَسُنَ بوو
فاء‌الفعله‌که‌مان مضموم‌کرد وه عین‌الفعله‌که‌مان ساکن‌کرد وه تنوین‌که‌
علامه‌تی مصدر بوو لاحق‌مان‌کرد به‌ئاخریه‌وه‌گه‌را به‌حُسْنًا...

ئه‌م باب‌ه‌بابی سادسه. وه‌قاعده‌که‌ی ئه‌مه‌یه: - هه‌ر فعلی ثلاثی مجرد
بی‌وه‌ماضی‌یه‌که‌ی له‌سه‌ر وه‌زنی فَعْلَ بی‌به‌ضمه‌ی عین وه
مضارع‌که‌یشی مضموم‌العین بی‌ئه‌وه‌له‌بابی سادسه وه‌کو: شَرُفَ یَشْرُفُ
وَكْرُمَ یَكْرُمُ وَعَظَمَ یَعْظُمُ.

بیدار بن: ئیعتباری ئه‌صلی واحد به‌مصدره‌وه‌دروست‌کردنی أفعالی
و مشتقاتی تر له‌و مصدره‌بالذات یا بالواسطه‌مه‌ذه‌بی به‌عضی له
زانایانی علمی صرفه. وه‌بازی‌تریان له‌سه‌ر ئه‌وه‌ن‌که‌فعل ئه‌صله‌و مصدره
له‌فعل دروست ئه‌کری و ه‌کو له‌کاتی به‌یانی باب‌ه‌کاندا ده‌رمانبیری.

جا له‌کاتی‌کا مصنف نه‌جاتی بوو له‌باسی فعلی ثلاثی مجرد ده‌ستی
کرد به‌باسی رباعی مجرد وه‌فه‌رموی:

و أما الرباعي المجزّد فهو: فَعَلَّلَ نحو: دَخَرَجَ يُدَخِرُجُ دَخَرَجَةٌ وَ دِخْرَاجاً.

«و أما الرباعي المجزّد فهو: فَعَلَّلَ» یانی له ههه شوی نیک فعلیکی چوار
 حهرفی روت له زیاده بیی، نه وه ماضی یه که ی له سهه وه زنی (فَعَلَّلَ) نه بی
 به فه تهه ی فاء الفعل وه سکونی عین الفعل وه فه تهه ی ههه دوو لام
 الفعله کانی «نحو: دَخَرَجَ يُدَخِرُجُ دَخَرَجَةٌ وَ دِخْرَاجاً».

دَخَرَجَ فعلی ماضی رباعی مجرده نه صله که ی (دَخَرَجَةٌ) بوو (ت) و
 تنوین که علامه تی مصدر بوو له ناخریه وه لامان برد گه را به دَخَرَجَ.
 يُدَخِرُجُ فعلی مضارع نه صله که ی دَخَرَجَ بوو (ی) حهرفی مضارع بوو
 زیادمان کرد له نه وه لیه وه به مضمومی، لام الفعلی نه وه لمان مکسور کرد وه
 لام الفعلی دووهمان مرفوع کرد بوو به يُدَخِرُجُ، دَخَرَجَةٌ مصدری یه که مه
 نه صله که ی دَخَرَجَ بوو (ت) و تنوین که عه لامه تی مصدر بوو زیادمان کرد
 له ناخریه وه گه را به دَخَرَجَةٌ، دِخْرَاجاً مصدری دووهمه نه صله که ی
 دَخَرَجَ بوو - نه لفیکمان زیاد کرد له به ینی ههه دوو لام الفعله که یا وه
 تنوین مان ثیلحاق کرد به ناخریه وه گه را به دِخْرَاجاً جا له بهر نه وه ثیلتباسی
 بوبه بازی له نه سمائی طیور وه کو: غزغال وه قهقار فاء الفعله که مان مکسور
 کرد گه را به دِخْرَاجاً.

ثم بابہ بای فَعَلَّلَ یه وه قاعده ی ثم بابہ نه مه یه ههه فعلی رباعی مجرد
 بی ماضی یه که ی له سهه وه زنی فَعَلَّلَ وه مضارع که ی له سهه وه زنی یُفَعِّلُ
 بی نه وه لهم بابیه، وه کو: زَلَزَلَ یُزَلْزِلُ وه وَشَوَسَ یُوشِسُ وه قَشَعَرَ

یَقْشَعِرُّ.

جا لہ کاتیکا مُصنّف پرگار بووو لہ باسی فعلی ثلاثی مجرد و رباعی
مجرد دہستی کرد بہ باسی ثلاثی مزید فیہ...

«ثلاثی مزید فیہ»

وَأَمَّا الثَّلَاثِيُّ الْمَزِيدُ فِيهِ فَهُوَ عَلَى ثَلَاثَةِ أَقْسَامٍ الْأَوَّلُ مَا كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَحْرَفٍ كَأَفْعَلَ نَحْو: أَكْرَمَ يُكْرِمُ إِكْرَامًا

وه فرموی: «وَأَمَّا الثَّلَاثِيُّ الْمَزِيدُ فِيهِ فَهُوَ عَلَى ثَلَاثَةِ أَقْسَامٍ»
 واته هدر فعلی که سی حرفی بی وه بازی حرفی لی زیاد کرابی نه وه
 له سر سی قسمه «الْأَوَّلُ مَا كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَحْرَفٍ».
 قسمی نه وه له سی قسمی ثلاثی مزید فیہ فعلیکه ماضی یه که ی
 له سر چوار حرف بی به زیاده ی یه ک حرف جا نه وه حرفه زیاده له سر
 گه ران به ناو رباعیاتی عه ره بی دایا هه مزه یه کی قطعی مه فتوحه یه. «كَأَفْعَلَ»
 وه کو مه وزون به أَفْعَلَ به زیاده ی هه مزه ی قطعی مه فتوحه له نه وه لی وه
 «نَحْو: أَكْرَمَ يُكْرِمُ إِكْرَامًا».

أَكْرَمَ فعلی ماضیه یه نه صلّه که ی کَرُمَ بوو وه کو: حَسُنَ هاتین له
 نه وه لی وه هه مزه ی قطعی مه فتوحه مان دانا، وه فاء الفعله که مان ساکن کرد،
 وه عین الفعله که مان مه فتوح کرد گه را به أَكْرَمَ.
 يُكْرِمُ فعلی مضارعه نه صلّه که ی أَكْرَمَ بوو (ی) حرفی مضارع بوو له
 نه وه لی وه زیاده مان کرد به مضمومی وه عین الفعله که مان مکسور کرد وه
 لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به يَأْكُرِمُ جا له بهر نه وه له صیغه ی متکلم
 وه حده دا دوو هه مزه گرد نه بوو نه وه وه نه مه یش گرانه له سر زمان هاتین
 حه ذفی هه مزه ی ماضی یه که مان کرد له بهر تخفیف له صیغه ی متکلم دا وه
 له باقی صیغه کانی مضارعا (طرداً للباب) واته بو هاوشیوه یی صیغه کان
 گه را به يُكْرِمُ.

فَعَلَ نَحْو: فَرَّحَ، يُفَرِّحُ، تَفْرِيحاً.

اِكْرَماً مصدره موشته‌قه له اَكْرَمَ هاتین به ئه‌لفی له‌به‌ینی عین‌الفعل وه لام‌الفعله که‌یا وه تنوینمان الحاق کرد به ئاخریه‌وه گه‌را به اَكْرَماً، جا له‌به‌ر ئه‌وه التباسی بوو له‌گه‌ل صیغه‌ی جه‌معه‌وه وه کو اقبال و ادبار به فه‌ت‌حه‌ی هه‌مزه له‌به‌ر ئه‌وه هه‌مزه که‌مان مکسور کرد گه‌را به اِكْرَماً.

ئهم باب‌ه بابی (افعال) ه قاعده‌ی بابی افعال ئه‌مه‌یه هه‌ر فعلی ثلاثی مزیدفیه بئ وه ماضی‌یه که‌ی له‌سه‌ر وه زنی أَفْعَلَ وه مضارعه‌که‌ی له‌سه‌ر وه زنی یُفْعَلُ بئ ئه‌وه له‌و باب‌یه، وه کو: اَللّٰهُمَّ یُلْهِمُ، اَصْلَحْ یُصْلِحْ، اَرْشَدْ یُرْشِدُ و أمثالها.

وه «فَعَلَ» عطفه له‌سه‌ر قه‌ولی مصنف که‌فه‌رموی أَفْعَلَ یانی ئه‌و فعله ثلاثی‌یه مزید فیه‌یه که‌ماضی‌یه که‌ی له‌سه‌ر چوار‌ه‌رفی دیته‌جئ به تکرار کردنه‌وه‌ی عین‌الفعله که‌ی وه کو: ئه‌و ثلاثی‌یه مزید فیه‌یانه‌یه که‌به تضعیفی عین‌الفعل بوو به مزید فیه، جا مثالی فعلی ثلاثی مزیدفیه که‌ماضی‌یه که‌ی له‌سه‌ر چوار‌ه‌رفی بئ وه عین‌الفعله که‌ی تکرار بو بیته‌وه «نَحْو: فَرَّحَ، يُفَرِّحُ، تَفْرِیحاً».

فَرَّحَ فعلی ماضی‌یه ئه‌صله‌که‌ی فَرَّحَ بوو له‌سه‌ر وه زنی عَلِمَ عین‌الفعله که‌مان مه‌فتوح و مکرر کرد بو به فَرَّحَ وه اجتماع‌المثلین هاته جئ وه اجتماع‌المثلین له‌زمانی عه‌ره‌با‌گران بوو هاتین‌ه‌ذه‌فی هه‌ره‌که‌ی مثلی ئه‌وه لمان کرد وه ده‌غم کرا له‌مثلی ثانی دا بویه فَرَّحَ.

یُفَرِّحُ فعلی مضارعه‌ موشته‌قه له‌فَرَّحَ (ی) ه‌ه‌رفی مضارع بوو زیادمان

فَاعِلَ نَحْو: قَاتَلَ، يُقَاتِلُ،

کرد له ئه وه لیه وه به مضمومی وه عین الفعله که مان مکسور کرد وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به يُفْرَحُ.

تَفْرِيحاً مَصْدَرُهُ وَ مُوشْتَقُهُ لَهُ فَرَحٌ هَاتَيْنِ لَهُ ئه وه لیه وه (ت) زائده ی مه فتوحه مان دانا وه فاء الفعله که مان ساکن کرد وه فه کی ادغامی عین الفعله که مان کرده وه (ر) ئه وه لیمان مکسور کرد وه (ر) دو وه ممان قلب کرد به (ی) ساکنه وه تنوین که علامه تی مصدر بوو الحاقمان کرد به ناخریه وه گه را به تفریحاً.

ثُمَّ بَابُهُ بَابِي (تَفْعِيلُهُ) قَاعِدُهُ بَابِي تَفْعِيلُ ثَمَّ يَه هَر فَعْلِيَّ كَه ثَلَاثِي مَزِيد فِيهِ بِي مَاضِي يَه كَه يَ چَوَار حَرْفِي وَ وَه لَه سَهَر وَه زَنِي فَعْلَ بِيَّ بَه فَتَحَهُ وَ تَشْدِيدِي عَيْنِ الْفَعْلِ ثَمَّ وَه لَه بَابِي تَفْعِيلُهُ وَه كَو: عَلَّمَ، يُعَلِّمُ، تَعْلِيمًا، كَرَّمَ، يَكْرُمُ، تَكْرِيمًا وَ سَلَّمَ، سَلَّمَ، تَسْلِيمًا.

وَ «فَاعِلًا» عَطَفَهُ لَه سَهَر قَهْوَلِي مُصَنَّفُ كَه فَهَر مَوِي فَعْلًا وَاتَه ثَمَّ ثَلَاثِي مَزِيد فِيهِ يَه كَه مَاضِي يَه كَه يَ لَه سَهَر چَوَار حَرْفِيَا پَه يَدَا ثَمَّ بِيَّ بَه زِيَادَهُ يَ لَه لَفِيَّ لَه بَه يَنِي فَاءُ الْفَعْلِ وَ عَيْنُ الْفَعْلِهِ كَه يَا وَه كَو ثَمَّ وَ فَعْلُهُ مَاضِي يَانَه كَه لَه سَهَر وَه زَنِي فَاعِلَ بَه كَار دَيْن «نَحْو قَاتَلَ، يُقَاتِلُ، مُقَاتَلَةٌ وَ قِيَتَالًا».

قَاتَلَ فَعْلِي مَاضِي يَه ثَمَّ صَلَّه كَه يَ قَتَلَ بُو وَه كَو نَصَرَ هَاتَيْنِ بَه دَانَانِي ثَمَّ لَفِيَّ لَه بَه يَنِي فَاءُ الْفَعْلِ وَه عَيْنُ الْفَعْلِهِ كَه يَا بُو بَه قَاتَلَ.

يُقَاتِلُ فَعْلِي مُضَارَعُهُ ثَمَّ صَلَّه كَه يَ قَاتَلَ بُو (ي) حَرْفِي مُضَارَعِ بُو

مُقَاتَلَةٌ وَ قِتَالًا وَ الثَّانِي مَا كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى خَمْسَةِ أَحْرُفٍ

زیادمان کرد له نه‌وه‌لیه‌وه به مضمومی وه عین‌الفعله که مان مکسور کرد وه لام‌الفعله که مان مرفوع کرد گه‌را به يُقَاتِلُ.

مُقَاتَلَةٌ مصدره وه نه‌صله‌که‌ی قَاتَلَ بوو هاتین له نه‌وه‌لیه‌وه میمیکی مضموم مان دانا وه (ت) و تنوین عه‌لامه‌تی مصدر بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه‌وه گه‌را به مُقَاتَلَةٌ. وه قِتَالًا مصدری دووهمه‌مه، نه‌صله‌که‌ی قَاتَلَ بوو فاء‌الفعله که مان مکسور کرد، وه نه‌لفی ساکنی ماقبل مکسورمان قه‌لب کرد به (ی) وه هاتین نه‌لفیکمان له‌به‌ین عین‌الفعل وه لام‌الفعله که یا دانا وه تنوین که عه‌لامه‌تی مصدر بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه‌وه گه‌را به قِتَالًا.

وه دروسته‌قه‌لبی (ی) که بکه‌ی به (ت) وه (ت) له (ت) دا ده‌غم بکه‌ی وه بَلَّيْتُ قِتَالًا به کسره‌ی فاء‌الفعل وه تشدید و فته‌حی عین‌الفعل.

وه دروسته‌حه‌ذفی یه‌کی له‌و دوو (ت) بکه‌ی به تخفیف وه بَلَى قِتَالًا.

نهم باب‌ه بابی مُفَاعَلَه‌یه وه قاعده‌ی بابی مفاعله‌ نه‌مه‌یه هه‌ر فعلیکی ثلاثی مزید فیه ماضی‌یه‌که‌ی چوار حه‌رفی بَیْتُ وه له‌سه‌ر وه‌زنی فَاعَلَ بَیْ نه‌وه له‌بابی مفاعله‌یه نحو نَاصِرٌ يُنَاصِرُ مُنَاصَرَةً وَ نِصَارًا وَ نِصَارًا وَ نِصَارًا. وه‌هاو وینه‌ی نه‌مانه.

«وَ الثَّانِي مَا كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى خَمْسَةِ أَحْرُوفٍ» وه قسمی دووهم له سَیْ قسمی ثلاثی مزید فیه نه‌وه‌یه که ماضی‌یه‌که‌ی له‌سه‌ر پینج حه‌رف بَیْ سَیْ حه‌رفیان نه‌صلی وه دوانیان زیاده‌بن.

فَإِمَّا أَوَّلُهُ التَّاءُ مِثْلَ تَفَعَّلَ نَحْوَ تَكَسَّرَ، يَتَكَسَّرُ، تَكْسَرُ.

«فَإِمَّا أَوَّلُهُ التَّاءُ» جا ئم قسمی دووہمہ یا لہ ئہ وہ لیہ وہ (ت) زائدہ ی
 مہ فتوحہ ہہ یہ «مِثْلَ تَفَعَّلَ» وہ کو تَفَعَّلَ مثالی فعلی ثلاثی مزید فیہ یہ کہوا
 ماضی یہ کہی لہ سہر پینچ حرف بیّ وہ لہ ئہ وہ لیہ وہ (ت) زائدہ ی
 مہ فتوحہ بیّ وہ لہ سہر وہ زنی تَفَعَّلَ بیّ بہ فہ تحہ ی تیّ و فیّ و عہ ینی
 مُشَدَّد «نَحْوَ تَكَسَّرَ، يَتَكَسَّرُ، تَكْسَرُ».

تَكَسَّرَ فعلی ماضی یہ ئہ صلہ کہی کَسَرَ بوو وہ کو نَصَرَ ہاتین لہ
 ئہ وہ لیہ وہ (ت) ی زائدہ ی مہ فتوحہ مان دانا وہ عین الفعلہ کہ مان مکرر کرد،
 جا لہ بہر دہ فعلی اجتماع المثلین حہ ذفی حہرہ کہی سینی ئہ وہ لمان کرد وہ
 دہ غممان کرد لہ سینی دووہمہ مدا گہرا بہ تَكَسَّرَ.

يَتَكَسَّرُ فعلی مضارعہ ئہ صلہ کہی تَكَسَّرَ بوو (ی) حہرفی مضارع بوو
 لہ ئہ وہ لیہ وہ زیاد مان کرد بہ مہ فتوحی وہ لام الفعلہ کہ مان مرفوع کرد گہرا
 بہ يَتَكَسَّرُ.

تَكْسَرُ مصدرہ ئہ صلہ کہی تَكَسَّرَ بوو عین الفعلہ کہ مان مضموم کرد
 وہ تنوین عہ لامہ تی مصدر بوو ئیلحاق مان کرد بہ ئاخریہ وہ وہ گہرا بہ
 تَكْسَرُ.

جا ئم بابہ بای (تَفَعَّلَ) وہ قاعدہ ی بابی تَفَعَّلَ ئہ مہ یہ ہر فعلی ثلاثی
 مزید فیہ بیّ وہ ماضی یہ کہی لہ سہر پینچ حرف بیّ وہ لہ ئہ وہ لیہ وہ (ت)
 زائدہ ی مہ فتوحہ بیّ وہ لہ سہر وہ زنی تَفَعَّلَ يَتَفَعَّلُ بیّ ئہ وہ لہ بابی
 تَفَعَّلَ وہ کو تَكْرَمَ، يَتَكْرَمَ، تَكْرُمًا و تَعْلَمَ، يَتَعْلَمَ، تَعْلَمًا.

بزانن بۆ ئەم بابى تفعّلە قاعدەيە ھەيە کە ئەمەيە: - ھەر وەختى فاء الفعلە کەي حەرفى بىّ لە و پانزە حەرەفەي کە مەشهورن بە (حروفى بَيّت) کە عبارتەن لە: (ء ت ث د ذ ز س ش ص ض ط ظ و ي) ئەو ە دروستە قەلبى (ت) زائەدە کە بکەي بە مثلى فاء الفعلە کەي نحو اَطَّهَرَ يَطَّهَّرُ اَطَّهَرًا. ئەصلى اَطَّهَرَ طَهَّرَ بوو وە کو حَسَنَ ھاتين لە ئەو ەليە وە (ت) ي زائەدەي مەفتوحە مان دانا وە عين الفعلە کە مان مەفتوح وە مکرر کرد گەرا بە تَطَّهَّرَ جا لە بەر دەفعى اجتماع المثلين حەذفى حەرە کەي مثلى ئەو ەلمان کرد وە دەغمان کرد لە مثلى دوو ەمدا گەرا بە تَطَّهَّرَ جا لە بەر ئەو ە کە فاء الفعلە کەي حەرفى بوو لە حروفى بَيّت قەلبى (ت) زائەدە کە مان کرد بە و ینەي فاء الفعلە کەي گەرا بە طَطَّهَّرَ جا دوو بارە لە بەر دەفعى اجتماع المثلين حەذفى حەرە کەي (ط) ئەو ەلمان کرد وە دەغمان کرد لە (ط) دوو ەمدا، ئەمجار ابتدا بە ساکن پەيدا بوو وە ابتدا بە ساکنیش زەحمەتە ھاتين بۆ رەفعى ابتدا بە ساکن ھەمزەي وە صلی مکسورە مان لە ئەو ەليە وە زیاد کرد گەرا بە اَطَّهَرَ.

يَطَّهَّرُ فعلى مضارعه ئەصلە کەي اَطَّهَرَ بوو (ي) حەرفى مضارع بوو لە ئەو ەليە وە زیاد مان کرد بە مەفتوحى وە لام الفعلە کە مان مرفوع کرد گەرا بە يَطَّهَّرُ.

اَطَّهَرًا مصدره ئەصلە کەي اَطَّهَرَ بوو عين الفعلە کە مان مضموم کرد وە تنوين کە عەلامەتى مصدر بوو ئیلحاقمان کرد بە ئاخريە وە گەرا بە اَطَّهَرًا.

تَفَاعَلَ نَحْوَ تَبَاعَدَ، يَتَّبَاعَدُ، تَبَاعَدَا

مثالی موزون اَطَّهَرَ يَطْهَرُ وَهَ مِثَالِي مِيزَان تَفَعَّلَ يَتَفَعَّلُ يَانِي ثَو (ط)
گه وره که له مه وزونه که دایه له باتی (ت) بچوک هیئراوه له میزانه که دا به
نفسی مُبْدَلٌ مِنْهُ که (ت) بچوک که یه تعبیر نه در یته وه با بزانی ثَو (ط) که
باتی (ت) بچوک هیئراوه...

وه «تَفَاعَلَ» عطفه له سهر قه ولی مصنف که فهرموی تَفَعَّلَ مثالی فعلی
ثلاثی مزید فییه که ماضی یه که ی پینج حهرفی بیّ وه له ثَو و لیه وه (ت)
زائیده ی مه فتوحه مان بیّ وه له سهر وه زنی تفاعل بیّ «نحو: تَبَاعَدَ،
يَتَّبَاعَدُ، تَبَاعَدَا» تَبَاعَدَ فعلی ماضیه، نه صله که ی بَعَدَ بوو وه کو حَسَنَ
هاتین له ثَو و لیه وه (ت) زائده ی مه فتوحه مان دانا وه نه لفیکمان له به ینی
فاء الفعل و عین الفعله که یا دانا وه عین الفعله که مان مه فتوح کرد گه را به
تَبَاعَدَ.

يَتَّبَاعَدُ فعلی مضارع وه نه صله که ی تَبَاعَدَ بوو (ی) حهرفی مضارعه
زیادمان کرد له ثَو و لیه وه به مه فتوحی وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را
به يَتَّبَاعَدُ.

تَبَاعَدَا مصدره نه صله که ی تباعد بوو عین الفعله که مان مضموم کرد وه
تنوین که عه لامه تی مصدهر بوو یلحاقمان کرد به ناخریه وه گه را به تَبَاعَدَا.
ثم بابیه بابی (تَفَاعَلَ) قاعده ی بابی تفاعل نه مه یه: - هر فعلی ثلاثی
مزید فییه بیّ وه ماضی یه که ی پینج حهرفی و وه له ثَو و لیه وه (ت) زائد بیّ
وه ماضی یه که ی له سهر وه زنی تَفَاعَلَ بیّ وه مضارعه که ی له سهر وه زنی
يَتَفَاعَلُ بیّ ثَو وه له بابیه وه کو تَبَارَكَ يَتَّبَارِكُ تَبَارُكًا وَ تَذَارَكَ
يَتَذَارَكُ تَذَارُكًا وه وینه ی نه مانه.

بزانن بۆ بابی تفاعل یش قاعده‌یه هه‌یه عییاره‌ته له‌مه هه‌رکاتێ
فاء‌الفعله‌که‌ی حه‌رفی بێ له‌ حروفی بیّت دروسته‌ قه‌لبی (ت) زائده‌ که
بکه‌ی به‌ مثلی فاء‌الفعله‌ که وه‌ کو **إِثَاقَلْ یَثَاقُلْ إِثَاقُلًا**.

إِثَاقَلْ فعلی ماضی‌یه ئه‌صله‌ که‌ی **ثَقُلَ** بوو وه‌ کو **حَسَنَ** هاتین له
ئه‌وه‌ لیه‌ وه‌ (ت) زائده‌ی مه‌فتوحه‌ مان دانا وه‌ ئه‌لفی له‌ به‌ینی فاء‌الفعل و
عین‌الفعله‌ که‌ یا وه‌ عین‌الفعله‌ که‌ مان مفتوح کرد گه‌را به‌ **تَثَاقُلْ** جا له‌ به‌ر ئه‌وه
که‌ فاء‌الفعل که‌ی حه‌رفی بوو له‌ حروفی بیّت قه‌لبی تی زائده‌ که‌ مان کرد به
ئێ گه‌را به‌ **تَثَاقُلْ**، جا اجتماع‌المثلین په‌یدا بوو هاتین حه‌ذفی حه‌ره‌ که‌ی
مثلی ئه‌وه‌ لمان کرد وه‌ ده‌غمان کرد له‌ مثلی دوو هه‌مدا ئه‌مجا ئیبتدا به
ساکن رویدا ئه‌ویش زه‌حمه‌ته‌ هاتین له‌ ئه‌وه‌ لیه‌ وه‌ هه‌مزهی وه‌صلی
مکسوره‌ مان دانا گه‌را به‌ **إِثَاقَلْ**.

یَثَاقُلْ فعلی مضارعه‌ ئه‌صله‌ که‌ی **إِثَاقَلْ** بوو (ی) حه‌رفی مضارع بوو
زیادمان کرد له‌ ئه‌وه‌ لیه‌ وه‌ به‌ مه‌فتوحی وه‌ لام‌الفعله‌ که‌ مان مرفوع کرد گه‌را
به‌ **یَثَاقُلْ**.

إِثَاقُلًا مصدره‌ ئه‌صله‌ که‌ی **إِثَاقَلْ** بوو عین‌الفعله‌ که‌ مان مضموم کرد وه
تنوین که‌ عه‌لامه‌تی مصدر بوو ئیلاحا قمان کرد به‌ ئاخیره‌ وه‌ گه‌را به‌ **إِثَاقُلًا**.
مثالی موزون **إِثَاقَلْ یَثَاقُلْ** مثالی میزان **تَفَاعَلْ یَتَفَاعَلْ**، یانی ئه‌وه
حه‌رفی (ث) که‌ له‌ موزونه‌ که‌دا له‌باتی حه‌رفی (ت) دوو نوخته‌ هینراوه
ئه‌وه‌ له‌ میزانه‌ که‌دا به‌ حه‌رفی (ت) دوو نوخته‌ ته‌عبیر ئه‌دریته‌ وه‌ بۆ ئه‌وه‌ی
بزانری که‌ ئه‌صله‌ که‌ی (ت) ی دوو نوخته‌ بووه‌.

وَ اَمَّا اَوَّلُ الْهَمْزَةِ مِثْلُ اَنْفَعَلَ نَحْوِ اَنْقَطَعَ يَنْقَطِعُ اِنْقِطَاعًا

«وَ اَمَّا اَوَّلُ الْهَمْزَةِ» عطفه له سہر قہ ولی مصنف کہ فہرموی (أما اوله التاء). واتہ: یا ثہو ثلاثی مزید فیہ یہ پینج حہرفی یہی کہ لہ ثہو لیہ وہ ہمزہ ی وہ صلی مکسورہ ثہ بی «مثل انفعل»، جا مثالی فعلی ثلاثی مزید فیہ وا کہ ماضی یہ کہ ی پینج حہرفی بی و وہ لہ ثہو لیہ وہ ہمزہ ی وہ صلی مکسورہ بی و وہ لہ سہر وہ زنی اِنْفَعَلَ بَی (نحو: اِنْقَطَعَ يَنْقَطِعُ اِنْقِطَاعًا) انقطع فعلی ماضی یہ ثہ صلہ کہ ی قَطَعَ بوو وہ کو مَنَعَ ہاتین لہ ثہو لیہ وہ ہمزہ ی وہ صلی مکسورہ مان دانا لہ گہل (ن) ی زائدہ ی ساکنہ دا گہرا بہ اِنْقَطَعَ.

يَنْقَطِعُ فعلی مضارعہ ثہ صلہ کہ ی اِنْقَطَعَ بوو (ی) حہرفی مضارع بوو لہ ثہو لیہ وہ زیاد مان کرد بہ مفتوحی وہ عین الفعلہ کہ مان مکسور کرد وہ لام الفعلہ کہ مان مرفوع کرد گہرا بہ يَنْقَطِعُ.

اِنْقِطَاعًا مصدرہ ثہ صلہ کہ ی اِنْقَطَعَ بوو فاء الفعلہ کہ مان مکسور کرد وہ ہاتین ثہ لفیکمان لہ بہ بینی عین الفعل وہ لام الفعلہ کہ یا دانا، وہ تنوین کہ عہ لامہ تی مصدر بوو ٹیلحاقمان کرد بہ تاخریہ وہ گہرا بہ اِنْقِطَاعًا.

ثم بابہ بابی (اِنْفِعَالَ) وہ قاعدہ ی بابی اِنْفِعَالَ ثہمہ یہ: - ہر فعلیکی ثلاثی مزید فیہ ماضی یہ کہ ی پینج حہرفی بی و وہ لہ ثہو لیہ وہ ہمزہ ی وہ صلی مکسورہ بی و وہ لہ سہر وہ زنی اِنْفَعَلَ بَی ثہو لہ بابی اِنْفِعَالَ وہ کو اِنْحَصَرَ، يَنْحَصِرُ، اِنْحِضَارًا و اِنْعَزَلَ، يَنْعَزِلُ اِنْعِزَالًا، لہ سہر وہ زنی اِنْفَعَلَ، يَنْفَعِلُ، اِنْفِعَالًا.

و افتعل

بزانن ئه‌م بابی انفعاله قاعده‌یه‌کی هه‌یه عییاره‌ته له‌مه هه‌ر وه‌ختی فاء‌الفعله‌که‌ی حه‌رفی بی له‌ حه‌رفی (یرملون) دروسته‌ قه‌لبی نونه‌ زائده‌که‌ بکه‌ی به‌ وینه‌ی ئه‌و فاء‌الفعله‌ وه‌ کو اِرْحَمَ، یَرْحِمُ، اِرْحَامًا.

اِرْحَمَ فعلی ماضیه‌ ئه‌صله‌که‌ی رَحِمَ بوو وه‌ کو عَلِمَ هاتین له‌ ئه‌وه‌لیه‌وه‌ هه‌مزهی وه‌صلی مکسوره‌ و نوئیکی زائده‌ی ساکنه‌، وه‌ عین‌الفعله‌ که‌مان مه‌فتوح کرد‌گه‌را به‌ اِنْرَحَمَ جا له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی فاء‌الفعله‌که‌ی حه‌رفی بوو له‌ حه‌رفی (یرملون) قه‌لبی نونه‌که‌مان کرد به‌ (ری) وه‌ ده‌غمان کرد له‌ (ری) ئه‌صلیه‌که‌دا گه‌را به‌ اِرْحَمَ.

یَرْحِمُ فعل مضارعه‌ ئه‌صله‌که‌ی اِرْحَمَ بوو (ی) حه‌رفی مضارع بوو له‌ ئه‌وه‌لیه‌وه‌ زیادمان کرد به‌ مه‌فتوحی وه‌ عین‌الفعله‌که‌مان مکسور کرد و لام‌الفعله‌ که‌مان مرفوع کرد‌گه‌را به‌ یَرْحِمُ.

اِرْحَامًا مصدره‌ ئه‌صله‌که‌ی اِرْحَمَ بوو فاء‌الفعله‌که‌مان مکسور کرد و هاتین ئه‌لفیکمان له‌ به‌ینی عین‌الفعل وه‌ لام‌الفعله‌که‌یا دانا، وه‌ تنوین عه‌لامه‌تی مصدره‌ بوو ئیلحاقمان کرد به‌ ئاخیره‌وه‌ گه‌را به‌ اِرْحَامًا. مثالی موزون اِرْحَمَ یَرْحِمُ مثالی میزان انفعال ینفعل یانی ئه‌و حه‌رفی (ری) که‌ له‌ موزونه‌که‌دا له‌باتی نونه‌ زائده‌که‌ هینراوه‌ ئه‌وه‌له‌ میزانه‌که‌دا ته‌عبیر ئه‌دریته‌وه‌ به‌ (ن) بو ئه‌وه‌ بزانری که‌ ئه‌و حه‌رفی (ری) له‌ ئه‌صلان‌ون بووه‌. وه‌ «اِفْتَعَلَ» عطفه‌ له‌سه‌ر قه‌ولی مصنف‌فه‌رموی انفعال مثالی فعلی ثلاثی مزید فیه‌یه‌ که‌ ماضیه‌یه‌که‌ی پینج حه‌رفی بی وه‌ له‌ ئه‌وه‌لیه‌وه‌

نحو اجتماع یجتمع اجتماعاً.

ہمزہ ی وہ صلی مکسور بیّ وہ لہ پاش فاء الفعلہ کہ یہ وہ (ت) زائدہ ی
 مہ فتوحہ بیّ وہ لہ سہر وہ زنی افتعل بیّ «نحو اجتمع، یجتمع، اجتماعاً».
 اجتماع فعلی ماضی یہ ثہ صلہ کہ ی جمع بووہ وہ کو منع ہاتین لہ
 ثہ وہ لیہ وہ ہمزہ ی وہ صلی مکسورہ مان دانا وہ فاء الفعلہ کہ مان ساکن کرد
 وہ (ت) مہ فتوحہ ی زائدہ لہ بہ ینی فاء الفعلہ کہ وہ عین الفعلہ کہ دا گہ را بہ
 اجتماع.

یجتمع فعلی مضارعہ ثہ صلہ کہ ی اجتماع بوو (ی) حہرفی مضارع بوو
 زیاد مان کرد لہ ثہ وہ لیہ وہ بہ مہ فتوحی وہ عین الفعلہ کہ مان مکسور کرد وہ
 لام الفعلہ کہ مان مرفوع کرد گہ را بہ یجتمع.
 اجتماعاً مصدرہ ثہ صلہ کہ ی اجتماع بوو ہاتین (ت) زائدہ کہ مان
 مکسور کرد وہ ثہ لفیکمان زیاد کرد لہ بہ ینی عین الفعل وہ لام الفعلہ کہ یا وہ
 تنوین کہ عہ لامہ تی مصدر بوو ثیلحاقمان کرد بہ ثاخریہ وہ گہ را بہ
 اجتماعاً.

ثہم بابہ بابی (افتعال) وہ قاعدہ ی بابی افتعال ثہ مہ یہ: - ہر فعلی ثلاثی
 مزید فیہ بیّ وہ ماضی یہ کہ ی پینچ حہرفی بیّ وہ لہ ثہ وہ لیہ وہ ہمزہ ی
 وہ صلی مکسورہ بیّ وہ (ت) مہ فتوحہ زیاد بکریّ لہ بہ ینی فاء الفعلہ کہ وہ
 عین الفعلہ کہ یا ثہ وہ لہ بابی افتعالہ، وہ کو اقترَب، یقترَب، اقتراباً وہ
 افترق، یفترَق، افتراقاً وہ وینہ ی ثہ مانہ.

جا بزائن لہ بوّ ثہم بابی افتعالہ دوو قاعدہ ہیہ:

۱- هـر وهختی فاء الفعله که ی حـرفی بی له حـروفی (بیت) دروسته قـلبی (ت) زائده که بکه ی به مثلی فاء الفعله که.

۲- هـر وهختی عین الفعله که ی حـرفی بی له وانه دروسته قـلبی (ت) زائده که ی بکه ی به مثلی عین الفعله که ی.

جا مثالی قاعده ی یه که م وه کو اسمع، یسمع، اِسماعاً.

اِسمَعُ فعلی ماضی یه نه صله که ی سَمِعَ بوو وه کو عِلِمَ هاتین له نه وه لیه وه هه مزه ی وه صلی مکسوره مان دانا، فاء الفعله که مان ساکن کرد، وه هاتین (ت) زائده ی مه فتوحه مان دانا له به ینی فاء الفعله که و عین الفعله که یا گه را به اِسمَعَ وه له بهر نه وه که فاء الفعله که ی حـرفی بوو له حـروفی بیت قلبی (ت) زائده که مان کرد به سین وه سین مان ده غم کرد له سین دا گه را به اِسمَعَ.

یَسْمَعُ فعلی مضارعه نه صله که ی اِسمع بوو (ی) حـرفی مضارع بوو زیاد مان کرد له نه وه لیه وه به مه فتوحی وه عین الفعله که مان مکسور کرد وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به یَسْمَعُ.

اِسماعاً مصدره نه صله که ی اِسمع بوو، فاء الفعله که مان مکسور کرد وه هاتین له به ینی عین الفعل وه لام الفعله که یا ثعلیقمان دانا، وه تنوین که عه لامه تی مصدر بوو ثیلحاقمان کرد به ناخره که یه وه گه را به اِسماعاً.

مثالی موزون اِسمع یسمع مثالی میزان افتعل یفتعل، یانی نه و سینه ی که له به ده لی (ت) زائده که دا هاتوره به (ت) ته عبیر نه ده ریته وه له میزانا

نہک بہ سین تا بزائن ٹہصلہ کہی (ت) بووہ.

مثالی قاعدہی دووہم اِخَصَم، یَخَصَم، اِخْصَامًا، ٹہصلی اِخَصَمَ خَصَمَ بوو وہ کو ضَرْبَ ہاتین لہ ٹہوہ لیہ وہ ہم مزہی وہ صلی مکسورہ مان دانا، وہ فاء الفعلہ کہ مان ساکن کرد، وہ ہاتین (ت) زائدہی مہ فتوحہ مان لہ بہینی فاء الفعل و عین الفعلہ کہ یا دانا گہرا بہ اِخْتَصَمَ جا لہ بہر ٹہوہ کہ عین الفعلہ کہی حہرفی بوو لہ حروفی (تیت) قہلبی (ت) زائدہ کہ مان کرد بہ وینہی عین الفعلہ کہی گہرا بہ اخصصم، جا لہ بہر ٹہوہ اجتماع المثلین ہاتہ جی وہ اجتماع المثلین ثقیل بوو نہ قلی حہرہ کہی صادی ٹہوہ لمان کرد بولای فاء الفعلہ کہ وہ صادمان دغم کرد لہ صاددا گہرا بہ اِخَصَمَ.

یَخَصَمُ فعلی مضارعہ ٹہصلہ کہی اِخَصَمَ بوو (ی) حہرفی مضارع بوو زیادمان کرد لہ ٹہوہ لیہ وہ بہ مہ فتوحی وہ عین الفعلہ کہ مان مکسور کرد وہ لام الفعلہ کہ مان مرفوع کرد گہرا بہ یَخَصَمُ.

اِخْصَامًا مصدرہ ٹہصلہ کہی اِخَصَمَ بوو فاء الفعلہ کہ مان مکسور کرد، وہ ہاتین ٹہلفیکی زائدہ مان لہ بہینی عین الفعلہ کہ و لام الفعلہ کہ یا دانا وہ تنوین کہ عہ لامہ تی مصدر بوو ٹیلحاقمان کرد بہ تاخریہ وہ گہرا اِخْصَامًا.

مثالی موزون اِخَصَمَ یَخَصَمَ وہ مثالی میزان افتعل یفتعل، یانی ٹہوہ صادہ کہ لہ موزونہ کہ دایہ لہ باتی (ت) زائدہ ہاتوہ لہ میزانہ کہ یا تعبیر ٹہدریٹہ وہ بہ مُبْدَلٌ مِنْتہ کہ (ت) نہک بدہ لہ کہی کہ (صاد)، تا بزائن ٹہصلی ٹہوہ صادہ (ت) بووہ.

و اَفْعَلْ نَحْوِ اَحْمَرٍ يَحْمَرُ اَحْمَرًا.

بزانن له اخَصَّم دا چوار لوغەت هاتوو: ۱- بوونی هەمزەى وه وصل
اِخَصَّم، ۲- نەبوونی هەمزەى وه وصل خَصَّم، ۳- کسرهى فاء الفعلە کهى
خِصَّم، ۴- فەتحةى فاء الفعلە کهى خَصَّم...

هەر وه ها له مضارعە کهيشيا چوار لوغەت هاتوو: -

۱- فەتحةى حەرفى مضارع له گەل فەتحةى فاء الفعلە که و کسرهى
عين الفعلە که يا يَخَصَّم.

۲- فەتحةى حەرفى مضارع له گەل کسرهى فاء الفعلە که و فەتحةى
عين الفعلە که يا يَخَصَّم.

۳- کسرهى حەرفى مضارع له گەل فەتحةى فاء الفعلە کهى وه کسرهى
عين الفعلە که يا يَخَصَّم.

۴- کسرهى حەرفى مضارع له گەل کسرهى فاء الفعل و عين الفعلە که يا
يَخَصَّم.

هەر وه ها له مصدەرى ئەمانەدا چوار لوغەت هەيه بوون و نەبوونی
هەمزە که له گەل فەتحة و کسرهى فاء الفعلە کهدا نحو اِخْصَامًا، اِخْصَامًا،
خِصَامًا، خِصَامًا

و «اَفْعَلْ» عطفه له سەر قەولى مصنف که فەر مووی: افتعل مثالى فعلى
ثلاثى مزید فيه يه که ماضى يه کهى له سەر پینچ حەرف بى وه له ئەوە لیه وه
هەمزەى وه صلی مکسوره بى وه له سەر وه زنى اَفْعَلْ به تکرارى لام الفعل
«نحو: اِحْمَرَّ، يَحْمَرُّ، اِحْمِرَارًا».

احمرّ فعلی ماضی یہ ٹہصلہ کہی حَمُرَ بوو وه کو حَسَنَ هاتین له
 ٹه وه لیه وه هه مزه ی وه صلی مکسوره مان دانا وه فاء الفعله که مان ساکن کرد
 وه عین الفعله که مان مه فتوح کرد وه لام الفعله که مان تکرار کرده وه گه را به
 اِحْمَرَّ جا له بهر ٹه وه اجتماع المثلین گران بوو له سهر زمان حه ذفی
 حهره که ی مثلی ٹه وه لمان کرد وه ده غممان کرد له مثلی دو وه مدا گه را به
 اَحْمَرَّ.

يَحْمُرُّ فعلی مضارع ٹهصلہ کہی احمرّ بوو (ی) حه رفی مضارع بوو له
 ٹه وه لیه وه زیاد مان کرد به مه فتوحی وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به
 يَحْمُرُّ.

اِحْمَرَّ اُ مصدره ٹهصلہ کہی اَحْمَرَّ بوو عین الفعله که مان مکسور کرد
 وه فه ککی ٹیدغامه که مان کرده وه وه هاتین ٹه لفیکمان له به ینی هه ردوو
 مکره که دا دانا وه تنوین که عه لامه تی مصدر بوو ٹیلحاقمان کرد به
 ناخریه وه گه را به احمراراً.

ٹهم بابہ بابی (افعال) قاعده ی بابی افعال ٹه مه یه هه رفعلی که ثلاثی
 مزید فیہ بی وه ماضی یہ کہی له سهر پینج حه رف بی وه له ٹه وه لیه وه
 هه مزه ی وه صلی مکسوره بیی وه لام الفعلی مکرر وه مدغم بی ٹه وه له
 بابی افعاله وه کو اِضْفَرَّ، يَضْفَرُّ، اِضْفَرَّ اُ وه اخضرَّ، يَخْضَرُّ، اخضراراً وه
 وینہ ی ٹه مانه له سهر وه زنی اِفْعَلَّ، يَفْعَلُّ، اِفْعَلَّ اُ

الْقِسْمُ الثَّالِثُ: مَا كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى سِتَّةِ أَحْرَفٍ مِثْلَ اسْتَفْعَلَ نَحْوِ اسْتَخْرَجَ يَسْتَخْرِجُ اسْتَخْرَاجًا.

قسمی سیّهم له سىّ قسمه که ی ثلاثی مزیدفیه نه وه یه که ماضی یه که ی له سهر شهش حهرف بىّ سىّ حهرفی نه صلی و سىّ حهرفی زیاده «مثل استفعل» وه کو نه و فعله ماضی یانه ی که له سهر وه زنی استفعل بن به زیاده ی همزه و سین و تىّ (أ س ت) له نه وه لیه وه «نحو: اسْتَخْرَجَ، يَسْتَخْرِجُ، اسْتَخْرَاجًا» استخرج فعل ماضی یه نه صله که ی خَرَجَ بوو وه کو نَصَرَ هاتین له نه وه لیه وه همزه ی وه صلی مکسوره و سینی ساکن و تیه کی مه فتوحه مان دانا، وه فاء الفعله که مان ساکن کرد گه را به اسْتَخْرَجَ.

يَسْتَخْرِجُ فعلی مضارع نه صله که ی اسْتَخْرَجَ بوو (ی) حهرفی مضارع بوو زیاد مان کرد له نه وه لیه وه به مه فتوحی وه عین الفعله که مان مکسور کرد وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به يَسْتَخْرِجُ.

اسْتَخْرَاجًا مصدره نه صله که ی اسْتَخْرَجَ بوو (ت) زائده که مان مکسور کرد وه هاتین ئهلفیکمان له به ینی عین الفعله که و لام الفعله که یدا دانا وه تنوین که عهلامه تی مصدر بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخربه وه گه را به اسْتَخْرَاجًا.

نهم بابیه بابی (استفعال) وه قاعده ی بابی استفعال وایه: - هر فعلی ثلاثی مزیدفیه بىّ، وه ماضی یه که ی شهش حهرفی بىّ همزه ی وه صلّ و سین له گه ل (ت) مه فتوحه زیاد بکری له نه وه لیه وه نه وه له بابی استفعاله نحو استکمل، يستکمل، استکمالاً وه استحصل، يستحصل، استحصالاً له سهر وه زنی استفعل، يستفعل، استفعالاً.

و اِفْعَالٌ نحو: اِحْمَارٌ، یَحْمَارُ، اَحْمِیرَاراً.

«و اِفْعَالٌ» عطفه له سہر قہ ولی مصنف کہ فہر مروی: - استفعل مثالی
 فعلی ثلاثی مزید فیہ یہ کہ ماضی یہ کہی شہش حہر ف بیّ وہ له سہر
 وہ زنی افعال بیّ «نحو: اِحْمَارٌ، یَحْمَارُ، اَحْمِیرَاراً».

اِحْمَارٌ فعلی ماضی یہ نہ صلہ کہی حَمَرٌ بوو وہ کو حَسَنَ ہاتین له
 نہ وہ لیہ وہ ہمزه ی وہ صلی مکسورہ مان دانا وہ فاء الفعلہ کہ مان ساکن کرد
 وہ ہاتین نہ لفیکمان له بہ ینی عین الفعلہ کہ و لام الفعلہ کہ یا دانا وہ
 لام الفعلہ کہ مان مکرر کرد گہ را بہ اِحْمَارَ جا اجتماع المثلین حاصل بوو وہ
 له بہر دہ فعلی نہ وہ حہذفی حہرہ کہی مثلی نہ وہ لمان کرد وہ دہ غمان کرد
 له مثلی دووہ مدا گہ را بہ اِحْمَارَ.

یَحْمَارٌ فعلی مضارعہ نہ صلہ کہی اِحْمَارٌ بوو (ی) حہرفی مضارع بوو
 زیاد مان کرد له نہ وہ لیہ وہ بہ مہ فتوحی وہ لام الفعلہ کہ مان مرفوع کرد گہ را
 بہ یَحْمَارَ.

اَحْمِیرَاراً مصدرہ نہ سلہ کہی اِحْمَارٌ بوو عین الفعلہ کہ مان مکسور کرد
 وہ نہ لفہ ساکنہ ماقبل مکسورہ کہ مان قلب کرد بہ (ی) وہ فہ ککی
 نیدغامہ کہ مان کردہ وہ نہ لفیکمان زیاد کرد له بہ ینی ہر دوو مکرہ کہ دا
 وہ تنوین کہ عہ لامہ تی مصدر بوو ثیلحاقمان کرد بہ ئاخریہ وہ گہ را بہ
 اَحْمِیرَاراً.

نہم بابہ بابی (افعیلال)ہ وہ قاعدہ ی بابی افعیلال نہ مہ یہ ہر فعلی
 ثلاثی مزید فیہ بیّ، وہ ماضی یہ کہی له سہر شہش حہر ف بیّ وہ له سہر

وافعول نحو: اِغْشَوْشَبْ، يَغْشَوْشَبْ، اِغْشِيشَابًا.

وه‌زنی افعال بی‌ثمه‌وه له‌م باب‌یه وه‌کو اصفارَّ، یصفارَّ، اصفیراراً وه‌اسوادَّ، یسوادَّ، اسویداداً، له‌سهر وه‌زنی افعال، یفعال، افعیلاً.

«وافعول» عه‌طفه له‌سهر قه‌ولی مصنف که فهرموی افعال مثالی فعلی ثلاثی مزید فیه‌یه که ماضی‌یه که‌ی شه‌ش حه‌رف بی‌وه له‌سهر وه‌زنی اِفْعَوْعَلْ بی‌«نحو: اِغْشَوْشَبْ، يَغْشَوْشَبْ، اِغْشِيشَابًا».

اِغْشَوْشَبْ فعلی ماضی‌یه نه‌صله‌که‌ی عَشْبْ بووه وه‌کو حَسَنَ هاتین له‌ثمه‌ویه وه‌همزه‌ی وه‌صلی مکسوره‌مان دانا وه‌فاء‌الفعله که‌مان ساکن کرد وه‌عین‌الفعله که‌مان مه‌فتوح و مکرر کرد وه‌واو‌یکی زائده‌ی ساکنه‌مان له‌به‌ینی هر دوو مکرره‌کاندا دانا‌گه‌را به اِغْشَوْشَبْ.

يَغْشَوْشَبْ فعلی مضارعه نه‌صله‌که‌ی اِغْشَوْشَبْ بوو (ی) حه‌رفی مضارعه بوو زیادمان کرد له‌ثمه‌ویه وه‌به‌مه‌فتوحی وه‌شین‌ی دووه‌همان مکسور کرد لام‌الفعله که‌مان مرفوع کرد‌گه‌را به يَغْشَوْشَبْ.

اِغْشِيشَابًا مصدره نه‌صله‌که‌ی اِغْشَوْشَبْ بوو عین‌الفعله که‌مان مکسور کرد وه‌قه‌لبی (و) که‌مان کرد به (ی) له‌به‌ر ثمه‌ی (و) که‌ساکن بوو وه‌ماقبله‌که‌ی مکسور بوو، هاتین نه‌لفیکمان له‌به‌ینی شینی دووه‌هم و لام‌الفعله که‌یا دانا، وه‌تنوین که‌عه‌لامه‌تی مصدر بوو ئیلحاقمان کرد به‌ئاخیره‌وه‌گه‌را به اِغْشِيشَابًا.

ثمه‌بابه‌بابی افعیعاله‌قاعده‌ی بابی افعیعال ثمه‌یه: - هر فعلی ثلاثی مزید فیه‌بی‌ماضی‌یه که‌ی شه‌ش حه‌رف بی‌وه له‌سهر وه‌زنی اِفْعَوْعَلْ بی‌

و افعول نحو اجلوز یجلوز اجلوازا.

ثمّوه لهو بابیه وه کر: اِخْشَوْشَنْ، یَخْشَوْشِنْ، اِخْشِیْشَانَا وه اِحدودب، یحدودب، اِحدیداباً له سهر وه زنی افعوعل، یفعوعل، افعیعالاً

«و افعوّل» عطفه له سهر قه ولی مصنف که فهرموی: افعوعل مثالی فعلی ثلاثی مزیدیه که ماضی یه که ی شهش حهرف بی وه له سهر وه زنی افعوّل بی «نحو اجلوز، یجلوز، اجلوازا».

اجلوز فعلی ماضی یه ته صله که ی جَلَزَ بوو وه کو ضَرَبَ هاتین له ته وه لیه وه هه مزه ی وه صلی مکسوره مان دانا، فاء الفعله که مان ساکن کرد وه واوینکی مشدده ی زائده ی مه فتوحه مان له به ینی عین الفعل و لام الفعله که یا دانا گه را به اجلوز.

یَجْلُوزُ فعلی مضارعه ته صله که ی اجلوز بوو (ی) حهرفی مضارع بوو زیادمان کرد له ته وه لیه وه به مه فتوحی وه واوه مشدده زیاده که مان مکسور کرد وه لام الفعله که مان مرفوع کرد گه را به یَجْلُوزُ.

اِجْلِوزَاً مصدره ته صله که ی اِجْلُوزَ بوو هاتین عین الفعله که مان مکسور کرد وه ته لفیکمان زیاد کرد له به ینی واوه که و لام الفعله که یا وه تنوین که عه لامه تی مصدر بوو ثیلحاقمان کرد به ناخریه وه گه را به اِجْلِوزَاً. ثمّ بابیه بابی (افعوّال)ه قاعده ی بابی افعوّال ته مه یه: ههر فعلی ثلاثی مزید فیہ بی وه ماضی یه که ی شهش حهرف بی وه له سهر وه زنی افعوّل بی ته وه لهو بابیه.

و اِفْعَلَّلَ نحو: اِفْعَنْسَسَ، يَفْعَنْسِسُ، اِفْعَنْسَسَا. و اِفْعَلِّلْ

«و اِفْعَلِّلَ» عطفه له‌سهر قه‌ولی مصنف که فهرموی افعول مثالی فعلی

ثلاثی مزید فیه‌یه که ماضی‌یه که‌ی شه‌ش حه‌رف بیّ وه له‌سهر وه‌زنی افعئلل بیّ «نحو: اِفْعَنْسَسَ، يَفْعَنْسِسُ، اِفْعَنْسَسَا».

اَفْعَنْسَسَ فعلی ماضی‌یه نه‌صله‌که‌ی قَعَسَ بوو وه‌کو سَأَلَ هاتین له نه‌وه‌لیه‌وه هه‌مزهی وه‌صلی مکسوره‌مان دانا وه فاء‌الفعله‌که‌مان ساکن کرد وه نویکی زائده‌ی ساکنه‌مان له‌به‌ینی عین‌الفعل و لام‌الفعله‌که‌یا دانا وه لام‌الفعله‌که‌مان مفتوح و مکرر کرد گه‌را به اَفْعَنْسَسَ. يَفْعَنْسِسُ فعلی مضارع نه‌صله‌که‌ی اَفْعَنْسَسَ بوو (ی) حه‌رفی مضارع بوو زیاده‌مان کرد له نه‌وه‌لیه‌وه به‌مه‌فتوحی وه سینی نه‌وه‌لمان مکسور کرد وه سینی دوو‌هه‌مان مرفوع کرد گه‌را به يَفْعَنْسِسُ.

اَفْعَنْسَسَا مصدره نه‌صله‌که‌ی اَفْعَنْسَسَ بوو عین‌الفعله‌که‌مان مکسور کرد وه هاتین نه‌لفی‌کمان له‌به‌ینی هر دوو سینه‌که‌دا دانا وه تنوین که عه‌لامه‌تی مصدر بوو ثیل‌حاقمان کرد به ناخریه‌وه گه‌را به اِفْعَنْسَسَا.

نهم بابیه بابی (افعللال) وه قاعده‌ی بابی افعللال نه‌مه‌یه: - هر فعلی ثلاثی مزید فیه بیّ ماضی‌یه که‌ی شه‌ش حه‌رف بیّ وه له‌سهر وه‌زنی افعئلل بیّ نه‌وه له‌م بابیه‌یه.

«و اِفْعَلِّلْ» عطفه له‌سهر قه‌ولی مصنف که فهرموی افعئلل، مثالی

فعلی ثلاثی مزید فیه‌یه که‌ماضی‌یه که‌ی شه‌ش حه‌رف بیّ وه له‌سهر وه‌زنی اِفْعَلِّلْ بیّ «نحو: اِسْلَنْقَى، يَسْلَنْقِي، اِسْلَنْقَاءَ».

نحو: اِسْلَنْتَقِی، یَسْلَنْتَقِی، اِسْلَنْتَقَاءُ

اِسْلَنْتَقِی فعلی ماضی یہ تہ صلہ کہی سَلَقَ بوو وہ کو ضَرْبَ هاتین له
تہ وہ لیہ وہ ہمزه ی وہ صلی مکسورہ مان دانا وہ فاء الفعلہ کہ مان ساکن کرد
وہ (ن) ساکنہ مان له به ینی عین الفعل و لام الفعلہ کہ دا دانا وہ (ی) مہ فتوحہ
له تاخیرہ وہ گہ را به اِسْلَنْتَقِی، جا (ی) متحرک و ماقبلی مہ فتوح بوو قہ لبمان
کرد به تہ لف گہ را به اِسْلَنْتَقِی.

یَسْلَنْتَقِی فعلی مضارع تہ صلہ کہی اسلنقی بوو (ی) حہرفی مضارع
بوو له تہ وہ لیہ وہ زیاد مان کرد به مہ فتوحی وہ لام الفعلہ کہ مان مکسور کرد
وہ تہ لفہ کہ مان گیرایہ وہ بؤ سہر تہ صلہ کہی کہ (ی) بو به مرفوعی، وہ له بہر
تہ وہ ضمہ له سہر (ی) ثقیل بوو حہ ذفی ضمہ کہ مان کرد گہ را به یَسْلَنْتَقِی.
اِسْلَنْتَقَاءُ مصدرہ وہ تہ صلہ کہی اِسْلَنْتَقِی بوو عین الفعلہ کہ مان مکسور
کرد، وہ هاتین تہ لفیکمان له به ینی لام الفعلہ کہ و (ی) زائدہ کہ یدا دانا گہ را
به اسلنقایاً (ی) واقع له پاش تہ لفی زائدہ وہ قہ لبمان کرد به ہمزه گہ را به
اسلنقاء.

تہم بابہ بابی (افعلناء) وہ قاعدہ ی بابی افعلناء تہمہ یہ: - ہر فعلی
ثلاثی مزید فیہ بیّ وہ ماضی یہ کہی شہش حہرفی بیّ وہ له سہر وہ زنی
افعلی بیّ تہ وہ له و بابہ یہ.

الرباعی المزیّد فیہ

و أمّا الرباعی المزیّد فیہ فَأُمِثِلَتْهُ ثَلَاثَةُ تَفَعَّلَ كَتَدَّ حَرَجٌ، يَتَدَخَّرُجُ،
تَدَخَّرُجًا. وِ افْعَنْلَلَّ

جا له کاتیکا مصنف پرزگاری بوو له باسی ثلاثی مزید فیہ ده‌ستی کرد به باسی رباعی مزید فیہ وه فهرموی: «و أمّا الرباعی المزیّد فیہ فَأُمِثِلَتْهُ ثَلَاثَةُ» نه‌ول لهو مثالانه له‌سهر وه‌زنی «تَفَعَّلَ» یه که (ت) زائده‌ی له نه‌وله‌یه وه‌یه «کَتَدَّ حَرَجٌ، يَتَدَخَّرُجُ، تَدَخَّرُجًا».

تَدَخَّرُجَ فعلی ماضی یه نه‌صله‌که‌ی دَخَّرَجَ بوو هاتین له نه‌وله‌یه وه به (ت) زائده‌ی مه‌فتوحه‌گه‌را به تَدَخَّرَجَ.

يَتَدَخَّرُجُ فعلی مضارع نه‌صله‌که‌ی تَدَخَّرَجَ بوو (ی) حه‌رفی مضارع بوو له نه‌وله‌یه وه زیادمان کرد به مه‌فتوحی وه لام‌الفعله‌که‌مان مرفوع کرد گه‌را به يَتَدَخَّرُجُ.

تَدَخَّرُجًا مصدره نه‌صله‌که‌ی تَدَخَّرَجَ بوو لام‌الفعلی نه‌وله‌مان مضموم کرد وه تنوین که عه‌لامه‌تی مصدر بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه‌وه‌گه‌را به تَدَخَّرُجًا.

نهم باب‌ه بابی (تَفَعَّلَ) یه وه قاعده‌ی بابی تَفَعَّلَ نه‌مه‌یه: - ههر فعلی‌کی رباعی مزید فیہ بیّ وه ماضی یه که‌ی له‌سهر پینج حه‌رف بیّ وه له نه‌وله‌یه وه (ت) زائده‌ی مفتوحه‌بیّ وه له‌سهر وه‌زنی تَفَعَّلَ بیّ نه‌وه له‌و باب‌ه یه.

«وِ افْعَنْلَلَّ» عطفه له‌سهر قه‌ولی مصنف که فهرموی تَفَعَّلَ / مثالی

نحو: اِخْرَنْجَمَ، یَخْرَنْجُمُ، اِخْرَنْجَامًا. وَ اِفْعَلَّ نَحْو: اِقْشَعَرَّ، یَقْشَعِرُّ، اِقْشَعَرَارًا.

فعلی رباعی مزید فیہ کہ ماضی یہ کہی شہش حہرف بیّ چواری تہ صلی و دووی زیادہ وہ لہ سہر وہ زنی افعلل «نحو: اِخْرَنْجَمَ، یَخْرَنْجُمُ، اِخْرَنْجَامًا».

اِخْرَنْجَمَ فعلی ماضی یہ تہ صلہ کہی حَرْجَمَ بوو ہاتین لہ تہ وہ لیہ وہ ہم مزہی وہ صلی مکسورہ مان دانا، فاء الفعلہ کہ مان ساکن کرد وہ عین الفعلہ کہ مان مہ فتوح کرد وہ ہاتین (ن) زائدہی ساکنہ مان لہ بہینی عین الفعل وہ لام الفعلی تہ وہ لیا دانا گہرا بہ اِخْرَنْجَمَ.

یَخْرَنْجُمُ فعلی مضارعہ تہ صلہ کہی اِخْرَنْجَمَ بوو (ی) حہرفی مضارع بوو زیادمان کرد لہ تہ وہ لیہ وہ بہ مہ فتوحی وہ لام الفعلی تہ وہ لمان مکسور کرد وہ لام الفعلی دووہہ ممان مرفوع کرد گہرا بہ یَخْرَنْجُمُ.

اِخْرَنْجَامًا مصدرہ وہ تہ صلہ کہی اِخْرَنْجَمَ بوو عین الفعلہ کہ مان مکسور کرد وہ تہ لفی کمان لہ بہینی ہہردو لام الفعلہ کہ یا دانا وہ تنوین کہ علامہ تی مصدر بوو ثیل حاقمان کرد بہ تاخریہ وہ گہرا بہ اِخْرَنْجَامًا.

تہم بابہ بابی (افعللال)ہ قاعدہی بابی افعللال تہ مہیہ: - ہہر فعلی رباعی مزید فیہ بیّ وہ ماضی یہ کہی شہش حہرف بیّ وہ لہ سہر وہ زنی افعلل بیّ تہ وہ لہو بابیہ.

«وَ اِفْعَلَّ» عطفہ لہ سہر قہولی مصنف کہ فہرموی افعلل / مثالی

فعلی رباعی مزید فیہ کہ ماضی یہ کہی لہ سہر شہش حہرف بیّ چواری تہ صلی و دووی زیادہ وہ لہ سہر وہ زنی اِفْعَلَّ بیّ «نحو: اِقْشَعَرَّ، یَقْشَعِرُّ،

اِقْشَغْرَاراً.

اِقْشَغْرَ فَعْلَى ماضی به ثَصلَه کَی قَشَعَرَ بوو هاتین له ئه‌وه‌لیه‌وه
 هه‌مزه‌ی وه‌صلی مکسوره‌مان دانا وه فاء‌الفعله که‌مان ساکن کرد وه
 عین‌الفعله که‌مان مه‌فتوح کرد وه لام‌الفعلی دوو‌هه‌ممان مکرر کرد گه‌را به
 اِقْشَغْرَرَجَا اجتماع‌المثلین روی دا ئه‌وه‌ش گران بوو له‌سه‌ر زمان هاتین
 نه‌قلی حه‌ره‌که‌ی مثلی ئه‌وه‌لَمان کرد بولای ماقبله‌که‌ی وه ده‌غممان کرد له
 مثلی دا‌گه‌را به اَقْشَعَرَّ.

یَقْشَعْرُ فَعْلَى مضارع‌ه‌ ثَصلَه کَی اَقْشَعَرَّ بوو (ی) حه‌رفی مضارع بوو
 له ئه‌وه‌لیه‌وه زیاد‌مان کرد به مه‌فتوحی لام‌الفعلی ئه‌وه‌لَمان مکسور کرد وه
 لام‌الفعلی دوو‌هه‌ممان مرفوع کرد گه‌را به یَقْشَعِرُّ.

اِقْشَغْرَاراً مصدره‌ه‌ ثَصلَه کَی اَقْشَعَرَّ بوو فاء‌الفعله که‌مان مکسور کرد
 وه لام‌الفعلی ئه‌وه‌لَمان ساکن کرد، وه فه‌کی ئدغامه‌که‌مان کرده‌وه وه
 ئه‌لفیک‌مان زیاد کرد له‌به‌ینی هه‌ردوو مکره‌ه‌که‌دا وه تنوین که‌ه‌لامه‌تی
 مصدر بوو ئیلحاق‌مان کرد به ئاخیره‌وه‌ گه‌را به اِقْشَغْرَاراً.

ئهم باب‌ه‌ بابی (افعلال)ه قاعده‌ی بابی افعلال ئه‌مه‌یه که‌هه‌ر فَعْلَى
 رباعی مزید فیه بێ وه ماضی‌یه‌که‌ی شه‌ش حه‌رفی بێ وه له‌سه‌ر وه‌زنی
 اِفْعَلَّ بێ ئه‌وه له‌و باب‌ه‌یه، وه کو اِطْمَنَّ، يَطْمَأْنُنْ، اِطْمِئْنَا.

«المتعدی و اللازم»

«الْفِعْلُ إِذَا مُتَعَدٍّ» وَ هُوَ الَّذِي يَتَعَدَّى مِنَ الْفَاعِلِ إِلَى الْمَفْعُولِ بِهِ
«كَقَوْلِكَ ضَرَبْتُ زَيْدًا» وَ يُسَمَّى أَيْضًا، وَقَعًا وَ مُجَاوِزًا»

تنبیه: بیدار کردنه وهی ماموستایه بو شاگرده کان بو نه وهی هه رچی
رأبوردوه حازری بکهن له لای خوین وه چاوهروان بن بو نه وهیش
نه خوینرته وه بوین «الْفِعْلُ إِذَا مُتَعَدٍّ» هه رچی فعله سی حهرفی یا چوار
حهرفی مجرّد یا مزید فیه یا فعلی متعدی به «وَ هُوَ الَّذِي يَتَعَدَّى مِنَ
الْفَاعِلِ إِلَى الْمَفْعُولِ بِهِ» که به و فعله نه لّین مه عناکه ی وه نه و کرده وه که
له و دهر نه که ی ته جاوز بکا له فاعله وه یانی له خاوهن کاره وه بولای
مَفْعُولُ بِهِ که مه حلی نه و کاره یه «كَقَوْلِكَ ضَرَبْتُ زَيْدًا» نیسته فعلی وه کو
ضَرَبَ بَی به یعتبری نه و کرده وه که لّیی دهر نه که وی ته جاوزی کرده وه له
خاوهن کاره که وه وه کو بوئ بَی بولای مَفْعُولُ بِهِ که نیسانه لی دراوه که یه
وه کوزه یه بَی: دیاره که لی دان لی دهر وه لی دراوی نه وی.

«وَ يُسَمَّى أَيْضًا، وَقَعًا وَ مُجَاوِزًا» وه نه و فعله که تجاوزی کرده وه
یعتبری مه عناکه ی له فاعله وه بولای مَفْعُولُ بِهِ وه کو پی و تراوه متعدی
ناویش براوه به واقع چونکه پاش نه وه صادر بوو له فاعله وه واقع نه بیته
سه ر مفعول.

وَإِمَّا غَيْرُ مُتَعَدٍّ وَهُوَ الْفِعْلُ الَّذِي لَمْ يَتَجَاوَزِ الْفَاعِلَ إِلَى الْمَفْعُولِ بِهِ
كَقَوْلِكَ حَسَنَ زَيْدٌ وَ يُسَمَّى لِأَزْمَاءٍ وَ غَيْرٍ وَاقِعٍ وَ تُعَدِّيهِ فِي الثَّلَاثِيَّ
الْمَجْرَدِ بِتَضْعِيفِ الْعَيْنِ وَ بِالْهَمْزَةِ

وه ناویش نه‌بری به مُجاوِز چونکه ته‌جاوِز نه‌کات له فاعله‌وه بو سهر
مَفْعُولُ بِهِ: «وَإِمَّا غَيْرُ مُتَعَدٍّ» عطفه له سهر قه‌ولی مصنف که فهرموی إِمَّا
مُتَعَدٍّ، یانی یا فعل غه‌یره متعدی نه‌بی «وَ هُوَ الْفِعْلُ الَّذِي لَمْ يَتَجَاوَزِ
الْفَاعِلَ إِلَى الْمَفْعُولِ بِهِ» واته فعلی غه‌یره متعدی نه‌وه‌یه که ته‌جاوِز نه‌کا وه
لانه‌دا له فاعله‌وه بو سهر مَفْعُولُ بِهِ «كَقَوْلِكَ حَسَنَ زَيْدٌ» نیسته نه‌م فعله
به یعتبری مه‌عناکه‌ی که حوسنه ته‌جاوِز ناکات له فاعله‌که‌وه که زه‌یده
بو‌لای مَفْعُولُ بِهِ چونکی جوانی صیفه‌تی‌که موحتاج نیه به غه‌یری
موصوفه‌که‌ی وه پیوستی نیه به لادان له و مه‌وصوفه‌وه بو‌لای غه‌یری نه‌و
«وَ يُسَمَّى لِأَزْمَاءٍ وَ غَيْرٍ وَاقِعٍ» وه نه‌م فعله غه‌یره متعدی‌یه ناویش نه‌بری
به لازم له‌به‌ر نه‌وه لازمه بو فاعله‌که‌ی وه‌لی‌ی جیا نایبته‌وه، وه به غه‌یره واقع
چونکه واقع نایبته سهر مَفْعُولُ بِهِ.

جا له‌به‌ر نه‌وه فعلی لازم نه‌بی به متعدی به چه‌ند نه‌سبایی مصنف
فهرموی: «وَ تُعَدِّيهِ فِي الثَّلَاثِيَّ الْمَجْرَدِ» یانی تو نه‌توانی فعلی لازم
بکه‌ی به متعدی له ثلاثی مجردا «بِتَضْعِيفِ الْعَيْنِ» به‌هوی تکرار
کردنه‌وه‌ی عین‌الفعله‌که‌ی وه نقل‌کردنی بو‌بابی تفعیل «وَ بِالْهَمْزَةِ» وه به
هوی زیادکردنی همزه‌ی قطعی مه‌فتوحه له سهر نه‌و فعله‌وه نقل‌کردنی بو

كقولك فَرَّحْتُ زَيْدًا وَ أَجْلَسْتُهُ

بابی افعال.

جا مثالی فعلی ثلاثی مجردی لازم که بیکه‌ی به متعدی به هوّی تکراری عین‌الفعله که یه‌وه وه نقل کردنی بۆ بابی تفعیل «كقولك فَرَّحْتُ زَيْدًا» یانی زه یدم دلخووش کرد نه صلّه که‌ی فَرِحَ زَيْدٌ بوو لازم بوو ویستمان بیکه‌ین به متعدی عین‌الفعله که مان مه فتوح و مکرر و مدغم کرد، زید فاعل بوو کردمان به مَفْعُولٌ بِهِ وه ره فعه که مان گوږی به نصبه (ت) ضمیری متحرک موجبی سکونی ماقبلی بوو ماقبله که مان ساکن کرد گه‌را به فَرَّحْتُ زَيْدًا.

نیسته فعلی وه کو فَرَّحْتُ له بابی تفعیل به ئیعتباری مه‌عناکه‌ی که تفریح وه دلخووش کردنه تجاوزی کرد وه له فاعله که یه‌وه وه کو متکلم بئی بۆلای مه‌فعل به که زَیْدَه.

«وَ أَجْلَسْتُهُ» عطفه له سه‌ر قه‌ولی مصنف که فهرموی: (فَرَّحْتُ زَيْدًا)

مثالی فعلی ثلاثی مجردی لازمه که بیکه‌ی به متعدی به هوّی نقل کردنی بۆ بابی افعال، وه زیاد کردنی همزه‌ی قه‌طعی مه‌فتوحه وه وه کو أَجْلَسْتُهُ نه صلّه که‌ی جَلَسَ زَيْدٌ بوو لازم بوو ویستمان بیکه‌ین به متعدی نه قلمان کرد بۆ بابی افعال به‌م جوّره همزه‌ی قه‌طعی مه‌فتوحه مان له نه وه‌لیه وه زیاد کردوه فاء‌الفعله که مان ساکن کرد زید فاعل بوو کردمان به مَفْعُولٌ بِهِ وه ره فعه که مان گوږی به نصبه وه (ت) ضمیری فاعلی متکلمی وحده بوو ئیلحاقمان کرد به تاخیره وه وه ماقبله که مان ساکن کرد وه به به‌ده‌لی ئیسمی ظاهر ضمیرمان هینا گه‌را به أَجْلَسْتُهُ.

وَ يَحْرَفِ الْجَرُّ فِي الْكُلِّ ذَهَبْتُ بِزَيْدٍ وَ انْطَلَقْتُ بِهِ.

نیسته فعلی وه کو أَجَلَسَ بِي به ثیعتباری مه‌عناکه‌ی که دانیشاننده تجاوزی کرد وه له فاعله که وه که ضمیری متکلمه بولای مفعول بِهِ.

«وَ يَحْرَفِ الْجَرُّ فِي الْكُلِّ» عه‌تفه له‌سهر قه‌ولی مصنف که فهرموی: بالهمزة: یانی فعلی لازم ته‌که‌ی به متعدی به هوّی داخل‌کردنی حهرفی جهر، له هه‌موو نه‌وعی له‌فعلی لازما، ثلاثی بِي یا رباعی مجرد بِي یا مزیدفیه، «نحو: ذَهَبْتُ بِزَيْدٍ» یانی زه‌یدم برد به‌ریوه، ته‌صله‌که‌ی ذَهَبْتُ زَيْدٌ بوو لازم بوو، وِستمان بیکه‌ین به متعدی زید فاعل بوو کردمان به مفعول بِهِ به‌هوّی داخل‌کردنی حهرفی جهر له‌سهری وه ضمیری متحرک فاعیلمان ثیلحاق کرد به فعله که وه وه ماقبله که مان ساکن کردگه‌را به (ذَهَبْتُ بِزَيْدٍ)، نیسته ذَهَبْتُ بوو به متعدی به‌هوّی داخل‌کردنی حهرفی جهر له‌سهر زه‌ید مه‌عناکه‌ی که روِیشتن بوو گه‌را به ره‌واندن.

«وَ انْطَلَقْتُ بِهِ» عه‌تفه له‌سهر قه‌ولی مصنف که فهرموی: ذَهَبْتُ بِزَيْدٍ، ته‌صله‌که‌ی انْطَلَقْتُ زَيْدٌ بوو وه لازم بوو، وِستمان بیکه‌ین به متعدی هاتین (ت) ضمیری متحرکی وحده مان ثیلحاق کرد پیته‌وه، وه ئاخره که مان ساکن کرد وه زید فاعل بوو کردمان به مفعول بِهِ به‌هوّی حهرفه جهره که وه، وه ته‌بدیلمان کرد به ضمیر منصوب گه‌را به انْطَلَقْتُ بِهِ یانی زه‌یدم به‌ره‌للاً کرد، نیسته انطلقی متعدی به هوّی (ب) به ثیعتباری مه‌عناکه‌ی وه کو انطلاق بِي تجاوزی کرد وه له فاعله که وه که متکلمه بولای مفعول بِهِ که ضمیره منصوبه که یه وه ته‌گه‌رِته‌وه بو زه‌ید.

«فَضْلٌ فِي أَمْثَلَةٍ تَضْرِيفٍ هَذِهِ الْأَفْعَالُ»

الفعل الماضى المبنى للفاعل

أَمَّا الْمَاضِي فَهُوَ مَا دَلَّ عَلَى مَعْنَى وَجَدَ فِي الزَّمَانِ الْمَاضِي

نه مه فه صلیکه دانراوه بۆ باسی نهو مثالانه وه نهو صیغانه، وه کو: فعلی ماضی، وه فعلی مضارع وه فعلی نه مر وه نه هی وه ئیسمی فاعل وه ئیسمی مفعول وه غه یری نه مانه که په یدا نه بن له گوراندنی مصادری نهو فعلا نه که له مه و بهر رابوردن...

جا له بهر نه وه یه که م شتئ دروست بکړئ له مصدەر فعلی ماضی یه، مصنف باسی فعلی ماضی خسته پیشه وه وه فرموی: «أَمَّا الْمَاضِي فَهُوَ مَا دَلَّ عَلَى مَعْنَى وَجَدَ فِي الزَّمَانِ الْمَاضِي».

واته: فعلی ماضی که یه کیکه لهو مثالانه: - به له فظئ نه لئین ده لاله ت بکات له سهر مه عنایی که په یدا بووبی له زه مانی رابوردودا.

جا له بهر نه وه که فعلی ماضی له سهر دویه شه: ۱- به شی بینا فاعل.

۲- به شی بینا مفعول. وه مصنف بهو جوړه باسی کردن، وه

قَالَ مَبْنِيٌّ لِلْفَاعِلِ مِنْهُ مَا كَانَ أَوَّلُهُ مَفْتُوحًا أَوْ أَوَّلُ مُتَحَرِّكِ مِنْهُ مَفْتُوحًا
نَحْوَ قَوْلِكَ نَصَرَ نَصْرًا نَصَرُوا نَصْرَتَ نَصْرَتًا

فهرموی: «قَالَ مَبْنِيٌّ لِلْفَاعِلِ مِنْهُ» فعلی بنا فاعل له فعلی ماضی دا «مَا كَانَ أَوَّلُهُ مَفْتُوحًا أَوْ أَوَّلُ مُتَحَرِّكِ مِنْهُ مَفْتُوحًا» نه‌وه‌یه که نه‌وه‌ل ح‌ه‌رف له‌ودا مفتوح بی، وه یا نه‌وه‌ل متحرکی موعته‌به‌ر له‌ودا مفتوح بی. وه نه‌مه تعریف بوو بۆ فعلی بینا فاعلی ماضی به‌ی‌عباری له‌فظه‌که‌ی، وه نه‌ما بنا فاعل به‌ی‌عباری معنا نه‌وه‌یه که ناوی فاعله‌که‌ی [له‌جمله‌دا] برا بی.

جا میثالی نه‌و بنا فاعله‌ی که نه‌وه‌ل ح‌ه‌رف له‌وا مفتوح بی «نَحْوَ قَوْلِكَ نَصَرَ» بۆ مفردی مذکری غائب. «نَصْرًا» بۆ ته‌ئیه‌ی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی نَصَرَ بوو نه‌لف ضمیری فاعلی ته‌ئیه‌ی بوو لاح‌ق‌ما‌ن کرد به‌ئاخ‌ریه‌وه‌ گه‌را به‌ نَصْرًا. «نَصَرُوا» بۆ جه‌معی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی نَصَرَ بوو، واو ضمیری فاعلی جمعی مذکری غائب بوو ئیل‌ح‌اق‌ما‌ن کرد به‌ئاخ‌ریه‌وه‌، وه له‌به‌ر نه‌وه‌ موق‌تضی ضمه‌ی ماقبلی بوو ماقبله‌که‌ما‌ن مضموم کرد گه‌را به‌ نَصَرُوا.

«نَصَرَتَ» بۆ مفردی مؤنثی غائب نه‌صله‌که‌ی نَصَرَ بوو (ت) ساکنه‌ عه‌لامه‌تی تأنیث بوو ئیل‌ح‌اق‌ما‌ن کرد به‌ئاخ‌ریه‌وه‌ گه‌را به‌ نَصَرَتَ.

«نَصَرَتَا» بۆ ته‌ئیه‌ی مؤنثی غائب، نه‌صله‌که‌ی نَصَرَتَ بوو، نه‌لف ضمیری فاعلی ته‌ئیه‌ی بوو ئیل‌ح‌اق‌ما‌ن کرد به‌ئاخ‌ریه‌وه‌، نه‌لف موق‌تضی فه‌تحه‌ی ماقبلی بوو ماقبله‌که‌ما‌ن مفتوح کرد گه‌را به‌ نَصَرَتَا.

نَصَرْنَ نَصَرْتَ نَصَرْتُمَا نَصَرْتُمْ

«نَصَرْنَ» بۆ جه معى مؤنثى غائب ئه صله كهى نَصَرْتَ بوو، نون ضميرى فاعلى جه معى مؤنث بوو ئيلحاقمان كرد به ئاخريه وه گه را به نَصَرْتَنَ دو عه لامه تى تائيث كۆ بوو نه وه دروست نه بوو حه ذفى نوونه كه بكه ين چون ده لاله تى نه كرد له سهر تائيث وه جه معيه ت، به لام حه ذفى (ت) كه مان كرد چونكه ههر تائيثى نه گه ياند گه را به نَصَرْنَ.

«نَصَرْتَ» بۆ مفردى مذكرى مخاطب ئه صله كهى نَصَرَّ بوو، (ت) مفتوحه ضميرى فاعلى مفردى مذكرى مخاطب بوو ئيلحاقمان كرد به ئاخريه وه، وه له بهر نه وه كه ضميرى مرفوعى متحرک موقتضى سكونى ماقبلى بوو ماقبله كه مان ساكن كرد، گه را به نَصَرْتَ.

«نَصَرْتُمَا» بۆ ته ئيهى مذكرى مخاطب ئه صله كهى نَصَرْتَّ بوو، ئه لف ضميرى فاعلى ته ئيه بوو ئيلحاقمان كرد به ئاخريه وه، گه را به نَصَرْتَا جا له بهر نه وه كه ئيلتباسى نه بوو به مفردى مذكرى مخاطبه وه له كاتى تولدان به فه تحهى (ت) كه يا، هاتين به دانانى ميمى له به ينى ئه لف و (ت) كه دا، وه له بهر نه وه ميمى شفوى موقتضى ضمهى ماقبله كهى بوو ماقبله كه مان مضموم كرد گه را به نَصَرْتُمَا.

«نَصَرْتُمْ» بۆ جه معى مذكرى مخاطب، ئه صله كهى نَصَرْتَّ بوو واو ضميرى فاعلى جمعى مذكر بوو، ئيلحاقمان كرد به ئاخريه وه، له بهر نه وه كه واو موقتضى ضمهى ماقبلى خۆى بوو، ماقبله كه مان مضموم كرد گه را به نَصَرْتُو جا له بهر نه وه ئيلتباس نه بوو به صيغهى متكلمى وحده له كاتى

نَصْرَتِ نَصْرَتْمَا نَصْرَتْنِ

تولدان به ضمه‌ی (ت) که‌ی هاتین می‌میکی مضمومه‌مان له‌به‌ینی (ت) واوه که‌دا دانا گه‌را به نَصْرَتْمُو، وه له‌به‌ر ئه‌وه واوی متطرف وه ماقبل مضموم نه‌بوو بی‌جگه له‌فظی هُو نه‌بی، وه ئه‌ویش شاذ بوو حه‌ذفی واوه که‌مان کرد له‌گه‌ل ضمه‌ی میمه که‌دا گه‌را به نَصْرَتْمُو.

«نَصْرَتِ» بۆ مفردی مؤنثی موخاطب، ئه‌صله‌که‌ی نَصْرَتِ بوو، (ت)ی مکسوره ضمیری فاعلی مفردی مؤنثی موخاطب بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخربه‌وه، وه (ت)ی ضمیر موقضی سکونی ماقبلی بوو ماقبله‌که‌مان ساکن کرد گه‌را به نَصْرَتِ.

«نَصْرَتْمَا» بۆ ته‌ئیه‌ی مؤنثی موخاطب ئه‌صله‌که‌ی نَصْرَتِ بوو: ئه‌لف ضمیری فاعل ته‌ئیه‌ی بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخربه‌وه، وه ئه‌لف موقضی فتحه‌ی ماقبلی بوو ماقبله‌که‌مان مفتوح کرد گه‌را به نَصْرَتْمَا، جا له‌به‌ر ئه‌وه ئیلتباسی بوو به مفردی مذکری موخاطبه وه له‌کاتی تول دان به فتحه‌ی (ت) که‌یا هاتین به می‌میکی مفتوحه له‌به‌ینی تی و ئه‌لفه‌که‌دا، وه میم موقضی ضمه‌ی ماقبلی بوو ماقبله‌که‌مان مضموم کرد گه‌را به نَصْرَتْمَا.

«نَصْرَتْنِ» بۆ جه‌معی مؤنثی موخاطب ئه‌صله‌که‌ی نَصْرَتِ بوو، نون ضمیری فاعلی جمعی مؤنث بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخربه‌وه گه‌را به نَصْرَتْنِ، جا دوو علامه‌تی تأنیث گرد بوونه‌وه، ئه‌مه‌ش نابار بوو. وه دروست نه‌بوو حه‌ذفی نونه‌که‌ بکه‌ین، چونکه ده‌لاله‌تی ئه‌کرد له‌سه‌ر جه‌معیات و تأنیث، وه دروستیش نه‌بوو حه‌ذفی (ت) بکه‌ین چونکه

نَصَرْتُ نَصْرًا وَقَسَّ عَلَىٰ هَذَا فَعَلَّ وَتَفَعَّلَ وَانْفَعَلَ وَاسْتَفَعَلَ وَتَفَعَّلَ

ثیلتباسی نه بوو به جه معی مؤنثی غائبه وه، ناچار هاتین به میمیکی ساکنه له به ینی (ت) و نونه که داگه را به نَصَرْتُمْ، جا له بهر نه وه میم و نون نزیکه یه ک بوو له مه خره جا قه لبی میمه که مان کرد به نون، وه ده غمان کرد له نونه ضمیره که داگه را به نَصَرْتُنَّ.

«نَصَرْتُ» بۆ متکلمی وحده نه صلّه که ی نَصَرَ بوو، (ت) مضمومه که ضمیری فاعلی متکلمی وَخْذُهُ بو ثیلحاقمان کرد به ناخریه وه، وه (ت) ی ضمیر موقضی سکونی ماقبلی بوو ماقبله که مان ساکن کرد گه را به نَصَرْتُ.

«نَصَرْنَا» بۆ متکلمی مع الغیر نا عه لامه تی متکلمی مع الغیر بوو ثیلحاقمان کرد به ناخریه وه، وه ضمیری متکلم موقضی سکونی ماقبلی بوو، ماقبل مان ساکن کرد گه را به نَصَرْنَا.

«وَقَسَّ عَلَىٰ هَذَا فَعَلَّ وَتَفَعَّلَ وَانْفَعَلَ وَاسْتَفَعَلَ» قیاس بکه له سهر نَصَرَ له دروست کردنی نه و چوارده صیغه دا، نه و فعلانه که موزونن بهم وه زنانه وه غه یری نه وانیش له فعله ماضی یه کان دروست کردنیان ئاسانه و پروناک بۆ تالبی فامیده و چالاک...

جا له بهر نه وه له م شوینا ره خنه گروو تی: - نه ی مصنف تو بپرارت دا که فعلی بنا فاعلی ماضی نه وه یه، که حهرفی نه وه لی یا نه وه ل متحرک له ودا مفتوح بیّت ئیسته چی نه که یت له وینه ی انْفَعَلَ وِ افْتَعَلَ که نه مانه فعلی بنا فاعلی ماضین، وه نه وه ل حهرفی نه وان هه مزیه و نه ویش مکسوره؟

وَلَا تَغْتَبِرُ بِحَرَكَاتِ الْأَلِفَاتِ فِي الْأَوَائِلِ فَإِنَّهَا زَائِدَةٌ تَثْبُتُ فِي الْإِبْتِدَاءِ
وَتَسْقُطُ فِي الدَّرَجِ

مصنف بۆ جوابی ئەم رەخنە فەرمووی: - «وَلَا تَغْتَبِرُ بِحَرَكَاتِ الْأَلِفَاتِ فِي الْأَوَائِلِ» ئیعتبار مەکە بە ھەرەکە و سەر و ژێر و بۆری ئەو ھەمزانە کە وان لە ئەو ھەلی فەعلە ماضی یە مزید فیه یە کان، وە کو: افتعل و استفعل و احرنحم وە وینە ی ئەوانە «فَإِنَّهَا زَائِدَةٌ تَثْبُتُ فِي الْإِبْتِدَاءِ وَتَسْقُطُ فِي الدَّرَجِ» چونکە ئەو ھەمزانە ھینراون بۆ دفعی ابتدا بە ساکن، ھەر ئەو ھەندە ئەمیننە وە کە لە ئەو ھەلی کلمە وە بن. وە مادام شتی کە و تە پیشیانە وە نامینن کە واتە: لە جوملە ی حروفی موعتبه رە ی کلمە ناسرین، وە ئیعتبار بە ھەرە کە کانیا ن یە. وە لەو فەعلانە و وینە ی ئەواندا ئیعتبار بە یە کە م متحرک ئە کریت کە لە پاش ھمزە کە وە بی، وە کو (ت) تی ی اجتماع، وە (ق) قافی انقطع، وە (ر) احرنجم.

الفعل الماضي - المبنى للمفعول

وَالْمَبْنِيُّ لِلْمَفْعُولِ مِنْهُ وَهُوَ الَّذِي لَمْ يُسَمَّ فاعِلُهُ مَا كَانَ أَوَّلُهُ مَضْمُومًا
كَفَعِلَ وَفُعِلَ وَأَفْعَلَ وَفُعِلَ وَتَفَاعَلَ أَوْ كَانَ أَوَّلُ مُتَحَرِّكِ مِنْهُ
مَضْمُومًا (نحو أَفْتَعَلَ وَاسْتَفْعَلَ)

جا پاش باسی بنا فاعل له فعلی ماضی مصنف دهستی کرد به باسی بنا
مفعوله که ی وه فەر مووی:

«وَالْمَبْنِيُّ لِلْمَفْعُولِ مِنْهُ» فعلی بنا مفعول له فعلی ماضی: «وَهُوَ
الَّذِي لَمْ يُسَمَّ فاعِلُهُ» که به پی ی مه عنا نهو فعله یه که ناوی فاعله که ی
نه برا بی. یا له بهر گه وره یی یا له بهر بجوکی و بی نرخی یا له بهر نه زانراوی
«مَا كَانَ أَوَّلُهُ مَضْمُومًا» نهو به پی ی لفظ. نهو فعله یه که نهو هل حرف
له ودا مضموم بی.

«كَفَعِلَ وَفُعِلَ وَأَفْعَلَ وَفُعِلَ وَتَفَاعَلَ» وه کوو نهو فعلانه که
موزون بهم میزانه وه کو: نُصِرَ وَدُخِرَ وَ أَكْرِمَ وَ قُوِّلَ وَ تَبَوَّعِدَ. «أَوْ
كَانَ أَوَّلُ مُتَحَرِّكِ مِنْهُ مَضْمُومًا» یا خود نهو هل متحرکی موعتبه رهوا
مضموم بی (نحو أَفْتَعَلَ وَ اسْتَفْعَلَ) که نهو هل متحرک موعتبه رهواندا
(ت) تی که یه وه (ت) تی که مضمومه.

جا له بهر نهو په پرسیار کرا مادام نهو هل متحرکی موعتبه ره مضموم نه بی
ئیر هه مزه وه صله که بوچی مضموم نه کری؟

وَهَمْزَةُ الْوَصْلِ تَتَّبِعُ هَذَا الْمَضْمُومَ فِي الضَّمِّ وَ مَا قَبْلَ آخِرِهِ يَكُونُ مَكْسُوراً أَبَدًا نَحْوُ نُصِرَ زَيْدٌ أُوسْتُخْرِجَ الْمَالُ.

مصنف وه‌لامی دایه‌وه وه‌رموی: «وَهَمْزَةُ الْوَصْلِ تَتَّبِعُ هَذَا الْمَضْمُومَ فِي الضَّمِّ» یانی همزه وه‌صله‌که به شیوه‌ی نه‌صا‌ل‌ت وه‌یعتبار به خو‌ی مضموم نه‌کراوه، به‌لکو به ته‌به‌عیه‌تی نه‌و متحرکه موعته‌به‌ره وه‌ مضموم نه‌بی. «وَمَا قَبْلَ آخِرِهِ يَكُونُ مَكْسُوراً أَبَدًا» نه‌مه له‌جومله‌ی تعریفی فعلی بنا مفعولی ماضی‌یه، واته له‌گه‌ل نه‌وه‌دا که نه‌وه‌ل حه‌رف یا نه‌وه‌ل متحرکی موعته‌به‌ر له‌وا مضموم بی نه‌بی حه‌رفی پیش حه‌رفی تاخ‌ریش مکسور بی به‌ده‌وام. جا مثالی فعلی بنا مفعولی ماضی که نه‌وه‌ل حه‌رف له‌وا مضموم بی، وه‌ماقبله تاخ‌ره که‌یشی مکسور بی «نَحْوُ نُصِرَ زَيْدٌ» یانی یارمه‌تی زه‌ید درا، نه‌صله‌که‌ی نُصِرَ عَمَرُو زَيْدًا بوو، عمرو فاعل بوو وه‌زید مفعولُ بِهِ وه‌منصوب بوو وه‌نُصِرَ فعلی بنا فاعل بوو جا نَصَرَمان کرد به بنا مفعول به‌م ره‌نگه حه‌رفی نه‌وه‌لمان مضموم کرد وه‌ماقبله تاخ‌ره که‌مان مکسور کرد، وه‌عمرو فاعل بوو حذف‌مان کرد، وه‌زید که مفعولُ بِهِ وه‌منصوب بوو له‌جینگه‌ی عمروا دامان ناو مرفوع‌مان کرد گه‌را به نُصِرَ زَيْدٌ. وه‌مثالی فعلی بنا مفعولی ماضی که نه‌وه‌ل متحرکی موعته‌به‌ر له‌وا مضموم بی وه‌کو: «أُوسْتُخْرِجَ الْمَالُ» نه‌صله‌که‌ی اِسْتُخْرِجَ السَّارِقُ الْمَالُ بوو، یانی دز نه‌و ماله‌ی دهر کرد‌بوو دهره‌وه.

اِسْتُخْرِجَ فعلی بنا فاعل بوو، وه‌سارق فاعل وه‌مرفوع بوو، وه‌مال مفعولُ بِهِ وه‌منصوب بوو جا اِسْتُخْرِجَمان گو‌ری به فعلی بنا مفعول، به‌م

جوړه نه وه ل متحرکی موعته بهر له ودا که (ت) تی مه بوو مضمومان کرد، وه همزه وه صله که شمان به ته به عیه تی (ت) تی که وه مضموم کرد، وه ماقبلی ناخره که یمان مکسور کرد، وه سارق فاعل بوو حه ذفمان کرد، وه مال که مفعول به وه منصوب بوو له جیگه ی نه و دامن ناو مرفوعمان کرد گه را به اُسْتُخْرِجَ الْمَالَ.

جا له کاتیک دا مصنف ﷺ رزگار بوو له تصریفاتی فعلی ماضی که یه کیکه له و مثالانه که پیدا نه بن له نه صلی واحد که مصدوری مجرده، دهستی کرد به باسی فعلی مضارع که نه ویش یه کیکه له و مثالانه که به هو ی فعلی ماضیه وه له مصدوری مجرد دروست نه کری وه فہرموی: -

الفعل المضارع

وَأَمَّا الْمُضَارِعُ فَهُوَ مَا كَانَ أَوَّلُهُ إِحْدَى الزَّوَائِدِ الْأَرْبَعِ وَهِيَ:
الْهَمْزَةُ وَالتَّوْنُ وَالْيَاءُ وَالتَّاءُ وَتَجْمَعُهَا أَتَيْتَ أَوْ أَتَيْتِ أَوْ نَأْتِي فَالْهَمْزَةُ
لِلْمُتَكَلِّمِ وَخَدَهُ، وَالتَّوْنُ لَهُ إِذَا كَانَ مَعَهُ غَيْرُهُ وَالتَّاءُ لِلْمُخَاطَبِ مُفْرَدًا
أَوْ مُنْتَنًى أَوْ مَجْمُوعًا مُذَكَّرًا كَانَ أَوْ مُؤَنَّثًا وَ لِلْغَائِبَةِ الْمُفْرَدَةِ وَ لِمُتَنَاهَا

«وَأَمَّا الْمُضَارِعُ فَهُوَ مَا كَانَ أَوَّلُهُ إِحْدَى الزَّوَائِدِ الْأَرْبَعِ» وہ نہما
فعلى مضارع ۛو فعله ۛہ کہ لہ ۛوہ ۛلہوہ ۛہی ۛہ کی لہ چوار حروفی زائدہ.
«وَهِيَ: الْهَمْزَةُ وَالتَّوْنُ وَالْيَاءُ وَالتَّاءُ» وہ ۛوہ انیش عیارہ تن لہ ہمزہ و
(أ) نون و (ن) یی و (ی) تی (ت). «وَتَجْمَعُهَا أَتَيْتَ أَوْ أَتَيْتِ أَوْ نَأْتِي» ۛوہ
چوار حہرفہ گرد ۛہ کاتہوہ ۛہ کی لہم لہ فظانہ «فَالْهَمْزَةُ لِلْمُتَكَلِّمِ وَخَدَهُ، وَ
التَّوْنُ لَهُ إِذَا كَانَ مَعَهُ غَيْرُهُ» جا ہمزہ کراوہ بہ نیشانہ بؤ متکلمی وحدہ،
یانۛ ہمزہ کراوہ بہ عہلامہت بؤ متکلم وحدہ وہ کو اُکْتُبُ.

وہ نون (ن) دانراوہ بؤ متکلم لہ کاتیک دا غہ یری لہ گہل دا بئی وہ کو نَکْتُبُ.
«وَالْيَاءُ لِلْمُخَاطَبِ مُفْرَدًا أَوْ مُنْتَنًى أَوْ مَجْمُوعًا مُذَكَّرًا كَانَ أَوْ مُؤَنَّثًا
وَاللِّغَائِبَةِ الْمُفْرَدَةِ وَ لِمُتَنَاهَا». یانی (ت) تی دانراوہ بؤ عہلامہتی
مواخاطب مفرد بئی یا تشنیہ یا جمع مذکر بئی یا مؤنث، وہ ہم دانراوہ بہ
عہلامہت بؤ مفردہی مؤنثی غائب وہ تشنیہی مؤنثی، غائب. وہ کو: -

وَ الْيَاءُ لِلْغَائِبِ الْمَذْكُورِ مُفْرَداً أَوْ مُثَنَّى أَوْ مَجْمُوعاً وَ لِجَمْعِ الْمُؤَنَّثِ
الْغَائِبِ وَ هُوَ يَصْلُحُ لِلْحَالِ وَ الْإِسْتِقْبَالِ وَ تَقُولُ يَفْعَلُ الْآنَ وَ يُسَمَّى
خَالاً وَ خَاضِراً

تَكْتُبُ، تَكْتُبَانِ، تَكْتُبُونَ، تَكْتُبِينَ، تَكْتُبَانِ، تَكْتُبِينَ، صيغه كاني
مخاطب وه هند تكتب و الهندان تكتبان، صيغه كاني غائب.

«وَ الْيَاءُ لِلْغَائِبِ الْمَذْكُورِ مُفْرَداً أَوْ مُثَنَّى أَوْ مَجْمُوعاً وَ لِجَمْعِ الْمُؤَنَّثِ
الْغَائِبِ» يانی (ی) یی دانراوه به عه لامه تی غائب مذکر، مفرد بی یا مثنی
یا جمع وه کو: - یَكْتُبُ، یَكْتُبَانِ، یَكْتُبُونَ
وه بو جه معی مؤنثی غائب وه کو: - یَكْتُبِينَ.

«وَ هُوَ يَصْلُحُ لِلْحَالِ وَ الْإِسْتِقْبَالِ» فعلی مضارع ته گونجی بو
ده لالت کردن له سهر زه مانی حال که نیسته یه، وه زه مانی ئستقبال که پاش
زه مان نیسته یه. که وایی هه رکاتی فعلی مضارع پوت بوو له لفظی که یه کی
لهو دو زه مانه بگه یه نی ته وه مشتر که له به ینی ته وانا، وه بو هه ردویان
ده ست ته دات.

«وَ تَقُولُ يَفْعَلُ الْآنَ» واته مادام فعلی مضارع مشتر که له به ینی حال و
ئستقبالا ته توانی مقیدی بکه ی به لفظی (الان) بو ته وه که ته نیا زه مانی حال
بگه یه نی و به س.

«وَ يُسَمَّى خَالاً وَ خَاضِراً» وه تهو فعله مضارعه که مقید بیی به
وینه ی آلآن ناو ته بری به فعلی حال وه به فعلی حازر بنا له سهر ته وه که
حال وه حازر مه عنایان یه کیکه، وه له لای بازی له زانا کان

وَ يَفْعَلُ غَدًا وَ يُسَمَّى مُسْتَقْبَلًا وَ إِذَا أَدْخَلْتَ عَلَيْهِ السَّيْنَ أَوْ سَوْفَ فَقُلْتَ: سَيَفْعَلُ أَوْ سَوْفَ يَفْعَلُ اخْتَصَّ بِزَمَانِ الْأِسْتِقْبَالِ.

نم دو لفظه فهرقیان هه‌یه، وه حال بوشتی نه‌وتری که له پیش چاوا بی. وه فعلی حازر فعلیکه که له کاتی قسه‌دا بیی خوی له پیش چاوا بی یا نه.
 «وَ يَفْعَلُ غَدًا» عه‌طفه له‌سه‌ر قه‌ولی مصنف که فهرموی: يَفْعَلُ الْآنَ یانی نه‌توانی فعلی مضارع مقید بکه‌ی به زه‌مانی داهاتووه وه به واسطه‌ی لفظی وه‌کو غدا به‌م جوړه بلی: یفعل غدا یانی کار نه‌کا سبه‌ینی.
 «وَ يُسَمَّى مُسْتَقْبَلًا» وه له‌م کاتا که مقید بی به‌و قه‌یده‌وه که کاتی داهاتو بگه‌یه‌نی نه‌و فعله مضارعه ناو نه‌بری به فعلی مستقبل، واته فعلی زه‌مانی روتی کراو، وه له‌ حه‌قیقه‌تا زه‌مانه‌ پروو نه‌کاته ئیمه وه قیاس وایه بلی‌ی مستقبل به‌کسره‌ی (ب) بی.

«وَ إِذَا أَدْخَلْتَ عَلَيْهِ السَّيْنَ أَوْ سَوْفَ فَقُلْتَ: سَيَفْعَلُ أَوْ سَوْفَ يَفْعَلُ اخْتَصَّ بِزَمَانِ الْأِسْتِقْبَالِ» وه‌کاتی که حرفی سین (س) یا لفظی سوف بخه‌یته سه‌ر فعلی مضارع، وه بلیت: سَيَفْعَلُ فَلَانُ یا سوف یفعل نه‌وه نه‌و فعله مضارعه نه‌به‌ستری به زه‌مانی ئیستقباله‌وه.

والحاصل فعلی مضارع له‌ ذاتی خو‌یا مشترکه له‌ به‌ینی زه‌مانی حال و ئیستقبال‌دا وه بو‌هر دوکیان ده‌ست نه‌دات، به‌لام کاتی که له‌گه‌ل لفظیک‌دا بی‌ت بو‌حال بی فقه‌ت یا بو‌ئستقبال بی فقه‌ت نه‌وه له‌و کاتا موخته‌س نه‌بی به‌و زه‌مانه‌وه.

المبنى للفاعل من المضارع

فَالْمَبْنِيُّ لِلْفَاعِلِ مِنْهُ مَا كَانَ حَرْفُ الْمُضَارِعَةِ مِنْهُ مَفْتُوحاً إِلَّا مَا كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَحْرَفٍ فَإِنْ حَرْفُ الْمُضَارِعَةِ مِنْهُ يَكُونُ مَضمُوماً أَبَداً نَحْوُ يُدْخِرُجُ وَ يُكْرِمُ وَ يُفْرَحُ وَ يُقَاتِلُ وَ عَلَامَةُ بِنَاءِ هَذِهِ الْأَرْبَعَةِ لِلْفَاعِلِ كَوْنُ الْحَرْفِ الَّذِي قَبْلَ آخِرِهِ مَكْسُوراً أَبَداً.

جا فعلی مضارعیش وه کو فعلی ماضی بنافاعل وه بنا مفعولی هه یه. وه مصنف بۆ به یانی ئەمه فهرموی: «فَالْمَبْنِيُّ لِلْفَاعِلِ مِنْهُ» یانی فعلی بنافاعل له فعلی مضارع به بی ی مه عنا ته وه یه که ناوی فاعله که ی برابی وه به بی ی لفظ: «مَا كَانَ حَرْفُ الْمُضَارِعَةِ مِنْهُ مَفْتُوحاً» فعلیکی وایه که حەرفی مضارع له ودا مفتوح بی وه کو: - یَنْصُرُ وَ یَضْرِبُ. «إِلَّا مَا كَانَ مَاضِيَهُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَحْرَفٍ فَإِنْ حَرْفُ الْمُضَارِعَةِ مِنْهُ يَكُونُ مَضمُوماً أَبَداً» ئیلا فعله مضارعیکی وا که ماضی یه که ی له سه ر چوار حەرف بی، ته وه حەرفی مضارع له ودا مضموم ته بی به ده وام چ بنافاعل وه چ بنا مفعول بی. «نَحْوُ يُدْخِرُجُ وَ يُكْرِمُ وَ يُفْرَحُ وَ يُقَاتِلُ» ئەمانه حەرفی مضارعیان به ده وام مضمومه.

جا که سی بلیت له م چوار فعلا نه فهرقی بنافاعل و بنا مفعول چی یه؟ له جوابیا ئەلێت: «وَعَلَامَةُ بِنَاءِ هَذِهِ الْأَرْبَعَةِ لِلْفَاعِلِ كَوْنُ الْحَرْفِ الَّذِي قَبْلَ آخِرِهِ مَكْسُوراً أَبَداً. نیشانه ی دروست کردنی ئەم چوار بابانه بۆ

مِثَالُهُ مِنْ يَفْعُلْ يَنْصُرُ يَنْصُرَانِ يَنْصُرُونَ تَنْصُرُ تَنْصُرَانِ

صیغه‌ی بنافاعل نه‌ویه نه‌و حه‌رفه وا له پیش حه‌رفه ئاخره که یانه‌وه مکسور بی به ده‌وام.

به لام له بنا مفعوله کانیا ندا مفتوح نه‌بی به ده‌وام. «مِثَالُهُ مِنْ يَفْعُلْ» جا مثالی فعلی بنافاعل مضارع له موزون به فعلی «يَنْصُرُ» بۆ مفره‌دی مذکری غائب، که حه‌رفی مضارع له‌وا مفتوحه. نه‌صله‌که‌ی تَنْصُرَ بو (ی) بی نیشانه‌ی فعلی مضارع بۆ له نه‌ویه‌لیه‌وه دامان نا، فاء‌الفعل که مان ساکن کرد عین‌الفعله که مان مضموم کرد لام‌الفعله که مان مرفوع کرد گه‌را به يَنْصُرُ. «يَنْصُرَانِ» بۆ تشیه‌ی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی يَنْصُرُ بو، نه‌لف ضمیری فاعلی مثنی بو، (ن) نون عه‌لامه‌تی ئیعراب بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه‌وه گه‌را به يَنْصُرَانِ.

«يَنْصُرُونَ» بۆ جه‌مع‌ی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی يَنْصُرُ بو، واو ضمیری فاعلی جمعی مذکر بو، وه (ن) نون عه‌لامه‌تی ئیعراب بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه‌وه گه‌را به يَنْصُرُونَ.

«تَنْصُرُ» بۆ مفردی مؤنثی غائب نه‌صله‌که‌ی يَنْصُرُ بو (ی) بی که مان گۆپی به (ت) تی بویه تَنْصُرُ.

«تَنْصُرَانِ» بۆ تشیه‌ی مؤنثی غائب، نه‌صله‌که‌ی تَنْصُرُ بوو نه‌لف ضمیری فاعلی تشیه بوو له نه‌فعالا، وه (ن) که عه‌لامه‌تی ئیعراب بوو

يَنْصُرُونَ تَنْصُرَانِ تَنْصُرِينَ تَنْصُرَانِ

ئيلحاقمان کردن به تاخريه وه گهرا به تَنْصُرَانِ.

«يَنْصُرُونَ» بۆ جه معى مؤنثى غائب ئەصله كهى تَنْصُرُ بوو، ته بدیلی (ت) تى مان کرد به (ی) یی وه نون ضمیری فاعلی جمعی مؤنث بوو ئيلحاقمان کرد به تاخريه وه، وه نونی ضمیر موقتضى سکونی ماقبلی بوو، ماقبله که مان ساکن کرد گهرا به يَنْصُرُونَ.

يَنْصُرُ، يَنْصُرَانِ، يَنْصُرُونَ، تَنْصُرُ، تَنْصُرَانِ، يَنْصُرْنَ - صيغه کانی غائب. «تَنْصُرُ» بۆ مفردی مذکری مخاطب ئەصله كهى يَنْصُرُ بوو، تبدیلی (ی) یی که مان کرد به (ت) تى گهرا به تَنْصُرُ.

«تَنْصُرَانِ» بۆ تشنیهی مذکری مخاطب، ئەصله كهى تَنْصُرُ بوو، ئەلف ضمیری فاعلی تشنیه بوو، وه (ن) نون عهلامه تى ئيعراب بوو ئيلحاقمان کرد به تاخريه وه گهرا به تَنْصُرَانِ.

«تَنْصُرُونَ» بۆ جه معى مذکری مخاطب ئەصله كهى تَنْصُرُ بوو، واو ضمیری فاعلی جمعی مذکر بوو، وه (ن) نون عهلامه تى ئيعراب بوو ئيلحاقمان کرد به تاخريه وه گهرا به تَنْصُرُونَ.

«تَنْصُرِينَ» بۆ مفردی مؤنثى مخاطب ئەصله كهى تَنْصُرُ بوو، (ی) یی ضمیری فاعلی مفردی مؤنثى مخاطب بوو وه (ن) نون عهلامه تى ئيعراب بوو ئيلحاقمان کرد به تاخريه وه، وه (ی) یی موقتضى کسرهی ماقبلی بوو، ماقبله که مان مکسور کرد گهرا به تَنْصُرِينَ.

«تَنْصُرَانِ» بۆ تشنیهی مؤنثى مخاطب ئەصله كهى تَنْصُرِينَ بوو، ئەلف

تَنْصُرْنَ أَنْصُرُ نَنْصُرُ

ضمیری فاعلی تشبیه‌بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه‌وه، پاش‌حه‌ذفی (ی) یی فاعلی مفردی مؤنث، ئەلف موقتضی فتحه‌ی ماقبلی بوو ماقبله‌که‌مان مفتوح کرد وه ته‌بدیلی فه‌تعه‌ی نونی ئیعرابه‌که‌مان کرد به که‌سه‌ره له‌به‌ر موافقه‌ی باقی تشبیه‌کان گه‌را به تَنْصُرَانِ.

«تَنْصُرْنَ» بۆ جه‌معی مؤنثی مخاطب ئە‌صله‌که‌ی تَنْصُرِینَ بوو، حه‌ذفی عه‌لامه‌تی مفردی مؤنثمان کرد له‌گه‌ڵ نونی ئیعرابا، وه (نون) ضمیری فاعلی جه‌معی مؤنثی مخاطب بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه‌وه، نونی ضمیر موقتضی سکونی ماقبلی بوو، ماقبله‌که‌مان ساکن کرد گه‌را به تَنْصُرْنَ.

تَنْصُرُ، تَنْصُرَانِ، تَنْصُرُونَ، تَنْصُرِینَ، تَنْصُرَانِ، تَنْصُرْنَ، صیغه‌کانی مخاطب.

«أَنْصُرُ» بۆ متکلمی وحده، ئە‌صله‌که‌ی یَنْصُرُ بوو تبدیلی (ی) یی که‌مان به همزه‌ی مفتوحه‌ گه‌را أَنْصُر.

«نَنْصُرُ» بۆ متکلمی مع‌الغیر، ئە‌صله‌که‌ی ینصر بوو، تبدیلی (ی) یی که‌مان کرد به (ن) نون گه‌را به نَنْصُر.

أَنْصُرُ، نَنْصُرُ، صیغه‌کانی متکلم.

وَقَسَّ عَلَىٰ هَذَا يَضْرِبُ وَيَعْلَمُ وَيُدْخِرُ وَيُقْرِجُ وَيُقَاتِلُ وَيَتَكَسَّرُ وَ
يَتَبَاعَدُ وَيَنْقَطِعُ وَيَجْتَمِعُ وَيَحْمَرُّ وَيَخْمَارُ وَيَسْتَخْرِجُ وَيَعْشَوِشِبُ وَ
يَقْعَنَسِسُ وَيَسْلَنْقِي وَيَتَدَخِرُ وَيَخْرُنْجَمُ وَيَقْشَعِرُ

تو قیاس بکه له سهر یَنْصُرُ له دروست کردنی صیغه کانی تر له بنافاعلی
مضارع دا «يَضْرِبُ وَيَعْلَمُ وَيُدْخِرُ وَيُقْرِجُ وَيُقَاتِلُ وَيَتَكَسَّرُ وَ
يَتَبَاعَدُ وَيَنْقَطِعُ وَيَجْتَمِعُ وَيَحْمَرُّ وَيَخْمَارُ وَيَسْتَخْرِجُ وَيَعْشَوِشِبُ وَ
يَقْعَنَسِسُ وَيَسْلَنْقِي وَيَتَدَخِرُ وَيَخْرُنْجَمُ وَيَقْشَعِرُ»

المبنى للمفعول من المضارع

وَالْمَبْنِيُّ لِلْمَفْعُولِ مِنْهُ مَا كَانَ حُرْفُ الْمُضَارِعَةِ مِنْهُ مَضمُومًا وَ مَا قَبْلَ آخِرِهِ مَفْتُوحًا أَبَدًا نَحْوُ: يَنْصُرُ وَ يُدْخِرُ وَ يُكْرِمُ وَ يُفْرِحُ وَ يُقَاتِلُ وَ يُسْتَخْرِجُ وَ اعْلَمَ أَنَّهُ يَدْخُلُ عَلَى الْمُضَارِعِ (مَا) وَ (لَا) الثَّانِيَانِ وَ لَا تُعَيَّرَانِ صِيغَتَهُ

«وَالْمَبْنِيُّ لِلْمَفْعُولِ مِنْهُ» فعلی بنامفعلول له فعلی مضارع: «مَا كَانَ حُرْفُ الْمُضَارِعَةِ مِنْهُ مَضمُومًا وَ مَا قَبْلَ آخِرِهِ مَفْتُوحًا أَبَدًا» فعلیکى وه‌هایه که ح‌رفى مضارع له وا مضموم بى، وه ماقبله ناخره که‌ى مفتوح بى به ده‌وام «نحو: يَنْصُرُ وَ يُدْخِرُ وَ يُكْرِمُ وَ يُفْرِحُ وَ يُقَاتِلُ وَ يُسْتَخْرِجُ» نیسته نهم فعلانه هه‌موو فعلی بنامفعلول مضارعن هه‌رکام له‌بابی خوبا وه ح‌رفى مضارع له‌وانا مضمومه، وه ماقبله ناخره که‌یان مفتوحه.

جا نه‌صلی يَنْصُرُ که بنامفعله يَنْصُرُ بوو، (ى) بى ح‌رفى مضارع بوو مضمومان کرد وه ماقبله ناخره که‌مان مفتوح کرد گه‌را به يَنْصُرُ، وه هه‌ربه‌م جوړه‌ش باقى صیغه‌کانى تریش.

«وَ اعْلَمَ أَنَّهُ يَدْخُلُ عَلَى الْمُضَارِعِ (مَا) وَ (لَا) الثَّانِيَانِ» تو بزانه واقع نه‌ویه داخلى فعلی مضارع نه‌بیئت (ما) ى نافیة و (لا) نافیة، «وَ لَا تُعَيَّرَانِ صِيغَتَهُ» به‌لام نهم دو حرفه صیغه‌ى فعله که ناگوړن، وه حه‌ذفى

تَقُولُ لَا يَنْصُرُ، لَا يَنْصُرَانِ، لَا يَنْصُرُونَ، لَا تَنْصُرُ، لَا تَنْصُرَانِ، لَا
يَنْصُرْنَ، لَا تَنْصُرِينَ، لَا تَنْصُرُونَ، لَا تَنْصُرِينَ، لَا تَنْصُرَانِ، لَا
تَنْصُرْنَ، لَا أَنْصُرُ، لَا أَنْصُرُ.

المضارع المجزوم

وَأَنَّهُ يَدْخُلُ عَلَى الْفِعْلِ الْمُضَارِعِ الْجَازِمُ فَيُحَذِفُ حَرَكَةَ الْوَاحِدِ

هیچی لی ناکهن نه حرکه وه نه حەرف، بەلام مەعناکە ی ئەگۆرێن لە ئىباتە وه
بۆ نه فی، وه له بوونه وه بۆ نه بوون. «تَقُولُ لَا يَنْصُرُ، لَا يَنْصُرَانِ، لَا
يَنْصُرُونَ، لَا تَنْصُرُ، لَا تَنْصُرَانِ، لَا يَنْصُرْنَ، لَا تَنْصُرِينَ، لَا تَنْصُرُونَ، لَا
تَنْصُرُونَ، لَا تَنْصُرِينَ، لَا تَنْصُرَانِ، لَا تَنْصُرْنَ، لَا أَنْصُرُ، لَا أَنْصُرُ».

ئەصلى (لَا يَنْصُرُ) يَنْصُرُ بوو، مثبت بوو لای نافیه مان داخل کرده سەر
عەمەلى نه کرد له لفظا، بەلام عەمەلى کرد له مەعناکە یا که مثبت بوو کردی
به منفی بۆ به لَا يَنْصُرُ، وه باقی صیغه کانیش له سەر قیاسی لاینصر باس ئەکرین.
«وَأَنَّهُ يَدْخُلُ عَلَى الْفِعْلِ الْمُضَارِعِ الْجَازِمُ» بزانه که شأن و حال وایه
داخل ئەبێته سەر فعلى مضارع عاملی جازم وه کو: لم وه لمّا وه لامى ئەمر
وه لای ناهیه وه إِنَّ وه ما وه باقی که لیما تى شهرت.

«فَيُحَذِفُ حَرَكَةَ الْوَاحِدِ» وه ئەو عامله جازمه حەذفى حەره که ی

مفره دی مذكر ئەکا له غائب و مخاطب و متکلم.

وَالْوَاحِدَةِ وَ تُونِ الثَّانِيَةِ وَ الْجَمْعِ الْمَذْكُورِ وَ الْوَاحِدَةِ الْمُخَاطَبَةِ وَ لَا يَخَذِفُ تُونِ جَمَاعَةِ الْمُؤَنَّثِ فَإِنَّهُ ضَمِيرٌ كَوَاوِ جَمْعِ الْمَذْكُورِ فَتَثْبُتُ عَلَى كُلِّ خَالٍ تَقُولُ: لَمْ يَنْصُرْ لَمْ يَنْصُرَا

«وَالْوَاحِدَةِ» وه‌ حه‌ذفی حه‌ره‌که‌ی مفره‌دی مؤنثی غائبیش نه‌کا «و تُونِ الثَّانِيَةِ وَ الْجَمْعِ الْمَذْكُورِ وَ الْوَاحِدَةِ الْمُخَاطَبَةِ» وه‌ حه‌ذفی نون‌ی تشبیه‌ و جه‌مع‌ی مذکری غائب و مخاطب وه‌ نون‌ی مفردی مؤنث مخاطبیش نه‌کات «و لَا يَخَذِفُ تُونِ جَمَاعَةِ الْمُؤَنَّثِ فَإِنَّهُ ضَمِيرٌ كَوَاوِ جَمْعِ الْمَذْكُورِ فَتَثْبُتُ عَلَى كُلِّ خَالٍ» به‌لام حه‌ذفی نون‌ی جه‌مع‌ی مؤنث ناکا چه‌ غائب چه‌ مخاطب، چون‌کی نه‌و نونه‌ ضمیری فاعله‌ وه‌ کوو و او‌ی جه‌مع‌ی مذکری غائب وه‌ مخاطب. وه‌ نه‌مینته‌ وه‌ به‌ ده‌وام عاملی له‌سه‌ر بی‌ یا نه‌ «تقول: لَمْ يَنْصُرْ» تو نه‌لّیت له‌کاتی داخل بوونی عاملی جازم له‌سه‌ر يَنْصُرُ لَمْ يَنْصُرْ به‌ جه‌زمه‌ی لام‌الفعل، نه‌صلکه‌ی يَنْصُرُ بوو مثبت بوو، لَمْ که‌ عاملی جازمه‌ بوو داخل‌مان کرده‌ سه‌ری عه‌مه‌لی کرد له‌ لفظا تاخ‌ره‌که‌ی مه‌جزوم کرد به‌ حه‌ذفی حه‌ره‌که‌، وه‌ عه‌مه‌لی کرد له‌ مه‌عنادا به‌م ره‌نگه‌ مه‌عناکه‌ی که‌ مثبت بوو نه‌فی کرد، له‌پاش نقل‌کردنی له‌زمانی حال و ئیستقباله‌ وه‌ بو‌زه‌مانی ماضی گه‌را به‌ لَمْ يَنْصُرْ.

«لَمْ يَنْصُرَا» بو‌تثنیه‌ی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی يَنْصُرَانِ بوو، مثبت بوو، لَمْ که‌ عاملی جازم بوو داخل‌مان کرده‌ سه‌ری عه‌مه‌لی کرد له‌ لفظا حه‌ذفی نونه‌که‌ی کرد، وه‌ عه‌مه‌لی کرد له‌ مه‌عنایشا به‌م ره‌نگه‌ مه‌عناکه‌ی که‌ مثبت بوو نه‌فی کرد، له‌پاش نقلی که‌ حال و ئیستقباله‌ وه‌ بو‌لای ماضی گه‌را به‌ لَمْ يَنْصُرَا.

لَمْ يَنْصُرُوا لَمْ تَنْصُرْ لَمْ تَنْصُرَا لَمْ يَنْصُرْنَ لَمْ تَنْصُرِي لَمْ تَنْصُرِي

«لَمْ يَنْصُرُوا» بوجه معی مذکری غائب نه صلّه که ی یَنْصُرُونَ بوو، مثبت بوو، عاملی جازمه مان داخل کرده سهری، حه ذفی نونه که ی کرد، وه نفی مه عناکه ی کرد له ماضی داگه پاره به لَمْ يَنْصُرُوا.

«لَمْ تَنْصُرْ» بوجه معی مؤنثی غائب، نه صلّه که ی تَنْصُرُ بوو مثبت بوو، عاملی جازمه مان داخل کرده سهری حه ذفی حه ره که ی کرد وه نفی مه عناکه ی کرد له ماضی داگه پاره به لَمْ تَنْصُرْ.

«لَمْ تَنْصُرَا» بوجه معی مؤنثی غائب نه صلّه که ی تَنْصُرَانِ بوو مثبت بوو عاملی جازمه مان داخل کرده سهری حه ذفی نونه که ی کرد و نه نفی مه عناکه ی کرد له ماضی داگه پاره به لَمْ تَنْصُرَا.

«لَمْ يَنْصُرْنَ» بوجه معی مؤنثی غائب نه صلّه که ی یَنْصُرْنَ بوو، مثبت بوو، عاملی جازمه مان داخل کرده سهری عه مه لی نه کرد له لفظا چونکی نون ضمیری فاعله و حذف ناکری به لَمْ عه مه لی کرد له مه عنادا به م په ننگه نه نفی مه عناکه ی کرد له ماضی داگه پاره به لَمْ يَنْصُرْنَ.

«لَمْ تَنْصُرِي» بوجه معی مذکری مخاطب نه صلّه که ی تَنْصُرِي بوو، مثبت بوو عاملی جازمه مان داخل کرده سهری عه مه لی کرد له لفظا و حه ذفی حه ره که ی ناخه ره که ی وه نه نفی مه عناکه ی کرد له ماضی داگه پاره به لَمْ تَنْصُرِي.

«لَمْ تَنْصُرَا» بوجه معی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَنْصُرَانِ بوو مثبت بوو، عاملی جازمه مان داخل کرده سهری حه ذفی نونه که ی کرد وه نفی مه عناکه ی کرد له ماضی داگه پاره به لَمْ تَنْصُرَا.

لَمْ تَنْصُرُوا لَمْ تَنْصُرِي لَمْ تَنْصُرَا لَمْ تَنْصُرْنَ لَمْ أَنْصُرْ لَمْ تَنْصُرْ

«لَمْ تَنْصُرُوا» بۆ جەمعی مەذکری مخاطب، ئەوە کە ی تَنْصُرُونَ بوو، مثبت بوو، عاملی جازمان داخڵ کردە سەری حەذفی نونە کە و نفی مەعناکە ی کرد لە ماضی داگەرا بە لَمْ تَنْصُرُوا.

«لَمْ تَنْصُرِي» بۆ مفردی مۆنثی مخاطب، ئەوە کە ی تَنْصُرِينَ بوو، مثبت بوو، عاملی جازمان داخڵ کردە سەری حەذفی نونە کە و نفی مەعناکە ی کرد لە ماضی داگەرا بە لَمْ تَنْصُرِي.

«لَمْ تَنْصُرَا» بۆ تشییە ی مۆنثی مخاطب، ئەوە کە ی تَنْصُرَان بوو، مثبت بوو، عاملی جازمان داخڵ کردە سەری حەذفی نونە کە و نفی مەعناکە ی کرد لە ماضی داگەرا بە لَمْ تَنْصُرَا.

«لَمْ تَنْصُرْنَ» بۆ جەمعی مۆنثی مخاطب، ئەوە کە ی تَنْصُرْنَ بوو، مثبت بوو، عاملی جازمان داخڵ کردە سەری عەمەلی نە کرد لە لفظا، چونکی نون ضمیری فاعله و حذف ناکری، بە لام عەمەلی کرد لە مەعنادا بەم پەنگە نفی مەعناکە ی کرد لە ماضی داگەرا بە لَمْ تَنْصُرْنَ.

«لَمْ أَنْصُرْ» بۆ متکلمی وحده، ئەوە کە ی أَنْصُرْ بوو، مثبت بوو، عاملی جازمان داخڵ کردە سەری، حەذفی حەرە کە ی ئاخەرە کە ی کرد، وه نفی مەعناکە ی کرد لە ماضی داگەرا بە لَمْ أَنْصُرْ.

«لَمْ تَنْصُرْ» بۆ متکلمی مع الغیر، ئەوە کە ی تَنْصُرْ بوو، مثبت بوو، عاملی جازمان داخڵ کردە سەری، حەذفی حەرە کە ی ئاخەرە کە ی کرد، وه نفی مەعناکە ی کرد لە ماضی داگەرا بە لَمْ تَنْصُرْ.

المضارع المنصوب

وَ أَنَّهُ يَدْخُلُ عَلَى الْفِعْلِ الْمُضَارِعِ النَّاصِبُ فَيُبَدِّلُ مِنَ الضَّمَةِ فَتَحَةً
وَيُسْقِطُ الثُّنَاتِ سِوَى نُونِ جَمْعِ الْمُؤَنَّثِ لِأَنَّهُ ضَمِيرٌ كَالْوَاوِ فِي جَمْعِ
الْمُذَكَّرِ تَقُولُ: لَنْ يَنْصُرَ لَنْ يَنْصُرَا

«وَ أَنَّهُ يَدْخُلُ عَلَى الْفِعْلِ الْمُضَارِعِ النَّاصِبُ» وه بزانن شأن و حال
وايه داخل نه بيته سهر فعلی مضارع عاملی ناصبه وه کوو: - اَنْ، لَنْ، كَنْ،
إِذَنْ «فَيُبَدِّلُ مِنَ الضَّمَةِ فَتَحَةً» جا نهو عامله ناصبه عه مهل نه کات له لفظا
بهم ره نگه ضمه ی ثاخری مفرده کان نه گوپی به فتحه. «وَ يُسْقِطُ
الثُّنَاتِ» وه هه موو نونه کانی ثاخری فعله کان حذف نه کا «سِوَى نُونِ
جَمْعِ الْمُؤَنَّثِ لِأَنَّهُ ضَمِيرٌ كَالْوَاوِ فِي جَمْعِ الْمُذَكَّرِ» بیجگه نونی جه معی
مؤنث نه بی چه غائب چه مخاطب له بهر نه وه که نهو نونه ضمیری فاعله
وه کوو واوی جه معی مذکری غائب وه مخاطب هه ره مینیتنه وه «تَقُولُ: لَنْ
يَنْصُرَ» جاتو نه لییت له کاتی داخل کردنی عاملی ناصبه له سهر فعلی مضارع.
«لَنْ يَنْصُرَ» بو مفردی مذکری غائب، نه صله که ی يَنْصُرَ بوو مثبت
بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری عه مهلی کرد له لفظا ته بدیلی
ضمه ی کرد به فه تحه، وه له معنايشا بهم ره نگه نفی معناکه ی کرد به تاکید
له مستقبلا گه را به لَنْ يَنْصُرَ.

«لَنْ يَنْصُرَا» بو تشیه ی مذکری غائب، نه صله که ی يَنْصُرَانِ بوو، مثبت

لَنْ يَنْصُرُوا لَنْ تَنْصُرَ لَنْ يَنْصُرَ لَنْ تَنْصُرَ لَنْ تَنْصُرَ

بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری حه ذفی نون وه نه فی مه عناکه ی کرد له مستقبله گه را به لَنْ يَنْصُرَ.

«لَنْ يَنْصُرُوا» بۆ جه معی مذکری غائب، نه صله که ی يَنْصُرُونَ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری حه ذفی نون وه نه فی مه عناکه ی کرد له مستقبله گه را به لَنْ يَنْصُرُوا.

«لَنْ تَنْصُرَ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، نه صله که ی تَنْصُرُ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری ته بدیلی ضمه ی کرد به فه تحه، وه نه فی مه عناکه ی کرد له مستقبله گه را به لَنْ تَنْصُرَ.

«لَنْ تَنْصُرَا» بۆ تشیه ی مؤنثی غائب، نه صله که ی تَنْصُرَانِ بوو، مثبت بوو، عاملی نه صبه مان داخل کرده سهری حه ذفی نونه که وه نه فی مه عناکه ی کرد له مستقبله گه را به لَنْ تَنْصُرَا.

«لَنْ يَنْصُرْنَ» بۆ جه معی مؤنثی غائب نه صله که ی يَنْصُرْنَ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه مان، داخل کرده سهری عه ملی نه کرد له لفظاوه حه ذفی نونه که ی نه کرد، چونکی ضمیری فاعل بوو، به لام عه ملی کرد له معنا دا وه نفی معنا که ی کرد له مستقبله گه را به لَنْ يَنْصُرْنَ.

«لَنْ تَنْصُرَ» بۆ مفردی مذکری مخاطب، نه صله که ی تَنْصُرُ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری، تبدیلی ضمه ی کرد به فتحه، وه نه فی معنا که ی کرد به تأکید له مستقبله گه را به لَنْ تَنْصُرَ.

«لَنْ تَنْصُرَا» بۆ تشیه ی مذکری مخاطب، نه صله که ی تَنْصُرَانِ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری حه ذفی نونه که مان کرد، وه نه فی معنا که ی کرد له مستقبله گه را به لَنْ تَنْصُرَا.

لَنْ تَنْصُرُوا لَنْ تَنْصُرِي لَنْ تَنْصُرَا لَنْ تَنْصُرْنَ لَنْ أَنْصُرَ لَنْ أَنْصُرِي

«لَنْ تَنْصُرُوا» بۆ جه معی مذکری مخاطب، نه صله که ی تَنْصُرُونَ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری حه ذفی نون، و نه فی معناکه ی کرد گه را به لَنْ تَنْصُرُوا.

«لَنْ تَنْصُرِي» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، نه صله که ی تَنْصُرِينَ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری حه ذفی نون وه نه فی معناکه ی کرد گه را به لَنْ تَنْصُرِي.

«لَنْ تَنْصُرَا» بۆ تثنیه ی مؤنثی مخاطب، نه صله که ی تَنْصُرَانِ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری حه ذفی نون وه نه فی معناکه ی کرد گه را به لَنْ تَنْصُرَا.

«لَنْ تَنْصُرْنَ» بۆ جه معی مؤنثی مخاطب، نه صله که ی تَنْصُرْنَ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری عه ملی نه کرد له لفظا، وه حه ذفی نونه که ی نه کرد چونکی فاعل بوو، به لام له معنادا عه ملی کرد وه نه فی مه عناکه ی کرد له مستقبلا گه را به لَنْ تَنْصُرْنَ.

«لَنْ أَنْصُرَ» بۆ موتکلمی وحده، نه صله که ی أَنْصُرُ بوو مثبت بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری تبدیلی ضمه ی کرد به فه تحه، وه نه فی معناکه ی کرد گه را به لَنْ أَنْصُرَ.

«لَنْ تَنْصُرَ» بۆ موتکلمی مع الغیر، نه صله که ی تَنْصُرُ بوو، مثبت بوو، عاملی نصبه مان داخل کرده سهری تبدیلی ضمه ی کرد به فه تحه، وه نه فی معناکه ی کرد گه را به لَنْ تَنْصُرَ.

وَمِنْ الْجَوَازِمِ لَامُ الْغَائِبِ تَقُولُ لِيَنْصُرْ لِيَنْصُرَا لِيَنْصُرُوا لِيَنْصُرْ

«وَمِنْ الْجَوَازِمِ لَامُ الْغَائِبِ» وه له عواملی جازمه‌یه لامی نه‌مری غائب، که فعلی مضارع مجزوم نه‌کات به‌حذفی حهره‌که‌ی مفردات، وه نونی تشبیه وه‌جه‌مع وه‌مفردی مؤنثی مخاطب الا = بیجگه = له‌دو نونی جه‌مع‌ی مؤنث نه‌بی.

«تَقُولُ لِيَنْصُرْ» بۆ مفردی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی یَنْصُرْ بوو، لامی نه‌مرمان داخل کرده‌سهری عه‌ملی کرد له‌لفظا به‌جه‌زمه‌ی تاخره‌که‌ی به‌حذفی حهرکه، وه‌عه‌ملی کرد له‌معنادا به‌م‌ره‌نگه‌نه‌و فعله‌که‌بۆ نه‌خبار بوو کردی به‌فعلی طلب‌گه‌را به‌لِيَنْصُرْ.

«لِيَنْصُرَا» بۆ تشبیه‌ی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی یَنْصُرَانِ بوو، لامی نه‌مرمان داخل کرده‌سهری حه‌ذفی نونی تاخره‌که‌ی کرد، وه‌له‌معنای نه‌خباره‌وه‌گو‌ب‌زایه‌وه‌بۆ طلب، گه‌را به‌لِيَنْصُرَا.

«لِيَنْصُرُوا» بۆ جه‌مع‌ی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی یَنْصُرُونْ بوو، لامی نه‌مرمان، داخل کرده‌سهری حه‌ذفی نونی کرد، وه‌معنای فعله‌که‌له‌نه‌خباره‌وه‌گو‌ری بۆ طلب، گه‌را به‌لِيَنْصُرُوا.

«لِيَنْصُرْ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، نه‌صله‌که‌ی، تَنْصُرْ بوو، لامی نه‌مرمان داخل کرده‌سهری حه‌ذفی حهره‌که‌ی کرد وه‌معنای فعله‌که‌ی له‌نه‌خباره‌وه‌گو‌ری بۆ طلب، گه‌را به‌لِيَنْصُرْ.

لِتَنْصُرَا لِيَتَّصِرْنَ لِأَنْتَصُرَ لِنَنْصُرَ

«لِتَنْصُرَا» بۆ تشنیهی مؤنثی غائب، ئەصلە کە ی تَنْصُرَانِ بوو، لامی ئەمرمان داخڵ کردە سەری حەذفی نونە کە ی کرد، وە معنا کە ی فعلة کە ی لە ئەخبارة وە گوێری بۆ طلب، گەرا بە لَتَنْصُرَا.

«لِيَتَّصِرْنَ» بۆ جەمعی مؤنثی غائب، ئەصلە کە ی يَتَّصِرْنَ بوو، لامی ئەمرمان داخڵ کردە سەری، عەملی نە کرد لە لفظا وە نونە کە ی حذف نە کرد چونکی ضمیری فاعل بوو بە لام عەملی کرد لە معنادا فعلة کە ی لە ئەخبارة وە گوێری بۆ طلب گەرا بە لِيَتَّصِرْنَ.

«لِأَنْتَصُرَ» بۆ مۆتکلمی وحده، ئەصلە کە ی أَنْتَصُرْ بوو، لامی ئەمرمان داخڵ کردە سەری حەذفی حەرە کە ی کرد وە معنای فعلة کە ی گوێری لە ئەخبارة وە بۆ طلب گەرا بە لِأَنْتَصُرَ.

«لِنَنْصُرَ» بۆ مۆتکلمی مع الغیر، ئەسلە کە ی نَنْصُرْ بوو، لامی ئەمرمان داخڵ کردە سەری حەزفی حەرە کە ی ئاخەرە کە ی کرد، وە معنای فعلة کە ی لە ئەخبارة وە گوێری بۆ طلب، گەرا بە لِنَنْصُرَ.

قەولی مصنف کە فەر مووی: «لام أمر الغائب» بۆ ئیحتیرازە لە داخڵ بوونی لامی ئەمر لە سەر فعلی مخاطب لە بنا فاعل دا، وە کو: لِتَنْصُرَا، لِتَنْصُرَا لە بەر ئەو کە ئەمر لە مخاطب صیغە ی تیا بە تی هە یە کە فعلی أمر بە صیغە یە وە کوو لە مەولا باسی ئە کە ی ن، بە لام ئە بێ ئەو مخاطبە کە لامی ناچیتە سەر فعلی مخاطبی بنا فاعل بێ ئە گەر نا لامی ئەمر داخڵ ئە بیتە سەر مخاطبی بنا مفعول لە بەر ئەو کە ئەمری مخاطبی بنا مفعول والە حوکمی ئەمری غائب دا.

وَقِسْ عَلَى هَذَا لِيَضْرِبَ وَ لِيَعْلَمَ وَ لِيُدْخِرْجَ وَ لِيُكْرِمَ وَ لِيُقَرِّخَ وَ
غَيْرَهَا وَ مِنْهَا لَا النَّاهِيَةُ تَقُولُ لَا يَنْصُرُ لَا يَنْصُرَا

نیسته لِتَنْصُرَ به صیغه‌ی بنام‌فعل و اله حوکمی لِیَنْصُرَكَ فُلَانٌ هه‌ر
وه‌ها داخل بوونی لامی نه‌مر له‌سه‌ر فعلی موتکلم له‌به‌ر نه‌وه‌یه که نه‌مر له
موتکلم و اله حوکمی نه‌مری غائب‌دا، نیسته لَانْصُر و اله حوکمی «لِيُطْلَبُ
فُلَانٌ مِنْهُ النَّصْرَ حَتَّى أَنْصُرَهُ» وه لِتَنْصُرَ و اله حوکمی «لِيُطْلَبُ فُلَانٌ مِنْ
النَّصْرِ حَتَّى تَنْصُرَهُ».

«وَقِسْ عَلَى هَذَا لِيَضْرِبَ وَ لِيَعْلَمَ وَ لِيُدْخِرْجَ وَ لِيُكْرِمَ وَ لِيُقَرِّخَ وَ
غَيْرَهَا» یانی تو قیاس بکه له‌سه‌ر معامله‌ی نه‌مری غائبی مضارعی بابی
نه‌وه‌ل، نه‌مری غائبی نه‌م بابانه و غیره نه‌وانیش که هه‌موو له
دروست‌کردنا وه‌کوو یه‌ک وایه.

«وَ مِنْهَا لَا النَّاهِيَةُ» له جومله‌ی نه‌و عاملانه‌یه که عه‌مه‌لی جزمه
نه‌که‌ن (لا)ی ناهیه که دانراوه له بو طلبی تهرک له هه‌موو فاعلی غائب بئ
یا مخاطب بئ یا موتکلم مذکر بئ یا مؤنث: «تَقُولُ لَا يَنْصُرُ» جاتو ته‌لی
لَا يَنْصُرُ بو نه‌می له مفردی مذکری غائب ته‌صله‌که‌ی يَنْصُرُ بوو لای
ناهیه‌مان داخل کرده سه‌ری عه‌ملی کرد له لفظا حه‌ذفی حه‌ره‌که‌ی
ئاخره‌که‌ی کرد، وه له معنایشا چونکی نه‌و فعله‌ی گوپری له ته‌خباره‌وه بو
انشایانی بو انشای طلبی فعل له مفردی مذکری غائب، گه‌را به لَا يَنْصُرُ.
«لَا يَنْصُرَا» بو تننیه‌ی مذکری غائب، ته‌صله‌که‌ی يَنْصُرَانِ بوو، لای
ناهیه‌مان داخل کرده سه‌ری عه‌ملی کرد له لفظا که حه‌ذفی نونه‌که‌ی کرد،
وه له مه‌عنادا فعله‌که‌ی گوپری له ته‌خباره‌وه بو انشای طلبی تهرکی فعل

لَا يَنْصُرُوا لَا تَنْصُرُوا لَا يَنْصُرْنَ لَا تَنْصُرْنَ

گهرا به لَا يَنْصُرُوا.

«لَا يَنْصُرُوا» بۆ جه معی مذکری غائب، نه صله که ی یَنْصُرُونَ بوو، لای ناهیه مان داخل کرده سهری عملی کرد له لفظا به حه ذفی نون، وه له مه عنادا فعله که ی گوږی له نه خبره وه بۆ انشا گهرا به لَا يَنْصُرُوا.

«لَا تَنْصُرْ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، نه صله که ی تَنْصُرُ بوو، لای ناهیه مان داخل کرده سهری عملی کرد له لفظا به حه ذفی حه ره که ی تاخره که ی، وه له مه عنادا به گوږینی مه عناکه ی له نه خبره وه بۆ طلبی ته رکمی فعل گهرا به لَا تَنْصُرْ.

«لَا تَنْصُرَا» بۆ تشیهی مؤنثی غائب، نه صله که ی تَنْصُرَانِ بوو، لای ناهیه مان داخل کرده سهری عملی کرد له لفظا به حه ذفی نون، وه له مه عنادا به گوږینی مه عناکه ی له نه خبره وه بۆ طلبی ته رکمی فعل گهرا به لَا تَنْصُرَا.

«لَا يَنْصُرْنَ» بۆ جه معی مؤنثی غائب، نه صله که ی يَنْصُرْنَ بوو، لای ناهیه مان داخل کرده سهری عملی نه کرد له لفظا به حه ذفی نون له بهر ته وه ضمیری فاعل بوو حه ذف ناکری، به لام عملی کرد له مه عنادا، مه عناکه ی گوږی له نه خبره وه بۆ طلبی ته رکمی فعل گهرا به لَا يَنْصُرْنَ.

«لَا تَنْصُرْ» بۆ مفردی مذکری مخاطب، نه صله که ی تَنْصُرْ بوو، لای ناهیه مان داخل کرده سهری عملی کرد له لفظا به حه ذفی حه ره که ی تاخره که ی، وه له مه عنادا به گوږینی له نه خبره وه بۆ طلبی ته رکمی فعل گهرا به لَا تَنْصُرْ.

لَا أَنْصُرُ لَا تَنْصُرُ وَ هَكَذَا قِيَاسُ سَائِرِ الْأَمْثَلَةِ

«لَا أَنْصُرُ» بۆ موتکلمی وحده، نه صلّه که ی أَنْصُرُ بوو، لای ناهیه مان داخل کرده سهری عه ملی کرد له لفظا به حه ذفی حه ره که ی تاخره که ی، وه له مه عنادا به گوړینی مه عنای فعله که له نه خبره وه بۆ انشاء. وه طلبی ته رک فعل گه را به لَا أَنْصُرُ

«لَا تَنْصُرُ» بۆ موتکلمی مع الغیر، نه صلّه که ی تَنْصُرُ بوو، لای ناهیه مان داخل کرده سهری عه ملی کرد له لفظا به حه ذفی حه ره که ی تاخره که ی وه له مه عنادا به گوړینی له نه خبره وه بۆ انشاء وه طلبی ته رکی فعل گه را به لَا تَنْصُرُ.

«و هَكَذَا قِيَاسُ سَائِرِ الْأَمْثَلَةِ» وه کوو دارشتنی صیغه ی نه هی وایه له مضارعی بابی نه وهل یاسای دارشتنی له باقی بابیه کانا. جا له بهر نه وه نه مر کردن به فعل به دو جوړه: - یه که م: نه مره به هوی داخل کردنی لام له سهر فعلی مضارع، وه نه مه را بورد. دوه هم: نه مر کردنه به گوړینی صیغه ی فعلی مضارعی مخاطب. مصنف ویستی باسی نه مه ش بکات وه فهرموی: -

أنواع فعل الأمر «الأمر بالصيغة»

وَأَمَّا الْأَمْرُ بِالصِّيغَةِ فَهُوَ أَمْرُ الْخَاصِرِ وَهُوَ جَارٍ عَلَى لَفْظِ
الْمُضَارِعِ الْمَجْزُومِ فِي حَذْفِ الْحَرَكَاتِ وَالتَّوْنِ فَإِنْ كَانَ مَا بَعْدَ حَرْفِ
الْمُضَارِعِ مِنْهُ مُتَحَرِّكاً فَتُسْقِطُ مِنْهُ حَرْفَ الْمُضَارِعَةِ وَتَأْتِي بِصُورَةِ
الْبَاقِي مَجْزُوماً فَتَقُولُ فِي أَمْرِ الْمُخَاطَبِ مِنْ تَدْخِرُجْ دَخِرْجْ

«وَأَمَّا الْأَمْرُ بِالصِّيغَةِ فَهُوَ أَمْرُ الْخَاصِرِ» ياننى نه ما نه مر كردن به فعل
به هوى نه نفسى صيغه فعله وه نه ك به هوى لام نه وه نه مريكه پرو بكاته
شخصى مخاطب. «وَهُوَ جَارٍ عَلَى لَفْظِ الْمُضَارِعِ الْمَجْزُومِ فِي حَذْفِ
الْحَرَكَاتِ وَالتَّوْنِ». وه نه وه نه مري به صيغه نه كه ويته شوينى فعلى
مضارعى مجزوم وه له سه ريا ساي نه وه نه بى له حه ذفى حه ره كاتى تاخرى
مفردة سالمه كانا ثيلاً مفردى مؤنثى مخاطب، وه لام الفعلى مفردة
معتله كان، وه له حه ذفى نونى مفردهى مؤنثى مخاطب وه تشيه و
جه معه كان ثيلاً نونى جه معى مؤنثى غائب وه جه معى مؤنثى مخاطب.

«فَإِنْ كَانَ مَا بَعْدَ حَرْفِ الْمُضَارِعِ مِنْهُ مُتَحَرِّكاً» جا نه گهر ما بعدى
حه رفه مضارعه كه متحرك بوو. «فَتُسْقِطُ مِنْهُ حَرْفَ الْمُضَارِعَةِ» نه وياسا
نه ميه كه حه رفه مضارعه كه لاييهى له نه وه لى فعله كه «وَتَأْتِي بِصُورَةِ
الْبَاقِي مَجْزُوماً» وه تلفظ به سوره تى باقى ماندهى فعله مضارعه كه به
مه جزومى به حه ذفى حه ره كه يا لام الفعل يا نونى تشيه و جه مع يا به بى

دَخِرْج دَخِرْجَا دَخِرْجُوا دَخِرْجِي دَخِرْجَا

حهذف وهكوو له جه معمه مؤنثه كانا «فَقُولُ فِي أَمْرِ الْمُخَاطَبِ مِنْ تُدَخِرْجُ دَخِرْجُ» جا تو ئه لييت له دروست كردني ئه مري به صيغه له رباعي مجردا وهكوو تُدَخِرْجُ.

«دَخِرْجُ» بۆ مفردى مذكرى مخاطب، ئه مري له تُدَخِرْجُ (ت) تى حهرف مضارع بوو، حهذفمان كرد مابعدكه ي متحرك بوو، ابتدامان پى كرد ئاخيره كه مان مجزوم كرد به حهذفى حهري كه گهرا به دَخِرْجُ.

«دَخِرْجَا» بۆ تشيهى مذكرى مخاطب، ئه مري له تُدَخِرْجَانِ (ت) تى حهرفى مضارع بوو حهذفمان كرد، مابعدى حهرفى مضارع متحرك بوو ابتدامان پى كرد ئاخيره كه مان مجزوم كرد به حهذفى نون گهرا به دَخِرْجَا.

«دَخِرْجُوا» بۆ جه معى مذكرى مخاطب، ئه مري له تدحرجون، (ت) تى حهرفى مضارع بوو حهذفمان كرد، ئاخيره كه مان مجزوم كرد به حهذفى نونه كه گهرا به دَخِرْجُوا.

«دَخِرْجِي» بۆ مفردى مؤنثى مخاطب ئه مري له تُدَخِرْجِيْنِ، (ت) تى حهرفى مضارع بوو حهذفمان كرد ئاخيره كه مان مجزوم كرد به حهذفى نون گهرا به دَخِرْجِي.

«دَخِرْجَا» بۆ تشيهى مؤنثى مخاطب ئه مري له تُدَخِرْجَانِ (ت) تى حهرفى مضارع بوو حهذفمان كرد، مابعدكه ي متحرك بوو ابتدامان پى كرد ئاخيره كه مان مجزوم كرد به حهذفى نون گهرا به دَخِرْجَا.

دَخِرْجَنَ وَ هَكَذَا فَرَّخَ وَ قَاتِلَ وَ تَكَسَّرَ وَ تَبَاعَدَ وَ تَدَخَّرَجَ وَ إِنْ كَانَ مَا
بَعْدَ حَرْفِ الْمُضَارِعَةِ سَاكِنًا فَتَحْذِفُ مِنْهُ حَرْفَ الْمُضَارِعَةِ وَ تَأْتِي
بِصُورِهِ الْبَاقِي مَجْزُومًا مَزِيدًا فِي أَوَّلِهِ هَمْزَةٌ وَ ضَلَّ مَكْسُورَةً إِلَّا أَنْ
يَكُونَ عَيْنُ فِعْلِ الْمُضَارِعِ مِنْهُ مَضْمُومًا فَتَضُمَّهَا

«دَخِرْجَنَ» بۆ جه معی مؤنثی مخاطب، نه صله که ی تَدَخَّرَجَنَ بوو،
(ت) تنی حهرفی مضارع بوو حهذفمان کرد، مابعده که ی متحرک بوو
ابتدایمان پیکرد ناخره که مان مجزوم نه کرد به حهذفی نون له بهر نه وه نون
ضمیری فاعل جه معه وه حهذف ناگری گه را به دَخِرْجَنَ.

«وَ هَكَذَا فَرَّخَ وَ قَاتِلَ وَ تَكَسَّرَ وَ تَبَاعَدَ وَ تَدَخَّرَجَ» ههروه کوو
دَخِرْجَنَ وه هایه له دروست کردنا ههروه مری که مابعدی حهرفی
مضارعه که ی متحرک بی وه کوو نه مری بابی تفعلیل وه مفاعله وه تفعل.
«وَ إِنْ كَانَ مَا بَعْدَ حَرْفِ الْمُضَارِعَةِ سَاكِنًا» عهطفه له سهه قه ولی
مصنف که فهرموی: فَإِنْ كَانَ مَا بَعْدَ حَرْفِ الْمُضَارِعَةِ مُتَحَرِّكًا. یانی
نه گه مابعدی حهرفی مضارعه که ساکن بوو «فَتَحْذِفُ مِنْهُ حَرْفَ
الْمُضَارِعَةِ وَ تَأْتِي بِصُورِهِ الْبَاقِي مَجْزُومًا» نه وه تو حهذفی حهرفی
مضارعه که ی لی نه که ی وه تلفظ نه که ی به صورته ی نه وه که ماوه ته وه له
مضارعه که به مجزومی بهو یاسایه ی که وتمان «مَزِيدًا فِي أَوَّلِهِ هَمْزَةٌ
وَ ضَلَّ مَكْسُورَةً» له حالیک دا زیاد بگری له نه وه لی نه وه فعله مضارعه وه
هه مزه ی وه صلی مکسوره له بهر دهفعی ابتدا به ساکن. «إِلَّا أَنْ يَكُونَ عَيْنُ

فَتَقُولُ أَنْصُرْ أَنْصُرَا أَنْصُرُوا أَنْصُرِي

فِعْلُ الْمُضَارِعِ مِنْهُ مَضْمُومًا» مه گەر کاتی که عین الفعلی ئه و مضارعه مضموم بی وه کو: تَنْصُرُ وه تَخْسِنُ «فَتَضُمُّهَا» ئه وه له و کاته دا ئه و هه مزه وه صلّه مضموم ئه که ی له بهر مناسبه ی ضمه ی عین الفعله که ی «فَتَقُولُ أَنْصُرْ» جا تو ئه لَیِّت له کاتی دروست کردنی ئه مری به صیغه له مضارعی بابی ئه وه ل له ثلاثی مجرد أَنْصُرْ ئه مره له تَنْصُرْ (ت) تی حه رفی مضارع بوو حه ذفمان کرد، وه هاتین له ئه وه لیه وه به هه مزه ی وه صلی مضمومه له بهر مناسبه ی ضمه ی عین الفعله که ی وه ئاخره که مان مجزوم کرد به حه ذفی حه ره که گه را به أَنْصُرْ.

«أَنْصُرَا» بۆ تثنیه ی مذکری مخاطب ئه مره له تَنْصُرَانِ (ت) تی حه رفی مضارع بوو حه ذفمان کرد، وه هاتین له ئه وه لیه وه به هه مزه ی وه صلی مضمومه، وه ئاخره که مان مجزوم کرد به حه ذفی نون گه را به أَنْصُرَا.

«أَنْصُرُوا» بۆ جه معی مذکری مخاطب، ئه صلّه که ی تَنْصُرُونَ بوو، (ت) تی حه رفی مضارع بوو حه ذفمان کرد وه هاتین له ئه وه لیه وه به هه مزه ی وه صلی مضمومه، وه ئاخره که مان مجزوم کرد به حه ذفی نون گه را به أَنْصُرُوا.

«أَنْصُرِي» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب ئه مره له تَنْصُرِينَ، (ت) تی حه رفی مضارع بوو حه ذفمان کرد، وه هاتین له ئه وه لیه وه به هه مزه ی وه صلی مضمومه، وه ئاخره که مان مجزوم کرد به حه ذفی نون گه را به أَنْصُرِي.

أَنْصُرَا أَنْصُرْنَ وَكَذَلِكَ إِضْرِبْ وَاعْلَمْ وَانْقَطِعْ وَاجْتَمِعْ وَاسْتَخْرِجْ

«أَنْصُرَا» بۆ تشنیهی مؤنثی مخاطب، نه‌مره له تَنْصُرَانِ، (ت) تێ که حەرفی مضارع بوو حەذفمان کرد، وه هاتین له ئەوه‌لیه‌وه به هه‌مزهی وه‌صلی مضمومه، وه ئاخ‌ره که مان مجزوم کرد به حەذفی نون گه‌را به أَنْصُرَا.

«أَنْصُرْنَ» بۆ جه‌معی مؤنثی مخاطب، نه‌صله‌که‌ی تَنْصُرْنَ بوو، (ت) تێ که حەرفی مضارع بوو حەذفمان کرد، وه هاتین له ئەوه‌لیه‌وه به هه‌مزهی وه‌صلی مضمومه، وه ئاخ‌ره که مان مجزوم نه‌کرد به حەذفی نون چون‌که ضمیری فاعلی جه‌معی مؤنثه وه حەذف نا‌ک‌ری گه‌را به أَنْصُرْنَ.

«وَكَذَلِكَ إِضْرِبْ وَاعْلَمْ وَانْقَطِعْ وَاجْتَمِعْ وَاسْتَخْرِجْ» یانی وه‌کوو دروست‌کردنی صیغه‌ی نه‌مری مخاطبه له أَنْصُرْ که مابعدی حەرفی مضارعه‌که‌ی تێدا ساکنه. دروست‌کردنی نه‌مر له‌هر فعله مضارعی که مابعدی حەرفه مضارعه له وا ساکن بێ وه‌کوو إِضْرِبْ وه‌هاو وینه‌کانی.

جا له‌به‌ر ئەوه له‌م شوێنا پر‌سیار ک‌را له‌ مصَنَّف که تو‌ بر‌یا‌رت دا‌که: هر فعلی مابعدی حەرفی مضارعه‌که‌ی تێدا ساکن بێ، ئەوه له پاش حەذفی حەرفه مضارعه‌که‌ی دیت له ئەوه‌لیه‌وه به هه‌مزهی وه‌صلی مکسوره، ئیلا لو فعلانا که عین‌الفعله‌که‌ی مضموم بوو بێ وه‌کوو تَنْصُرْ مع انه تو‌ به خه‌لافی ئەو بر‌یا‌ری خۆته هه‌مزهی نه‌مری تکریم وه وینه‌کانیت مفتوح

وَفَتَحُوا هَمْزَةً أَكْرِمَ بِنَاءً عَلَى الْأَضْلِ الْمَرْفُوضِ فَإِنَّ أَضْلَ تُكْرِمُ تُأَكْرِمُ
وَاعْلَمْ أَنَّهُ إِذَا اجْتَمَعَ ثَاءٌ فِي أَوَّلِ مُضَارِعٍ تَفَعَّلَ وَتَفَاعَلَ وَتَفَعَّلَ

کردوه، مصنف رحمه الله - جوابی نهو پرسیاره‌ی داوه، وه فهرمووی: «وَفَتَحُوا هَمْزَةً أَكْرِمَ بِنَاءً عَلَى الْأَضْلِ الْمَرْفُوضِ» عه‌ره‌ب ههمزه‌ی اُم‌ری تُكْرِمُ یان مفتوح کرد وه، له‌به‌ر بناو دروست‌کردنی له فعله مضارع‌ه نه‌صله‌که نه‌وه‌ی له نیست‌عمال‌دا ته‌رک کراوه، وه حه‌رفی مضارع‌ه‌که یان حه‌ذف کرد وه، جا له‌به‌ر نه‌وه مابعدی حه‌رفه مضارع‌ه‌که متحرک بووه ابتدایان پی‌کرد وه «فَإِنَّ أَضْلَ تُكْرِمُ تُأَكْرِمُ» به‌راستی نه‌صلی تُكْرِمُ بی ههمزه تُأَكْرِمُ بو له‌گه‌ل ههمزه‌ی قطعی مفتوح‌ده‌دا، وه له‌پاش حه‌ذفی حه‌رفه مضارع‌ه‌که چونکی مابعد‌ه‌که‌ی متحرک بوو ابتدایان پی‌کردوه، وه ناخه‌ره‌که یان مجزوم کرد وه به‌ح‌ه‌ذفی حه‌ره‌که‌ی تاگه‌را به‌أَكْرِمُ به ههمزه‌ی قطعی مفتوح‌ه.
بناءً علیه دروست‌کردنی أَكْرِمُ به‌ر قاعده‌ی نه‌وه‌ل نه‌که‌وی‌که شامل بوو بو نه‌مری دَخِرْخَ وَفَرَّخَ وَقَاتِلَ وه به‌ر قاعده‌ی دوه‌م ناکه‌وی‌که شامله بوو نه‌ی اضْرِبْ وَاعْلَمْ وه غه‌یری نه‌وانیش.

جا له‌کاتیک‌دا مصنف لی بویه وه له‌باسی بنای نه‌مری به‌صیغه له فعلی مضارع ده‌ستی کرد به‌باسی تخفیفی نه‌و فعله مضارعانه‌که دو حه‌رفی (ت) تی له نه‌وه‌لیانه‌وه گرد نه‌بنه‌وه.

مصنف فهرمووی: «وَاعْلَمْ أَنَّهُ إِذَا اجْتَمَعَ ثَاءٌ فِي أَوَّلِ مُضَارِعٍ تَفَعَّلَ وَتَفَاعَلَ وَتَفَعَّلَ» تو‌بزان‌له‌کاتیک‌دا دوو (ت) تی گردبوو نه‌وه له

فَيَجُوزُ إِثْبَاتُهَا نَحْوَ تَتَجَنَّتْ وَ تَتَقَاتَلُ وَ تَتَدَخَّرُ وَ يَجُوزُ حَذْفُ
إِحْدِيهِمَا تَخْفِيفاً نَحْوَ فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى وَ نَاراً تَلْظِي وَ تَنْزَلُ الْمَلِكَةُ

نه‌وه‌لی مضارعی ثم سى بابانه‌دا، وه‌کو (شه‌ش صیغه‌ی مخاطب) وه (دو
صیغه‌ی مفردی مؤنث) وه (تثنيه‌ی مؤنثی غائب). «فَيَجُوزُ إِثْبَاتُهَا نَحْوَ
تَتَجَنَّتْ وَ تَتَقَاتَلُ وَ تَتَدَخَّرُ» نه‌وه دروسته هیسته‌وی هه‌ردو (ت) تی
یه‌که‌ی وه‌کو نیسته وتمان «وَ يَجُوزُ حَذْفُ إِحْدِيهِمَا تَخْفِيفاً» وه دروسته
حذفی یه‌کی له‌و دو (ت) تی یه‌ بوسوک کردنی نه‌و کلمه له‌سه‌ر زمان
«نَحْوَ فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى» نه‌صله‌که‌ی تَصَدَّى بوو حذفی یه‌کی له‌و دوو
(ت) تیمانه‌کرد بو تخفیف‌گه‌را به‌ تَصَدَّى «وَ نَاراً تَلْظِي» نه‌صله‌که‌ی
تَلْظِي بوو یه‌کی له‌ (ت) تیکانمان حذف‌کرد گه‌را به‌ تَلْظِي و «وَ تَنْزَلُ
الْمَلِكَةُ» نه‌صله‌که‌ی تَنْزَلُ بوو، حذفی یه‌کی له‌ (ت) تیکانمان‌کرد گه‌را
تَنْزَلُ.

جائه‌گه‌ر یه‌کی پرسپاری کرد ده‌لیلت چی یه‌ بو‌نه‌وه‌ ثم صیغانه
مضارعن وه حذفی یه‌کی له‌ (ت) تی کانیان کراوه وه فعلی ماضی نین به
یه‌ک (ت) تی له‌سه‌ر یاسای خویان؟

له‌ جواپاندا بلّی: ده‌لیلم نه‌مه‌یه‌ نه‌گه‌ر نه‌مانه‌ فعلی ماضی بونایه
نه‌خو‌نترانه وه (تَصَدَّيْتُ) بو‌ مفردی مذکری مخاطب له‌ ماضی‌دا به
قرینه‌ی ضمیری أَنْتَ. وَ تَلْظَيْتُ بو‌ مفردی مؤنثی غائب به‌ (ت) تی تأنیثی
ساکنه وه به‌ قرینه‌ی لفظی نَاراً له‌ پیشه وه‌که مؤنثه. وَ تَنْزَلْتُ بو‌ مفردی
مؤنثی غائب له‌ ماضی‌دا به‌ (ت) تی تأنیثی ساکنه وه یا خود له‌به‌ر
رعایه‌تی تأنیثی لفظی ملائکه له‌ دوايه‌وه‌ که مؤنثی لفظیه

وَاعْلَمْ أَنَّهُ مَتَى كَانَ فَأُفْتَعَلَ ضَاداً أَوْ ضَاداً أَوْ طَاءً أَوْ ظَاءً أَقْلَبَتْ ثَائُهُ
طَاءً أَفْتَقُولُ فِي بِنَاءٍ افْتَعَلَ مِنَ الصَّلَحِ اضْطَلَحَ وَمِنَ الضَّرْبِ اضْطَرَبَ

یا خود تنزل به فتحه ی لام الفعل له سہر عدم رعایہ تی تأنیثہ لفظی یہ کہی.
جاپاش رزگار بوون له باسی حوکمی گردبونه وهی (ت) تی لهو
بابانہ دا. دهستی کرد به باسی بازی قاعده و دهستور بو بایی اِفْتَعَالَ و
فہرموی: «وَاعْلَمْ أَنَّهُ مَتَى كَانَ فَأُفْتَعَلَ ضَاداً أَوْ ضَاداً أَوْ طَاءً أَوْ
ظَاءً» بزانه کاتی کہ فاء الفعلی بابی افتعال یہ کی بوو لهو چوار حرفانہ
«قُلِبَتْ ثَائُهُ طَاءً» نه وه قہلبی نهو (ت) تی بچو کہ زائده نه کری به جنسی
فاء الفعلہ کہی «فَتَقُولُ فِي بِنَاءٍ افْتَعَلَ مِنَ الصَّلَحِ اضْطَلَحَ» بو مفردی
مذکری غائب له ماضی بابی افتعال دا، نه صلہ کہی اضْطَلَحَ بوو جاقہلبی
(ت) تی زائده کہ مان کرد به طی گہ ورہ گہ را به اضْطَلَحَ. ہر وه ہا دروستہ
قہلبی نهو طی گہ ورہ بکہی به صاد وه صاڈ ده غم بکہی له صادا و بلیی
اِصْلَحَ، به لام دروست نیہ عہ کسہ کہی، چونکی صادلہ حروفی (صغیرہ)
واتہ خاوهن ناوازه ی تیژہ، وه قہلب نا کرین به غیری خو یان.

«وَمِنَ الضَّرْبِ اضْطَرَبَ» وه ته لیت له دروست کردنی بابی افتعال
له مادہ ی ضَرَبَ اضْطَرَبَ ته صلہ کہی اضْطَرَبَ، قہلبی (ت) تی زائده ی
بچو کمان کرد به طی گہ ورہ گہ را به اضْطَرَبَ، ہر روا دروستہ نهو طی گہ ورہ
بکہی به ضاد وه ضادلہ ضادا ده غم بکہی وه بلیت اضْطَرَبَ، به لام عہ کسہ
کہی دروست نیہ چونکہ حہوت حہرفہ ی (ضوی مشفر) دغم نا کرین له

وَمِنَ الظُّرْدِ اِطْرَدَ وَمِنَ الظُّلَمِ اِظْلَمَ وَكَذَلِكَ جَمِيعُ مُتَصَرِّفَاتِهِ «نحو
يَضْطَلَحُ وَهُوَ مُضْطَلَحٌ وَذَلِكَ مُضْطَلَحٌ وَاضْطَلَحَ وَ لَا تَضْطَلَحُ

خوڤانا بازځيگان که بازځيگان دهی له غهیری خوڤانا به طریق الاولی، دغم
ناکرڼ «وَمِنَ الظُّرْدِ اِطْرَدَ» به تشدیدې طی نه‌صله که ی اِطْرَدَ بوو به
طی ی که وړه ی نه‌صلی وه تی ی بچوکی زانده قه‌لبی تی زانده که مان کرد به
وڼه ی فاه‌العله که ی نه‌وه لمان له دوهه مداده غم کرد که را به اِطْرَدَ «وَمِنَ
الظُّلَمِ اِظْلَمَ» تو نه‌لښت له دروست کردنې ماضی بابی افتعال له ظلم
اِظْلَمَ نه‌صله که ی اِظْلَمَ بوقه‌لبی (ت) تی زانده که مان کرد به طی ی که وړه
که را به اِظْلَمَ وه دروسته قه‌لبی ظی ی نوخته دار بکه ی به طی ی بی نوخته
له سهر قیاس وه دغمی طی بکه ی له طی داوه بلښت: اِظْلَمَ. وه دروسته
قه‌لبی طی ی بی نوخته بکه ی به ظی ی نوخته دار له سهر خلاقی قیاس وه
ظی ده غم بکه ی له ظی دا، وه بلښت اِظْلَمَ. «وَمِنَ الظُّلَمِ اِظْلَمَ»
هه روا به حوکمی تطبیقی قاعده ی رابردو که قه‌لبی (ت) تی یه له هه موو
مشتقاتی یه که یه که یه وه چوار ماده دا که رابوران «نحو يَضْطَلَحُ» که فعلی
مضارع «وَهُوَ مُضْطَلَحٌ» که اسمی فاعله «وَذَلِكَ مُضْطَلَحٌ» که اسمی
مفعوله «وَاضْطَلَحَ» که نه‌مر به صیغه یه «وَلَا تَضْطَلَحُ» هه روا یه حوکمی
مشتقاتی باقی ماده کان، وه له هه موږانا قه‌لبی (ت) تی ی زانده نه‌کرئ به

وَاعْلَمْ أَنَّهُ مَتَى كَانَ فَأُفْتَعَلَ ذَالاً أَوْ ذَالاً أَوْ زَاءً قُلِبَتْ ثَائُهُ ذَالاً فَتَقُولُ
فِي افْتَعَلَ مِنَ الذَّرِّ وَمِنَ الذُّكْرِ وَمِنَ الزَّجْرِ إِدْرَأْ إِذْكَرْ إِزْجَرْ

وینہی فاء الفعلہ کہی «وَاعْلَمْ أَنَّهُ مَتَى كَانَ فَأُفْتَعَلَ ذَالاً أَوْ ذَالاً أَوْ زَاءً قُلِبَتْ ثَائُهُ ذَالاً» تو بزائہ کاتی کہ فاء الفعلی بابی افتعال دال بی یا ذال بی یازی ثوہ قلبی تی زائده کہی نہ کری بہ دال «فَتَقُولُ فِي افْتَعَلَ مِنَ الذَّرِّ وَمِنَ الذُّكْرِ وَمِنَ الزَّجْرِ» جائو ثعلبت لہ دروست کردنی ماضی بابی افتعال لہ حروفی درہ «إِدْرَأْ» ثصلہ کہی إِدْتَرَأَ بوو قلبی تی زائده کہمان کرد بہ دال وہ دالمان دہ غم کرد لہ دالا گہرا بہ ادرأ... وہ لہ حروفی ذکر «إِذْكَرْ» ثصلہ کہی إِذْكَرَ بوو قلبی تی زائده کہمان کرد بہ دال گہرا بہ إِذْكَرَ جال قلبی دالمان کرد بہ ذال بہ خلاقی قیاس وہ دالمان لہ ذالا دہ غم کرد گہرا بہ إِذْكَرَ، وہ دروستہ قلبی ذال بکہی بہ دالی بی نوختہ وہ دہ غمی دال بکہی لہ دالا بلیی إِذْكَرَ وہ لہ حروفی زجر «إِزْجَرْ» ثصلہ کہی إِزْجَرَ بوو قلبی تی زائده کہمان کرد بہ زی وہ زیمان لہ زی دا دہ غم کرد گہرا بہ إِزْجَرَ.

بَيَانُ نُونِ التَّأْكِيدِ الْخَفِيفَةِ وَالثَّقِيلَةِ

بَيَانُ نُونِ التَّأْكِيدِ الْخَفِيفَةِ وَالثَّقِيلَةِ وَ تَلَحُّقُ الْفِعْلِ غَيْرِ الْمَاضِي وَ الْحَالِ
نُونَانِ لِلتَّأْكِيدِ إِحْدِيهِمَا خَفِيفَةٌ سَاكِئَةٌ وَالْأُخْرَى ثَقِيلَةٌ مَفْتُوحَةٌ إِلَّا فِيمَا
تَخْتَصُّ بِهِ وَ هُوَ فِعْلُ الْاِثْنَيْنِ وَ جَمَاعَةُ النِّسَاءِ فَهِيَ مَسْكُورَةٌ فِيهِمَا

جاکاتی مصنف پرزگاری بوو له باسی قاعده کانی بابی افتعال دهستی
کرد به باسی ثیلحاقی نونی ثقیله و خفیفه به ناخری فعله وه وه فهرموی: «وَ
تَلَحُّقُ الْفِعْلِ غَيْرِ الْمَاضِي وَ الْحَالِ نُونَانِ لِلتَّأْكِيدِ» یانی لاحق نه بی و
نه لکی به ناخری فعله وه دو نون بو تأکید وه هیژدان به مه عنای فعله که ثیلا
فعلی ماضی وه فعلی مضارع که به کاریت بو زه مانی حال چونکی فعلی
ماضی رابورد وه له ده ست دهر چوه، وه تأکید بی سوده، و فعلیکیش که
فاعله که ی مشغول بی پییه وه تأکید له سهر کردنه که ی وه کو تحصیلی
حاصل وایه «إِحْدِيهِمَا خَفِيفَةٌ سَاكِئَةٌ» یه کی له و نونانه سوکه و
زه نه داره «وَالْأُخْرَى ثَقِيلَةٌ مَفْتُوحَةٌ» نهوی که یان گرانه و گیراو وه سهری
هه به «إِلَّا فِيمَا تَخْتَصُّ بِهِ وَ هُوَ فِعْلُ الْاِثْنَيْنِ وَ جَمَاعَةُ النِّسَاءِ فَهِيَ
مَسْكُورَةٌ فِيهِمَا» یانی نه و نونه ثقیله به ده وام مفتوحه ثیللاله فعلیک داکه
ته نیا نونی ثقیله ی پیوه بلکی وه نونی خفیفه ی بو نه بی که نه ویش فعلی
تنشیه ی مذکر و مؤنث وه فعلی جمعی مؤنثی مطلقاً نه وه، نه و نونه ثقیله

فَتَقُولُ إِذْهَبَانِ إِذْهَبَانِ فَتَدْخِلُ أَلْفًا بَعْدَ نُونِ الْجَمْعِ لِتَفْصَلَ بَيْنَ النُّونَاتِ
وَلَا تَدْخُلُهُمَا الْخَفِيفَةُ لِأَنَّهُ يَلْزَمُ الْإِتْقَاءُ السَّاكِنَيْنِ عَلَى غَيْرِ حَدِّهِ

مکسوره له وانداه بهر مشابهی به نونی تشبیه وه له واکه واقع بوه له پاش
ئهلفه وه، ئه ماما له تشبیه دا ئه وه دیاره که نونه کهی واله پاش ئهلفه وه، وه
ئه ماما له فعلی جمعی مؤنث دا ئه وه له بهر ئه وه یه کاتی که نونی ثقیله ی پیش
لاحق بوو ئهلفی زیاد ئه کری له به بینی نونی جمع وه نونی تأکید که دابو
ئه وه ببی به فاصله له به بینی نونی جمع وه نونه تأکید که دا «فَتَقُولُ» جاتو
ئه لیت بو مثالی کسره ی نونی تأکید له تشبیه دا «إِذْهَبَانِ» بو تشبیه ی مذکری
مخاطب ئه صله که ی إِذْهَبَا بوو جا نونی تأکید ی ثقیله مان ئیلحاق کرد
پیشه وه مکسوریشمان کرد له بهر هاو وینه یی له گه ل نونی تشبیه دا گه را به
إِذْهَبَانِ.

وه ئه لیت بو مثالی کسره ی نونی تأکید ی ثقیله له جمعی مؤنثا
«إِذْهَبَانِ» بو جمعی مؤنثی مخاطب ئه صله که ی إِذْهَبَانِ بو نونی تأکید ی
ثقیله مان ئیلحاق کرد پیشه وه گه را به إِذْهَبَانِ جا هاتین به ئهلفی له پیش نونه
تأکید که دا وه مکسوریشمان کرد له بهر هاو وینه یی بو نونی تشبیه گه را به
إِذْهَبَانِ. «فَتَدْخِلُ أَلْفًا بَعْدَ نُونِ الْجَمْعِ لِتَفْصَلَ بَيْنَ النُّونَاتِ» جاتو ئهلفی
داخل ئه که ی له و صیغه دا له پاش نونی جمعی مؤنث وه له پیش نونی تأکید
که دا بوئه وه جیایی بخاته به بینی نونی جمع نونی تأکید.

«وَلَا تَدْخُلُهُمَا الْخَفِيفَةُ» ئیتیر نونی خفیفه داخل ی فعلی تشبیه و فعلی
جمعی مؤنث نابی. لِأَنَّهُ يَلْزَمُ الْإِتْقَاءُ السَّاكِنَيْنِ عَلَى غَيْرِ حَدِّهِ» له بهر ئه وه

فَإِنَّ الْإِتْقَاءَ السَّاكِنِينَ إِنَّمَا يَجُوزُ إِذَا كَانَ الْأَوَّلُ حَرْفَ مَدٍّ وَالثَّانِي مَدًّا
عَمَّا نَحْوُ دَائِبَةٍ

که نه گهر نونی خفیفه یان پیوه لاحق بیی لازم دی خارج بونی له یاسا وه کو
به یه ک گه شتنی دو حه رفه ساکن له غیر ی نه و شوین و جینگایه که بویان
بریار دراوه «فَإِنَّ الْإِتْقَاءَ السَّاكِنِينَ إِنَّمَا يَجُوزُ إِذَا كَانَ الْأَوَّلُ حَرْفَ مَدٍّ
وَالثَّانِي مَدًّا عَمَّا» به راستی پیک گه شتنی دو حه رفی ساکن ره وانه دراوه
مه گهر به مهرجی:

نه وه ل حه رف له و ساکنانه حه رفی مَدَّ بیی که واوی ساکنی ماقبل
مضموم وه بیی ساکنی ماقبل مکسور وه نه لقی ماقبل مفتوح وه دوه مه
حه رفیان ده غم کرابی له وینه ی خو یا «نحو دَائِبَةٍ» نه صلّه که ی دَائِبَةُ بوو
وه کو ضَارِبَةُ اجتماعی مثلین روی دا نه وه لمان ده غم کرد له دوه مه مدا، گه را
به دَابَّةٌ وه لیره دو ساکن به یه ک گه شتن، به لام ره وایه چونکه نه وه ل ساکن
نه لفه وه دوه میان بیی که یه که ده غم کراوه له بیی دوه مه مدا.

* جابزانن مصنف حه صری جوازی التقاء الساکنین ی کرد له م شوینه دا
چونکه له بهر زوری ئیستعمالی نه م شوینه یه، نه ناله دو شوینی تریشا ره وا
دراوه:

۱- داخل بوونی همزه ی ئیستفهامه له سه ر مُعْرِفَ به الف لام به مهرجی
قه لبی همزه ی تعریفه که به نه لف وه کو الْحَسَنُ ئیسته لامی تعریفه که
ساکنه وه همزه که یشی کراوه به نه لف ساکنه و به یه ک گه شتون، نه م وینه یه
ره وا دراوه..

وَ يُحَذَفُ مَعَهُمَا النُّونُ الَّتِي فِي الْأَمْثَلَةِ الْخَمْسَةِ وَ هِيَ يَفْعَلَانِ وَ تَفْعَلَانِ وَ يَفْعَلُونَ وَ تَفْعَلِينَ وَ يُحَذَفُ وَאוُ يَفْعَلُونَ وَ تَفْعَلُونَ وَ يَاءُ تَفْعَلِينَ

۲- کاتی پاره ستانه له سهر لفظی که ماقبلی ئاخره که ی ساکن بی وه کو: زَیْدَ - بَکْرَ - عَمْرَ و ئیسته حهرفی ئاخریان ساکنه به وه قفی له سهری، وه ماقبلی ئه ویش له ذاتی خو یا ساکن وه ره وایش دراوه.

وَ يُحَذَفُ مَعَهُمَا النُّونُ الَّتِي فِي الْأَمْثَلَةِ الْخَمْسَةِ وَ هِيَ يَفْعَلَانِ وَ تَفْعَلَانِ وَ يَفْعَلُونَ وَ تَفْعَلِينَ یه که م: بۆ تشیهی مذکر غائب. دوه م: بۆ تشیهی مؤنثی غائب وه مذکری مخاطب و مؤنثی مخاطب. سی ه م: بۆ جمعی مذکری غائب. چواره م: بۆ جمعی مذکری مخاطب. پینجه م: بۆ مفردی مؤنثی مخاطب.

جاواته حهذف ئه کرین له گه ل ئیلحاقی نونی تأکید به ئه فعالی خمسه وه ئه نونه که زو له گه ل ئه وانا بووه چونکی حهرفی ئیعرابه، وه نونی تأکید به هه ر فعلیکه وه لکان ئه یکه ن به مبنی. «وَ يُحَذَفُ وَاوُ يَفْعَلُونَ وَ تَفْعَلُونَ وَ يَاءُ تَفْعَلِينَ» وه ه م حهذف ئه کری له کاتی لحوقی نونی تأکید به فعله وه، واوی ضمیری فاعل له جمعی مذکری غائب وه مخاطب، وه (ی) یی ضمیری فاعل له مفردی مؤنثی مخاطبا له بهر ئه وه التقاء الساکنین په یدا ئه بی له به ینی ئه و واو و (ی) یی دا له گه ل نونه تأکیده که دا. وه اکتفا ئه کری به ضمه ی ماقبلی واو له واوه که، وه به کسره ی ماقبلی ئه و (ی) یی ضمیر له (ی) که.

إِلَّا إِذَا انْفَتَحَ مَاقْبَلُهُمَا نَحْوَ لَا تَخْشَوْنَ وَلَا تَخْشَيْنَ

«إِلَّا إِذَا انْفَتَحَ مَاقْبَلُهُمَا» مه‌گهر کاتئی که حه‌رفی ماقبلی ئه‌و واو و یئی به مفتوح بئی ئه‌وه‌له و کاتا ئه‌و واو و یئی به حه‌ذف ناکرئین چونکی ضمه نیه‌له پیش واوه که‌وه، وه کسره نیه له پیش (ی) یئی که وه هه‌تا ده‌لآلت بکه‌ن له‌سه‌ریان، و ضمیری فاعلیش عَمْدَه‌یه، به‌بئی ده‌لیل حه‌ذف ناکرئی، وه‌له‌م کاتا واوه که مضموم ئه‌کرئی، وه‌بئی که مکسور ئه‌کرئی. «نحو لَا تَخْشَوْنَ» بۆ جمعی مذکری مخاطب، ئه‌صله‌که‌ی تَخْشِیُونَ بوو، وه‌کو تَعْلَمُونَ یئی متحرک ماقبل مفتوح قبلمان کرد ئه‌لف، وه‌خه‌ذیفشان کرد له‌به‌ر التقاء الساکنین له‌به‌ینی ئه‌لف و واوه که‌دا‌گه‌را به تَخْشَوْنَ، لای ناهیه‌مان داخل کرده‌سه‌ری، وه‌فعله‌که‌ی مجزوم کرد به‌حذفی نون‌گه‌را به لَا تَخْشَوْ جامو‌کد‌مان کرد به‌نونی ثقیله وه‌التقاء الساکنین په‌یدا بوو له‌به‌ینی واو و نونه که‌دا‌دروست نه‌بوو حه‌ذفی نونه که بکه‌ین له‌به‌ر ملاحظه‌ی تأکید که، وه‌دروستیش نه‌بوو که‌حذفی واوه که بکه‌ین چونکی ضمیری فاعل عَمْدَه‌یه وه‌به‌بئی ده‌لیل حه‌ذفی ناکرئی، وه‌ماقبله‌که‌یشی مفتوح بوو وه مضموم نه‌بو هه‌تا ده‌لآلت بکاله‌سه‌ری، ناچار بوین واوه که‌مان مضموم کرد بۆ ده‌فعی التقاء الساکنین له‌به‌ر ئه‌وه که واو مناسبی ضمه‌یه‌گه‌را به لَا تَخْشَوْنَ، له‌سه‌ر وه‌زنی لَا تَفْعَلُونَ به‌حذفی لام‌الفعل له‌به‌ر حه‌ذفی یئی لام‌الفعل له‌موزونه که‌دا.

«وَلَا تَخْشَيْنَ» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، ئه‌صله‌که‌ی تَخْشِیْنِ بوو وه‌کو تَعْلَمِیْنِ، یئی متحرک ماقبل مفتوح قبلمان کرد به‌ئه‌لف، وه‌ئه‌لفه

وَلْتَبْلَوْنَ

که مان حذف کرد له بهر التقاء الساکنین گه‌را به تَخْشَيْنَ لای ناهیه مان داخل کرده سهری، حه‌ذفی نونه که‌ی کرد گه‌را به لَا تَخْشَى مؤکد مان کرد به نونی ثقیله وه، جا التقاء الساکنین په‌یدا بوو له‌ینی یی و نونه تأکیده که‌دا، حه‌ذفی نونه که‌مان نه‌کرد له‌بهر ملاحظه‌ی تأکیده که، وه حه‌ذفی یی که‌شمان نکرد چونکی ماقبله که‌ی مفتوح بوو، وه شتی نبوو که‌ده‌لیل بی له‌سهر یی که، وه ضمیری فاعلیش عمده‌یه به‌بی ده‌لیل حه‌ذف ناکری، ناچار حه‌ره که‌دارمان کرد به‌کسره له‌بهر مناسبه‌ی یی له‌گه‌ل کسره‌دا گه‌را به لَا تَخْشَيْنَ له‌سهر وه‌زنی لَا تَفْعَيْنَ به‌حذفی لام‌الفعل له‌موزونه که‌یا وه‌کو باسماں کرد.

«وَلْتَبْلَوْنَ» بۆ جمعی مذکری مخاطب بنا مفعول، نه‌صله‌که‌ی تَبْلَوْنَ بوو وه‌کو تُنْصَرُونَ، واو متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به‌ئه‌لف، وه نه‌لفه‌کمان حذف کرد له‌بهر التقاء الساکنین له‌به‌ینی خو‌بو واوه‌که‌دا گه‌را به تَبْلَوْنَ، جا لامی جوابی قه‌سم هاته‌سهری، وه مؤکد مان کرد به‌نونی ثقیله، و حذفی نونی جمع‌مان کرد، جا التقاء الساکنین دروست بوو، له‌به‌ینی واو و نونه تأکیده که‌دا، دروست نه‌بوو حذفی نونه که‌بکه‌ین، له‌بهر ملاحظه‌ی تأکید ی فعله‌که‌ی، وه دروستیش نه‌بوو حذفی واوه‌که‌بکه‌ین چونکه‌ماقبله که‌ی مفتوح بوو، وه حره‌که‌ی نه‌بوو ده‌لالت بکات له‌سهری ناچار نفسی واوه‌کمان مضموم کرد له‌بهر مناسبه‌ی واو له‌گه‌ل ضمه‌گه‌را به تَبْلَوْنَ له‌سهر وه‌زنی لَتَفْعَوْنَ به‌حذفی لامه‌که‌ی له‌بهر حذفی لام‌الفعل له‌موزونه که‌یدا.

وَ إِمَّا تَرَيْنَّ وَ يَفْتَحُ مَعَ النَّوْنِ آخِرُ الْفِعْلِ إِذَا كَانَ لِلْوَاحِدِ وَالْوَاحِدَةِ وَ
يُضَمُّ إِذَا كَانَ فِعْلُ جَمَاعَةِ الذُّكُورِ

«وَ إِمَّا تَرَيْنَّ» بۆ مفرده دی مؤنثی مخاطب، نه صلّه‌که‌ی تَرَأَیْنِ بوو،
وه کو تَعْلَمَیْنِ، حذفی همزه‌که‌مان کرد له‌بهر تخفیف پاش نقلی فتحه‌که‌ی
بۆ ماقبلی، جایبی ئه‌وه‌ل متحرک وه ماقبل مفتوح بوو قه‌لبمان کرد به
ئه‌لف، وه ئه‌لفه‌که‌یشمان حذف کرد له‌بهر التقاء الساکنین گه‌را به تَرَيْنَ
له‌سهر وه‌زنی تَفَیْنَ به حذفی عه‌ین وه لام له‌بهر حذفی عین‌الفعل وه
لام‌الفعل له‌موزونه‌که‌یا، جا إِمَّا‌ی شرطیه‌مان داخل کرده‌سه‌ری وه حذفی
نونه‌که‌ی کرد گه‌را به إِمَّا تَرَيَّ مؤکد‌مان کرد به نونی ثقیله‌وه وه التقاء
الساکنین په‌یدا بوو له‌به‌ینی یی و نونه‌که‌دا دروست نه‌بوو حذفی نونه‌که
بکه‌ین، له‌بهر ملاحظه‌ی تأکید ی فعله‌که وه دروستیش نه‌بوو حذفی یی
بکه‌ین چونکه ماقبله‌که مفتوح بوو، وه ده‌لیل له‌سهر یی که نه‌بوو، ناچار
مکسور‌مان کرد له‌بهر مناسبه‌ی یی له‌گه‌ل کسره‌دا گه‌را به إِمَّا تَرَيْنَّ له‌سهر
وه‌زنی تَفَیْنَ به حذفی عین وه لام له‌بهر ئه‌وه‌که حذفی عین‌الفعل وه
لام‌الفعل کراوه له‌موزونه‌که‌یدا.

«وَ يَفْتَحُ مَعَ النَّوْنِ آخِرُ الْفِعْلِ إِذَا كَانَ لِلْوَاحِدِ وَالْوَاحِدَةِ» یانی
مفتوح ئه‌کری ئاخری فعل له‌کاتی تأکید به نونی ثقیله یا خفیفه، هه‌رکاتی
ئه‌و فعله له‌سهر صوره‌تی مفردی مذکری غائب یا مخاطب یا متکلم بی وه
یا بۆ مفردی مؤنثی غائب بی «وَ يَضَمُّ إِذَا كَانَ فِعْلُ جَمَاعَةِ الذُّكُورِ» وه ئه
میئته وه له‌سهر ضمه هه‌رکاتی فعلی جماعه‌تی مذکر غائب یا مخاطب

وَ يُكْسَرُ إِذَا كَانَ فِعْلَ الْوَاحِدَةِ الْمُخَاطَبَةِ فَنَقُولُ فِي أَمْرِ الْغَائِبِ مُوَكَّدًا
بِالنُّونِ الثَّقِيلَةِ لِيَنْصُرَنَّ لِيَنْصُرَنَّ لِيَنْصُرَنَّ لِيَنْصُرَنَّ لِيَنْصُرَنَّ

بِی «وَ يُكْسَرُ إِذَا كَانَ فِعْلَ الْوَاحِدَةِ الْمُخَاطَبَةِ» وَ هِیْ لَرِیْتَه وَ هِیْ لَسَهَر
کِسَرَه هَهَر کَاتِی فَعْلِی مَفْرَدِی مُوَنِّی مُخَاطَبِ بِی «فَنَقُولُ فِي أَمْرِ الْغَائِبِ
مُوَكَّدًا بِالنُّونِ الثَّقِيلَةِ» جَا تَوْ هِیْیَتْ لَه هِیْ مَرِی غَائِبِ دَا لَه کَاتِی کِدَا مُوَكَّدِ
بِی بَه نُونِی ثَقِیلَه وَ «لِيَنْصُرَنَّ» بَو مَفْرَدِی مَذْکَرِی غَائِبِ، هِیْ صَلَه کَه ی
لِيَنْصُرْ بَو مُوَكَّدِمَان کَرْد بَه نُونِی ثَقِیلَه، وَ، ثَاخِرَه کَه مَان مَفْتُوح کَرْد گَه رَا بَه
لِيَنْصُرَنَّ.

«لِيَنْصُرَنَّ» بَو تَنِیْنَه ی مَذْکَرِی غَائِبِ، هِیْ صَلَه کَه ی لِيَنْصُرَا بَو مُوَكَّدِمَان
کَرْد بَه نُونِی ثَقِیلَه وَ، وَ نُونَه کَه مَان مَکْسُور کَرْد گَه رَا بَه لِيَنْصُرَنَّ.
«لِيَنْصُرَنَّ» بَو جَمْعِی مَذْکَرِی غَائِبِ، هِیْ صَلَه کَه ی لِيَنْصُرُوا بَو،
مُوَكَّدِمَان کَرْد بَه نُونِی ثَقِیلَه وَ حَذْفِی وَاوَه کَه مَان کَرْد لَه بَه رِ التَّقَاءِ السَّاكِنِیْنِ،
وَ مَاقْبَلَه کَه مَان بَه مَضْمُومِی هِیْشْتَه وَ بَو هِیْ وَاوَه دَه لَالَتْ بَکَا لَه سَهَر وَاوَه کَه
گَه رَا بَه لِيَنْصُرَنَّ.

«لِيَنْصُرَنَّ» بَو مَفْرَدِی مُوَنِّی غَائِبِ، هِیْ صَلَه کَه ی لِيَنْصُرْ بَو، مُوَكَّدِمَان
کَرْد بَه نُونِی ثَقِیلَه وَ ثَاخِرَه کَه مَان مَفْتُوح کَرْد گَه رَا بَه لِيَنْصُرَنَّ.
«لِيَنْصُرَنَّ» بَو تَنِیْنَه ی مُوَنِّی غَائِبِ، هِیْ صَلَه کَه ی لِيَنْصُرَا بَو مُوَكَّدِمَان
کَرْد بَه نُونِی ثَقِیلَه وَ نُونَه کَه مَان مَکْسُور کَرْد گَه رَا بَه لِيَنْصُرَنَّ.

لِيَنْصُرُنَا وَ فِي أَمْرِ الْغَائِبِ الْمُؤَكَّدِ بِالنُّونِ الْخَفِيفَةِ لِيَنْصُرُنْ لِيَنْصُرُنْ
لِيَنْصُرُنْ وَ فِي أَمْرِ الْخَاضِرِ مُؤَكَّدًا بِالنُّونِ الثَّقِيلَةِ أَنْصُرُنْ

أَنْصُرَانُ أَنْصُرُنْ أَنْصُرَانُ أَنْصُرَانُ وَأَبِالْخَفِيفَةِ أَنْصُرُنْ أَنْصُرُنْ

«أَنْصُرَانُ» بۆ تشیهی مذکری مخاطب، ئە صلە کە ی أَنْصُرَا بوو
 مۆکدما ن کرد بە نونی ثقیله وه نونه که مان مکسور کرد گەرا بە أَنْصُرَانُ.
 «أَنْصُرُنْ» بۆ جمعی مذکری مخاطب، ئە صلە کە ی أَنْصُرُوا بوو
 مۆکدما ن کرد بە نونی ثقیله، وه حذفی واوه که مان کرد لە بەر
 التقاء الساکنین، و ئیکتفامان کرد بە ضمه ی ماقبله کە ی گەرا بە أَنْصُرُنْ.
 «أَنْصُرِنْ» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، ئە صلە کە ی أَنْصُرِي بوو
 مۆکدما ن کرد بە نونی ثقیله وه وه حذفی یی که مان کرد لە بەر ئیکتفا بە
 کسره ی ماقبله کە ی گەرا بە أَنْصُرِنْ ...

«أَنْصُرَانُ» بۆ تشیهی مؤنثی مخاطب، ئە صلە کە ی أَنْصُرَا بوو،
 مۆکدما ن کرد بە نونی ثقیله وه نونه که مان مکسور کرد گەرا بە أَنْصُرَانُ.
 «أَنْصُرْنَانُ» بۆ جمعی مؤنثی مخاطب، ئە صلە کە ی أَنْصُرْنَ بوو،
 مۆکدما ن کرد بە نونی ثقیله گەرا بە أَنْصُرْنَنْ، هاتین بە ئە لفی له بهینی نونی
 جمع وه نونی تأکیدە که دا وه نونه تأکیدە که مان مکسور کرد گەرا بە
 أَنْصُرْنَانُ.

«وَأَبِالْخَفِيفَةِ» تۆ ئە لیت له ئە مری مخاطبا له کاتی تأکید بە نونی
 خفیفه وه «أَنْصُرُنْ» بۆ مفردی مذکری مخاطب، ئە صلە کە ی أَنْصُرْ بوو،
 مۆکدما ن کرد بە نونی خفیفه وه ماقبله که مان مفتوح کرد گەرا بە أَنْصُرُنْ.
 «أَنْصُرُنْ» بۆ جمعی مذکری مخاطب، ئە صلە کە ی أَنْصُرُوا مۆکدما ن

أَنْصُرُنْ وَ قِسْ عَلَى هَذَا نَظَائِرُهُ

کرد به نونی خفیفه وه حذفی واوه که مان کرد له بهر التقاء الساکنین وه ئیکتفامان به ضمه‌ی ماقبله که‌ی کرد، بوده لآلآت له سه‌ری گه‌را به أَنْصُرُنْ. «أَنْصُرُنْ» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که‌ی أَنْصُرِيْ بوو، مؤکد مان کرد به نونی خفیفه وه، وه حذفی یی که مان کرد له بهر التقاء الساکنین، وه ئیکتفا به کسره‌ی ماقبله که‌ی گه‌را به أَنْصُرُنْ.

«وَ قِسْ عَلَى هَذَا نَظَائِرُهُ» تۆ قیاس بکه له سه‌ر نه مه بابّه کانی تر.

بیداری: له م مثاله پیشوانه وه که باسمان کردن، ده‌رکه‌وت که نونی خفیفه لاحق نابی به فعلی تشبیه و جمعی مؤنثه وه چه‌له مضارعاً و چه‌له نه‌مری به صیغه‌دا، وه له پیشه و تصریحی پی کرد.

جا کاتی مصنف رزگار بووله باسی تحویلی مصدر بۆ فعلی ماضی و مضارع و نه‌مر به صیغه و نه‌هی و متعلقاتی نه‌وانه ده‌ستی کرد به باسی اسمی فاعل وه اسمی مفعول، وه تحویلی مصدر بۆ نه‌و صیغانه به هو‌ی مضارعه وه وه‌فه‌رموی:--

اسم الفاعل و المفعول من الثلاثي المجرد

وَأَمَّا إِسْمُ الْفَاعِلِ وَالْمَفْعُولِ مِنَ الثَّلَاثِيِّ الْمُجَرَّدِ فَلَا أَكْثَرَ أَنْ يَجِيءَ إِسْمُ الْفَاعِلِ مِنْهُ عَلَى فَاعِلٍ تَقُولُ نَاصِرٌ نَاصِرَانِ

«وَأَمَّا إِسْمُ الْفَاعِلِ وَالْمَفْعُولِ مِنَ الثَّلَاثِيِّ الْمُجَرَّدِ» مادام تَوَبَّته وى صیغه ی اسمی فاعل وه اسمی مفعول دروست بکه ی له ثلاثی مجرد دا «فَلَا أَكْثَرَ أَنْ يَجِيءَ إِسْمُ الْفَاعِلِ مِنْهُ عَلَى فَاعِلٍ» نه وه بزانه زوږبه ی نه حوال نه وه یه که اسمی فاعل له ثلاثی مجرد دا له سر وه زنی فاعل بی «تَقُولُ نَاصِرٌ» جا تو نه لیت له دروست کردنی اسمی فاعل ثلاثی مجرد دا له سر وه زنی فاعل (ناصِرٌ) بو مفردی مذکری غائب و مخاطب و متکلم، نه صله که ی یَنْصُرُ یا تَنْصُرُ یا أَنْصُرُ بو، حذفی حرفی مضارعه که مان کرد، وه فاء الفعله که مان مفتوح کرد وه هاتین به نه لقی له به ینی فاء الفعله که و عین الفعله که دا، وه عین الفعله که مان مکسور کرد گه را به نَاصِرٌ.

«ناصِرَانِ» بو تشنیه ی مذکره له حاله تی ره فعه دا، نه صله که ی ناصِر بوو نه لف و نونی مکسوره علامه تی تشنیه بوو له حالی ره فعه دا، لاحقمان کرد پیسه وه، وه نه لف موقضی فتحه ی ماقبله که یه تی، ماقبله که مان مفتوح کرد گه را به ناصران.

نَاصِرِینَ نَاصِرُونَ نَاصِرِینَ نَاصِرَةٌ نَاصِرَتَانِ

«نَاصِرِینَ» بۆ تشنیه‌ی مذکر له حاله‌تی نه‌صبه و جهره‌دا ئه‌صله‌که‌ی ناصر بوو (ی) یی و (ن) نون علامه‌تی تشنیه بوو له حاله‌تی نصبه و جهره‌دا ئیلحاقمان کرد به‌ئاخریه‌وه، وه ماقبلی یی که‌مان مفتوح کرد له‌بهر فەرق له به‌ینی یی تشنیه و جمع‌دا گه‌را به‌ناصرِین.

«نَاصِرُونَ» بۆ جمعی مذکر له حاله‌تی ره‌فعه‌دا، ئه‌صله‌که‌ی ناصر بوو، واو وه نون مفتوح علامه‌تی جمعی مذکر بوو لاحقمان کرد به‌ئاخریه‌وه گه‌را به‌ناصرُونَ.

«نَاصِرِینَ» بۆ جمعی مذکر له حاله‌تی نصبه و جهره‌دا، ئه‌صله‌که‌ی نَاصِرٌ بوو، (ی) یی ساکن و (ن) مفتوح علامه‌تی جمعی مذکر بوو له حاله‌تی نصبه و جهره‌دا لاحقمان کرد به‌ئاخریه‌وه، وه ماقبلی یی که‌مان مکسور کرد گه‌را به‌ناصرین.

«نَاصِرَةٌ» بۆ مفردی مؤنث له غائب و مخاطب و متکلم‌دا، ئه‌صله‌که‌ی نَاصِرٌ بوو تی و تنوین علامه‌تی مفردی مؤنث بو ئیلحاقمان کرد به‌ئاخریه‌وه، جا(ت) تی تأنیث باعثی فەتحه‌ی ماقبلی بوو، ماقبله‌که‌مان مفتوح کرد گه‌را به‌ناصرَةٌ.

«نَاصِرَتَانِ» بۆ تشنیه‌ی مؤنث له حاله‌تی ره‌فعه‌دا، ئه‌صله‌که‌ی نَاصِرَةٌ بوو ئه‌لف و نون علامه‌تی تشنیه بوو له حاله‌تی ره‌فعه‌دا ئیلحاقمان کرد به‌ئاخریه‌وه، ئه‌لف باعثی فەتحه‌ی ماقبلی بوو، ماقبله‌که‌مان مفتوح کرد وه حذفی تنوینه‌که‌مان کرد له‌بهر ده‌فعی ئیلتقای ساکنین که‌تنوین و ئه‌لفه‌که‌ن گه‌را به‌ناصرتان.

نَاصِرَتَيْنِ نَاصِرَاتٌ نَوَاصِرٌ

«نَاصِرَتَيْنِ» بۆ تثنیه ی مؤنث له حاله تی نصبه و جره دا ئه صلّه که ی نَاصِرَةٌ بوو، (ی) یی و (ن) نون که علامه تی تثنیه ی مؤنث بون له حاله تی نصبه و جره دا ئیلحاقمان کرد به ئاخیره وه، یی تثنیه باعشی فه تحه ی ماقبلی بوو، ماقبله که مان مفتوح کرد، وه حه ذفی تنوینه که مان کرد له بهر ده فعی ئیلتقای ساکنین که تنوین و یی که ن گه را به نَاصِرَتَيْنِ.

«نَاصِرَاتٌ» بۆ جمعی مؤنثی سالم ئه صلّه که ی نَاصِرَةٌ بوو، ئه لف و تی عه لامه تی جه معی مؤنثی سالم بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخیره وه، ئه لف باعشی فه تحه ی ماقبلی بوو ماقبله که مان مفتوح کرد، وه حه ذفی تنوینه که مان کرد له بهر جاری ئیلتقاء الساکنین گه را به نَاصِرَاتٌ، جادو عه لامه تی تأنیث کۆ بوونه وه، حه ذفی عه لامه تی جمعه که مان نه کرد چونکی ده لاله تی نه کرد له سهر تأنیث وه جمعیه ت، به لام حه ذفی علامه تی مفرده که مان کرد چونکه ته نیا ده لاله تی له سهر تأنیث کرد گه را به نَاصِرَاتٌ.

«نَوَاصِرٌ» بۆ جمعی مؤنثی مکسر، ئه صلّه که ی نَاصِرَةٌ بوو هاتین به ئه لقی له به ینی عین الفعل و الفاء الفعله که یدا جا ئیلتقاء الساکنین په یدا بوو، به هۆی هه ردو ئه لفه که وه، جا قه لبی ئه لقی صیغه ی فاعلمان کرد به واو، وه عین الفعل که مان مکسور کرد گه را به نَوَاصِرَةٌ، جاله بهر ئه وه ئه م صیغه مختص بوو به مؤنثه وه، وه کۆ: حوائض و طوائق له جه معی حائض وه طالق دا ئیحتیاجمان نه بوو به تی تأنیثه که وه حه ذفمان کرد گه را به نَوَاصِرٌ.

اسم المفعول من الثلاثی المجرّد

وَ أَمَّا إِسْمُ الْمَفْعُولِ مِنْهُ فَلَا أَكْثَرَ أَنَّهُ يَجِيءُ عَلَى مَفْعُولٍ تَقُولُ مَنْصُورٌ
مَنْصُورَانِ مَنْصُورَيْنِ

«وَ أَمَّا إِسْمُ الْمَفْعُولِ مِنْهُ فَلَا أَكْثَرَ أَنَّهُ يَجِيءُ عَلَى مَفْعُولٍ» و نه‌ما
اسمی مفعول له فعلی ثلاثی مجرد نه‌وه زورتر نه‌مه‌یه که دروست بکری
له‌سهر وه‌زنی مفعول «تقول» تو نه‌لیئت له‌ اسمی مفعولی ثلاثی مجردا: -
«مَنْصُورٌ» بو مفردی مذکری غائب، و مخاطب وه‌ متکلم، وه‌ نه‌صله
که‌ی یُنْصَرُ تُنْصَرُ أَنْصَرُ به‌ نیستمالی مضارعی بنا مفعول، جا حذفی حه‌رفه
مضارعه که‌مان کرد، وه‌ می‌میکی مه‌فتوحه‌مان له‌ جیگه‌ یا دانا وه‌ هاتین به
واوی له‌ به‌ینی عین‌الفعل وه‌ لام‌الفعله که‌یا، واو باعشی ضمه‌ی ماقبلی بوو
ماقه‌بله‌ که‌مان مضموم کرد تنوین علامه‌تی اسمی متمکن بو ئیلحاقمان کرد
به‌ ناخریه وه‌ گه‌را به‌ مَنْصُور.

«مَنْصُورَانِ» بو تشنیه‌ی مذکر له‌ حاله‌تی ره‌فعه‌دا، نه‌صله‌ که‌ی منصور
بوو، نه‌لف و نون مکسوره‌ عه‌لامه‌تی تشنیه‌ بون له‌ حاله‌تی ره‌فعه‌دا
ئیلحاقمان کرد به‌ ناخریه‌وه، نه‌لف باعشی فتحه‌ی ماقبلی بوو، ماقبله
که‌مان مفتوح کرد وه‌ حه‌ذفی تنوینه‌ که‌مان کرد له‌بهر ده‌فعی التقاء الساکنین
گه‌را به‌ منصوران.

«مَنْصُورَيْنِ» بو تشنیه‌ی مذکر له‌ حاله‌تی نصبه‌ و جه‌ره‌دا نه‌صله‌ که‌ی
منصور بوو، یی و نون عه‌لامه‌تی تشنیه‌ بوو له‌ حاله‌تی نصبه‌ و جه‌ره‌دا

مَنْصُورُونَ مَنْصُورِينَ مَنْصُورَةً مَنْصُورَاتٍ

تِلْهَاقِمَانِ كَرْدَ بَه ثَاخِرِيَه وَه، جَا حَه ذَفِي تَنْوِين كِه مَان كَرْدَ لَه بَه ر دَه فَعِي التَّقَاءُ السَّاكِنِينَ، وَه مَاقِبَلِي يِي كِه مَان مَفْتُوح كَرْدَ هَه تَا فَه رَقِ يِي لَه بَه يِنِي يِي تَشْنِيَه وَ جَه مَع دَا گَه رَا بَه مَنْصُورِينَ.

«مَنْصُورُونَ» بَوُ جَمْعِي مَذْكَر لَه حَالَه تِي رَه فَعِدَا ئَه صِلَه كِه ي مَنْصُورُ بُو، وَاو و نون مَفْتُوح عَه لَامَه تِي جَه مَعِي مَذْكَر بُوون لَه حَالَه تِي رَه فَعِدَا تِلْهَاقِمَانِ كَرْدَن بَه ثَاخِرِيَه وَه، وَه حَه ذَفِي تَنْوِين مَان كَرْدَ لَه بَه ر دَه فَعِي التَّقَاءُ السَّاكِنِينَ گَه رَا بَه مَنْصُورُونَ.

«مَنْصُورِينَ» بَوُ جَمْعِي مَذْكَرِي سَالِم لَه حَالَه تِي نَصْبِه وَ جَه رَه دَا، ئَه صِلَه كِه ي مَنْصُورُ بُو، يِي و نون عَه لَامَه تِي جَمْعِي مَذْكَر بُون لَه حَالَه تِي نَصْبِه وَ جَه رَه دَا تِلْهَاقِمَانِ كَرْدَ بَه ثَاخِرِيَه وَه، وَه يِي بَاعَثِي كِه سِرَه ي مَاقِبَلِه كِه ي بُوو مَاقِبَلِه كِه مَان مَكْسُور كَرْدَ وَه حَه ذَفِي تَنْوِينَه كِه مَان كَرْدَ لَه بَه ر دَه فَعِي التَّقَاءُ السَّاكِنِينَ گَه رَا بَه مَنْصُورِينَ.

«مَنْصُورَةً» بَوُ مَفْرَدِي مُؤَنَّثِي غَائِبِي يَا مَخَاطَبِي يَا مَتَكَلَّم لَه سَه ر مَوْقُضَا ي مَقَام، ئَه صِلَه كِه ي مَنْصُورُ بُو، تِي وَه تَنْوِين عَه لَامَه تِي مَفْرَدِي مُؤَنَّث بُون تِلْهَاقِمَانِ كَرْدَن بَه ثَاخِرِيَه وَه، تِي ي تَأْنِيث بَاعَثِي فَه تَحَه ي مَاقِبَلِي بُوو مَاقِبَلِه كِه مَان مَفْتُوح كَرْدَ گَه رَا بَه مَنْصُورَةً.

«مَنْصُورَاتٍ» بَوُ تَشْنِيَه ي مُؤَنَّث لَه حَالَه تِي رَه فَعِدَا، ئَه صِلَه كِه ي مَنْصُورَةُ بُو، ئَه لَف و نون عَه لَامَه تِي تَشْنِيَه بُون لَه حَالَه تِي رَه فَعِدَا تِلْهَاقِمَانِ كَرْدَن بَه ثَاخِرِيَه وَه، ئَه لَف بَاعَثِي فَه تَحَه ي مَاقِبَلِي بُوو، مَاقِبَلِه

مَنْصُورَتَيْنِ مَنْصُورَاتٍ مَنَاصِرُ

که مان مفتوح کرد وه چه‌ذفی تنوینه که مان کرد له‌بهر ده‌فعی التقاء الساکنین
گه‌را به مَنْصُورَتَانِ.

«مَنْصُورَتَيْنِ» بۆ تثنیه مؤنث له حاله‌تی نصبه و چه‌ره‌دا، نه‌صله‌که‌ی
مَنْصُورَة بوو، یی و نون عه‌لامه‌تی تثنیه بوون له حاله‌تی نصبه و چه‌ره‌دا
ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه، وه ماقبلی یی که مان مفتوح کرد له‌بهر فهرقی
تثنیه و جمع، وه چه‌ذفی تنوینه که مان کرد له‌بهر ده‌فعی التقاء الساکنین گه‌را
به مَنْصُورَتَيْنِ.

«مَنْصُورَاتٍ» بۆ جمعی مؤنثی سالم نه‌صله‌که‌ی مَنْصُورَة بوو، نه‌لف
و تئ عه‌لامه‌تی جمعی مؤنث بون ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه، نه‌لف
باعثی فه‌تحه‌ی ماقبلی بوو، ماقبله که مان مفتوح کرد، وه چه‌ذفی تنوینه
که مان کرد له‌بهر ده‌فعی التقاء الساکنین گه‌را به مَنْصُورَاتٍ، جا ئیجتماعی
دو عه‌لامه‌تی تأنیث بوو، وه دروست نه‌بوو چه‌ذفی عه‌لامه‌تی جمعه که
بکه‌ین، چونکه تأنیث وه جمعیه‌تی نه‌گه‌یاند، وه حذفی علامه‌تی مفرده
که مان کرد، چونکی ته‌نیا تأنیثی نه‌گه‌یاند گه‌را به مَنْصُورَاتٍ.

«مَنَاصِرُ» عطفه له‌سه‌ر منصورات، واته مناصریش وه کو مَنْصُورَاتٍ
جمعی مؤنثه به صیغه‌ی مکسر نه‌صله‌که‌ی مَنْصُورَة بوو، هاتین به نه‌لفی
له به‌ینی فاء‌الفعله که یا، وه عین‌الفعله که مان مکسور کرد واوه که مان
حذف کرد گه‌را به مناصرة، جا له‌بهر نه‌وه ثم صیغه‌یه مختص بوو به
مؤنثه وه بئ ئیحتیاج بوین له تئ تأنیثه که و لا مان برد گه‌را به مَنَاصِرُ.

وَتَقُولُ مَمْرُورِيَه، مَمْرُودِ بِهِنَا، مَمْرُورِيَهُمْ، مَمْرُورِيَهَا، مَمْرُورِيَهُنَّ

«وَتَقُولُ مَمْرُورِيَه، مَمْرُودِ بِهِنَا، مَمْرُورِيَهُمْ، مَمْرُورِيَهَا، مَمْرُورِيَهُنَّ» یانی هرکاتی بته وی اسمی مفعول دروست بکه ی له فعل متعدی، نه وه مضارعی نه فعله نه به یته سهر وه زنی اسمی مفعول وه حذفی فاعله که ی نه که ی، وه مَفْعُولُ بِه نه فعله نه که ی به نائب فاعل، وه مرفوعی نه که ی.

وه نه مِمَا نه گهر بته وی اسمی مفعول له فعلی لازم دروست که یته نه وه پیوسته له پیشا نه فعله لازمه بکه ی به متعدی به واسطه ی حرفی جهره وه چونکی له پیش نه وَا نه فعله لازمه بکه ی به متعدی شتی بیه دابنری له جیگه ی فاعلی نه وَا فعلا تا صیغه ی اسمی مفعول دروست بکه ی، وه اسنادی بده ی بَوَ لای نه وَا نائبی فاعله.

جاله سهر نه م یاسا مصنف رحمه الله تعالی فهرموی: «وَتَقُولُ مَمْرُورِ بِه مَمْرُورِ بِهِنَا» تا ئاخری یه عنی صیغه ی یمرُّ له جومله ی (یمرُّ زید) که فعلی مضارعی لازمه کاتی وِستت صیغه ی اسمی مفعولی لی دروست بکه ی پیوسته به هوی حهرفی جهره وِ بیکه ی به متعدی بَوَ لای مَفْعُولُ بِه وه بلی ی زید یُمَرُّ بِه.

جا صیغه ی یُمَرُّ بکه ی به مرور وه زید که فاعله حهذفی بکه ی وه جار و مجروره که که مفعول به غیره صریحه له جیگه یا دابنی، وه اسنادی اسمه مفعوله که بده بَوَ لای وه بلی: مَمْرُورِيَه، وه ههر وه ها باقی صوره ته کان وه له

فَتَشْنَى وَ تَجْمَعُ وَ تَذْكُرُ وَ تُؤْنْتُ الضَّمِيرَ فِي مَا يَتَعَدَّى بِحَرْفِ الْجَرِّ
لَا اسْمَ الْمَفْعُولِ وَ فَعِيلٌ قَدْ يَجِيءُ بِمَعْنَى الْفَاعِلِ كَالرَّحِيمِ بِمَعْنَى الرَّاحِمِ
وَ بِمَعْنَى الْمَفْعُولِ كَالْقَتِيلِ بِمَعْنَى الْمَقْتُولِ

هه موبانا اسمه مفعوله كه له سهر حالى افراد و تذكر نه مینیتته وه، به وینهی
فعلى اسناد بدرى بولای فاعلى ظاهر، وه نه وهی پیوسته له تشنیه و جمع
وه تذكر و تأنیث له نائب فاعله كه دا كه جار و مجروره كه یه دهر نه كه وئ
وه كو مصنف فهرمویه تی: «فَتَشْنَى وَ تَجْمَعُ وَ تَذْكُرُ وَ تُؤْنْتُ الضَّمِيرَ فِي
مَا يَتَعَدَّى بِحَرْفِ الْجَرِّ لَا اسْمَ الْمَفْعُولِ» یانی تو تشنیه و جمع و تذكر و
تأنیث دینی به سهر نهو ضمیرا که مجرور بووه به حهرفه جهره که، له ههر
اسمی مفعولیک له لازم بوو بی وه بویی به متعدی به هوی حهرفی جهره
وه، نه وه دهست له اسمه مفعوله که نادهیت چونکه نهو جار و مجروره
بووه به نائب فاعل، وه ههر مشتقی اسناد بدری بولای فاعل یا نائب فاعل
به مفردی و مذکری نه مینیتته وه.

جا له بهر نه وه مصنف رحمه الله تعالى له مهویش فهرموی نه کثروایه
اسمی فاعلى ثلاثی مجرد له سهر وه زنی فاعل، وه اسمه مفعوله که یشی
له سهر وه زنی مفعول بی وستی باسی مقابلی نهو نه کشرهش بکات وه
فهرموی: «وَ فَعِيلٌ قَدْ يَجِيءُ بِمَعْنَى الْفَاعِلِ كَالرَّحِيمِ بِمَعْنَى الرَّاحِمِ وَ
بِمَعْنَى الْمَفْعُولِ كَالْقَتِيلِ بِمَعْنَى الْمَقْتُولِ» یانی کهم جار اسمی فاعل وه
اسمی مفعولی ثلاثی مجرد له سهر وه زنی فاعل وه مفعول نابن به لکو
له سهر وه زنی فعیل نه بی وه کو (رحیم) که به معنای راحمه، وه مشتقه له

.....

يَرْحَمُ، حذفی حرفه مضارعه که مان کرد، وه فاء الفعله که مان مفتوح کرد،
 وه عین الفعله که مان مکسور کرد، و هاتین به ییّ یه کی ساکنه له به ینی
 عین الفعله که و لام الفعله که یدا گه را به رَحیم.

وه مثالی نه و اسمه مفعوله له سهر وه زنی فعیل بیّ وه کو قتیل که به
 مه عنای مقتول مشتقه له یُقْتَلُ به صیغه ی بنا مفعول، حرفه مضارعه
 که مان حه ذف کرد، وه فاء الفعله که مان مفتوح کرد، وه هاتین به ییّ یه کی
 ساکنه له به ینی عین الفعل وه لام الفعله که یا گه را به (قتیل).

اسم الفاعل و المفعول من مازاد علی الثلاثة

وَأَمَّا مَزَادَ عَلَى الثَّلَاثَةِ فَالضَّابِطَةُ فِيهِ أَنْ تَضَعَ الْمِيمَ الْمَضْمُومَةَ
مَوْضِعَ حَرْفِ الْمُضَارِعَةِ وَ تَكْسِرَ مَا قَبْلَ الْآخِرِ فِي اسْمِ الْفَاعِلِ وَ
تَفْتَحَهُ فِي اسْمِ الْمَفْعُولِ نَحْوَ مُكْرِمٌ وَ مُكْرَمٌ

جا کاتی که مصنف نه جاتی بوو له باسی اسمی فاعل وه اسمی مفعولی
ثلاثی مجرد، دهستی کرد به باسی اسمی فاعل وه اسمی مفعول له غیری
ثلاثی مجردا وه کو ثلاثی مزید و رباعی مجرد و مزید فيه وه فهرموی:
«وَأَمَّا مَزَادَ عَلَى الثَّلَاثَةِ» وه نه‌مما اسمی فاعل وه اسمی مفعول له
فعلیک دا زیاتریئت له سه‌رسی حه‌رف «فَالضَّابِطَةُ فِيهِ أَنْ تَضَعَ الْمِيمَ
الْمَضْمُومَةَ مَوْضِعَ حَرْفِ الْمُضَارِعَةِ وَ تَكْسِرَ مَا قَبْلَ الْآخِرِ فِي اسْمِ
الْفَاعِلِ وَ تَفْتَحَهُ فِي اسْمِ الْمَفْعُولِ» نه‌وه قاعده‌ی کلیه بو دروست
کردنیاں نه‌وه به که میمیکی مضمومه دابنی له جیگه‌ی حه‌رفی مضارعا، وه
حرفی پیش ناخری مکسور بکه‌ی له اسمی فاعل دا وه مفتوحی بکه‌ی له
اسمی مفعول دا «نحو مُكْرِمٌ» بو اسمی فاعل بابی افعال مشتقه له يُكْرِمُ
هاتین به میمیکی مضمومه له جیگه‌ی حه‌رفی مضارعا، وه ماقبلی ناخره
که مان مکسور بوو هیشتمانه وه گه‌را به مُكْرِمٌ.

«وَأَمَّا مُكْرَمٌ» بو اسمی مفعول له بابی افعال هاتین به میمیکی مضمومه
له جیگه‌ی حه‌رفی مضارعا وه ماقبلی ناخره که مان مفتوح کرد بو نه‌وه
فه‌رقی بیی له به‌ینی اسمی فاعل وه اسمی مفعول دا گه‌را به مُكْرِمٌ.

وَمُدْخَرِجٌ و مُدْخَرِجٌ و مُسْتَخْرِجٌ و مُسْتَخْرِجٌ وَ قَدْ يَسْتَوِي لَفْظُ
الْفَاعِلِ و الْمَفْعُولِ بَعْضِ الْمَوَاضِعِ كَمُخَابٍ و مُتَخَابٍ و مختار و
مُضْطَرٌّ و مُعْتَدٌّ و مُنْصَبٌّ و مُنْصَبٌّ فِيهِ وَ يَخْتَلِفُ التَّقْدِيرُ

«وَمُدْخَرِجٌ و مُدْخَرِجٌ و مُسْتَخْرِجٌ و مُسْتَخْرِجٌ» به ضمه‌ی میمی
هه موویان، وه کسره‌ی ماقبل تاخر له اسمی فاعل، وه فتحه‌ی ماقبلی تاخر
له اسمی مفعول دا، وه دروست کردنیان وه کو مکریم مکرّم وایه.

«وَ قَدْ يَسْتَوِي لَفْظُ الْفَاعِلِ و الْمَفْعُولِ بَعْضِ الْمَوَاضِعِ» وه که من
جار صیغه‌ی اسمی فاعل وه اسمی مفعول وه کو یه کیان لی دی له لفظا
خوای به هوّی: - ده غمی ماقبلی تاخره که ی له تاخره که یانا «کَمُخَابٍ» بؤ
اسمی فاعل و اسمی مفعول بابی مفاعله «و مُتَخَابٍ» بؤ اسمی فاعل و
اسمی مفعولی بابی تفاعل «و مختار» بؤ اسمی فاعل و اسمی مفعولی
بابی افتعال له معتل العین «و مُضْطَرٌّ و مُعْتَدٌّ» بؤ اسمی فاعل و اسمی
مفعولی بابی افتعال «و مُنْصَبٌّ» بؤ اسمی فاعل بابی انفعال.

«و مُنْصَبٌّ فِيهِ» بؤ اسمی مفعول عهینی نه و بابه - بابی انفعال - نیسته
اسمی فاعل و اسمی مفعول له هه موویانا یه کیکه. وه یا به هوّی اعلال کردنی
عین الفعل وه قهلبی واو و یی به ئه لف بی وه کو مختار بؤ اسمی فاعل وه
اسمی مفعولی بابی افتعال «و مُنْجَابٍ» بؤ اسمی فاعلی بابی انفعال «و
مُنْجَابٍ عَنْهُ» بؤ اسمی مفعول عهینی باب - انفعال - نیسته اسمی فاعل و
اسم مفعول له م سّی لفظانه وه کو یه کن، «وَ يَخْتَلِفُ التَّقْدِيرُ» به لام تقدیر
وه ئه صلی مقدره‌ی نه و لفظانه که اسمی فاعل بن جیاوازه له گه لّ ئه صلی
مقدری نه و لفظانه که اسمی مفعول بن چونکی ماقه‌بلی تاخر له اسمه

.....

فاعله کانا مکسوره، وه له اسمه مفعوله کانا مفتوحه مثلاً ئه‌صلّی ینّج صیغه
 ئه‌وه‌له‌ کان: مُحَابِبٌ وه مُتَحَابِبٌ وه مضطرّرٌ وه متَعَدِّدٌ و مُنْصَبِّبٌ بوو، به
 کسره‌ی حه‌رفی ماقبلی ئاخر بوّ اسمی فاعل. مُحَابِبٌ وه متَحَابِبٌ وه
 مضطرّرٌ وه متَعَدِّدٌ و مُنْصَبِّبٌ فیه، به فتحه‌ی حه‌رفی ماقبلی ئاخر بوّ اسمی
 مفعول، وه له‌ هه‌مو‌یا‌نا اجتماع‌ المثلین روی دا، وه حه‌ذقی حه‌ره‌که‌ی مثلی
 ئه‌وه‌له‌مان کرد، وه ده‌غمان کرد له‌ مثلی ثانی دا. وه، ئه‌صلّی سّی لفظه‌ دوا‌یه
 کان مختیّرٌ وه منجوبٌ بو به‌ کسره‌ی ماقبلی ئاخر له‌ اسمی فاعل دا وه
 مختیّرٌ وه منجوبٌ عنّه‌ بوو، به فتحه‌ی ماقبلی ئاخر له‌ اسمی مفعول دا، وه
 به‌ یاسای اعلال واو وه یی متحرک وه ماقبل مفتوح قه‌لبمان کردن به‌ ئه‌لف
 وه بون به‌و لفظانه‌ که‌ ته‌ماشات کرد.

جا کاتیّ مصنف رزگاری بوو له‌ باشی فعلی ماضی وه مضارع وه ئه‌مر
 به‌، لام وه نه‌هی به‌ لا وه ئه‌مری به‌ صیغه وه اسمی فاعل وه اسمی مفعول -
 وه ئه‌م صیغانه‌ به‌ کار دین له‌ سالم وه غیره سالم دا وه کو: - مضاعف وه معتل
 وه مهموز. وه بوّ ئه‌م سّی نه‌وعه‌ بازی ئه‌حوالی وابوو که‌ مختص بوو به‌
 خویانه‌وه وه زوّر جیگه‌ی ئیعتبار وه اهتمام بوون، مصنف هات ئه‌م
 باسانه‌ی ده‌ست پێ کرد به‌ ترتیب، وه خستیه‌ پێش باسی باقی ئه‌و صیغانه‌
 که‌ له‌ تحویلی مصدّه‌ره وه په‌یدا ئه‌بن، وه کو اسمی زه‌مان و مه‌کان و ئاله‌ت
 وه مصدّه‌ر بێ وه فه‌رموی: -

«فَضْلٌ فِي الْمُضَاعَفِ»

فَضْلٌ فِي الْمُضَاعَفِ يُقَالُ لَهُ الْأَصَمُّ وَهُوَ مِنَ الثَّلَاثِي الْمُجَرَّدِ وَ
الْمَزِيدِ فِيهِ مَا كَانَ عَيْنُهُ وَ لَامُهُ مِنْ جِنْسٍ وَاحِدٍ

واته نه مه فہ صلیکہ لہ باس وہ به یانی ٹہو مشتقانہ کہ مضاعفن، جا
بزائن کہ لفظی مَضَاعَفِ اسمی مفعولہ لہ لوغہ تی عہرہ بانا بہ شتیکی ٹہلین
کہ دو چہ ندانہ کرایتہ وہ، وہ لہ عورفی ٹہہلی علمی صہرفا تعریفی
ٹہوہ یہ کہ لہ متتہ کہ دا دیت: «يُقَالُ لَهُ الْأَصَمُّ» وہ بہ مضاعف ٹہوتری
(أصم) یانی کہ پ بہ و مناسبہ تہ ہر وہ کو گوئچکہ ی کہ پبی، کہ ناوہ کہ ی
توندو پرتہ بی لہ گزشت یالہ ژہنگ، ٹہو لفظہ یش کہ مضاعف بی توند و
پرتہ بی بہ ہوی ٹہو دوو حہرفہ وہ کہ ٹہوہ لیان دہ غم ٹہ کری لہ دوہہ میانا...
«وَهُوَ مِنَ الثَّلَاثِي الْمُجَرَّدِ وَ الْمَزِيدِ فِيهِ مَا كَانَ عَيْنُهُ وَ لَامُهُ مِنْ جِنْسٍ
وَاحِدٍ» مضاعف لہ عورفی ٹہہلی صہرفا لہ ثلاثی مجرد و مزید فیہ دا،
فعلیکہ یا اسمیکہ عین الفعل وہ لام الفعلی لہ یہ ک نہوہ حہرف بن «كَرَدَّ وَ
أَعَدَّ» وہ کو رَدَّ لہ ثلاثی مجرد کہ ماضی بابی ٹہوہ لہ وہ أَعَدَّ لہ ثلاثی مزید
فیہ دا کہ ماضی بابی افعالہ «فَإِنْ أَضْلَهُمَا رَدَدَ وَ أَعَدَدَ» بہ راستی ٹہصلی
یہ کہ میان رَدَدَ، وہ ٹہصلی دووہہ میان أَعَدَدَ بوہ، جا حہذفی حہرہ کہ ی
دالی ٹہوہ لمان کردوہ وہ دہ غممان کرد لہ ثانی دابون بہ رَدَّ وَ أَعَدَّ....

«وَمِنْ الرَّبَاعِي مَا كَانَ فَائُهُ وَ لَامُهُ الْأُولَى وَ كَذَا عَيْنُهُ وَ لَامُهُ
الثَّانِيَةُ مِنْ جِنْسٍ وَاحِدٍ» وہ مضاعف لہ عورفی ٹہہلی صہرفا لہ فعلی

فَإِنْ أَضْلَهُمَا رَدَدَ وَأَعَدَدَ وَمِنْ الرَّبَاعِيِّ مَا كَانَ فَائُهُ وَلاَمُهُ الْأُولَى وَ
 كَذَا عَيْنُهُ وَلاَمُهُ الثَّانِيَةُ مِنْ جِنْسٍ وَاحِدٍ وَ يُقَالُ لَهُ الْمُطَابِقُ نَحْوُ:
 زَلَزَلَ، يُزَلِّلُ، زَلْزَلَةٌ وَ زِلْزَالًا وَ إِنَّمَا أُلْحِقَ الْمُضَاعَفُ بِالْمُعْتَلَاتِ لِأَنَّ
 حُرُوفَ التَّضْعِيفِ يَلْحَقُهُ الْإِبْدَالُ

رباعی مجرد یا مزید فی‌دا نه‌ویه: - که فاء‌الفعل وه لام‌الفعلی نه‌وه‌لی
 هه‌روا عین‌الفعل وه لام‌الفعلی دوه‌مه‌می له‌یه‌ک نه‌و‌عه‌ه‌رف بن.....
 «وُ يُقَالُ لَهُ الْمُطَابِقُ» وه مضاعفی رباعی وه کو‌ناو نه‌بری به مضاعف،
 بییشی نه‌وتری مطابق به فتحی بی مه‌عنای مطابق فی‌ه یانی به‌رانبری و
 ریزاو‌ه‌ری کراوه تیایدا له به‌ینی دوو‌ه‌رف دا که عیاره‌تن له فاء‌الفعل وه
 لام‌الفعلی نه‌وه‌ل وه عین‌الفعل و لام‌الفعلی ثانی «نحو: زَلَزَلَ، يُزَلِّلُ،
 زَلْزَلَةٌ وَ زِلْزَالًا» ئیسته مطابقه و موافقه کراوه له به‌ینی هه‌رفه کانیا به‌و
 نه‌و‌عه‌و‌تمان.....

جا نه‌گه‌ر که سنی پر‌سیاری کرد بو مضاعف به‌غیره سالم وه له
 جومله‌ی معتلا تا دانراوه مع أنه یه‌کی له حروفی‌ علیه‌تبیانیه، جوابی
 بده‌ره‌وه‌و‌بلی: «وَ إِنَّمَا أُلْحِقَ الْمُضَاعَفُ بِالْمُعْتَلَاتِ لِأَنَّ حُرُوفَ
 التَّضْعِيفِ يَلْحَقُهُ الْإِبْدَالُ» نه وه‌کو مضاعف ئیلحاق کراوه به‌معتلاته‌وه
 ئیلاله به‌ر نه‌وه‌که هه‌رفی‌تضعیف‌گورانه وه‌ی به‌هه‌رفی‌کی‌تری به‌سه‌ردا
 دیت، وه‌کو حروفی‌ علیه‌گورانه وه‌یان به‌سه‌رادیت به‌هه‌رفی‌کی‌تر، واله‌م
 حالی‌ئیبیداله مناسبه‌په‌یدا بو‌وله به‌ینی معتلات و مضاعف‌دا وه مضاعف
 ئیلحاق کرا به‌معتله‌وه‌جا مثالی‌هاتنی ابدال به‌سه‌ر مضاعفا «كَقَوْلِهِمْ

كَقَوْلِهِمْ أَمَلَيْتُ بِمَعْنَى أَمَلْتُ وَكَذَلِكَ الْحَذْفُ كَقَوْلِهِمْ مَسْتُ وَظَلْتُ
بفتح الفاء و كسر ها و أَحَسْتُ

أَمَلَيْتُ بِمَعْنَى أَمَلْتُ» و ه کو قه ولی عه ره بان نه لَین اَمَلَيْتُ به گورینه وه ی
لامی ثانی به (ی) یی. چونکه نه صلّه که ی اَمَلْتُ بوه یانی نوسیم «و
كَذَلِكَ الْحَذْفُ» و ه هر وه کو ابدال دی به سهر حروفی تضعیف دا،
حه ذفیش دیت به سهر یانا، وه کو حه ذف دی به سهر حروفی علله دا وه به م
وه زعیش مناسبه له به ینی مضاعف و معتلا په یدا بووه، وه مضاعف
نیلحاق کراوه به معتلاته وه - جا مثالی هاتنی حه ذف به سهر مضاعفا
«كَقَوْلِهِمْ مَسْتُ وَ ظَلْتُ بفتح الفاء و کسر ها و أَحَسْتُ» نه صلّه که یان
مَسْتُ و ظَلْتُ و أَحَسْتُ بوه نیسته له دو مثاله نه وه له کانا حه ذفی
عین الفعله که مان کرد به خوئو حره که یه وه گه را به مَسْتُ و ظَلْتُ به فتحه ی
فاء الفعل یا خود نقلی کسره ی عین الفعله کانمان کرد بولای فاء الفعله
که یان، نه و جار حه ذفمان کرد گه را ن به مَسْتُ و ظَلْتُ به کسره ی
فاء الفعل. وه له مثالی ثاخره نه صلّه که ی أَحَسْتُ بوو، وه کو اَکْرَمْتُ
حه ذفی سینی نه وه لمان کرد له پاش نه قلّی فه تحه که بولای ماقبله که ی
گه را به أَحَسْتُ.

خولاصه دهر که وت بوّت که هوّی نیلحاقی مضاعف به معتله وه
نه مه یه که مشابیه به معتل له هاتنی ابدال و حه ذف به سهر حروفی تضعیفه
که دا وه کو به سهر حروفی علله دا دیت. بیجگه له مه له کاتی ابدال دا، نه و
حه رفه که له بده لی حه رفی تضعیف دا دیت عبارته له (ی) یی وه کو حالی بووی

وَالْمُضَاعَفُ يَلْحَقُهَا الْأَدْغَامُ وَهُوَ أَنْ تُسْكِنَ الْأَوَّلَ وَتُدْرِجَ فِي الثَّانِي
وَيُسَمَّى الْأَوَّلُ مُدْغَمًا وَالثَّانِي مُدْغَمًا فِيهِ وَذَلِكَ وَاجِبٌ فِي نَحْوِ مَدَّ
يَمَدُّ وَ أَعَدَّ يُعَدُّ وَانْقَدَّ يَنْقَدُّ وَاعْتَدَّ يَعْتَدُّ وَاسْتَعَدَّ يَسْتَعِدُّ وَاطْمَأَنَّ
يَطْمَأَنُّ

له املیت له باتی امللت سابقاً «وَالْمُضَاعَفُ يَلْحَقُهَا الْأَدْغَامُ» نه‌مه به یانه
بو هیندی له نه‌حوالی مضاعف یانی نه‌و دو حه‌رفه مکرره که وان له
مضاعف داگه‌لی جار ئیدغامیان به سه‌ردایت «وَهُوَ أَنْ تُسْكِنَ الْأَوَّلَ وَ
تُدْرِجَ فِي الثَّانِي» وه ادغام له عورفی نه‌هلی تجوید و نه‌هلی صه‌رفدا
نه‌مه‌یه که حه‌رفی نه‌وه‌ل له و دو حه‌رفه مکرره ساکن بکه‌ی، وه دغمی
بکه‌ی له حرفی ثانی دا، وه بیخو ینیته وه به توندی بو پاریزگاری له فه‌و
تانی «وَيُسَمَّى الْأَوَّلُ مُدْغَمًا وَالثَّانِي مُدْغَمًا فِيهِ» وه حه‌رفی نه‌وه‌ل ناو
نه‌بری به مُدْغَم وه دوه‌م به مُدْغَمٌ فیهِ یانی دغم تیاکراو.. جابزانه ادغام
له‌سه‌ر سنی قسمه: یه‌که‌م: واجبه، دوه‌م: محاله، سنی‌ه‌م: جائزه و به
ثاره‌زوی انسانه وه مصنف رحمه الله تعالی بو به‌یانی نه‌م قسمانه فه‌رموی:
- «وَذَلِكَ وَاجِبٌ فِي نَحْوِ مَدَّ يَمَدُّ وَ أَعَدَّ يُعَدُّ وَانْقَدَّ يَنْقَدُّ وَاعْتَدَّ يَعْتَدُّ
وَاسْتَعَدَّ يَسْتَعِدُّ وَاطْمَأَنَّ يَطْمَأَنُّ» یانی ادغام واجبه له‌هر فعلیک دا که
ضمیری بارزی له‌گه‌ل دانه‌بی له فعلی ماضی و مضارعی مضاعفی ثلاثی
مجردا مطلقا، وه له ثلاثی مزید فیهِ وه رباعی مزید فیهِ به‌مه‌رجی که دو
حه‌رفه مکرره کان پیکه وه‌بن خوای مضاعفی عورفی بن وه‌کو أَعَدَّ، يُعَدُّ و
انْقَدَّ، يَنْقَدُّ وَاَعْتَدَّ، يَعْتَدُّ وَاَسْتَعَدَّ، يَسْتَعِدُّ یا خود هه‌ر مضاعفی لوغه‌وی بن

وَكَذَا إِذَا بَنَيْتَهَا لِلْمَفْعُولِ وَكَذَا نَظَائِرُهُ وَفِي نَحْوِ مَدٍّ مَضْذَرًا وَكَذَلِكَ إِذَا اتَّصَلَ أَلِفُ الضَّمِيرِ أَوْ وَاوُهُ أَوْ يَاءُهُ نَحْوَ مَدَّا، مَدَّوَا مَدِّي

وه کو اسودّ، یسودّ وه اسوادّ، یسوادّ و اطمأنّ، یطمأنّ. نیسته ثم شش فعله مضاعفی عورفی و اصطلاحی نین، وه بهر تعریفی نه وه ناکه ون به لکو هه ر لام الفعله که یان مکرره، وه مضاعفی لوغه وین مع أنه ادغام له وانا واجبه «وَكَذَا إِذَا بَنَيْتَهَا لِلْمَفْعُولِ» وه هه ر وه ها ادغام واجبه له و فعلانه داکاتی که دروستیان بکه ی بوّ نه وه نسبه تیان بدری بولای مفعول «نحو مَدَّ، یُمَدُّ» بوّ بنا مفعولی ماضی و مضارعی مضاعفی بابی نه وه ل «وَكَذَا نَظَائِرُهُ» هه روایه حوکمی ها و وینه کانی مُدِّمَدَّ وه کو اَعَدَّ، یُعَدُّ وه باقی فعله کان کاتی بنا کران بوّ مفعول «وَ فِی نَحْوِ مَدٍّ مَضْذَرًا» هه م ادغام واجبه له ها و وینه ی لفظی مَدَّ له و مصدره مضاعفانه که شهرتی ادغامیان تیداها توه ته جیگه «وَ كَذَلِكَ إِذَا اتَّصَلَ أَلِفُ الضَّمِيرِ أَوْ وَاوُهُ أَوْ يَاءُهُ» هه ر وه ها ادغام واجبه کاتی که ضمیری فاعلی ساکن بلکی به فعله وه که عباره تن له: نه لف که ضمیری فاعلی تشنیه یه، وه واو که ضمیری فاعلی جمعه، وه (ی)یی که ضمیری فاعلی مفردی مؤنثی مخاطبه «نحو مَدَّا، مَدَّوَا» به فتحه ی میم بوّ تشنیه و جمعی فعلی ماضی بنا فاعل. وه به ضمه ی میم بوّ تشنیه و جمعی فعلی ماضی بنا مفعول. یا بوّ تشنیه و جمعی فعلی نه مری به صیغه وه «مَدَّی» بوّ نه مری مفردی مؤنثی مخاطب به ضمه ی میم، وه ادغام له هه موو نه مانه و وینه یاندا واجبه جا کاتی که قسمی نه وه لی باسکرد که ادغامی واجبه وستی قسمی دوه م باس بکات که ادغامی

و مُتَنَعٌ فِي نَحْوِ مَدَدْتُ وَ مَدَدْنَا وَ مَدَدْتَ إِلَى مَدَدْتُنَّ وَ يَمْدُدْنَ وَ تَمْدُدْنَ وَ أَمْدُدْنَ وَ لَا تَمْدُدْنَ

محاله وه فهرموی:

«و مُتَنَعٌ» عه‌طفه له سهر قه‌ولی مصنف که فهرموی واجب‌یانی ادغام محاله وه قابل نیه «فِي نَحْوِ مَدَدْتُ وَ مَدَدْنَا وَ مَدَدْتَ إِلَى مَدَدْتُنَّ وَ يَمْدُدْنَ وَ تَمْدُدْنَ وَ أَمْدُدْنَ وَ لَا تَمْدُدْنَ» واته ادغام نایته جیگه وه وجودی محاله له ههر فعله مضاعفه‌فیک‌دا که ضمیری مرفوعی متحرکی پیوه لکابی خوای فعلی ماضی بی وه کو (مَدَدْتُ) بو متکلمی وحده (وَمَدَدْنَا) بو متکلمی مع‌الغیر (وَمَدَدْتَ) بو مفردی مذکری مخاطب مَدَدْتُمَا وَ مَدَدْتُمْ وَ مَدَدْتِ وَ مَدَدْتُمَا وَ مَدَدْتُنَّ که صیغه‌ی جمع‌ی مؤنثی مخاطبه وه يَمْدُدْنَ بو جمع‌ی مؤنثی غائب له مضارعاً، وَاَمْدُدْنَ وَ لَا تَمْدُدْنَ، له نه‌وه‌لیان صیغه‌ی جمع‌ی مؤنثی مخاطبه له نه‌مری مخاطباً، وه دوه‌میان صیغه‌ی نه‌ی‌یه له جه‌مع‌ی مؤنثی مخاطباً.

والحاصل له هه‌موو ماده‌ی اتصالی ضمیری مرفوعی متحرک به فعلی ماضی یا مضارعه وه، ادغام محاله له‌بهر نه‌وه شهرتی ادغام نه‌مه‌یه: - نه‌وه‌ل حرف ساکن وه ثانی متحرک بی، وه له و فعلاًنا به عه‌کسه وه‌یه که وایی ده‌غم قابل نیه له ههر دوو متکلم وه هه‌موو صیغه‌کانی مخاطب وه جمع‌ی مؤنثی غائب له ماضی داوه له صیغه‌ی جمع‌ی مؤنثی مخاطب له نه‌مری به صیغه‌دا: له‌بهر نه‌وه شهرتی ادغامیان تیا نایته جیگه وه کو وتمان.

وَ جَائِزٌ إِذَا دَخَلَ الْجَازِمُ عَلَى فِعْلِ الْوَاحِدِ فَإِنْ كَانَ مَكْسُورَ الْعَيْنِ:
كَيْفَرٌ، أَوْ مَفْتُوحَهُ كَيْعَضٌ فَتَقُولُ: لَمْ يَفِرَّ وَ لَمْ يَعَضْ بِكسر اللام و
فتحها وَ لَمْ يَفِرَّزْ وَ لَمْ يَغَضَّ بِالْفَكِّ

«وَ جَائِزٌ» عه تفه له سهر قه ولی مصنف که فهرموی «وَمُتَّعٍ»، یانی
ادغام دروسته نه محاله و نه واجبه.

«إِذَا دَخَلَ الْجَازِمُ عَلَى فِعْلِ الْوَاحِدِ» کاتی که عاملی جازم داخل بیی
له سهر فعلی مفرد له صورته تا چه مفردی مذکری غائب یا مفردهی مؤنثی
غائب یا مفردی مذکری مخاطب یا فعلی متکلمی وحده بی یا متکلمی
مع الغیر که واله صورته تی مفردا ههر چهن له مه عنادا جمع بی، به لام
مفردی مؤنثی مخاطب نیه له م قاعده دا له بهر نه وه له مواردی ادغامی واجبه.
«فَإِنْ كَانَ مَكْسُورَ الْعَيْنِ: كَيْفَرٌ، أَوْ مَفْتُوحَهُ كَيْعَضٌ فَتَقُولُ: لَمْ يَفِرَّ وَ
لَمْ يَعَضْ بِكسر اللام و فتحها» جا نه گهر نه وه فعله مضارع مکسورالعين
بوو، وه کو: يَفِرُّ که له بابی ثانی یه یا مفتوح العين بوو وه کو: يَعَضُّ که له بابی
رابعه نه وه نه توانی بلیت لَمْ يَفِرَّ وَ لَمْ يَعَضْ به کسره ی لام الفعل وه لَمْ يَفِرَّ وَ
لَمْ يَعَضْ به فتحه ی لام الفعل.

«وَ لَمْ يَفِرَّزْ وَ لَمْ يَغَضَّ بِالْفَكِّ» وه نه یش توانی بلیت لَمْ يَفِرَّزْ وَ لَمْ
يَغَضَّ به فه ککی ادغام نه صلّه که یان يَفِرُّ وه يَعَضُّ بوو، عاملی جاز میان
داخل بوه سهر، وه حه ذفی حهره که ی لام الفعله که یانی کرد جاله بهر نه وه
که له حالی ادغاما حهر فی نه وه له مکره ره کان ساکن کرابو التقاء الساکنین
روی داله به ینی نه وانداء، جابو ده فعی التقاء الساکنین یا ادغامه که بهیلینه وه

وَ هَكَذَا حُكْمُ يَفْشَعِرُّ وَ يَخْمَرُّ وَ يَخْمَارُ وَ إِنْ كَانَ الْعَيْنُ مَضْمُومًا
فَيَجُوزُ الْحَرَكَاتُ الثَّلَاثُ مَعَ الْأُدْغَامِ وَ يَجُوزُ فَكُّهُ

وہ حہرفی ثانی متحرک نہ کہین بہ کسرہ لہ بہر قاعدہی: (السَّائِرِينَ إِذَا حُرِّكَ
حُرِّكَ بِالْكَسْرِ) یا بہ فتحہ لہ بہر ثہوہ فتحہ (أَخَفَّ حَرَكَاتٍ)۔ وہ ٹہلین لم یَفِرُّ
و لم یَعْضُ بہ ادغام لہ گہل کسرہی لام الفعل دا، وہ یا لہ گہل فتحہی
لام الفعل دا، وہ یا خود فہ ککی ادغامہ کہ ٹہ کہ ینہوہ وہ حہرہ کہی ساکنی
ٹہوہل ثیعادہ ٹہ کہ ینہ وہ لہ سہر ٹہ ساسی پیش ادغام وہ ٹہلین: - لَمْ يَفِرُّ وَ
لَمْ يَعْضُضْ.

«وَ هَكَذَا حُكْمُ يَفْشَعِرُّ وَ يَخْمَرُّ وَ يَخْمَارُ» وہ بہ وینہی یَفِرُّ، يَعْضُ
وایہ لہ جوازی ابقای ادغام وہ متحرک کردنی لام الفعلہ کہ دا بہ کسرہ یا بہ
فتحہ، وہ لہ جوازی فککی ادغام وہ ثیعادہی حہرہ کہ ساکنی ٹہوہل کاتی
دخول جازم لہ سہر مضارع حوکمی ٹہم سنی فعلانہ و ہاو وینہیان لہ ہر
مادہ یہ کدا بیت.

«وَ إِنْ كَانَ الْعَيْنُ مَضْمُومًا فَيَجُوزُ الْحَرَكَاتُ الثَّلَاثُ مَعَ الْأُدْغَامِ وَ
يَجُوزُ فَكُّهُ» یانی ٹہ گہر عین الفعلی ٹہو فعلہ مضارعہ مضاعفہ کہ عاملی
جازمی داخل ٹہ بیتہ سہر مضموم بی وہ کو: يَمُدُّ وَ يَعُدُّ ٹہوہ دروستہ لہ
لام الفعلہ کہ یانا حہرہ کاتی ٹہ لائہ، لہ گہل ہیشتنہ وہی ادغامہ کہ دا، جا
دروستی کسرہ و فتحہ لہ بہر ٹہوہیہ کہ زو وتمان، وہ دروستی ضمہیش
لہ بہر مناسبہی حہرہ کہی عین الفعلہ کہ یہ تی، ہہروہا دروستہ فہ ککی
ادغامہ کہ بکہ یتہوہ، وہ ساکنی ٹہوہل متحرک بکہی بہ حرہ کہی پیشوی

فَتَقُولَ لَمْ يَمُدُّ بِحَرَكَاتِ الدَّالِ مَعَ الْأَذْغَامِ وَ لَمْ يَمُدُّ بِفَكِّهِ وَ هَكَذَا
حُكْمُ الْأَمْرِ فَتَقُولُ فَرَّ، فَرَّ، عَضَّ، عَضَّ، عَضَّ وَافِرَزْ، وَاعْضَضْ

خوی، «فَتَقُولَ لَمْ يَمُدُّ بِحَرَكَاتِ الدَّالِ مَعَ الْأَذْغَامِ وَ لَمْ يَمُدُّ بِفَكِّهِ»
جاتو نهایی له مضارعی مضاعفی بابی نه وهل دا له کاتی دخولی عاملی
جازم له سهری، لم یمدُّ به کسره و فتهحه و ضمه ی داله که ی له گهل
هیشتنه وه ی ادغامی عین الفعل له لام الفعله که یا وه لم یمدُّ به فتهحه
ادغام وه جهز مه ی داله که ی، وه نه صلی لم یمدُّ، یمدُّ بو به ادغامی دالی
نه وهل له دالی ثانی دا، عاملی جهز مه مان داخل کرده سهری لام الفعله که ی
مجزوم کردوه التقاء الساکنین روی دا له بینی عین الفعل و لام الفعله که یا وه
بو چاره کردنی نه وه لام الفعله که مان مکسور کرد یا مفتوح کرد یا مضموم
کرد له بهر نه وه ی که له پیشه وه وتمان، وه ادغامه که مان هیشتنه وه گه را به لم
یمدُّ به یه کی له سی حهره که کان، وه یا فتهحه کی ادغامه که مان کرده وه، و
اعاده ی ضمه ی عین الفعله که مان کرده وه گه را به لم یمدد....

«وَ هَكَذَا حُكْمُ الْأَمْرِ» وه به وینه ی مضارعی مضاعف وایه له کاتی
دخولی جازم دا حوکمی نه مری به صیغه، واته نه گهر له مکسور العین وه
مفتوح العین دروست بکریت نه توانی ادغامه که ی بیلیته وه، وه چاری
التقاء الساکنین بکه ی به کسره یا به فتهحه ی لام الفعله که ی. وه نه شتوانی
فتهحه کی ادغامه که ی بکه یته وه، له گهل اعاده ی حهره که ی عین الفعله که یا
«فَتَقُولُ فَرَّ، فَرَّ، عَضَّ، عَضَّ، عَضَّ» به هیشتنه وه ی ادغام له گهل کسره یا فتهحه ی
عین الفعله که یانا «وَافِرَزْ، وَاعْضَضْ» به فتهحه کی ادغام وه اعاده ی

«وَقُولُ مُدُّ وَأَمْدُدُ» «وَقُولُ» «مَادُّ»

حره که‌ی عین الفعله که‌یان.

نه‌صله که‌یان تَقَرُّ و تَعَضُّ بو به ادغام: (ت) تَیْ حرَفی مضارع بوو
 چه‌ذفمان کرد، وه ناخره‌کامن مجزوم کرد به سکون جا التقاء الساکنین
 روی دا له به‌ینی عین الفعل وه لام الفعله که‌ی‌اندا، جا بَوّ ده‌فعی نه‌وه یا
 ادغامه که‌مان هیشته‌وه، وه لام الفعله که‌مان مکسور یا مفتوح کردن، وه یا
 خود فه‌ککی ادغامه که‌مان کرده‌وه وه حره‌که‌ی عین الفعله که‌مان
 هینایه‌وه، وه جہلبی همزه‌ی وه‌صلمان کرده وه بوده‌فعی ابتدا به ساکن
 گه‌ران به اِفْرِزْ وَاغْضَضْ: «وَقُولُ مُدُّ وَأَمْدُدُ» تو ته‌لی‌ی به بنای نه‌مری به
 صیغه له مضارعی مضموم‌العین دا مدُّ به هیشتنه‌وه‌ی ادغام وه حره‌کاتی
 ثلاثی لام الفعله که‌ی له‌سر یاسای پیشو، وَاْمْدُدْ به فه‌ککی ادغام وه
 اعاده‌ی حره‌که‌ی عین الفعل وه سکونی لام الفعل.

نه‌صله که‌یان تَمُدُّ بو (ت) تَیْ حرَفی مضارع بوو چه‌ذفمان کرد، و
 ناخره‌که‌مان مجزوم کرد به سکون جا التقاء الساکنین روی دا له به‌ینی
 عین الفعل وه لام الفعله که‌یا: وه هاتین بَوّ چاری نه‌وه یا ادغامه که‌مان
 هیشته‌وه، وه لام الفعله که‌مان متحرک کرد به یه‌کی له حره‌کاتی ثلاثه‌کسره
 له‌سر قاعده‌ی مشهور وه فه‌تحتی له‌به‌ر تخفیف، وه ضمه له‌به‌ر مناسبه‌ی
 حره‌که‌ی عین الفعله که‌ی وه یا خود فه‌ککی ادغامه که‌مان کرده‌وه، وه
 حره‌که‌ی عین الفعله که‌مان اعاده کرده‌وه، وه جہلبی همزه‌ی وه‌صلی
 مضمومه‌مان کرد بَوّ ده‌فعی ابتدا به ساکن، گه‌را به اَمْدُدْ «وَقُولُ» تو

مَادَّانِ مَادَّوْنَ مَادَّةٌ مَادَّتَانِ وَ مَادَّات

تَهْلِيَّتْ لَهُ دروست کردنی اسمی فاعل له ثلاثی مجردی مضاعفا «مَادَّ» بَوّ
مفردی مذکر له غائب وه مخاطب وه متکلمی وحده دا، تَهْصَلْهْ کَهِ مَادَّةٌ
بَوّ اجتماعی مثلین بَوّ، حَهْذَفِی حَهْره کَهِ مثلی تَهْوه لَمَانِ کَرْد، وه
دَهْغَمَانِ کَرْد له مثلی ثانی دَاگَهْ رَا به مَادَّ.

«مَادَّانِ» بَوّ تشبیهی مذکر له حالّه تی رَهْفَعَدَا، تَهْصَلْهْ کَهِ مَادَّ بَوّ،
تَهْلَفْ (أ) و نون (ن) عَهْلامَه تی تشبیه بون تِلْهَاقْمَانِ کَرْد به تَاخِرِیه وه، تَهْلَفْ
بَاعِثِی فَه تَحَهِی مَاقِبَلِی بَوّ، مَاقِبَلَه کَه مَانِ مَفْتُوح کَرْد، وه حَهْذَفِی تَنْوِینه
کَه مَانِ کَرْد له بهر التَّقاء السَّاکِنِینِ گَهْ رَا به مَادَّانِ.

«مَادَّوْنَ» بَوّ جَهْ مَعِی مذکر له حالّه تی رَهْفَعَدَا، تَهْصَلْهْ کَهِ مَادَّ بَوّ،
وَاو (ن) و نون (ن) کَه عَهْلامَه تی جَمْعِی مذکر بون تِلْهَاقْمَانِ کَرْد به
تَاخِرِیه وه، وه حَهْذَفِی تَنْوِینه کَه مَانِ کَرْد، له بهر التَّقاء السَّاکِنِینِ گَهْ رَا به
مَادَّوْنَ.

«مَادَّةٌ» بَوّ مفردی مَوْثُتْ تَهْصَلْهْ کَهِ مَادَّ بَوّ (ت) تِی و تَنْوِینِ
عَهْلامَه تی مفْرَدَه دی مَوْثُتْ بَوّون تِلْهَاقْمَانِ کَرْد به تَاخِرِیه وه، وه (ت)
تِی تَأْنِیْثْ بَاعِثِی فَتَحَهِی مَاقِبَلِی بَوّ، مَاقِبَلَه کَه مَانِ مَفْتُوح کَرْد گَهْ رَا به
مَادَّةٌ.

«مَادَّتَانِ» بَوّ تشبیهی مَوْثُتْ له حالّه تی رَهْفَعَدَا، تَهْصَلْهْ کَهِ مَادَّةٌ بَوّ،
تَهْلَفْ و نون عَهْلامَه تی تشبیه بون له حالّه تی رَفْعَه دَا تِلْهَاقْمَانِ کَرْد به
تَاخِرِیه وه، تَهْلَفْ مَوْجِبِی فَه تَحَهِی مَاقِبَلِی بَوّ مَاقِبَلَه کَه مَانِ مَفْتُوح کَرْد گَهْ رَا
به مَادَّتَانِ.

مَوَادُّ وَ تَقُولُ مَمْدُودٌ كَمَنْصُورٍ

«و مادّات» بۆ جمعی مؤنث سالم نه صلّه که ی ماده بو الف و تی عه لامه تی جمعی مؤنث سالم بو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه. جا تی مفرده که مان حهذف کرد له بهر گردبونه وه دو عه لامه تی تانیث گه را به مادّات

«مَوَادُّ» بۆ جه معی مؤنثی مکسر نه صلّه که ی مادّة بوو، هاتین به نه لفی صیغه ی مفاعل له پاش نه لفی اسمه فاعله که وه، جا التقاء الساکینین روی دا له بهینی ههردو نه لقه کاندا، جا له بهر ده فعی التقاء الساکینین قهلبی نه لفی اسمه که مان کرد به واو. وه له بهر نه وه که ئهم صیغه خاص بو به مؤنثه وه، وه کو حوائض وه طوالت حهذفی تی مفرده که مان کرد گه را به موادّ.

«وَ تَقُولُ مَمْدُودٌ كَمَنْصُورٍ» وه تو نه لئی له بینای اسمی مفعول بۆ ثلاثی مجره دی مضاعف له بابی نه وهل دا ممدود وه کو اسمی مفعولی غیره مضاعف وه کو منصور، یانی له اسمی مفعولی مضاعفا مه جالی ده غم نیه له بهر نه وه که واوی صیغه ی اسمی مفعوله که بوه به فاصله له بهینی دو حه رفه مکسوره که دا.

وه نه مما اسمی فاعل وه اسمی مفعولی مزید فیه نه وه وه کو فعله مضارعه که یان وانه، له هه ر شۆینی کا ده غم له فعله مضارعه که یانا بی، ده غم له وانیشا نه کری، وه کو: - مُحَمَّرٌ وَ مُحَمَّرٌ لَهُ یَحْمَرُ وَ یَحْمَرُ وَ مَقْشَعَرٌ لَهُ یَقْشَعِرُ وَ مَطْمَنٌ لَهُ یَطْمَنُ مادام له مضارعه که یانا ده غم کرا وه له وانیشا ده غم نه کری..

فصل فی المعتل

وَهُوَ مَا كَانَ أَحَدُ أَصُولِهِ حَرْفَ عِلَّةٍ وَهِيَ الْوَاوُ وَالْيَاءُ وَالْأَلِفُ وَ
تُسَمَّى حُرُوفَ الْمَدِّ وَاللِّينِ وَالْأَلِفُ تَكُونُ حِينَئِذٍ مُنْقَلِبَةً عَنْ وَاوٍ أَوْ يَاءٍ

نعمه فہ صلیکہ باس لہو لہ فظانہ نہ کات کہ لہ عورفا بیان نہ لین معتل. «و»
هُوَ مَا كَانَ أَحَدُ أَصُولِهِ حَرْفَ عِلَّةٍ» معتل بہ لفظی نہ لین کہ یہ کی لہ
حروفی نہ صلیہ کانیاں عللہ بی «وہی الواو والياء والالف» وہ حہرفی
عللہ واوہ (و) وی ییہ (ی) و نہلفہ (أ) «و تُسَمَّى حُرُوفَ الْمَدِّ وَاللِّينِ» وہ
نہم حہرفانہ وہ کو ناو نہ برین بہ حہرفی عللہ ناویش نہ برین بہ حروفی مد
وہ بہ حروفی لین. وہ بہم ٹیعتبارہ حروفی عللہ و مدولین یہ کیکن.

وہ بازی کہس فہرقیان نہ خا وہ نہ لی: نہم سی حہرفہ مطلقا متحرک بن
یا ساکن، ناو نہ برین بہ حہرفی عللہ. وہ نہ گہر ساکن بن نہ وہ ناو نہ برین بہ
حہرفی لین مطلقا چہ ماقبلہ کہیان متحرک بی بہ حہرہ کہی مناسب
بویان، واتہ: ماقبلی نہلف مفتوح بی، وہ ماقبلی واو مضموم بی، وہ ماقبلی
یی مکسوری، یانہ. وہ نہ گہر ساکن بن وہ ماقبلہ کہیان متحرک بی بہ حہرہ
کہی مناسبہ نہ وہ ناو نہ برین بہ حروفی مد، وہ کو: قال، يقول، قيل.

«وَالْأَلِفُ تَكُونُ حِينَئِذٍ مُنْقَلِبَةً عَنْ وَاوٍ أَوْ يَاءٍ» وہ نہلف کہ یہ کیکہ
لہم سی حہرفہ ہہرگیز لہ ثلاثی دا نہ صلی نابی بہ لکو منقلب نہ بی لہ واو
یایی، ٹیستہ نہلفی قال نہ صلہ کہی واو بوہ، وہ نہلفی باع نہ صلہ کہی
یی یہ.

«وَأَنْوَاعُهُ سَبْعَةٌ»

الأَوَّلُ: الْمُعْتَلُّ الْفَاءُ

النُّوعُ الْأَوَّلُ الْمُعْتَلُّ الْفَاءُ وَ يُقَالُ لَهُ الْمِثَالُ لِمِمَّا ثَلَّثَتْهُ الصَّحِيحَ فِي
اِخْتِمَالِ الْحَرَكَاتِ وَالسَّكَنَاتِ

به لام واو وه یی وا ئه بئی ئه صلی بن، وه کو: واو یقول وه یی ی بیع، وه
وایش ئه بئی منقلب ئه بن له یه ک وه یی ی (سید) که منقلبه له واو ئه صلّه
که ی (سیود) بوه.

«وَأَنْوَاعُهُ سَبْعَةٌ» ته نواعی معتل حه وتن، چونکه حه رفی علله لهو
لفظا ته گهر یه کئی بئی ئه وه یا: - فاء الفعله یا عین الفعله وه یا لام الفعله، وه
ته گهر زیاتره له یه کی ئه وه یا: - فاء الفعل و عین الفعله، وه یا فاء الفعل و
لام الفعله، وه یا عین الفعل و لام الفعله، وه یا فاء الفعل و عین الفعل و
لام الفعله. وه هه ر کام له م ئی احتمالاته ته وعی کن له معتل وه ژماره یان حه وته.
«النُّوعُ الْأَوَّلُ الْمُعْتَلُّ الْفَاءُ» ته وعی ئه وه لهو حه وت ته وعی معتل،
معتل الفایه: یانی فعلیک وه یا اسمیک وایه که فاء الفعله که ی حه رفی
علله بئی. «وَقَالَ لَهُ الْمِثَالُ» وه ثم ته وعه وه کو پئی ته وت ری معتل
الفاء، پیشی ته وت ری: مثال.

«لِمِمَّا ثَلَّثَتْهُ الصَّحِيحَ فِي اِخْتِمَالِ الْحَرَكَاتِ وَالسَّكَنَاتِ» له بهر ته وه
معتل الفاء به وینه ی فعل و اسمی صحیح وایه له هه لگرتن وقه بول کردنی
فاء الفعله که ی بو حه ره که مثلاً ته لیئت: - وَعَدَ وَعَدَا وَهُ كَو: ضَرَبَ ضَرْبًا جَا

أَمَّا الْوَاوُ فَتُحْذَفُ مِنَ الْمُضَارِعِ الَّذِي يَكُونُ عَلَى يَفْعِلٍ بِكَسْرِ الْعَيْنِ وَ مِنْ مَصْدَرِهِ الَّذِي يَكُونُ عَلَى فِعْلَةٍ وَ تُسَلَّمُ فِي سَائِرِ تَضَارِيفِهِ تَقُولُ وَعَدَ يَعِدُ عِدَّةً

بزانه نه لَف له بهر نه وه دائماً ساكنه قهت نابى به فاء الفعل وه فاء الفعل ثم نعوه يا واوه يا يى به، جا با نه حكامى هدر دو كيان به يان بكه ين: «أَمَّا الْوَاوُ فَتُحْذَفُ مِنَ الْمُضَارِعِ الَّذِي يَكُونُ عَلَى يَفْعِلٍ بِكَسْرِ الْعَيْنِ» جا نه وه فاء الفعل كه واوه، نه وه حه ذف نه كرى له فعله مضارعى له سهر وه زنى يَفْعِلُ بى به كسره ي عين الفعل «و مِنْ مَصْدَرِهِ الَّذِي يَكُونُ عَلَى فِعْلَةٍ» وه همم حه ذف نه كرى له مصدهر بكى وه هاى كه له سهر وه زنى فِعْلَةٍ بى به كسره ي فاء الفعل وه سكونى عين الفعل «و تُسَلَّمُ فِي سَائِرِ تَضَارِيفِهِ» وه وه ك خوى نه مينيته وه له باقى مشتقاته كه يا، وه كو: فعلى ماضى واسمى فاعل وه اسمى مفعول وه غه يرى نه وانه..

«تَقُولُ» تو نه لييت: - له مثالى معتل الفايك دا كه مضارعه كه ي له سهر وه زنى يَفْعِلُ بى به كسره ي عين الفعل، وه مصدهره كه ي له سهر وه زنى فِعْلَةٍ بى هاتبى به كسره ي فاء الفعل، وه واويان تيدا حه ذف بكرى: -

«وَعَدَ» بو فعلى ماضى به اثباتى واوه كه ي «يَعِدُ» بو مضارعه كه ي به حه ذفى واو، نه صلّه كه ي يُوْعِدُ بوو واوه كه ي واقع بوو له به ينى بى حه رفى مضارع وه كسره ي عين الفعل دا، له بهر ثقالت حه ذف كرا گه را به يَعِدُ له سهر وه زنى يَعِلُ، چونكى مادام له مه وزونا حه ذفى فاء الفعل كه كراوه له ميزانه كه يشا نه كرى.

وَعْدًا فَهُوَ وَاَعِدُّ وَذَاكَ مَوْعُودٌ وَعِدٌ وَلَا تَعِدْ وَكَذَلِكَ: وَمِقٌ، يَمِيقُ،
مِقَّةٌ فَإِذَا أَزَيْلَتْ كَسْرَةً مَا بَعْدَهَا أُعِيدَتْ الْوَاوُ الْمَخْذُوفَةُ

«عِدَّةٌ» بؤ مصدره که‌ی که له سهر وه‌زنی فِعْلَةٌ بئی نه‌صله که‌ی وِعْدًا
بوو به کسره‌ی فاء‌الفعل وه سکونی عین‌الفعل چه‌ذفی واوه که‌مان کرد له
پاش نقلی کسره که‌ی بؤ‌لای مابعد که‌ی، وه له باتی نه‌و واوه هاتین به تی و
تنوین له ناخره وه گه‌را به عِدَّةٌ له سهر وه‌زنی عِلَّةٌ.

«وَعْدًا» بؤ نه‌و مصدره‌ی له سهر وه‌زنی فِعْلٌ بئی به فتحه‌ی
فاء‌الفعل وه واوه که‌ی بَمِیقَتِهِ وه.

«فَهُوَ وَاَعِدُّ» بؤ اسمی فاعل به اثبات واو «وَذَاكَ مَوْعُودٌ» بؤ اسمی
مفعول به اثباتی واو.

«وَعِدٌ» بؤ نه‌مری به صیغه به چه‌ذفی واو، نه‌صله که‌ی تَعِدْ بؤ تی
حه‌رفی مضارع بو چه‌ذفمان کرد، وه ناخره که‌مان مجزوم کرد به چه‌ذفی
حه ره که‌گه‌را به عِدْ.

«وَلَا تَعِدْ» بؤ نه‌هی له مفردی مذکری مخاطب به چه‌ذفی واو. «وَ
كَذَلِكَ: وَمِقٌ، يَمِيقُ، مِقَّةٌ» وه کو: وعد، يعد، عِدَّة - وایه له اثبات و چه‌ذفی
واوا ماده‌ی (ومق) وه باقی ماده‌کانی معتل‌الغای (واوی) که‌مضارعه که‌یان
له سهر وه‌زنی یَفْعِلُ بئی به کسره‌ی عین‌الفعل وه مصدره که‌یان له سهر
وه‌زنی فِعْلَةٌ بئی به کسره‌ی فاء‌الفعل «فَإِذَا أَزَيْلَتْ كَسْرَةً مَا بَعْدَهَا أُعِيدَتْ
الْوَاوُ الْمَخْذُوفَةُ» هه‌ر کاتی کسره‌ی مابعدی حه‌رفه مضارعه که‌

نَحْوُ لَمْ يُوعَدْ وَ يَثْبُتُ الْوَاوُ فِي يَفْعَلُ بِالْفَتْحِ كَوَجَلْ يُوجَلْ اِيَجَلْ قُلِبَتْ
الْوَاوُ يَاءً اَلِسْكُونُهَا وَانْكِسَارِ مَاقْبَلَهَا فَإِنْ اَنْضُمَّ مَاقْبَلَهَا غَادَتْ الْوَاوُ
تَقُولُ يَا زَيْدُ اِيَجَلْ

لابرا، واوه محذوفه که ثیاعاده نه کریته وه «نَحْوُ لَمْ يُوعَدْ» به صیغه ی بنا
مفعولی مفرده دی مذکری غائب، نه صلّه که ی یَعْدُ بوو، به بیّ واو به لام
پاش نه وه نهو صیغه کرابه بنا مفعول به ضمه ی حهرفی مضارع وه
فه تحه ی ماقبلی ناخره که ی واوه محذوفه که مان هاته وه.

«و يَثْبُتُ الْوَاوُ فِي يَفْعَلُ بِالْفَتْحِ» نه مینته وه فاء الفعلیّ واو بیّ له هه
مضارعیک دا له سه روه زنی یَفْعَلُ بیّ به فتحه ی عین الفعل «كَوَجَلْ
يُوجَلْ» له بابی رابع دا وه کو عِلِمَ یَعْلَمُ، «اِيَجَلْ» بو نه مری به صیغه ی
مفردی مذکری مخاطب له م بابا نه صلّه که ی اُوَجَلْ بو، وه کو: اَعْلَمَ به اثباتی
واو به لام له بهر نه وه واوه که ساکن بو، وه ماقبله که ی مکسور بوو قلب کرا
به یّ و بوبه اِيَجَلْ. وه کو مصنف فهرموی: - «قُلِبَتْ الْوَاوُ يَاءً اَلِسْكُونُهَا
وَانْكِسَارِ مَاقْبَلَهَا» واته: واوه که ی قه لب کرابه یّ چونکی ساکن بوو، وه
ماقبله که ی مکسور بو، وه هه رواوی وه هابیّ قه لب نه کریّ به یّ. «فَإِنْ
اَنْضُمَّ مَاقْبَلَهَا غَادَتْ الْوَاوُ» یانی مادان قه لب کردنی واو به یّ له بهر
سکونی خو ی وه کسره ی ماقبله که یه تی له هه وه ختی کا ماقبلی نه و بیّ
مضموم کرا واوه که ی دیته وه «تَقُولُ يَا زَيْدُ اِيَجَلْ» نه صلّه که ی اُوَجَلْ بو
واو ساکن ماقبل مکسور قه لبمان کرد به یّ به قاعده ی پیشو، وه کاتی
یازید به ضمه ی دالی زهیده که، که وته پیشه وه، وه دالی زید مضموم بوو،

تُلْفَظُ بِالْوَاوِ وَ تُكْتَبُ بِالْيَاءِ وَ تَثْبُتُ فِي يَفْعَلُ بِالضَّمِّ كَوَجْهَ يَوْجُهُ
أَوْجُهُ وَ لَا تَوَجُّهُ وَ حُذِفَتِ الْوَاوُ مِنْ يَطَأُ وَ يَضَعُ وَ يَقَعُ وَ يَدْعُ لِأَنَّهَا
فِي الْأَصْلِ عَلَى يَفْعَلُ بِالْكَسْرِ فَفُتِحَ عَيْنُهَا لِحَرْفِ الْحَلَقِ

وه همزه وه صله كه له ناودا روشت ماقبلی یی كه مضموم بوو، وه یی كه
مان كرد به واو - به لام «تُلْفَظُ بِالْوَاوِ وَ تُكْتَبُ بِالْيَاءِ» نه مما هم واوه
تلفظی یی نه کری به واو وه نه نوسری به یی، له بهر نه وه كه دستوری
نوسین وایه كه نه وه لی کلمه بنوسری به تقدیری، ابتدا یی کردنی، یانی به
حسیبی نه وه هیچی له پیشه وه نه یی، وه ناخره كه ی بنوسری به حسیبی نه
وه كه وه ققه ی له سهر بکری .

«وَ تَثْبُتُ فِي يَفْعَلُ بِالضَّمِّ كَوَجْهَ يَوْجُهُ أَوْجُهُ وَ لَا تَوَجُّهُ» وه واو
نه مینته وه له کاتیک دا فاء الفعل یی له یَفْعَلُ به ضمه ی عین الفعل، وه کو:
واوی وَجْهَ يَوْجُهُ له بابی سادس له صیغه ی ماضی و مضارع و نه مرونه هیا،
له به ر نه وه كه مابعدی واوه كه مكسور نیه جاله به ر نه وه پرسیار کرا مادام
واوی فاء الفعل نه مینته وه له یَفْعَلُ به فتحه ی عین الفعل، ده ی بوچی
حه ذف کراوه له يَطَأُ وَ يَضَعُ وَ يَقَعُ وَ يَدْعُ مع انه نه مانه مفتوح
العین؟ مصنف فهرموی: «وَ حُذِفَتِ الْوَاوُ مِنْ يَطَأُ وَ يَضَعُ وَ يَقَعُ وَ يَدْعُ
لِأَنَّهَا فِي الْأَصْلِ عَلَى يَفْعَلُ بِالْكَسْرِ» واته حه ذف کراوه واو فاء الفعل له م
صیغانا چونکی نه مانه له نه صلا له سهر وه زنی یَفْعَلُ بوون به کسره ی
عین الفعل، وه حه ذفی واوه كه یان کراوه له سهر قاعده ی دامه زراو، «فَفُتِحَ
عَيْنُهَا لِحَرْفِ الْحَلَقِ» وه پاش حه ذفی واوه كه یان عین الفعله كه یان مفتوح

وَحَذِفَتْ مِنْ يَذَرُ لِكَوْنِهَا فِي مَعْنَى يَدَعُ وَأَمَاتُوا مُضَى يَدَعُ وَ
يَذَرُ وَحَذَفُ الْفَاءِ دَلِيلٌ عَلَى أَنَّ الْمَحذُوفَةَ وَاوُ

کراوه له بهر مقابله‌ی قورسی حه‌رفه حه‌لقه که. جا مادام وایی حه‌ذفی واوه
که له مانا له سهر قاعده‌یه و مقبوله.

نهم جار له بهر نه‌وه که ره‌خنه هاته‌وه سهر مصنف به حه‌ذفی واوی
(یذر) که نه‌صله که‌ی (یُوذَرُ) بوه مع أنه مفتوح العینه، وه عین‌الفعل وه
لام‌الفعلی حه‌رفی حه‌لق نین، مصنف جوابی نه و ره‌خنه‌یه‌ی دایه وه، وه
فه‌رموی: - «وَحَذِفَتْ مِنْ يَذَرُ لِكَوْنِهَا فِي مَعْنَى يَدَعُ» یانی حه‌ذفی
واوی فاء‌الفعل کراوه له يَذَرُ له بهر نه‌وه که به مه‌عنای يَدَعُ نیستعمال
نه‌کری، وه به حه‌مل له سهر نه وه له بهر مواقفه‌ی فی‌المعنی. «وَأَمَاتُوا
مُضَى يَدَعُ وَ يَذَرُ» عه‌ره‌به‌کان تهرکی نیستعمالی فعلی ماضیان کرد وه
له بو (يَذَرُ وَ يَدَعُ) وه له باتی نه‌وان لفظی (تَرَكَ) یان به کار هی‌ناوه.

وه بزائن نهم باسه له گه‌ل نه واکه به‌یانی واقعه یی‌حتمالی هه‌یه تأید بی
بو جوابی ره‌خنه که‌یش واته: یی‌جگه له وه که نهم دو مضارعه حه‌مل کراون
له سهر یدع له عینی کاتا له بهر قورسی لفظه که یشیانه به نه‌وعی که
ماضی‌یه که‌یان له بهر قورسی بالمره‌ تهرک کراوه، وه نیستعمال نا‌کری که
وایی موناسبی تخفیفن به حه‌ذفی واوی فاء‌الفعله که یان: جاله بهر نه وه
که‌سی پرسپاری کرد، مادام فعلی ماضی نه‌مانه تهرک کراوه

وه فاء‌الفعلی مضارعه که‌یشیان محذوفه، ده‌لیل چی‌یه که محذوف له‌و
فعلا‌نه دا واوه؟ مصنف له جوابیا فه‌رموی: «وَحَذَفُ الْفَاءِ دَلِيلٌ عَلَى أَنَّ
الْمَحذُوفَةَ وَاوُ» یانی حه‌ذفی فاء‌الفعل له‌م فعلا‌نه‌دا ده‌لیله له سهر نه‌وه که

وَأَمَّا الْيَأْيُ فَتَثْبُتُ عَلَى كُلِّ خَالٍ نَحْوُ يَمْنُ، يَمْنُنُ وَيَسَرُ، يَسِيرُ وَيَسْسُ،
يَيْتَسُ وَتَقُولُ فِي أَفْعَلَ مِنَ الْيَأْيِ أَيْسَرُ وَ يُوسِرُ وَ لَمْ يُحْذَفْ لِأَنَّ
حَذَفَ الْوَاوِ مَعَ الْهَمْزَةِ إِجْحَافٌ فَهُوَ مُوسِرٌ وَ فِي إِفْتَعَلَ مِنْهُمَا اتَّعَدَ

نه‌وه‌ی حه‌ذف کراوه واوه، ییّ نه‌یه. چونکی یی له مضارعی مثالا حه‌ذف
ناکریّ وه‌کو ئیسته به یان نه‌کریّ، جا له کاتیّک دا باسی واو ته‌واو بو،
ده‌ستی کرد به باسی یی (ی) و فهرموی: «وَأَمَّا الْيَأْيُ فَتَثْبُتُ عَلَى كُلِّ
خَالٍ» یانی نه‌مما فاء‌الفعلی که ییّ بیّ نه‌وه نه‌میّنه وه له هه‌موو
حاله‌تیّک دا، واته له فعلی ماضی یا مضارع‌دا، وه له مصدر و اسمی فاعل و
اسمی مفعول‌دا، وه له کاتیّک دا مضارع مضموم‌العین یا مکسور‌العین یا
مفتوح‌العین بیّ. «نَحْوُ يَمْنُ، يَمْنُنُ» له بابی سادس «وِ يَسَرُ، يَسِيرُ» له
بابی ثانی «وِ يَيْتَسُ، يَيْتَسُ» له بابی رابع دا «وِ تَقُولُ فِي أَفْعَلَ مِنَ الْيَأْيِ»
تو نه‌لیّیت له بنای بابی افعال له معتل‌القای یائی دا «أَيْسَرُ» بو فعلی
ماضی مفرد مذکری غائب له معتل‌القای یائی دا به اثباتی ییّ که‌ی «وِ
يُوسِرُ» بو مضارعه که‌ی به قه‌لبی ییّ به واو، چونکی قاعده‌یه که: ییّ‌ی
ساکن ماقبل مضموم قه‌لب نه‌کریّ به واو.

«وِ لَمْ يُحْذَفْ لِأَنَّ حَذَفَ الْوَاوِ مَعَ الْهَمْزَةِ إِجْحَافٌ» ئیتر حه‌ذفی
واوه که‌ش له گه‌ل حه‌ذفی همزه که‌ی یا ستمه و نامناسبه «فَهُوَ مُوسِرٌ» وه له
بو اسمی فاعلی بابی افعال نه‌لیّیت: - مُوسِرُ، «وِ فِي إِفْتَعَلَ مِنْهُمَا» وه توّ
نه‌لیّیت: له دروست کردنی بابی افتعال له مثالی واوی دا و یائی دا «اتَّعَدَ»
بو واوی، نه‌صله که‌ی اُوْتَعَدَ بوه قه‌لبی واوه که‌مان کرد به تیّ، وه تیمان له
تیّ دا ده‌غم کرد گه‌را به اِتَّعَدَ «يَتَّعِدُ» بو مضارعه که‌ی نه‌صله که‌ی يُوْتَعَدُ

يَتَّعِدُ فَهُوَ مُتَّعِدٌ وَ اِتَّسَرَ يَتَّسِرُ فَهُوَ مُتَّسِرٌ وَ يُقَالُ اِبْتَغَدَ يَاتَّعِدُ، فَهُوَ مُوْتَعِدٌ وَ اِبْتَسَرَ يَاتَّسِرُ فَهُوَ مُوْتَسِرٌ وَ مُوْتَسِرٌ فِيهِ

بوو، قهلبی واو مان کرد به تی وه تیمان له تی دا ده غم کرد گهرا به یَتَّعِدُ. «فَهُوَ مُتَّعِدٌ» بۆ اسمی فاعل نه صلّه که ی مُوْتَعِدُ بوو، قهلبی واو مان کرد به تی، وه تیمان له تی دا ده غم کرد گهرا به مُتَّعِدُ. «وَ اِتَّسَرَ» عه طفه له سه ر قهولی مصنف که فرموی: - اِتَّعَدَ. نه صلّه که ی ایتسر قهلبی یی مان کرد به تی، وه تیمان ده غم کرد له تی دا گهرا به اِتَّسَرَ، «يَتَّسِرُ» بۆ مضارعه که ی نه صلّه که ی یَتَّسِرُ بوو، قهلبی یی مان کرد به تی وه تیمان له تی دا ده غم کرد گهرا به یَتَّسِرُ.

«فَهُوَ مُتَّسِرٌ» بۆ اسمی فاعل نه صلّه که ی مُتَّسِرُ بوو قهلبی یی مان کرد به تی، وه تیمان له تی دا ده غم کرد گهرا به مُتَّسِرُ «وَ يُقَالُ اِبْتَغَدَ يَاتَّعِدُ، فَهُوَ مُوْتَعِدٌ» نه وترئی له بابی افتعالی واوی داله مادهی وعد «ایتعد» له ماضی دا نه صلّه که ی اُوْتَعَدَ بوو، قهلبی واو مان کرد به یی گهرا به ایتعد وه «یاتعد» بۆ مضارعه که ی نه صلّه که ی یُوْتَعَدُ بو قهلبی واو مان کرد به نه لف. گهرا به یاتعد وه «مُوْتَعِدٌ» بۆ اسمی فاعل به هیشتنه وه ی واوه که ی. «وَ اِبْتَسَرَ يَاتَّسِرُ فَهُوَ مُوْتَسِرٌ» وه نه وترئی له بنای بابی افتعال له مثالی یائی له مادهی یَسَرَ، «ایتسر» بۆ ماضی به هیشتنه وه ی یی که ی. وه «یاتسر» بۆ مضارعه که ی به قهلبی یی که ی به نه لف. «وَ مُوْتَسِرٌ فِيهِ» بۆ اسمی فاعل و مفعول به قهلبی یی که ی به واو.. وه لفظی (فیه) بۆ اشاره یه بۆلای نه وه که اسمی مفعول له فعلی لازم دروست ناکرئی به بنی واسطه ی حهرفی جهه ر، وه کو له

وَ حُكْمٌ وَدَّ يُودُّ كَحُكْمٍ عَضَّ يَعْضُّ وَالْأَمْرُ: اَيْدَدُ كَاِعْضَضَ

باسی اسمی مفعول دا پابورد «وَ حُكْمٌ وَدَّ يُودُّ كَحُكْمٍ عَضَّ يَعْضُّ» یانی
 حوکمی بابی رابع له مضاعفی معتل الفا دا وه کو حوکمی بابی رابعه له
 مضاعفی غیره معتل الفا دا له: وجوب وه امتناع وه جوازی ادغام وه باقی
 نه حوال دا «وَالْأَمْرُ: اَيْدَدُ كَاِعْضَضَ» وه دروسته فه ککی ادغام بکه یته وه
 له صیغه ی نه مری مضاعفی معتل الفاد، وه کو: ایدد له وینه ی اعضض
 مشتقه له تَوَدُّ، تنی حهرفی مضارع بو حهذفمان کرد، و ناخره که مان مجزوم
 کرد به سکون، جا له بهر نه وه ئیلتقاء الساکنین په یدا بوو له به ینی عین الفعل
 وه لام الفعله که یا، حه ره که ی عین الفعله که مان وهر گرتنه وه له فاء الفعله
 که ی، وه همزه ی وه صلی مکسوره مان هینا بۆده فعی ابتدا به ساکن گه را به
 (اودد) جا واو ساکن ماقبل مکسور قه لیمان کرد به یی گه را به ایدد وه کو
 اَعْلَمَ.

الثانی: الْمُعْتَلُّ الْعَيْنُ

وَقَالَ لَهُ الْأَجُوفُ وَذَوِ الثَّلَاثَةِ لِكُونَ مَاضِيهِ عَلَى ثَلَاثِهِ أَحْرَفٍ إِذَا
أَخْبَرْتَ عَنْ نَفْسِكَ فَالثَّلَاثِيُّ الْمُجَرَّدُ تُقَلَّبُ عَيْنُهُ فِي الْمَاضِي أَلِفًا، وَأَوَّ
كَانَ أَوْ يَاءً لِتَحَرُّكِهِمَا وَانْفِتَاحِ مَا قَبْلَهُمَا

نوعی دوهم لهو جهوت نهوعهی معتل: نه وهیه که معتل العین بی
یانی فعلیکه یا اسمیکه که عین الفعله کهی حهرفی علله بی. «وَقَالَ لَهُ
الْأَجُوفُ» وه بهم نهوعه معتله نهوتری: (أجوف) یانی قرول بهو مناسبه وه
که عین الفعله کهی له بهر نهوه که حهرفی علله یه وه کو نه بوایه، وه ناوه
راسته کهی پوجه «وَذَوِ الثَّلَاثَةِ» هم پیشی نهوتری ذو ثلاثه یانی خاوهن
سی حهرف «لِكُونَ مَاضِيهِ عَلَى ثَلَاثِهِ أَحْرَفٍ إِذَا أَخْبَرْتَ عَنْ نَفْسِكَ»
چونکی ماضیه کهی دینه سهر سی حهرف لهو کاتانا که صیغه متکلمی
لی دروست بکرت، وه کو قُلْتُ وَبَعْتُ، چونکه مادام عین الفعله کهی
حهذف نه کروی وه ضمیری متکلم له به رنه وه که فاعله وه زور تیکه له له
گه ل فعله که دا وه کو حهرفی وایه لهو فعله سی حهرفه، نه مینینه وه
فاء الفعل وه لام الفعل وه ضمیره که: -

«فَالثَّلَاثِيُّ الْمُجَرَّدُ تُقَلَّبُ عَيْنُهُ فِي الْمَاضِي أَلِفًا، وَأَوَّ كَانَ أَوْ يَاءً
لِتَحَرُّكِهِمَا وَانْفِتَاحِ مَا قَبْلَهُمَا» واته: ثلاثی مجرد له معتل العین دا قهلی
عین الفعلی نه کروی به نه لف له کاتیک دا متحرک بی، وه ماقبله که یان مفتوح

نحو ضان و باعَ فَإِنْ اتَّصَلَ بِهِ ضَمِيرُ الْمُتَكَلِّمِ أَوِ الْمُخَاطَبِ أَوْ جَمْعُ
 الْمُؤَنَّثِ الْغَائِبَةِ نُقِلَ فَعَلٌ مِنَ الْوَائِي إِلَى فَعَلٍ وَ مِنَ الْيَائِي إِلَى فَعِلٍ
 دَلَالَةً عَلَيْهِمَا وَ لَمْ يُغَيَّرْ فَعْلٌ وَ لَا فَعِلٌ إِذَا كَانَا أَصْلَيْنِ

بى «نحو ضان و باعَ» وه کو صان له واوى دا وه باع له يائى دا، شه صله
 كه يان صَوْنَ وَ يَبَّعَ بوو، واو وه بى متحرک وه ماقبله كه يان مفتوح بو قه لېمان
 کردن به شه لف گه ران به ضان و باع.

«فَإِنْ اتَّصَلَ بِهِ ضَمِيرُ الْمُتَكَلِّمِ أَوِ الْمُخَاطَبِ أَوْ جَمْعُ الْمُؤَنَّثِ
 الْغَائِبَةِ» جا شه گهر لکابه و فعله ثلاثى به معتل العينه وه ضميرى متکلمى يا
 مخاطب يا جه معى مؤنثى غائب، شه ضميره كه مشهوره به ضميرى
 مرفوعى متحرک «نُقِلَ فَعْلٌ مِنَ الْوَائِي إِلَى فَعَلٍ وَ مِنَ الْيَائِي إِلَى فَعِلٍ»
 له و کاتا نقلی فعل مفتوح العين شه کرى شه گهر عين الفعله كهى واوى بى
 بولای فَعْلٌ به ضمهى عين الفعل، وه نه قلى فَعْلٍ مفتوح العين شه کرى
 شه گهر عين الفعله كهى بى بى بولای فَعِلٌ به كسرهى عين الفعل «دَلَالَةً
 عَلَيْهِمَا» بو شه وه كه شه ضمهى عين الفعله نقل بکرى بولای فاء الفعله
 كهى، وه ده لآلهت بکا له سهر واوه عين الفعله كه له پاش حه ذفى، وه شه
 كسرهى عين الفعله نقل بکرى بولای فاء الفعله كهى، وه ده لآلهت بکا له
 سهر بى عين الفعله كه له پاش حه ذف کردنى..

«وَ لَمْ يُغَيَّرْ فَعْلٌ وَ لَا فَعِلٌ إِذَا كَانَا أَصْلَيْنِ» به لام فعل به ضمهى
 عين الفعل وه فعل به كسرهى عين الفعل ناگورپى وه له شويئى خويانا
 شه هيلرينه وه، ههر کاتى شه وه ضمه و كسره شه صلى بن، به م ره ننگه

ثُمَّ نُقِلَتِ الْكَسْرَةُ وَالضَّمَّةُ إِلَى الْفَاءِ وَ حُذِفَتِ الْعَيْنُ لِإِلْتِقَاءِ السَّاكِنَيْنِ
فَقُولُ ضَانَ ضَانًا ضَانُوا ضَانَتْ

مضموم العين له بابی سادس، وه مكسور العين له بابی رابع یا خامس بی
«ثُمَّ نُقِلَتِ الْكَسْرَةُ وَالضَّمَّةُ إِلَى الْفَاءِ» جا نقل نه كرى ضمه وكسره ی
عين الفعل چه به نقل په یدا بوین یا هه ر نه صلی بن بولای فاء الفعله كان «و»
حُذِفَتِ الْعَيْنُ لِإِلْتِقَاءِ السَّاكِنَيْنِ» وه له پاش نه قلی ضمه وكسره كه یان
حه ذفی خو یان نه كرى له بهر التقاء الساكنین له به ینی نه و عین الفعله كه به
ساكنی ماوه ته وه، وه له به ینی لام الفعله كه داکه به هو ی ضمیره كانه وه
ساكن كراوه. «فَقُولُ» جا تو نه لیست له مثالی معتل العين له بابی نه وه ل دا
كه عین الفعله كه ی واو بی.

«ضَانَ» بو مفردی مذکری غائب، نه صله كه ی صَوْنَ بوو، واو متحرک
ما قبل مفتوح قه لبمان کرد به نه لف، گه را به ضَانَ.

«ضَانًا» بو تنه ی مذکری غائب، نه صله كه ی ضَانَ بوو، نه لف
ضمیری فاعلی تنه بوو یلحاقمان کرد به تاخريه وه، گه را به صَانَا.

«ضَانُوا» بو جه معی مذکری غائب، نه صله كه ی صَانَ بوو، واو
ضمیری فاعلی جه معی مذکری بوو یلحاقمان کرد به تاخريه وه، جا واو
باعثی ضمه ی ما قبلی بوو، ما قبله كه مان مضموم کرد گه را به ضَانُوا.

«ضَانَتْ» بو مفردی مؤنثی غائب، نه صله كه ی ضَانَ بوو، (ت) تى
ساكنه عه لامه تى مفردی مؤنثی غائب بو یلحاقمان کرد به تاخريه وه گه را
به ضَانَتْ.

صَاتَا صُنَّ وَ كَذَلِكَ صُنْتَ، صُنْتُمَا، صُنْتُمْ، صُنْتَ، صُنْتُمَا، صُنْتُمْ،
صُنْتُ، صُنَّا وَ بَاعَ

«صَاتَا» بۆ تشنیه ی مؤنثی غائب، نه صلّه که ی صانت بوو، نه لف
ضمیری فاعلی تشنیه بوو لاحقمان کرد به ئاخریه وه، وه نه لف باعشی
فه تحه ی ماقبل ی بوو، ماقبله که مان مفتوح کرد گه را به صاتا.

«صُنَّ» بۆ جه معی مؤنثی غائب، نه صلّه که ی به ئیعتباری ئیعلالی
معتل العین صَوْنَّ بوو به فتحه ی واو، جا ئه م صیغه مفتوح العینه مان نقل کرد
بۆلای فَعَلَ به ضمه ی عین الفعل، وه ضمه که له سهر واو ثقیل بوو نقل مان
کرد بۆلای فاء الفعله که ی له پاش حه ذفی حه ره که که ی خو ی، وه
التقاء الساکنین په یدا بوو له به ینی ئه و ولام الفعله که دا، وه حه ذفی واوه که
مان کرد، وه ئیکتفامان کرد به ده لاله تی ضمه ی فاء الفعله که له سهر ئه و
واوه محذوفه گه را به صُنَّ «وَ كَذَلِكَ صُنْتَ، صُنْتُمَا، صُنْتُمْ، صُنْتَ،
صُنْتُمَا، صُنْتُمْ، صُنْتُ، صُنَّا» نه صلّه که یان صَوْنْتُ، صَوْنْتُمَا، صَوْنْتُمْ،
صَوْنْتُ، صَوْنْتُمَا، صَوْنْتُمْ، صَوْنْتُ، صَوْنَّا وه کو: نَصَرْتُ، نَصَرْتُمَا تا ئاخر،
وه بۆ ئیعلالی ئه مانه ئه لَیْن: - نَقَلْی فَعَلَ ی مفتوح العینی واویمان کرد
بۆلای فَعَلَ به ضمه ی عین الفعل، وه نقل ضمه ی عین الفعله که مان کرد
بۆلای فاء الفعله که یان، له پاش حه ذفی حه ره که که ی خو ی، جا حه ذفی
واوه که مان لی کردن له بهر ده فعی التقاء الساکنین، وه ضمه ی فاء الفعله که
مان کرد به ده لیل له سهر ی گه را ن به صُنْتَ، صُنْتُمَا، .. تا ئاخر.

«وَ بَاعَ» عه طفه له سهر قه ولی مصنف که فهرموی: - «صان» باع بۆ
أجوفی یائی له بابی ثانی، نه صلّه که ی بَیَع بوو یی متحرک ماقبل مفتوح

بَاعَا بَاعُوا بَاعَتْ بَاعَتْا يَبْعَنَ وَ كَذَلِكَ يَبْعَتِ، يَبْعُتُمَا، يَبْعُتُمْ، يَبْعَتِ، يَبْعُتُمَا، يَبْعُتْنِ، يَبْعَتُ، يَبْعَتْنِ

قلیلمان کرد به ئەلف گەرا بە باع.

«بَاعَا» بۆ تشنیهی مذکری غائب، ئەصلە کە ی باع بوو، ئەلف ضمیری فاعلی تشنیه بو ئیلحاقمان کرد بە ئاخریه وه، گەرا بە باعا.

«بَاعُوا» بۆ جه معی مذکری غائب، ئەصلە کە ی باع بوو، واو ضمیری جمعی مذکور بوو، ئیلحاقمان کرد پێیه وه، وه واو باعشی ضمه ی ماقبلی بوو، ماقبله که مان مضموم کرد گەرا بە باعوا.

«بَاعَتْ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، ئەصلە کە ی باع بوو، تی ی ساکنه عه لامه تی مفردی مؤنثی غائب بوو، ئیلحقمان کرد پێیه وه گەرا بە باعَتْ.

«بَاعَتْا» بۆ تشنیهی مؤنثی غائب، ئەصلە کە ی باعَتْ بوو، ئەلف ضمیری فاعلی تشنیه بوو، ئیلحاقمان کرد بە ئاخریه وه، وه ئەلف باعشی فتحه ی ماقبلی بوو، ماقبلمان مفتوح کرد گەرا بە باعَتْا.

«يَبْعَنَ» بۆ جمعی مؤنثی غائب، ئەصلە کە ی يَبْعَنَ بوو، وه کو: ضَرْبَنَ، نقلمان کرد بۆلای يَبْعَنَ به کسره ی عین الفعل، جا کسره له سه ر یی ثقیل بوو، نقلمان کرد بۆلای فاء الفعله کە ی پاش حه ذفی حه ره که کە ی خو ی، جا حه ذفی یی که مان کرد له بهر التقاء الساکنین له به ینی ئەو ولام الفعله که یا، وه کسره ی فاء الفعله که مان کرد به ده لیل له سه ر یی محذوفه که گەرا به يَبْعَنَ «و کَذَلِكَ يَبْعَتِ، يَبْعُتُمَا، يَبْعُتُمْ، يَبْعَتِ، يَبْعُتُمَا، يَبْعُتْنِ، يَبْعَتُ، يَبْعَتْنِ» ئەصلیان: يَبْعَتِ، يَبْعُتُمَا بوو تا ئاخیر به فتحه ی عین الفعل له هه موویانا، وه له

وَ إِذَا بَنَيْتَهُ لِلْمَفْعُولِ كَسَرْتَ الْفَاءَ مِنَ الْجَمِيعِ فَقُلْتَ صَبِينَ وَاعْتَلَّاهُ
بِالنَّقْلِ وَالْقَلْبِ وَبَيَّعَ إِعْلَالَهُ بِالنَّقْلِ

هه‌موو یانا ئه‌لیین: نقلی فعلی مفتوح‌العین مان کرد بۆلای فعل به کسره‌ی
عین‌الفعل، وه کسره له‌سه‌ر یی ثقیل بوو، نقلمان کرد بۆلای فاء‌الفعله که‌ی،
پاش چه‌ذفی حه‌ره که‌ی که‌ی خو‌ی، وه چه‌ذفی عین‌الفعله که‌مان کرد له‌ به‌ر
ده‌فعی التقاء‌الساکنین له‌ به‌ینی ئه‌و ولام‌الفعله که‌یا، وه کسره‌ی فاء‌الفعله
که‌مان کرد به‌ ده‌لیل له‌ سه‌ر یی که‌ گه‌ران به‌ بَعْتَ، بَعْتُمَا، بَعْتُمْ، تا ئاخر.

«وَ إِذَا بَنَيْتَهُ لِلْمَفْعُولِ كَسَرْتَ الْفَاءَ مِنَ الْجَمِيعِ» کاتی ثلاثی مجردی
أجوف دروست بکه‌ی بۆ صیغه‌ی بنام‌فعل پێوسته فاء‌الفعل له‌ هه‌موو
بابه‌ کانا مکسور بکه‌ی، خوای مفتوح‌العین بی یا مکسور‌العین یا
مضموم‌العین «فَقُلْتَ صَبِينَ وَاعْتَلَّاهُ بِالنَّقْلِ وَالْقَلْبِ» جا له‌ سه‌ر ئه‌و
یاسا، ئه‌لییت: صَبِينَ له‌ بنام‌فعلی ماضی بابی ئه‌ وه‌ دا، ئه‌صله‌ که‌ی صَوْن
بوو، به‌ ضمه‌ی فاء‌الفعل وه کسره‌ی عین‌الفعل، کسره له‌ سه‌ر واو ثقیل بوو،
نقلمان کرد بۆلای ماقبله‌ که‌ی پاش چه‌ذفی حه‌ره که‌ی خو‌ی، جا واو
ساکن ماقبل مکسور قه‌لبمان کرد به‌ یی گه‌را به‌ صَبِينَ - هو‌ی ئیعلال کردنی
به‌ نقل وه‌ قلب واته‌: - نقلی حه‌ره که‌ی عین‌الفعله که‌ی بۆلای ماقبله‌ که‌ی
وه‌ قه‌لبی به‌ یی.

«وَ بَيَّعَ إِعْلَالَهُ بِالنَّقْلِ» وه‌ بۆ بنا‌مفعول بابی ثانی ئه‌لییت: - بَیَّع به‌
ئیعلال به‌ گۆرینی عین‌الفعله که‌ی به‌ نقلی حه‌ره که‌ی که‌یه‌تی بۆلای فاء‌الفعله
که‌ی و به‌س.

وَتَقُولُ فِي الْمَضَارِعِ يَصُونُ وَيَبِيعُ وَاعْتِلَاهُمَا بِالنَّقْلِ وَيَخَافُ وَ
يَهَابُ وَاعْلَاهُمَا بِالنَّقْلِ وَالْقَلْبِ

نه صلی یبّع، یبّع بوو به ضمه ی فاء الفعل وه کسره ی عین الفعل، جا
کسره له سهر یی ثقیل بوو، نقلمان کرد بولای ماقبله که ی گه را به یبّع..
«وَتَقُولُ فِي الْمَضَارِعِ يَصُونُ وَيَبِيعُ وَاعْتِلَاهُمَا بِالنَّقْلِ» تو نه لیئت
له دروست کردنی مضارعی ثلاثی مجردی معتل العین یَصُونُ بۆ بابی
نه وه لی واوی، و یبّع بۆ بابی ثانی یائی، وه یعلاله که یان به نقلی حه ره
که ی عین الفعله که یانه بولای فاء الفعله که یان، نه صلی یَصُونُ به ضمه ی
صاد یَصُونُ به سکونی صاد، وه کو یَنْصُرُ ضمه له سهر واو ثقیل بوو نقلمان
کرد بولای ماقبله که ی گه را به یَصُونُ.

وه نه صلی یبّیع به کسره ی بّی یبّیع بوو به سکونی بّی، وه کو یَضْرِبُ،
کسره له سهر یی ثقیل بوو، نه قلّمان کرد بولای ماقبله که ی گه را به یبّیع..
«وَيَخَافُ» بۆ مضارعی ثلاثی مجردی نه جوه فی بابی رابع واوی دا
«وَيَهَابُ» بۆ مضارعی نه جوه فی بابی رابع له یائی دا «وَاعْلَاهُمَا بِالنَّقْلِ
وَالْقَلْبِ» وه یعلالی نه مانه به نقلی حه ره که ی عین الفعله که یانه بولای
ماقبله که ی وه قلبی عین الفعله که یان به نه لف..

جا نه صلی یَخَافُ یَخَوْفُ بوو، وه کو: یَعْلَمُ نه قلبی حه ره که ی یی که مان
کرد بولای ماقبله که ی، وه قه لبمان کرد به نه لف له سهر یاسای (واو الان
ساکن وه له نه صلاً متحرک وه ماقبل مفتوح واجبه قه لب بکری به نه لف.)
وه نه صلی یهَاب، یَهَيْبُ بووه و یَعْلَمُ نه قلبی حه ره که ی یی مان کرد

وَ يَدْخُلُ الْجَازِمُ فَيَسْقُطُ الْعَيْنُ إِذَا سَكَنَ مَا بَعْدَهُ وَ تَثْبُتُ إِذَا تَحَرَّكَ
تَقُولُ لَمْ يَصْنُ لَمْ يَصُونَا لَمْ يَصُونُوا

بۆلای ماقبله که‌ی، وه قه‌لبمان کرد به ئه‌لف له سهر یاسای (بی الان ساکن
وه له ئه‌صلاً متحرک وه ماقبل مفتوح واجبه قه‌لب بکری به ئه‌لف.) وه گه‌را
به يَهَاب.

«وَ يَدْخُلُ الْجَازِمُ فَيَسْقُطُ الْعَيْنُ إِذَا سَكَنَ مَا بَعْدَهُ وَ تَثْبُتُ إِذَا
تَحَرَّكَ» یانی عاملی جازم داخل ئه‌یته سهر فعلی مضارعی معتل‌العین،
وه له‌م کاتا عین‌الفعله که‌ی ئه‌روات له به‌ر التقاء‌الساکنین کاتی که مابعد
که‌ی ساکن بی، وه ئه‌میته وه کاتی که مابعد که‌ی متحرک بی. «تَقُولُ لَمْ
يَصْنُ» تۆ ئه‌لیت له کاتی داخل بونی عاملی جازم له سهر فعلی مضارعی
ئه‌جوه‌ف، لَمْ يَصْنُ ئه‌صله که‌ی يَصُونُ بوو، عاملی جازم داخل بویه سهری
وه ئاخره که‌ی مجزوم کرد به سکون، جا عین‌الفعله که‌ی حه‌ذف کرا له به‌ر
التقاء‌الساکنین گه‌را به لَمْ يَصْنُ «لَمْ يَصُونَا» بۆ تشیه‌ی مذکری غائب
ئه‌صله که‌ی يَصُونَانِ بوو، عاملی جازمی داخل بوه سهر، وه ئاخره که‌ی
مجزوم کرد به حه‌ذفی نون گه‌را به لَمْ يَصُونَا به مانه وه‌ی عین‌الفعله که‌ی له
به‌ر ئه‌وه که مابعد که‌ی متحرکه.

«لَمْ يَصُونُوا» بۆ جه‌می مذکری غائب، ئه‌صله که‌ی يَصُونُونَ بوو،
عاملی جازمی داخل بوه سهر وه ئاخره که‌ی مجزوم کرد به حه‌ذفی نون
گه‌را به لَمْ يَصُونُوا، به مانه وه‌ی عین‌الفعله که‌ی له به‌ر ئه‌وه که مابعد که‌ی
متحرکه.

لَمْ تَصُنْ لَمْ يَصُنْ لَمْ تَصُنْ لَمْ تَصُونُوا لَمْ تَصُونِي لَمْ تَصُونَا
لَمْ تَصُنْ لَمْ أَصُنْ وَلَمْ نَصُنْ وَ هَكَذَا قِيَّاسُ لَمْ يَبِعْ، لَمْ يَبِيعَا، لَمْ يَبِيعُوا،
الخ... لَمْ يَخَفْ، لَمْ يَخَافَا، لَمْ يَخَافُوا، الخ...

«لَمْ تَصُنْ» بؤ مفردى مؤنثى غائب. «لَمْ تَصُونُوا» بؤ تشبيهى مؤنثى
غائب، يُعْلَلُ ثه كَرَيْن وه كو: مفره دو تشبيهى مذكرى غائب.

«لَمْ يَصُنْ» بؤ جه معى مؤنثى غائب، ثه صلّه كهى يَصُنْ بوو، به حه ذفى
عين الفعله كه له بهر رودانى التقاء الساكنين له به ينى عين الفعل و لام الفعله
كه يدا، عاملى جازمى داخل بوه سهر، وه عه ملى نه كرد له بهر ثه وه كه
ضميرى فاعلى جمعى مؤنث عمده وه و قابلى حه ذف نيه. عه لا وهى ثه وه
فعلى جمعى مؤنث مبنى وه له بهر اتصالى نونى جمع پى وه وه مايه وه لَمْ
يَصُنْ.

«لَمْ تَصُنْ» بؤ مفردى مذكرى مخاطب. «لَمْ تَصُونُوا» بؤ تشبيهى
مذكرى مخاطب. «لَمْ تَصُونُوا» بؤ جمعى مذكرى مخاطب.

«لَمْ تَصُونِي» بؤ مفردى مؤنثى مخاطب، ثه صلّه كهى تَصُونِي بوو،
عاملى جازمى داخل بوه سهرى حه ذفى نونه كهى كرد گه را به لَمْ تَصُونِي.
«لَمْ تَصُونَا» بؤ تشبيهى مؤنثى مخاطب. «لَمْ تَصُنْ» بؤ جمعى مؤنثى

مخاطب، يُعْلَلُ ثه كَرَيْن وه كو تشبيه و جمعى مؤنثى غائب.

«لَمْ أَصُنْ» بؤ متكلمى وه حده، «وَلَمْ نَصُنْ» بؤ متكلمى مع الغير
يُعْلَلُ ثه كَرَيْن وه كو لم يَصُنْ: «وَهَكَذَا قِيَّاسُ» وه كو: لَمْ يَصُنْ وه باقى
صيغه كان وايه له يُعْلَلُ دا «لَمْ يَبِعْ، لَمْ يَبِيعَا، لَمْ يَبِيعُوا، الخ...» وه «لَمْ
يَخَفْ، لَمْ يَخَافَا، لَمْ يَخَافُوا، الخ...»

وَقِسْ عَلَيْهِ الْأَمْرُ، نَخَوْ: صُنْ صُونَا صُونُوا صُونِي صُونَا صُنَّ.

«وَقِسْ عَلَيْهِ الْأَمْرُ، نَخَوْ:» جا قیاس بکه له سهر فعلی مضارعی مجزومی معتل‌العین له روی ثیعلال وه چه‌ذف وه اثباتی عین‌الفعل دا فعله نه‌مره کانیان، وه‌کو: -

«صُنْ» بۆ مفره‌دی مذکری مخاطب، مشتقه له تَصُونُ تَنْ حه‌رفی مضارع بوو چه‌ذفمان کرد، مابعدہ که‌ی متحرک بو ابتدامان پی کرد، وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه‌ذفی حه‌ره که بو به صُونُ جا التقاء الساکنین بو له به‌ینی عین‌الفعل وه لام‌الفعله که یا، وه چه‌ذفی عین‌الفعله که مان کرد بو به صُنْ له سهر وه‌زنی قُلْ به حذفی عین‌الفعل.

«صُونَا» بۆ تشیه‌ی مذکری مخاطب، نه‌مره له تَصُونَانِ، تَنْ حه‌رفی مضارع بوو چه‌ذفمان کرد وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه‌ذفی نون‌گه‌را به صُونَا به اثباتی عین‌الفعله که‌ی له به‌ر نه‌وه که مابعدہ که‌ی متحرک بوو. «صُونُوا» بۆ جمعی مذکری مخاطب، نه‌صله که‌ی تَصُونُونَ بوو، تَنْ حه‌رفی مضارع بوو چه‌ذفمان کرد مابعدہ که‌ی متحرک بوو ابتدامان پی‌کرد، ناخرمان مجزوم کرد به چه‌ذفی نون‌گه‌را به صُونُوا به اثباتی عین‌الفعله که‌ی له به‌ر نه‌وه که مابعدہ که‌ی متحرکه.

«صُونِي» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، نه‌صله که‌ی تَصُونِينَ بوو. تَنْ حه‌رفی مضارع بوو چه‌ذفمان کرد، وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه‌ذفی نون‌گه‌را به صُونِي به اثباتی عین‌الفعل له به‌ر حه‌ره که‌ی مابعدہ که‌ی.

«صُونَا» بۆ تشیه‌ی مؤنثی مخاطب، نه‌صله که‌ی تَصُونَانِ بوو. وه‌کو تشیه‌ی مذکری مخاطب دروست نه‌کری.

وَبِالتَّأْكِيدِ صُونٌ صُونَانٌ صُونٌ صُونٌ صُونَانٌ

«صُنٌّ» بۆ جمعی مؤنثی مخاطب، ئەصلە کە ی تَصُنُّ بوو، تێ حەرفی مضارع بوو، حەذفمان کرد گەرا بە صُنٌّ.

«وَبِالتَّأْكِيدِ» تۆ ئەلیت لە کاتی مۆکد کردنی ئەمری مخاطب بە نونی تأکیدى ثقیله وه «صُونٌ» بۆ مفردی مذکری مخاطب ئەصلە کە ی صُنُّ بوو، مۆکدمان کرد بە نونی ثقیله، و نونی تأکید باعشی فەتحە ی ماقبلی بوو، ماقبلە کە مان مفتوح کرد جالە بە رثەم فتحە یە عین الفعلە محذوفە کە مان ئیعادە کردە وه گەرا بە صُونٌ.

«صُونَانٌ» بۆ تشیە ی مذکری مخاطب، ئەصلە کە ی صونا بوو، مۆکدمان کرد بە نونی تأکیدى ثقیله وه، وه نونە کە مان مکسور کرد گەرا بە صُونَانٌ (بە اثباتی عین الفعلە کە، لە بەر ئەوه کە مابعدە کە ی متحرکە..)
«صُونٌ» بۆ جەمعی مذکری مخاطب، ئەصلە کە ی صُونُو بوو، مۆکدمان کرد بە نونی ثقیله وه التقاء الساکنین پەیدا بو لە بەینی واوی ضمیر و نونی تأکیداً واوه کە مان حەذف کرد لە بەر ئەوه کە ماقبلە کە ی دەلالەت ئە کالە سەری گەرا بە صُونٌ.

«صُونٌ» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، ئەصلە کە ی صُونی بوو، مۆکدمان کرد بە نونی ثقیله، جا التقاء الساکنین پەیدا بو لە بەینی یی ی ضمیر و نونی تأکیداً، حەذفی یی کە مان کرد لە بەر یکتفا بە دەلالەت کردنی کسره ی ماقبلە کە ی لە سەری گەرا بە صُونٌ.

«صُونَانٌ» بۆ تشیە ی مؤنثی مخاطب، ئەصلە کە ی صونا بوو. وه کو تشیە ی مذکری مخاطب وایە.

صُنَانٌ وَ یَغْ پِیغَا پِیغُوا پِیغَا یَغْنَ وَ خَفْتُ، خَافَا خَافُوا خَافِی خَافَا
خَفْنَ، وَ بِالتَّأکید: یِیغَنَّ وَ خَافَنَّ

«صُنَانٌ» بۆ جه معی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی صُنَّ بوو مؤکد مان
کرد به نونی ثقیله وه - وه هاتین به نه لقی له به ینی نونی جمع وه نونی
تأکید که دا وه نونه تأکید که مان مکسور کرد گه‌را به صُنَانٌ.

«وِیغْ» بۆ مفرده دی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تِیِیغ بو، تئ حه‌رفی
مضارع بو حه‌ذفمان کرد، وه مابعدی حه‌رفی مضارعه که متحرک بوو
ابتدایمان پی کرد، وه تاخرمان مجزوم کرد به سکون، وه حه‌ذفی عین‌الفعله
که مان کرد له به رده‌فعی التقاء الساکنین گه‌را به یِیغ.

«پِیغَا» بۆ تشبیهی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تِیِیغَان بوو، تئ حه‌رفی
مضارع بو حه‌ذفمان کرد، وه مابعدی حه‌رفی مضارع متحرک بوو ابتدایمان
پی کرد، وه تاخرمان مجزوم کرد به حه‌ذفی نون، وه عین‌الفعله که مان
هیشته وه له بهر حه‌ره که ی مابعد که ی گه‌را به پِیغَا.

«پِیغُوا» بۆ جمعی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تِیِیغُون بوو، تئ
حه‌رفی مضارع بو حه‌ذفمان کرد مابعد که ی متحرک بوو ابتدایمان پی کرد،
وه تاخره که مان مجزوم کرد به حه‌ذفی نون گه‌را به پِیغُوا به اثباتی
عین‌الفعله که له بهر حه‌ره که ی مابعد که ی.

«پِیغِی» بۆ مفرده دی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی تِیِیغِین بوو، تئ
حه‌رفی مضارع بوو حه‌ذفمان کرد، مابعد که ی متحرک بوو ابتدایمان پی
کرد تاخره که مان مجزوم کرد به حه‌ذفی نون گه‌را به پِیغِی، به اثباتی

عین الفعل له بهر حهره که ی مابعدہ که ی.

«بِیْعَا» بۆ تشنیه ی مخاطب وه کو تشنیه ی مذکری مخاطبه. «بِیْعَن» بو جه معی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی تَبِعَن بوو، تی حهرفی مضارع بوو حه ذفمان کرد، مابعدہ که ی متحرک بوو ابتدامان پی کرد، وه ئاخره که مان هیشته وه له سدر حالی خوئی، له بهر محافظه ی نونی ضمیری فاعلی جمعی مؤنث گهرا به بِعَن.

«حَفَّ» بۆ مفردی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَخَافَ بوو، تی حهرفی مضارع بوو حه ذفمان کرد، مابعدہ که ی متحرک بوو ابتدامان پی کرد، وه ئاخره که مان مجزوم کرد به سکون وه حه ذفی عین الفعله که مان کرد له بهر ده فعی التقاء الساکنین له به یینی نه و لام الفعله که یا گهرا به حَفَّ.

«خَافَا» بۆ تشنیه ی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَخَافَانِ بوو، تی حهرفی مضارع بوو حه ذفمان کرد، مابعدہ که ی متحرک بوو ابتدامان پی کرد، وه ئاخره که مان مجزوم کرد به حه ذفی نون گهرا به خَافَا به اثباتی عین الفعله که.

«خَافُوا» بۆ جه معی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَخَافُونَ بوو، تی حهرفی مضارع بوو حه ذفمان کرد، مابعدہ که ی متحرک بوو ابتدامان پی کرد وه، ئاخره که مان مجزوم کرد وه به حه ذفی نون گهرا به خَافُوا به اثباتی عین الفعله که.

«خَافِي» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی تَخَافِينَ بوو، تی حهرفی مضارع بوو حه ذفمان کرد، مابعدہ که ی متحرک بوو ابتدامان پی

وَمَزِيدُ الثَّلَاثِي لَا يُغْتَلُّ مِنْهُ إِلَّا أَرْبَعَةُ أَثْنِيَّةٍ وَهِيَ أَجَابٌ يُجِيبُ إِجَابَةً

کرد تاخرمان مجزوم کرد به چهذفی نون گهرا به خافى به اثباتى عين الفعل کهى.

«خَافًا» بۆ تشيهى مخاطب. وه کو تشيهى مذى مخاطب وايه

«خَفَنَ» بۆ جه معى مؤنثى مخاطب، مشتقه له تخفن تى حهرفى مضارع بوو چهذفمان کرد، به لام تاخره که مان مجزوم نه کرد مایه وه خَفَنَ.

«وَبِالْثَّلَاثِيَّةِ: بَيَعَنَّ وَخَافَنَّ» تۆ ته لَيْت: له کاتى تأکیدى فعلى ته مری تبیع و تخاف به نونى تأکیده وه، بَيَعَنَّ وَخَافَنَّ به بنای تاخره که یان له سهر فهتحة وه ثیعهدهى عين الفعله که یان.

«وَمَزِيدُ الثَّلَاثِي لَا يُغْتَلُّ مِنْهُ إِلَّا أَرْبَعَةُ أَثْنِيَّةٍ» وه ثلاثى مزید فیه له معتل العین دا ثیعلال ناكرى ثللا چوار بینا نه بئى که عیاره تن له بابى: ۱- إفعال، وه ۲- استفعال، وه ۳- انفعال، وه ۴- افتعال، وه کو مصنف له بهر ترتیب فهرموى: - «وَهِيَ أَجَابٌ يُجِيبُ إِجَابَةً». وه ثیعلالى ئهم بابه به نقل وه قهلبه ئیسته ته صلی أجاب أجوب بوو، وه کو اکرم نقلی فهتحةى عين الفعله که مان کرد بۆلای فاء الفعله کهى جا: (واو ئیسته ساکن وه سابقاً متحرک وه ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به ئهلف) گهرا به أجاب، وه ته صلی يُجِيبُ يُجَوِّبُ بوو، وه کو یكرم، کسره له سهر واو ثقیل بوو نقلمان کرد بۆلای ماقبله کهى (وه واو ئیسته ساکن له سابقاً متحرک وه ماقبل مکسور قهلبمان کرد به یى) گهرا به يُجِيبُ. وه ته صلی إِجَابَةً إِجَوَاباً بوو، وه کو اکرأماً نقلی حهره کهى عين الفعله که مان کرد بۆلای ماقبله کهى وه قهلبمان کرد به

وَاسْتَقَامَ يَسْتَقِيمُ اسْتِقَامَةً وَانْقَادَ يَنْقَادُ انْقِيَاداً

ثەلف جا التقاء الساكنين پروى دا له بهینى ئەلفى عین الفعل وه ئەلفى مصدەرە که دا، وه حەذفى یه کیکیان کرا وه له عوهضى ئەوا تیمان هینا له ئاخره که یه وه گهرا به اجابة، له سەر وه زنى افعلة نه گەر، محذوف ئەلفى مصدەر بى، وه له سەر وه زنى افعالة نه گەر محذوف عین الفعل بى. «وَاسْتَقَامَ يَسْتَقِيمُ اسْتِقَامَةً» عهطفه له سەر اجاب یجیب اجابة وه مراد به مه بابى استفعاله له معتل العین دا وه ئیعلاله کهى به نقل و قلبه، وه ئەصلى استقام اسْتَقَوْمَ بو، وه کو: استخرج نقلی حەرە کهى عین الفعله که مان کرد بۆلای ماقبله کهى وه قهلبمان کرد به ئەلف گهرا به اسْتَقَامَ.

ئەصلى يَسْتَقِيمُ يَسْتَقَوْمُ بوو، وه کو: يَسْتَخْرِجُ کسره له سەر واو ثقیل بوو، نقلمان کرد بۆلای ماقبله کهى (ئه مجار واو ساکن ماقبل مکسور قهلبمان کرد به بى) گهرا به يَسْتَقِيمُ.

وه ئەصلى استقامة اسْتَقْوَاماً وه کو: استخرجا، نقلی حەرە کهى عین الفعله که مان کرد بۆلای ماقبله کهى وه قهلبمان کرد به ئەلف، جا التقاء الساكنين پروى دا له بهینى هەر دو ئەلفه کاندا، وه حەذفى ئە لفيکمان کرد، وه له باتى ئەو هاتین به تى و تنوین له ئاخريه وه گهرا به استقامة، وه ئیعلالی ئەم بابەيش به نقل و قلبه.

«وَانْقَادَ يَنْقَادُ انْقِيَاداً» عهطفه له سەر استقام الخ... وه مراد به مه بابى انفعاله، وه ئیعلاله کهى به قهلبه و فقط، وهصلى انْقَادَ انْقَوَدَ بوو، واو متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به ئەلف گهرا به انقاد.

وَإِذَا بَيَّنَّتْهَا لِلْمَفْعُولِ قُلْتُ: أُجِيبَ يُجَابُ،
وَأَسْتَقِيمَ يُسْتَقَامُ، أَنْقِيدَ يُنْقَادُ، وَاخْتِيرَ يُخْتَارُ

وه نه‌صلی ینقاد ینقود بوو، وه‌کو: ینقطع وار متحرک ماقبل مفتوح
قه‌لبمان کرد به نه‌لف گه‌را به ینقاد.

وه نه‌صلی انقیاداً انقواداً بوو، قه‌لبی واوه که مان کرد به یی گه‌را به
انقیاداً.

«وَإِذَا بَيَّنَّتْهَا لِلْمَفْعُولِ قُلْتُ: أُجِيبَ يُجَابُ، وَاسْتَقِيمَ يُسْتَقَامُ، وَأَنْقِيدَ يُنْقَادُ، وَاخْتِيرَ يُخْتَارُ» عه‌طفه له سهر انقاد ینقاد، وه مراد به مه
بابی افتعاله، وه یعلاله که‌ی به قه‌لبه وه نه‌صلی إختارَ إختیر بوو، وه‌کو
اجتمع یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به نه‌لف گه‌را به إختار.

وه نه‌صلی یختارَ یختیر بوو، یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به
نه‌لف گه‌را به یختار. وه اختیاراً مصدره له سهر حالی خو‌ی ماوه ته‌وه..
«وَإِذَا بَيَّنَّتْهَا لِلْمَفْعُولِ قُلْتُ: أُجِيبَ يُجَابُ، وَأَسْتَقِيمَ يُسْتَقَامُ، أَنْقِيدَ
يُنْقَادُ، وَاخْتِيرَ يُخْتَارُ»

واته کاتی که نه‌و چوارب‌به دروست بکه‌ی بو اسناد نه‌لای مفعول،
نه‌لیت: - أُجِيبَ له بنامفعولی ماضی أَجَابَ بو مفردی مذکری غائب،
نه‌صله که‌ی أَجُوبُ بوو، وه‌کو أَكْرِمَ کسره له سهر واو ثقیل بوو نقلمان کرد
بو ماقبله که‌ی، جا واو ساکن ماقبل مکسور قه‌لبمان کرد به یی گه‌را به
أُجِيبَ.

وه نه‌صلی یجابُ، یجوبُ بوو، وه‌کو یکرُم نقلی حه‌ره که‌ی واوه که مان
کرد بولای ماقبله که‌ی، وه قلبمان کرد به نه‌لف گه‌را به یجاب.

.....

وہ نہ صلیّی اجابۃً إجاباً بوو، وہ کو اکراماً نقلیّی حرہ کہی عین الفعلہ کہ مان کرد بولای ماقبلہ کہی وہ قہلبمان کرد بہ ٹلف، وہ حدفی یہ کی لہ ٹلفہ کانمان کرد، وہ بہ عوضی نہ وتی تائیشمان ہینالہ ناخریہ وہ گہرا بہ إجابۃً۔ وادہر کہوت ئیعلالیّی ٹم بابی افعالہ لہ بنا مفعولیش دا بہ نقلّی وہ قہلبہ...

«وَأُسْتَقِيمَ» بُو بنا مفعول ماضی بابی استفعال ٹہ صلہ کہی أُسْتَقِيمَ بوو، وہ کو أُسْتَخْرِجَ نقلیّی کسرہی واوہ کہ مان کرد بولای ماقبلہ کہی، وہ قہلبمان کرد بہ یی گہرا بہ أُسْتَقِيمَ۔

وہ نہ صلیّی يُسْتَقَامُ يُسْتَقِيمُ بوو، نہ قلیّی حرہ کہی واوہ کہ مان کرد بولای ماقبلہ کہی، وہ قہلبمان کرد بہ ٹلف گہرا بہ يُسْتَقَامُ وادہر کہوت ئیعلالیّی ٹم بابہیش بہ نقلّی وہ قہلبہ۔

وہ نہ صلیّی اُنْقِيدَ اُنْقَوَدَ بوو، وہ کو: اُنْقَطِعَ کسرہ لہ سہر واو ثقیل بوو، نقلّمان کرد بُو ماقبلہ کہی، وہ واو ساکن ماقبل مکسور قہلبمان کرد بہ یی گہرا بہ اُنْقِيدَ۔

وہ نہ صلیّی يُنْقَادُ يُنْقَوَدُ بوو، واو متحرک ماقبل مفتوح، قہلبمان کرد بہ ٹلف گہرا بہ يُنْقَادُ۔ وہ ئیعلالیّی ٹم مضارع مجهولہ ہہر بہ قہلبہ۔

وہ نہ صلیّی اُخْتِيرَ اُخْتِيرَ بوو کسرہ لہ سہر یی ثقیل بوو، نقلّمان کرد بُو ماقبلہ کہی پاش حدفی ضمہ کہی گہرا بہ اُخْتِيرَ۔

وہ نہ صلیّی يُخْتَارُ يُخْتِيرُ بوو، یی متحرک ماقبل مفتوح قہلبمان کرد بہ

وَالْأَمْرُ مِنْهَا: أَجِبْ أَجِيْبَا أَجِيْبُوا، وَاسْتَقِمِ اسْتَقِمِي، وَانْقَدْ وَانْقَادَا، وَاخْتَرْ
وَاخْتَارَا

نه‌لف گه‌را به يُخْتَارُ. واده‌رچو که ئیعلالی ئهم مضارعه یش هه‌ر به قه‌لبه.
خولاصه بنا مفعولی ئهم چوار باب‌ه ئه‌وه‌ی واوی بئِ ئیعلاله‌که‌ی به نقل
وه قه‌لبه. وه له بابی انفعال و افتعال دا به قه‌لبه فقط.

«وَالْأَمْرُ مِنْهَا» ئه‌مری به صیغه له‌م چوار بابا دروست ئه‌کری به
حه‌ذفی عین‌الفعل له مفردی مذکری مخاطب وه جمعی مؤنثی مخاطب دا
وه به اعاده‌ی عین‌الفعل له باقی صیغه‌کانا.

«أَجِبْ» مشتقه له تُجِيبْ، تئِ حه‌رفی مضارع بو حه‌ذفمان کرد، وه
اعاده‌ی همزه‌ی قطع مان کرده وه، له به‌ر ئه‌وه متحرک بوو ابتدایمان پئِ
کرد، وه ئاخیره‌که مان مجزوم کرد به سکون، وه عین‌الفعله که مان حه‌ذف
کرد له به‌ر ده‌فعی التقاء الساکنین گه‌را به أَجِبْ.

«أَجِيْبَا» مشتقه له تُجِيبَانِ، تئِ حه‌رفی مضارع بوو حه‌ذفمان کرد، وه
اعاده‌ی همزه که مان کرده وه، وه ئاخیرمان مجزوم کرد به حه‌ذفی نون گه‌را
به أَجِيْبَا به اثباتی عین‌الفعله که له به‌ر ئه‌وه که مابعد‌ه که‌ی متحرکه.

وه قیاسی جمعی مؤنث بکه له سه‌ر مفردی مذکر له حه‌ذفی عین‌الفعله
که یا، وه قیاسی باقی صیغه‌کان بکه له سه‌ر تشبیه‌ی مذکر له اثباتی
عین‌الفعله که یا وه کوئه‌وان.

«وَاسْتَقِمِ» مشتقه له تَسْتَقِمُ تئِ حه‌رفی مضارع بوو حه‌ذفمان کرد،
مابعد‌ه که‌ی ساکن بوو ابتدایمان پئِ نه‌کرد، جا هاتین له ئه‌ وه‌لیه وه به

همزه‌ی وه صلی مکسور وه ناخره که مان مجزوم کرد به سکون گه‌را به
اِسْتَقِمَّ به چه‌ذفی عین‌الفعله که‌ی له بهر ده‌فعی التقاء الساکنین له به‌ینی ئه‌و
ولام‌الفعله که‌یا.

«اِسْتَقِيْمًا» مشتقه له تَسْتَقِيْمَانِ تِیْ حه‌رفی مضارع بوو چه‌ذفمان کرد
وه، جه‌لبی همزه‌ی وه صلّمان کرد له بهر ده‌فعی ابتدا به ساکن، وه ناخره که
مان مجزوم کرد به چه‌ذفی نون گه‌را به اِسْتَقِيْمًا به اثباتی یِیْ، ئیعاده‌ی
عین‌الفعله که‌ی بوو له بهر تحرکی مابعدہ که‌ی.

«وَانْقَدَ» مشتقه له تَنْقَادُ تِیْ حه‌رفی مضارع بوو چه‌ذفمان کرد، وه
همزه‌ی وه صلّه که مان هینایه وه، له بهر ده‌فعی ابتدا به ساکن، وه ناخره که
مان مجزوم کرد به سکون، وه چه‌ذفی عین‌الفعله که مان کرد له بهر ده‌فعی
التقاء الساکنین گه‌را به اِنْقَدَ.

«اِنْقَادًا» مشتقه له تَنْقَادَانِ تِیْ حه‌رفی مضارع بوو چه‌ذفمان کرد، وه
جه‌لبی همزه‌ی وه صلّمان کرده وه له بهر ده‌فعی ابتدا به ساکن، وه ناخرمان
مجزوم کرد به چه‌ذفی نون گه‌را به اِنْقَادًا به اعاده‌ی عین‌الفعله که‌ی له‌بهر
تحرکی مابعدہ که‌ی.

«اِخْتَرَّ» مشتقه له تَخْتَارُ، تِیْ حه‌رفی مضارع بوو چه‌ذفمان کرد، وه
جه‌لبی همزه‌ی وه صلّمان کرد له بوّ ده‌فعی ابتدا به ساکن، وه ناخره که مان
مجزوم کرد به سکون، وه چه‌ذفی عین‌الفعله که مان کرد له بهر ده‌فعی
التقاء الساکنین گه‌را به اِخْتَرَّ.

وَ یَصِیحْ نَحْوُ: قَوْلَ وَ قَاوَلَ وَ تَقَوْلَ وَ زَيْنَ وَ تَزَيْنَ وَ سَايَرَ وَ
تَسَايَرَ وَ اَسْوَدَ وَ اَسْوَادَ وَ اَبْيَضَ وَ اَبْيَاضَ

«اِخْتَارَا» مشتقه له تَخْتَارَانِ تَيَ حەرفی مضارع بوو حەزمان کرد، وه
جەلبی همزه‌ی وه صلّمان کرد، وه ئاخerman مجزوم کرد به حەذفی نون گەرا
به اِخْتَارَا، به اعاده‌ی عین الفعله که له بهر تحرکی مابعدە که‌ی.

«وَ یَصِیحْ نَحْوُ: قَوْلَ وَ قَاوَلَ وَ تَقَوْلَ وَ زَيْنَ وَ تَزَيْنَ وَ
سَايَرَ وَ تَسَايَرَ وَ اَسْوَدَ وَ اَسْوَادَ وَ اَبْيَضَ وَ اَبْيَاضَ» یانی ئعلال ناکری
معتل العین له بابی: تفعیل، وه مفاعله، وه تفعّل، وه تفاعل، وه افعلال، وه
افعیلال، له بهر ئه‌وه شهرتی ئعلال ئه‌وه یه: - (واو وه یی متحرک بن وه
ماقبله که یان ساکن بی وه ئه‌وه شهرته له وانا نایته جیگه هەرگیز! چونکی له
بابی تفعیل وه تفعّل دا ئه‌گەر حەرفی ئه‌وه له حەرفه علله کان ئعلال بکه‌ی
ئه‌وه هەر چەن ماقبله که یان متحرکه به لام خو‌یان ساکنن، وه ئه‌گەر
حەرفی دوهه میان ئعلال بکه‌ی، ئه‌وه هەر چەن خو‌یان متحرکن به لام
ماقبله که یان ساکنه وه له‌و مادانه دا که ئه‌لف واله پیشیانه وه ئه‌گەر ئه‌وه
ئه‌لفه به حاجزی غەیری حصین دا ئه‌نری تا ماقبله که یان بی به حەرفه
مفتوحه کان، وه قەلبی واو وه یی که بکه‌ی به ئه‌لف وه دو ئه‌لف
گردد ئه‌بنه‌وه ناچاری حەذفی یه کیکیان بکه‌ی له بهر ده‌فعی التقاء الساکنین
وه له‌م کاتا قَاوَلَ ئه‌ بی به قال، وه سائر ئه‌ بی به سار، وه ئیلتباسیان ئه‌ بی به
ماضی ثلاثی مجرّه‌ده وه، تقاول وه تسایر ئه‌ بن به تقال وه تسار وه له وه‌زنی
فعلی مضارع دەر ئه‌چن.

وَكَذَا سَائِرُ تَصَارِيفِهَا وَاسْمُ الْفَاعِلِ مِنَ الثَّلَاثِي الْمَجْرَدِ يُعْتَلُّ عَيْنُهُ
بِالْهَمْزَةِ كَصَائِنٍ وَبَائِعٍ وَ مِنَ الْمَزِيدِ فِيهِ يُعْتَلُّ بِمَا اعْتَلَّ بِهِ الْمُضَارِعُ
كَمْجِيبٍ وَ مُسْتَقِيمٍ وَ مُنْقَادٍ وَ مُخْتَارٍ

«وَ كَذَا سَائِرُ تَصَارِيفِهَا» هه روا ئیعلال نا کرئ باقی مشتقاتی نه م
شهش باب به له مضارع وه اسمی فاعل وه اسمی مفعول، وه غه یری نه وانه له
به ر نه وه که شه رتی ئیعلاله که یان نایته جیگه وه کو باسما ن کرد.

«وَاسْمُ الْفَاعِلِ مِنَ الثَّلَاثِي الْمَجْرَدِ يُعْتَلُّ عَيْنُهُ بِالْهَمْزَةِ كَصَائِنٍ
وَبَائِعٍ.» اسمی فاعل له ثلاثی مجردی معتل العین ئیعلالی عین الفعله که ی
نه کرئ به قلب کردنی به همزه، وه کو: صائِن وه بائِع، نه صلّه که یان صَاوِن
وه بایع بوو، قلبی واو و یی که مان کرد به همزه بوون به صَائِنٌ وَ بَائِعٌ.

«وَ مِنَ الْمَزِيدِ فِيهِ يُعْتَلُّ بِمَا اعْتَلَّ بِهِ الْمُضَارِعُ كَمْجِيبٍ وَ مُسْتَقِيمٍ وَ
مُنْقَادٍ وَ مُخْتَارٍ.» وه اسمی فاعل له معتل العین ثلاثی مزید فیه ئیعلال
نه کرئ به و جوړه که ئیعلالی عین الفعلی مضارعه که ی نه کرئ له نقل و
قلب به یه که وه. وه کو: مُجِيبٌ بُو اسمی فاعل له بابی افعال. وه مستقیم بُو
اسمی فاعل بابی استفعال له معتل العین دا، نه صلّه که یان مُجِوبٌ وَ مُسْتَقِيمٌ
بوو، وه کو: مُكْرِمٌ وه مُسْتَخْرِجٌ، کسره له سه ر واو ثقیل بوو نه قلمان کرد
بولای ماقبله که ی، وه واو ساکن ماقبل مکسور قهلبمان کرد به یی گه ران به
مُجِيبٌ وه مُسْتَقِيمٌ یا هه ر قهلب به ته نیا وه کو: مُنْقَادٌ بُو اسمی فاعلی بابی
انفعال وه مُخْتَارٌ بُو اسمی فاعلی بابی افتعال نه صلّه که یان مُنْقَوْدٌ وه
مُخْتَرِبٌ، وه کو: مُنْقَطِعٌ، وه مُجْتَمِعٌ، واو و یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان

وَأَسْمُ الْمَفْعُولِ مِنَ الثَّلَاثِ الْمَجْرَدِ يُغْتَلُّ بِالْقَلْبِ وَ الْحَذْفِ كَمَصُونٍ وَ
مَبِيعٍ

کرد به نه‌لف و بوون به مُنْقَادْ وه مُخْتَارْ.

«وَأَسْمُ الْمَفْعُولِ مِنَ الثَّلَاثِ الْمَجْرَدِ يُغْتَلُّ بِالْقَلْبِ وَ الْحَذْفِ
كَمَصُونٍ وَ مَبِيعٍ»

وه اسمی مفعول له ثلاثی مجردی معتل‌العین دا ئیعلال نه‌کری به
قه‌لب وه حذف وه‌کو: مَصُونٌ بۆ اسمی مفعول ضانّ له بابی نه وه‌لّ دا‌که
نه‌صله‌که‌ی مَصُونٌ بوو، به دو واو له سهر وه‌زنی مَنَصُونٌ به ضمه‌ی واوی
نه‌وه‌لّ وه سکونی واوی ثانی، ضمه له سهر واو ثقیل بو نه‌قلمان کرد بۆلای
ماقبله‌که‌ی، جا‌حه‌ذفی واوه‌که‌یشمان کرد له بهر ده‌فعی التقاء‌الساکنین له
به‌ینی ههر دو واوه‌که‌ دا‌گه‌را به مَصُونٌ.

جا نه‌گه‌ر محذوف واوی عین‌الفعله‌که‌ بیّ نه‌وه له سهر وه‌زنی مَقُولٌ
نه‌بیّ. وه نه‌گه‌ر واوه‌زائد‌که‌ بیّ نه‌وه له سهر وه‌زنی مَقْعَلٌ نه‌بیّ، به فتحه‌ی
میم وه ضمه‌ی فاء‌الفعل وه سکون عین‌الفعله‌که‌ی.

وه مَبِيعٌ بۆ اسمی مفعولی بابی ثانی له معتل‌العینی یائی دا نه‌صله‌که‌ی
مَبِيعٌ بوو، وه‌کو مَضْرُوبٌ ضمه له سهر یی ثقیل بو نه‌قلمان کرد بۆلای
ماقبله‌که‌ی، جا التقاء‌الساکنین روی دا، له به‌ینی عین‌الفعل وه واوه‌زائده‌که
دا، وه‌حه‌ذفی واوه‌که‌مان کرد‌گه‌را به مَبِيعٌ به فتحه‌ی میم وه ضمه‌ی بیّ وه
سکونی یی.

جا له بهر نه‌وه یی باعشی کسره‌ی ماقبلی بوو، ماقبله‌که‌مان مکسور کرد
گه‌را به مَبِيعٌ به کسره‌ی بیّ و سکونی یی.

وَالْمَحْذُوفُ واو مفعول عند سیبویه و عین الفعل عند الأخفش وَ بَنَوْ
تَمِيمٌ يُثْبِتُونَ الْيَاءَ فَيَقُولُونَ: مَبِيعٌ.

وه یا خود نه لَیِّن: ضمه له سهر یی ثقیل بوو نه قلمان کرد بولای ماقبله
که ی، وه حه ذفی یی که مان کرد له بهر ده فعی التقاء الساکنین له به ینی یی و
واوه که داگه را مَبِوعْ جا ضمه فاء الفعله که مان کرد به کسره، وه قه لبی واوه
که مان کرد به یی گه را به مَبِيعْ له سهر وه زنی مَقِیلْ چونکی زو عین الفعله
که مان حه ذف کرد، وه ثم یی به ده لی واوی اسمی مفعوله که یه.

جا له سهر وجودی ثم دو ئیحتمالانه یه که عیاره تن له حه ذفی
عین الفعل وه واوی اسمی مفعول که مصنف فهرموی: «والمحذوف
واو مفعول عند سیبویه و عین الفعل عند الأخفش.» یانی نهو حه رفه که
حه ذف کراوه لهم اسمه مفعولانه که مَصُونٌ و مَبِيعٌ وه هاو وینه یان له
معتل العین دا: واوه زائده که ی بنای اسمه مفعوله که یه به لای سیبویه یه وه،
له بهر نه وه حه رفی زائده لایقه به حه ذف.

وه عین الفعله که یه، که واوه له مَصُونٌ وه یی یه له مَبِيعٌ دا له سهر بیرو
رای نه بو الحسنی مشهور به أخفش که شاگردی سیبویه بووه، نهو نه لی:
واوی بنای اسمی مفعول علامه ت و نیشانه ی صیغه یه حه ذفی نامناسبه،
به لام عین الفعله که حه رفی علله یه وه جیگه ی تغیره، نهو لایقه بو نه مان.

«وَبَنَوْ تَمِيمٌ يُثْبِتُونَ الْيَاءَ فَيَقُولُونَ: مَبِيعٌ.» وه عه ره بی قه ییله ی
به ینی تمیم عین الفعلی اسمی مفعول ثلاثی مجردی أجوف نه هیلینه وه له
یائی دا، وه نه لَیِّن: مَبِيعٌ له باتی مَبِيعٌ.

وَ اِسْمُ الْمَفْعُولِ مِنَ الثَّلَاثِيّ الْمَزِيدِ فِيهِ يُغْتَلُّ بِالنَّقْلِ وَالْقَلْبِ اِنْ اِغْتُلَّ
فِعْلُهُ كَمُجَابٍ وَ مُسْتَقَامٍ وَ مُنْقَادٍ وَ مُخْتَارٍ

«وَ اِسْمُ الْمَفْعُولِ مِنَ الثَّلَاثِيّ الْمَزِيدِ فِيهِ يُغْتَلُّ بِالنَّقْلِ وَالْقَلْبِ
اِنْ اِغْتُلَّ فِعْلُهُ» وه اسمی مفعولی معتل العین له ثلاثی مزید فیه‌دا ثیعلال
نه کروی به نقلی حه‌ره که‌ی عین‌الفعله که‌ی بولای ماقبله که‌ی له گه‌ل قلب
کردنی نه‌و عین‌الفعله به‌ه‌لف به‌ه‌رجی فعله که‌ی ثیعلال کرابی، وه‌کو:
بابه پیشوه‌کان «کَمْجَابٍ وَ مُسْتَقَامٍ وَ مُنْقَادٍ وَ مُخْتَارٍ» که‌ عبارت‌ن له
اسمی مفعولی بابی افعال وه‌ استفعال وه‌ انفعال وه‌ افتعال، نه‌صلی مُجَابٍ
وَ مُسْتَقَامٍ، مُجَوَّبٌ وَ مُسْتَقَوِّمٌ بوو، وه‌کو: مُکَرَّمٌ وه‌ مُسْتَخَرَجٌ نقلی حه‌ره که‌ی
واوه‌ که‌ یانمان کرد بولای ماقبله که‌ی وه‌ قه‌لبمان کرد به‌ه‌لف گه‌ران به‌
مُجَابٍ وه‌ مُسْتَقَامٍ، هه‌رچه‌ن شهرتی ثیعلالیان تیانه‌هاتوه‌ته‌جینگه‌، به‌لام له
به‌ر نه‌وه‌ فعله‌کانیان ثیعلال کراوه‌به‌ه‌مل له‌ه‌ر مجره‌ده‌کانیان که‌جابه‌
وقام‌یه: وه‌ نه‌صلی منقاد و مختار، مُنْقَوِّدٌ وه‌ مُخْتَيَّرٌ بوو واو‌یه‌ی متحرک
وه‌ ماقبل مفتوح قه‌لبمان کردن به‌ه‌لف گه‌ران به‌ه‌لف مُنْقَادٌ وَ مُخْتَارٌ.

الثالث: الْمُعْتَلُّ اللَّامُ

النَّوْعُ الثَّالِثُ الْمُعْتَلُّ اللَّامُ وَ يُقَالُ لَهُ النَّاقِصُ وَ ذُو الْأَرْبَعَةِ لِكَوْنِهِ مَاضِيَهُ عَلَى أَرْبَعَةٍ أَحْرَفٍ إِذَا أَخْبِرْتَ عَنْ نَفْسِكَ نَحْوُ: غَزَوْتُ وَ رَمَيْتُ فَالْمُجَرَّدُ الثَّلَاثِيُّ تُقَلِّبُ الْوَاوُ وَالْيَاءُ مِنْهُ أَلِفًا إِذَا تَحَرَّكَتَا وَانْفَتَحَ مَا قَبْلَهُمَا كغَزَى وَ رَمَى

نوعی سنی هم له حوت نهوعی معتل فعلیکه یا اسمیکه لام الفعله کهی حرفی بی له حروفی علله «النَّوْعُ الثَّالِثُ الْمُعْتَلُّ اللَّامُ وَ يُقَالُ لَهُ النَّاقِصُ» وه بهم معتل اللامه نهوتری: ناقص، له بهر نوقصانی ثاخره کهی له صحته.

«وَ ذُو الْأَرْبَعَةِ» هم بی نهوتری ذوالأربعة «لِكَوْنِهِ مَاضِيَهُ عَلَى أَرْبَعَةٍ أَحْرَفٍ إِذَا أَخْبِرْتَ عَنْ نَفْسِكَ».

له بهر نهوه که ماضی به کهی له سه چوار حرف نهبی کاتی که خه بهری بی بدهی له نفسی خوت، مثلاً «نَحْوُ: غَزَوْتُ وَ رَمَيْتُ» غهزام کرد وه تیرم ثاویشت، نیسته ثم فعلاله هه رچه ن له زاتی خویاندا سنی حرفن، به لام له بهر نهوه که ضمیری مرفوع یان پیوه لکاوه، وه نهو ضمیری فاعله یش وه کو جوزئی وایه له وان به چوار حرفی دانراون «فَالْمُجَرَّدُ الثَّلَاثِيُّ تُقَلِّبُ الْوَاوُ وَالْيَاءُ مِنْهُ أَلِفًا إِذَا تَحَرَّكَتَا وَانْفَتَحَ مَا قَبْلَهُمَا» واته فعل وه اسمی ثلاثی مجرده دی معتل اللام قهلبی واو وه بی که یان نه کری به نهلف کاتی که متحرک بن، وه نهو حرفه واله پیشیانه وه مفتوح بی: «كغَزَى وَ رَمَى» ماضی بابی نهوهل و ثانی، نه صله که یان غَزَوَ

وَعَصَاً وَ رَحَىٰ وَ كَذَلِكَ الزَّائِدُ عَلَى ثَلَاثَةِ أَحْرَفٍ كَأَعْطَىٰ وَ اشْتَرَىٰ
وَ اسْتَقْضَىٰ وَ كَالْمُعْطَىٰ وَ الْمُشْتَرَىٰ وَ الْمُسْتَقْضَىٰ

و رَمَى بوو، واو و یی متحرک و ه ماقبله که یان مفتوح بو قهلبمان کردن به
ئه‌لف گه‌ران به غَرا و رَمَى «وَعَصَاً وَ رَحَىٰ» بو دو اسمی ثلاثی مجردی
معتل اللام ئه‌صله که یان عَصَوُ و رَحَى بو واو یی متحرک و ه ماقبل مفتوح
قهلبمان کردن به ئه‌لف ئینجا التقاء الساکنین روی داله به‌ینی ئه‌لف و ه تنوینه
که دا، حه‌ذفی ئه‌لفه کانمان کرد له لفظانه‌ک له نوسینابون به عصاً و رحى،
ئاگادار بن ئه‌لفی که ئه‌صله که‌ی واو یی به ئه‌لف ئه‌نوسری، و ه ئه‌لفی
ئه‌صله که‌ی یی یی به (ی) ئه‌نوسری، «وَ كَذَلِكَ الزَّائِدُ عَلَى ثَلَاثَةِ
أَحْرَفٍ كَأَعْطَىٰ وَ اشْتَرَىٰ وَ اسْتَقْضَىٰ وَ كَالْمُعْطَىٰ وَ الْمُشْتَرَىٰ
وَ الْمُسْتَقْضَىٰ» واته و ه کو فعل و اسمی ثلاثی مجردی معتل اللام وایه له
ئیعلال دا هه‌ر فعل و اسمی که زیاده‌ن له سه‌رسى حه‌رف، و ه کو: أَعْطَى بو
ماضی مفردی مذکری غائب له بابی افعال دا، ئه‌صله که‌ی أَعْطَوُ بوو، و ه کو
أُکرم، قاعده: (واو واقع له مرتبه‌ی چواره‌م دا، قهلبمان کرد به یی، و ه یی
متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به ئه‌لف، گه‌را به أَعْطَى، و ه اِشْتَرَى بو
ماضی مفردی مذکری غائب له بابی افتعال دا، ئه‌صله که‌ی اِشْتَرَى بوو،
و ه کو: اجتمع، یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به ئه‌لف، گه‌را به
اشترى، که به‌یسی ئه‌نوسری و به ئه‌لف ئه‌خوینرینه و ه. و ه اسْتَقْضَى ئه‌صله
که‌ی اسْتَقْضَوُ بوو، و ه کو استخرج، واو واقع له مرتبه‌ی چواره‌م دا قهلبمان
کرد به یی، و ه یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به ئه‌لف له لفظاوه له

وَكَذَلِكَ إِذَا لَمْ يُسَمَّ الْفَاعِلُ مِنَ الْمُضَارِعِ كَيُعْطَى وَ يُغْزَى وَ يُزْمَى

نوسین دا به یی نوسیمان گهرا به اِسْتَقْضَى.

وه مُعْطَى اسمی مفعولی بابی افعال، نهصله که ی مُعْطَوْ بوو به واو، له سهر وه زنی مُکْرَمَ واو له مرتبه ی چواره م دا قهلبمان کرد به یی، وه یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به نهلف گهرا به مُعْطَى که به نهلف نه خوینریته وه وه به یی نه نوسری، وه مُشْتَرَى اسمی مفعول بابی افتعال بوو، وه کو: مجتمع، یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به نهلف گهرا به مُشْتَرَى به نهلف نه خوینریته وه وه به یی نه نوسری.

وه مُسْتَقْضَى اسمی مفعولی بابی استفعاله، وه کو مستخرج نهصله که ی مُسْتَقْصَوْ بوو، واو له مرتبه ی چواره م دا قهلبمان کرد به یی، وه یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به نهلف گهرا به مُسْتَقْضَى که نه خوینریته وه به نهلف وه نه نوسری به یی.

«وَكَذَلِكَ إِذَا لَمْ يُسَمَّ الْفَاعِلُ مِنَ الْمُضَارِعِ كَيُعْطَى وَ يُغْزَى وَ يُزْمَى» ههروه ها فعلی مضارع ثیعلال نه کری کاتی که ناوی فاعله که ی نه بری، وه کو: يُعْطَى بُوْنا مفعولی مضارعی افعال له معتل اللام دا، نهصله که ی يُعْطَوْ بوو، وه کو یُکْرَمَ واو له مرتبه ی چواره م دا قهلبمان کرد به یی، وه یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به نهلف گهرا به يُعْطَى. وه يُغْزَى بُوْنا مفعولی مضارعی بابی نه وه له له معتل اللام دا نهصله که ی يُغْزَوْ بوو، واو له مرتبه ی چواره م دا قهلبمان کرد به یی، وه قهلبی یی که مان کرد به نهلف گهرا به يُغْزَى نه نوسری به یی له بهر نه وه واوه که ی قهلب کراوه به یی، وه

وَأَمَّا الْمَاضِي فَتُحْذَفُ مِنْهُ اللَّامُ فِي مِثَالٍ فَعَلُوا مُطْلَقاً وَفَعَلْتَ وَفَعَلْنَا إِذَا انْفَتَحَ مَا قَبْلَهُمَا وَتَثْبُتُ فِي غَيْرِهَا فَتَقُولُ: غَزَا غَزَوْا، غَزَوْا* غَزَتْ، غَزَتَا، غَزَوْنَ

به ئەلف ئە خوێنرێته وه.

وه یۆمى بۆ بنا مفعولى بابى ثانى له معتل اللام دا ئە وصله كهى یۆمى بوو، وه كو: يُضْرَبُ يَنْ متحرك ماقبل مفتوح قه ليمان كرد به ئەلف گهرا به یۆمى.

جا له بهر ئەوه بازى ئە حوال دیت به سهر لام الفعلى معتل اللاما، مصنف بۆ باسى ئەوانه فهرموى: -

«وَأَمَّا الْمَاضِي فَتُحْذَفُ مِنْهُ اللَّامُ فِي مِثَالٍ فَعَلُوا مُطْلَقاً وَفَعَلْتَ وَفَعَلْنَا إِذَا انْفَتَحَ مَا قَبْلَهُمَا وَتَثْبُتُ فِي غَيْرِهَا»

واته بۆ باسى ئەحوالى لام الفعلى معتل اللام مصنف باسى ماضى خسته پێشه وه له سهر ته ربى واقعى وه فهرموى: - ئەمما فعلى ماضى ئەوه چهذفى لام الفعله كهى ئە كرى له مثالى جمعى مذكرى غائبا مطلقاً مفتوح العين بى وه كو: غَزَا وَ رَمَى، يا مكسور العين بى وه كو: نَسَى، يا مضموم العين بى وه كو: سَرَوَ له سهر وه زنى حَسَنَ وه واوى بى يا يائى، له بهر ئەوه لام الفعله كه مضموم ئە كرى له بهر ضميرى جه مع، وه ضمه له سهر واو و بى ثقيله وه ههم لام الفعله كه چهذف ئە كرى له مثالى مفردى مؤنثى غائب وه تنبيهى مؤنثى غائبا به مهرجى كه ماقبله كهى مفتوح بى، وه له غهبرى ئەوانا ئە مینیتته وه، «فَتَقُولُ» تۆ ئە لییت

«غَزَا» بۆ مفردى مذكرى غائب، ئە وصله كهى غَزَوَ بوو، واو متحرك

ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به ئهلف گه‌پا به غَزَا.

«غَزَوَا» بۆ تشنیهی مذکری غائب، ئه‌صله‌ که‌ی غَزَوَ بوو، ئه‌لف ضمیری فاعلی تشنیه بو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه گه‌پا به غَزَوَا، وه قه‌لبی واوه که مان نه کرد ئه‌گه‌رچی متحرک وه ماقبلی مفتوح بوو، چونکی له پاش قه‌لبه که‌ی به ئه‌لف به ناچاری حه‌ذفی یه‌کی له ئه‌لف کانمان ئه‌ کرد جا ئیلتباسی تشنیه ئه‌ بوو به مفرد

«غَزَوَا» بۆ جمعی مذکری غائب، ئه‌صله‌ که‌ی غَزَوَ بوو، واو ضمیری فاعلی جمعی مذکر بو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه‌وه، واو باعشی ضمه‌ی ماقبل بوو، ماقبله که مان مضموم کرد گه‌پا به غَزَوَا له سهر وه‌زنی فَعَلُوا جا واو متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به ئه‌لف گه‌پا به غَزَا، وه ئه‌لفه که مان حه‌ذف کرد له به‌ر ده‌فعی التقاء الساکنین گه‌پا به غَزَوَا له سهر وه‌زنی فَعَلُوا به حه‌ذفی لام چونکی له موزونه که دا حه‌ذف کراوه.

«غَزَتْ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، ئه‌صله‌ که‌ی غَزَوَ بوو، تئێ تانیشی ساکنه علامه‌تی مفردی مؤنث بو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه گه‌پا به غَزَوَتْ، واو متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به ئه‌لف، وه ئه‌لفه که یشمان حه‌ذف کرد له به‌ر ده‌فعی التقاء الساکنین له به‌ینی ئه‌و و تئێ تانیشه که دا گه‌پا به غَزَتْ له سهر وه‌زنی فَعَتْ به حه‌ذفی لام الفعل.

«غَزَتَا» بۆ تشنیهی مؤنثی غائب، ئه‌صله‌ که‌ی غَزَتْ بوو، ئه‌لف ضمیری فاعلی تشنیه بوو ئیلحمان کرد به ئاخریه وه وه ئه‌لف باعشی

غَزَوْتُ، غَزْتُمًا، غَزَوْتُمْ، غَزَوْتُ، غَزَوْتُنَّ، غَزَوْتُ، غَزَوْنَا وَ
رَمَى رَمِيًا

فه‌ت‌حه‌ی ماقبلی بوو، ماقبله که مان مفتوح کرد گه‌را به غَزْتُا، به حه‌ذفی لام‌الفعل له سهر وه‌زنی فَعَتًا.

«غَزَوْن» بۆ جمعی مؤنثی غائب، ئه‌صله‌ که‌ی غَزْتُ بوو، نون ضمیری فاعلی جمعی مؤنث ئیلحاقمان کرد به ئاخ‌ریه وه گه‌را به غَزْتُنَّ جا دو علامه‌تی تانیث گرد بوو نه وه، دروست نه بو حه‌ذفی نونه که بکه‌ین له بهر نه‌وه ده‌لاله‌تی ئه‌ کرد له سهر تأنیث وه جه‌معیه‌ت، وه حذفی تی که مان کرد له بهر نه وه که ههر ده‌لاله‌تی له سهر تأنیث نه‌ کرد، وه لام‌الفعله که مان هینایه‌وه له بهر نه‌مانی موجب حه‌ذفه که‌ی که التقاء‌الساکنین بوو، گه‌را به غَزَوْن.

«غَزَوْتُ، غَزْتُمًا، غَزَوْتُمْ، غَزَوْتُ، غَزَوْتُنَّ، غَزَوْتُ، غَزَوْنَا» بۆ ش‌ه‌ش صیغه‌ی مخاطب، وه دو صیغه‌ی متکلم، ئه مانه ههر وه‌کو: فعلی سالم دروست نه‌ کرین.

«وَرَمَى» بۆ مفردی مذکری غائب له معتل‌اللامی بابی ثانی دا، ئه‌صله‌ که‌ی رَمَى بوو، یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به ئه‌لف گه‌را به رَمَى.

«رَمِيًا» بۆ تشنیه‌ی مذکری غائب، ئه‌صله‌ که‌ی رَمَى بوو، ئه‌لف فاعلی ضمیری تشنیه بوو، ئیلحاقمان کرد به ئاخ‌ریه‌وه وه ئه‌لف باعثی فه‌ت‌حه‌ی ماقبلی بوو، ئه‌لفه که مان برده وه سهر ئه‌صله‌ که‌ی که یی بوو، وه مفتوحمان کرد گه‌را به رَمِيًا.

رَمَوْا رَمَتْ رَمَتًا رَمَيْنَ رَمَيْتَ، رَمَيْتُمَا، رَمَيْتُمْ، رَمَيْتِ، رَمَيْتُمَا، رَمَيْتُنَّ، رَمَيْتُ، رَمَيْتُ، رَمَيْنَا وَتَقُولُ

«رَمَوْا» بۆ جمعی مذکری غائب، ئەصلە کە ی رَمَى بوو، واو فاعلی جمعی مذکر بوو، ئیلحاقمان کرد بە ئاخریه وه، واو باعشی ضمه ی ماقبلی بوو، یی که مان ئیعادە کردە وه به مضمومی گەرا رَمِيُوا، له سەر وه زنی فعلوا ضمه له سەر یی ثقیل بوو حەذفمان کرد، یا خود یی متحرک ماقبل مفتوح قەلبمان کرد بە ئەلف، وه له بەر التقاء الساکنین حەذفی لام الفعله که مان کرد، گەرا به رَمَوْا به فتحه ی عین الفعل له. سەر وه زنی فَعَوْا له بهر حەذفی لام الفعله که وه کو حالیت بوو.

«رَمَتْ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، ئەصلە کە ی رَمَى بو تـی تأنیثی ساکنه علامه تی تأنیثی فاعل بو ئیلحاقمان کرد بە ئاخریه وه گەرا به رَمَيْتَ، یی متحرک ماقبل مفتوح قەلبمان کرد بە ئەلف وه حەذفمان کرد له بهر دهفعی التقاء الساکنین گەرا به رَمَتْ

«رَمَتَا» بۆ تشیهی مؤنثی غائب، ئەصلە کە ی رَمَتْ بوو، ئەلف ضمیری فاعلی تشیه بوو، ئیلحاقمان کرد بە ئاخریه وه گەرا به رَمَتَا.

«رَمَيْنَ» بۆ جه معی مؤنثی غائب، ئەصلە کە ی رَمَتْ بو، نون ضمیری فاعلی جه معی مؤنث ئیلحاقمان کرد بە ئاخریه یه وه، وه دروستمان کرد وه کو: غزون.

«رَمَيْتَ، رَمَيْتُمَا، رَمَيْتُمْ، رَمَيْتِ، رَمَيْتُمَا، رَمَيْتُنَّ، رَمَيْتُ، رَمَيْنَا» وه ئەم ههشت صیغه یه دروست ئەکرین وه کو صیغه سالمه کان. «وَتَقُولُ» تۆ

رَضِيَ رَضِيَا رَضُوا رَضِيَتْ رَضِيَتْ رَضِيَتْ

تَهْلِيَّتْ لَه فعلی ماضی معتل‌اللامی بابی رابع دا:

«رَضِيَ» بۆ مفردی مذکری غائب، ته‌صله‌که‌ی رَضُو بوو، واو له تهره‌فه‌وه ماقبل مکسور قه‌لبمان کرد به یی گه‌را به رَضِيَ.

«رَضِيَا» بۆ تشیه‌ی مذکری غائب، ته‌صله‌که‌ی رَضِيَ بوو، ته‌لف ضمیری فاعلی تشیه بو ئیلحاقمان کرد به ئاخربه وه گه‌را به رَضِيَا.

«رَضُوا» بۆ جه‌معی مذکر غائب، ته‌صله‌که‌ی رَضِيَ بوو، واو ضمیری فاعلی جه‌معی مذکر بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخربه وه، واو باعشی ضمه‌ی ماقبلی بوو ماقبله‌که‌مان مضموم کرد گه‌را به رَضِيُوا، ضمه له سهر واو ثقیل بوو نقلمان کرد بۆلای ماقبله‌که‌ی، وه یی که‌مان حه‌ذف کرد له به‌رده‌فعی التقاء‌الساکنین له به‌ینی ته‌وو واوه که‌دا گه‌را به رَضُوا له سهر وه‌زنی فَعُوا.

«رَضِيَتْ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، ته‌صله‌که‌ی رَضِيَ بوو، تی‌ی تأیثی ساکنه‌ه‌لامه‌تی مفردی مؤنثی غائب بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخربه وه گه‌را به رَضِيَتْ.

«رَضِيَتْ» بۆ تشیه‌ی مؤنثی غائب، ته‌صله‌که‌ی رَضِيَتْ بوو، ته‌لف ضمیری فاعلی تشیه بو ئیلحاقمان کرد به ئاخربه وه، وه ته‌لف باعشی فتحه‌ی ماقبلی بوو، ماقبله‌که‌مان مفتوح کرد گه‌را به رَضِيَتْ.

«رَضِيْنَ» بۆ جه‌معی مؤنثی غائب، ته‌صله‌که‌ی رَضِيَتْ بوو، نون ضمیری فاعلی جمعی مؤنث بوو، ئیلحاقمان کرد به ئاخربه وه گه‌را به رَضِيْنَ جا حه‌ذفی تی‌ی تأیثی مفرده‌که‌مان کرد، وه‌کو: له رَمَيْنَ دا گه‌را به رَضِيْنَ.

رَضِيتَ، رَضِيتُمَا، رَضِيتُمْ، رَضِيتِ، رَضِيتُمَا، رَضِيتُنَّ، رَضِيتُ،
رَضِينَا... وَكَذَلِكَ سَرَوْ، سَرُوا، سَرُوا، ...الخ...

«رَضِيتَ، رَضِيتُمَا، رَضِيتُمْ، رَضِيتِ، رَضِيتُمَا، رَضِيتُنَّ، رَضِيتُ،
رَضِينَا...» نهم هشت صیغه دروست نه کرین وه کو صیغه سالمه کان له
بابی رابع دا.

«وَكَذَلِكَ سَرَوْ، سَرُوا، سَرُوا، ...الخ...» وه کو ماضی مفتوح العین وه
مکسور العین وایه له یعملالی لام الفعل دا، ماضی مضموم العین وه کو:
«سَرَوْ» بۆ مفردی مذکری غائب.

«سروا» بۆ تثنیهی مذکری غائب، نه صله که ی سَرَرَ بوو، نه لف
ضمیری فاعلی تثنیه بوو یلحاقمان کرد به ئاخریه وه گه را به سَرُوا.
«سَرُوا» بۆ جه معی مذکری غائب، نه صله که ی سَرَوْ بوو، واو ضمیری
فاعلی جمعی مذکر بو یلحاقمان کرد به ئاخریه وه، واو باعشی ضمه ی
ماقبلی بو ماقبله که مان مضموم کرد گه را به سَرُوُوا به دو واو، جا ضمه له
سر واو ثقیل بوو چه ذفمان کرد، وه چه ذفی واوه لام الفعله که مان کرد گه را
به سَرُوَا له سر وه زنی فَعُوا.

«سَرُوتَ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، نه صله که ی سَرَوْ بوو، تی ی تأنثی
ساکنه عه لامه تی تأنثی فاعل بو یلحاقمان کرد به ئاخریه وه گه را به سَرُوتَ.
«سَرُوتَا» بۆ تثنیهی مؤنثی غائب، نه صله که ی سَرُوتَ بوو، نه لف
ضمیری فاعلی تثنیه بو یلحاقمان کرد به ئاخریه وه، نه لف باعشی فتحه ی
ماقبلی بوو، ماقبله که مان مفتوح کرد گه را به سَرُوتَا.

وَأَنَّمَا فُتِحَتْ مَاقْبَلًا وَآوِ الضَّمِيرِ فِي: غَزَوْا، وَرَمَوْا وَ ضُمِّتْ مَاقْبَلَهَا فِي رَضُوا وَ سَرُّوا، لِأَنَّ وَآوِ الضَّمِيرِ إِذَا اتَّصَلَتْ بِالْفِعْلِ النَّاقِصِ بَعْدَ حَذْفِ اللَّامِ، فَإِنْ انْفَتَحَ مَاقْبَلَهَا أَبْقَى عَلَى الْفَتْحَةِ، وَإِنْ انْضَمَّ مَاقْبَلَهَا أَوْ كُسِرَ ضُمٌّ.

«سَرُّونَ» بوجه معی مؤنثی غائب، نه صله که ی سَرُّوتَ بوو، نون ضمیری فاعلی جمعی مؤنث بو ئیلحاقمان کرد به ئاخربه وه گهرا به سَرُّوتَنَ اجتماعی دوو عهلامه تی تأنیث بوه وه دروست نه بوو حه ذفی نونه که بکهین چونکی ده لاله تی کرد له سهر تأنیث و جمعیه ت، وه حه ذفی تی به که مان کرد چونکه ده لاله تی نه کرد له سهر تأنیث فقط گهرا به سَرُّونَ. «سَرُّوتَ، سَرُّوتُنَا، سَرُّوتُمْ، سَرُّوتِ، سَرُّوتُنَا، سَرُّوتُنَّ، سَرُّوتُ، سَرُّونَا» نهم هه شت صیغه دروست نه کرین، وه کو: فعلی سالم له بابی سادس دا. جاله بهر نه وه لهم شوینا پرسیار نه کرئی بوچی له صیغه ی جمعی مذکری غائب له مفتوح العین دا عین الفعلى معتل اللام به مفتوحی نه خوینرته وه، وه له مضموم العین وه مکسور العین دا به مضمومی نه خوینرته وه؟ مصنف جوابی دایه وه فهرموی: - «وَأَنَّمَا فُتِحَتْ مَاقْبَلًا وَآوِ الضَّمِيرِ فِي: غَزَوْا، وَرَمَوْا وَ ضُمِّتْ مَاقْبَلَهَا فِي رَضُوا وَ سَرُّوا، لِأَنَّ وَآوِ الضَّمِيرِ إِذَا اتَّصَلَتْ بِالْفِعْلِ النَّاقِصِ بَعْدَ حَذْفِ اللَّامِ، فَإِنْ انْفَتَحَ مَاقْبَلَهَا أَبْقَى عَلَى الْفَتْحَةِ، وَإِنْ انْضَمَّ مَاقْبَلَهَا أَوْ كُسِرَ ضُمٌّ.»

چونکه له پاش حه ذفی لام الفعل له جمعی ماضی ناقص دا نه گهر ماقبلی لام الفعل مفتوح بی نه وه نهو ماقبله له سهر فه تحه نه هیلرته وه

وَأَمَّا الْمُضَارِعُ فَتَسْكُنُ اللَّامُ مِنْهُ فِي الرَّفْعِ، وَ يُحْذَفُ فِي الْجَزْمِ، وَ تُفْتَحُ الْوَأُو وَالْيَاءُ فِي النَّصْبِ وَ تَثْبُتُ الْأَلِفُ بِحَالِهَا وَ يَسْقُطُ الْجَازِمُ وَ النَّاصِبُ التَّوْنَاتِ سِوَى نُونِ الْجَمْعِ الْمُؤَنَّثِ

له بهر سوکى فتهحه. وه نه گهر مضموم يا مکسور بوو، نه وه مضموم نه کرى له بهر مناسبه ی له گه ل واوه ضميره که له ههردويانا، وه هيشتنه وه ی له سهر حالى خوى له مضموم العين دا، وه هه بهم ده ستوره له ههردو ليفه کاندا وه له مهموزى معتل اللاما معامله نه کرى...

«وَأَمَّا الْمُضَارِعُ فَتَسْكُنُ اللَّامُ مِنْهُ فِي الرَّفْعِ، وَ يُحْذَفُ فِي الْجَزْمِ، وَ تُفْتَحُ الْوَأُو وَالْيَاءُ فِي النَّصْبِ وَ تَثْبُتُ الْأَلِفُ بِحَالِهَا»

وه نه مما فعلى مضارعى معتل اللام، نه وه لام الفعله که ی ساکن نه کرى له حاله تى ره فعه دا، وه ره فعه که ی تقدير نه بى خواه لام الفعل نه لف بى وه کو: يَرْضَى يا خود واو بى وه کو: يَغْزُوا يا خود بى بى وه کو: يَرْمَى، له بهر نه وه که نه لف قه بولى حه ره که ناکات مطلقا، وه ره فعه له سهه راو وه بى ثقيله، وه لام الفعله که ی حه ذف نه کرى له حالى جه زمه دا وه جه زمه ی لفظى نه بىّت مطلقا، وه نصبه له بهر نه وه خفيفه له سهه راو وه بى لفظى نه بى، وه له سهه نه لف تقديرى نه بى چونکى نه لف قبولى حه ره که ناکا وه کو وتمان.. «وَيَسْقُطُ الْجَازِمُ وَ النَّاصِبُ التَّوْنَاتِ سِوَى نُونِ الْجَمْعِ الْمُؤَنَّثِ» وه کاتى عاملى جازم وه ناصب داخل بون له سهه فعلى مضارعى معتل اللام وه ها که نون له تاخريه وه بى، نه وه نه و عاملانه حه ذفى نه و نونانه نه که ن، له حالى نه صبه و جه زمه دا، ثللا نونى جمعى مؤنثى غائب

فَتَقُولُ لَمْ يَغْزُ لَمْ يَغْزُوا لَمْ يَغْزَوْ لَمْ تَغْزُ لَمْ تَغْزُوا لَمْ يَغْزُونَ وَلَمْ يَزِمِ،
لَمْ يَزِمِيَا، لَمْ يَزِمُوا

وه مخاطب، نه‌وه له جیگه‌ی خویانا نه میننه وه، چونکه نه‌و نونه ضمیری
فاعله، وه فاعل عمده‌یه حه‌ذف نا‌کری، به لام نونه کانی نه‌فعالی خ‌مسه
نونی ئیعرابن له حاله‌تی ره‌ف‌عه‌دا ثابت وه له حاله‌تی نصبه و جه‌زمه‌دا
نه‌روڼ..

«فَتَقُولُ لَمْ يَغْزُ» تو نه‌لییت: له کاتی داخل بونی عاملی جازم له‌سه‌ر
فعلی مضارعی معتل‌اللام لَمْ يَغْزُ، نه‌صله‌که‌ی يَغْزُو بوو عاملی جازمی
داخل بوه سه‌ر، وه حه‌ذفی لام‌الفعله‌که‌ی کرد بوو به لَمْ يَغْزُ.

«لَمْ يَغْزُوا» بۆ تشنیه‌ی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی يَغْزَوَانِ بو عاملی
جازمی داخل بوه سه‌ر وه حه‌ذفی نونه‌که‌ی کرد گه‌را به لَمْ يَغْزُوا.

«لَمْ يَغْزُونَ» بۆ جه‌معی مذکری غائب، نه‌صله‌که‌ی يَغْزَوْنَ بوو، عاملی
جازم داخل بوه سه‌ری و حه‌ذفی نونه‌که‌ی کرد گه‌را به لَمْ يَغْزُوا.

«لَمْ تَغْزُ» بۆ مفردی مؤنثی غائب، نه‌صله‌که‌ی تَغْزُو بوو، عاملی
جازمی داخل بوه سه‌ری حه‌ذفی لام‌الفعله‌که‌ی کرد گه‌را به لَمْ تَغْزُ.

«لَمْ تَغْزُوا» بۆ تشنیه‌ی مؤنثی غائب، نه‌صله‌که‌ی تَغْزَوَانِ بوو، عاملی
جازمی داخل بوه سه‌ری حه‌ذفی نونه‌که‌ی کرد گه‌را به لَمْ تَغْزُوا.

«لَمْ يَغْزُونَ» بۆ جمعی مؤنثی غائب، نه‌صله‌که‌ی يَغْزَوْنَ بوو، عاملی
جازمی داخل بوو، عه‌مه‌لی نه‌کرد له لفظا به‌س عه‌مه‌لی کرد له معنایا به
نهی مه‌عنا‌که‌ی له زه‌مانی ماضی دا‌گه‌را به لَمْ يَغْزَوْنَ. «وَلَمْ يَزِمِ، لَمْ يَزِمِيَا،
لَمْ يَزِمُوا».

وَلَمْ يَرْضَ، لَمْ يَرْضِيَا، لَمْ يَرْضَوْا وَ تَقُولُ لَنْ يَغْزُو، وَلَنْ يَزِمِي، وَلَنْ يَرْضَى وَ تَثْبُتُ لَامُ الْفِعْلِ فِي الْأَثْنَيْنِ وَ جَمَاعَةِ النِّسَاءِ

وه «لَمْ يَزِمِ» بو مفردی مذکری غائب، به حذفی یی لام الفعل.

«لَمْ يَرْضِيَا» بو تشبیهی مذکری غائب، نه صلّه که ی یرمیان بوو، عاملی جازمی داخل بوه سهری، وه حذفی نونه که ی کرد گهرا به لم یرمیا «وَلَمْ يَرْضَ، لَمْ يَرْضِيَا، لَمْ يَرْضَوْا».

«لَمْ يَرْضَ» بو مفردی مذکری غائب، نه صلّه که ی يَرْضَى بوو، عاملی جازمی داخل بوو، و حذفی نه لفی لام الفعلی کرد گهرا به لَمْ يَرْضَ.

«لَمْ يَرْضِيَا» بو تشبیهی مذکری غائب، نه صلّه که ی یرضیان بوو، عاملی جازمی داخل بوه سهری، وه حذفی نونه که ی کرد گهرا به لَمْ يَرْضِيَا. «وَقُولُ لَنْ يَغْزُو، وَلَنْ يَزِمِي، وَلَنْ يَرْضَى» تو نه لیت له کاتی داخل بونی عاملی ناصب له سهر فعلی مضارعی معتل اللام «لَنْ يَغْزُو» نه صلّه که ی يَغْزُو بوو به سکونی واو، عاملی ناصبی داخل بوه سهری، لام الفعله که ی منصوب کرد گهرا به لَنْ يَغْزُو.

«وَلَنْ يَزِمِي، وَلَنْ يَرْضَى» نه صلی لن يَزِمِي، يَرْضَى بوو، عاملی ناصبی داخل بوه سهر ضمه تقدیری به که ی گوری به نصبه گهرا به لَنْ يَزِمِي.

وَلَنْ يَرْضَى نه صلّه که ی يَرْضَى بوو، عاملی ناصبی داخل بوه سهر، به لام له بهر نه وه ناخره که ی نه لف بوو، وه قبولی حوره که ی نه کرد ضمه تقدیری به که مان گوری به نصبه ی تقدیری گهرا به يَرْضَى.

«وَتَثْبُتُ لَامُ الْفِعْلِ فِي الْأَثْنَيْنِ وَ جَمَاعَةِ النِّسَاءِ» لام الفعلی

وَ تُحَذَفُ فِي فِعْلِ جَمَاعَةِ الذُّكُورِ وَ فِي الْوَاحِدَةِ الْمُخَاطَبَةِ، فَتَقُولُ:
يَغْزُو، يَغْزَوَانِ، يَغْزُونَ - تَغْزُو، تَغْزَوَانِ، يَغْزُونَ/تَغْزُو، تَغْزَوَانِ،
تَغْزُونَ - تَغْزِينَ، تَغْزَوَانِ، تَغْزُونَ - أَغْزُو، نَغْزُو

مضارعى معتل اللام نه مینیتته وه له فعلی تشیه و جمعی مؤنث دا مطلقا.
«وَ تُحَذَفُ فِي فِعْلِ جَمَاعَةِ الذُّكُورِ وَ فِي الْوَاحِدَةِ الْمُخَاطَبَةِ،
فَتَقُولُ: به لام حهذف نه کرى لام الفعل له فعلی جمعی مذکر و مفردی
مؤنثی مخاطب: نه لیئت

«يَغْزُو» بۆ مفردی مذکری غائب، نه صلّه که ی یغزو بوو، به ضمه ی
له فظی وه کو: ینصر فقط له بهر نه وه ضمه له سه ر واو ثقیل بوو حهذفمان
کرد گهرا به یغزو به سکونی واو. «يَغْزَوَانِ» بۆ تشیه ی مذکری غائب،
نه صلّه که ی یغزو بوو، نه لف ضمیری فاعلی تشیه بوو له گه ل نونی ئیعرابدا
ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه، نه لف باعشی فتحه ی ماقبلی بوو، ماقبله که مان
مفتوح کرد، گهرا به یغزوان.

«يَغْزُونَ» بۆ جه معی مذکری غائب، نه صلّه که ی یغزوون بوو به دو واو
وه کو: ینصرون به ضمه ی واوی لام الفعل ضمه له سه ر واو ثقیل بوو لامان
برد، وه حهذفیشمان کرد له بهر التقاء الساکنین له به ینی خو ی و واوی
ضمیره که دا گهرا به یغزون، له سه ر وه زنی یقعون.
«تَغْزُو» بو مفردی مؤنثی غائب.

«تَغْزَوَانِ» بو تشیه ی مؤنثی غائب، وه کو: یغزو، یغزوان.
«يَغْزُونَ» بۆ جمعی مؤنثی به اثباتی واوی لام الفعل له سه ر وزنی
یفعّلن، وه کو: ینصرن.

وَيَسْتَوِي فِيهِ لَفْظُ جَمَاعَةِ الذُّكُورِ وَالْإُنَاثِ فِي الْخِطَابِ وَالْغَيْبَةِ جَمِيعاً
وَلَكِنَّ التَّقْدِيرَ مُخْتَلِفٌ

«تَغْزُو» بؤ مفردى مذكرى مخاطب. «تَغْزُوَانِ» بؤ تشييهى مذكرى مخاطب. «تَغْزُونَ» بؤ جمعى مذكرى مخاطب. دروست نه كرين وه كو: مفرد و تشييه و جمعى مذكرى غائب.

«تَغْزِينَ» بؤ مفردى مؤنثى مخاطب، نه صله كهى تغزوين بوو به كسرهى واوى لام الفعل، وه كو: تَنْصَرِيْنَ كسره له سهر واو ثقیل بوو، نَقْلَمَانِ كرد بولای ماقبله كهى، وه حه ذفى واوه كه یشمان كرد له بهر ده فعى التقاء الساكنين له به ينى نهو و يى كه دا گه را به تَغْزِينَ، له سهر وه زنى تَفْعِيْنَ به حه ذفى لام الفعل.

«تَغْزُوَانِ» بؤ تشييهى مؤنثى مخاطب. «تَغْزُونَ» بؤ جمعى مؤنثى مخاطب به اثباتى واوى لام الفعل له سهر وه زنى تَنْصَرْنَ. «أَغْزُو» بو متكلمى وحده.

«نَغْزُو» بؤ متكلمى مع الغير، به حه ذفى حرکهى واوه لام الفعله كه يان. «وَيَسْتَوِي فِيهِ لَفْظُ جَمَاعَةِ الذُّكُورِ وَالْإُنَاثِ فِي الْخِطَابِ وَالْغَيْبَةِ جَمِيعاً» واته: وه كويه ك نه بن له لفظا صيغهى جمعى مذكر و جمعى مؤنثى معتل اللام له مخاطب وه له غائبا مثلاً نه لَيَيْنَ: - يغزون بو جمعى مذكر و جمعى مؤنث غائب.

وه نه لَيَيْنَ: - تَغْزُونَ بؤ جمعى مذكر و جمعى مؤنثى مخاطب. «وَلَكِنَّ التَّقْدِيرَ مُخْتَلِفٌ» به لام نه وانه له به كتر جيان، به ته ماشا كردنى نه صله كانيان. مثلاً يَغْزُونَ له جه معى مذكرى غائب دا تقديره كهى يَغْزُوُونَ به به

فَوَزْنُ جَمْعُ الْمَذْكَرِ: يَفْعُونَ وَ تَفْعُونَ وَ وَزْنُ جَمْعِ الْمُؤَنَّثِ: يَفْعُلْنَ وَ تَفْعُلْنَ. وَ تَقُولُ: - يَزْمِي، يَزْمِيَانِ، يَزْمُونَ - تَزْمِي، تَزْمِيَانِ، يَزْمِينَ* تَزْمِي، تَزْمِيَانِ، تَزْمُونَ - تَرْمِينَ، تَرْمِيَانِ، تَرْمِينَ - أَرْمِي، نَرْمِي.

دو واو له سهر وه زنی يفعلون. وَتَفْعُونَ بو جمعی مؤنثی غائب تقدیره که یِ فَعْلُونَ یه به یه ک واو که لام الفعل له سهر وه زنی یَفْعُلْنَ.

هه روا جمعی مذکری مخاطب وه جمعی مؤنثی مخاطب، وه واوی لام الفعل له جمعه مذکره کانا حذف کراوه، وه له جمعه مؤنثه کانا ماوه ته وه، وه کو مصنف فهرموی: - «فَوَزْنُ جَمْعُ الْمَذْكَرِ: يَفْعُونَ وَ تَفْعُونَ» به حه ذفی لام الفعل. «وَ وَزْنُ جَمْعِ الْمُؤَنَّثِ: يَفْعُلْنَ وَ تَفْعُلْنَ» وه وه زنی جمعی مؤنثی غائب يفعلن یه به اثباتی لام الفعل، وه وزنی جمعی مؤنثی مخاطب تَفْعُلْنَ به اثباتی لام الفعل.

«وَ تَقُولُ»

توْ ته لَیِّت: - له مضارعی معتل اللامی بابی ثانی دا، «یَزْمِي» بو مفردی مذکری غائب، ته صلّه که ی یرمیی بوو، وه کو: یضرب به ضمه ی لام الفعل، به لام ضمه له سهر یی ثقیل بوو حه ذفمان کرد مایه وه یرمی به سکونی یی.

«یَزْمِيَانِ» بو تثنیه ی مذکری غائب، ته صلّه که ی یرمی بوو، ته لف ضمیری فاعلی تثنیه بوو، یلحاقمان کرد له گه ل نونی ییعرابدا وه ته لف باعشی فه تحه ی ماقبلی بوو، ماقبله که مان مفتوح کرد گه را به یَزْمِيَانِ.

«یَزْمُونَ» بو جمعی مذکری غائب، ته صلّه که ی یَزْمِيُونَ بوو، وه کو:

وَأَصْلُ يَزْمُونُ، يَزْمِيُونَ فَفُعِلَ بِهِ مَا فُعِلَ بِرَضُوا

یضربون ضمه له سهر یی ثقیل بوو نقلمان کرد بۆلای ماقبله که ی وه
حه ذفی یی که شمان کرد له بهر التقاء الساکنین له به ینی نهو و ضمیری فاعله
که داگه را به یزْمُون له سهر وه زنی یَفْعُون به حه ذفی لام الفعل.

«تَزْمِی» بۆ مفرد مؤنثی غائب. «تَزْمِیان» بۆ تشنیه ی مؤنثی غائب،
وه کو مفرد و تشنیه ی مذکری غائب وان.

«یَزْمِین» بۆ جمعی مؤنثی غائب، به اثبات لام الفعل.

«تَزْمِی» بۆ مفردی مذکری مخاطب. «تَزْمِیان» بۆ تشنیه ی مذکری
مخاطب. «تَزْمُون» بۆ جمعی مذکری مخاطب، دروست نه کرین وه کو
مفرد و تشنیه و جمعی مذکری غائب.

«تَزْمِین» بۆ مفرد مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی تَزْمِینَ بو، وه کو:
تَضْرِيبُ کسره له سهر یی ثقیل بوو حه ذفمان کرد، وه حه ذفی یی که یشمان
کرد له بهر ده فعی التقاء الساکنین، له به ینی نهو و ضمیری فاعله که داگه را
به تَزْمِینَ له سهر وه زنی تَفْعِینَ.

«تَزْمِیان» بۆ تشنیه ی مؤنثی مخاطب. «تَزْمِین» بۆ جمعی مؤنثی
مخاطب. وه کو تشنیه و جمعی مؤنثی غائب.

«أَزْمِی» بۆ متکلمی وحده. «تَزْمِی» بۆ متکلمی مع الغير.

وَأَصْلُ يَزْمُونُ، يَزْمِيُونَ فَفُعِلَ بِهِ مَا فُعِلَ بِرَضُوا

نه صلی یزْمُون له جمعی مذکری غائب دا، یزْمِيُونَ بوو، وه کو یضربون
ئیعلاّل کرا به نقلی ضمه ی لام الفعله که ی، بۆلای ماقبله که ی، وه کو

وَهَكَذَا حُكْمُ كُلِّ مَا كَانَ مَاقْبَلَ لَامِهِ مَكْسُوراً: كَيَهْدِي، وَيُنَاجِي،
وَيَزْتَجِي، وَيَنْبَرِي، وَيَسْتَدْعِي، وَيَزْعَوِي، وَيَغْرُورِي كَيَهْدِي وَيُنَاجِي
يَزْتَجِي وَيَنْبَرِي وَيَسْتَدْعِي

ثیعاللی رضوا له جمعی مذکری غائبی ماضی دا له بابی رابع دا، که وتمان:
ئه‌صله‌ که‌ی رَضِیُوا بوو، وه‌کو: علموا نقلی ضمه‌ی لام‌الفعله که‌ مان کرد
بۆلای ماقبله‌ که‌ی، وه‌ حه‌ذفی لام‌الفعله که‌ یشمان کرد له‌ به‌ر ده‌فمی
التقاء الساکنین.

«وَهَكَذَا حُكْمُ كُلِّ مَا كَانَ مَاقْبَلَ لَامِهِ مَكْسُوراً: كَيَهْدِي، وَيُنَاجِي،
وَيَزْتَجِي، وَيَنْبَرِي، وَيَسْتَدْعِي، وَيَزْعَوِي، وَيَغْرُورِي» وه‌ کو یژمی وایه
له‌ ثیعاللی لام‌الفعل دا، حوكمی هه‌ر فعله‌ مضارعینکی معتل اللام که‌ ماقبل
فعله‌ که‌ی مکسور بی: -

«كَيَهْدِي» ئه‌صله‌ که‌ی یَهْدِي بو به‌ ضمه‌ی یی له‌ مضارعی بابی
افعال دا، ضمه‌ به‌ سه‌ر یی وه‌ ثقیل بو لاما‌ن برد‌گه‌را به‌ یَهْدِي «وَيُنَاجِي» له‌
مضارعی بابی مفاعله‌ دا، «يَزْتَجِي» له‌ مضارعی بابی افتعال دا ئه‌صله‌ که‌ی
یرتجو بوو به‌ واو، جا واو واقع له‌ مرتبه‌ی پینجه‌مدا قه‌لبمان کرد به‌ یی، وه‌
ضمه‌ له‌ سه‌ر یی ثقیل بوو حه‌ذفمان کرد‌گه‌را به‌ يَزْتَجِي. «وَيَنْبَرِي» بۆ بابی
انفعال. «وَيَسْتَدْعِي» بۆ مضارعی بابی استفعال، ئه‌صله‌ که‌ی یستدعو بوو
به‌ واو، جا واو واقع له‌ مرتبه‌ شه‌شم دا قه‌لبمان کرد به‌ یی وه‌ ضمه‌ که‌مان
حه‌ذف کرد‌گه‌را به‌ یستدعی.

وَيَرْعَوِي يَغْرُورِي وَ تَقُولُ: يَرْضِي، يَرْضِيَانِ، يَرْضُونَ - تَرْضِي،
تَرْضِيَانِ، يَرْضَيْنَ * تَرْضِي، تَرْضِيَانِ، تَرْضُونَ - تَرْضَيْنَ، تَرْضِيَانِ،
تَرْضَيْنَ - أَرْضِي، نَرْضِي.

«وَيَرْعَوِي» بۆ بابی افعلال نه صلّه که ی یَرْعَوُ بُوو به دو واو جا واو واقع
له مرتبه ی پینجه ما قه لبمان کرد به یی، وه ضمه که مان حذف کرد گهرا به
یَرْعَوِي.

«يَغْرُورِي» بۆ مضارعی بابی افعیلال نه صلّه که ی یَغْرُورُ بُوو، واو
واقع له مرتبه ی شه شه م دا قه لبمان کرد به یی. وه ضمه که مان حذف کرد
گهرا به یَغْرُورِي.

«وَ تَقُولُ:» تُو نه لیئت له مضارعی معتل اللامی بابی رابعا: -

«يَرْضِي» بۆ مفردی مذکری غائب، نه صلّه که ی یَرْضُ بُوو وه کو: یعلم
واو واقع له مرتبه چواره م دا قه لبمان کرد به یی، وه یی متحرک ماقبل
مفتوح قه لبمان کرد به نه لف گهرا به یَرْضِي.

«يَرْضِيَانِ» بۆ تشیهی مذکری غائب، نه صلّه که ی یَرْضِي بُوو، نه لف
ضمیری فاعلی تشیه بُوو، ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه له گه ل نونی ئیعراب
دا، نه لف باعشی فتحه ی ماقبلی بُوو، ماقبله که مان مفتوح کرد گهرا به
یَرْضِيَانِ.

«يَرْضُونَ» بۆ جه معی مذکری غائب، نه صلّه که ی یَرْضُون بُوو، وه کو
یعلمون، یی متحرک ماقبل مفتوح قه لبمان کرد به نه لف گهرا به یَرْضَاوَنَ،
جا نه لفه که مان حذف کرد له بهر ده فعی التقاء الساکنین گهرا به یَرْضُون،
له سه ر وه زنی یَفْعَوْنَ به حه ذفی لام الفعل.

«تَرْضِي» بۆ مفردی مؤنثی غائب «نه صلّه که ی ترضو واو واقع له
پله ی چواره ما قه لبمان کرد به یی وه ینکسه مان کرد به نه لف گهرا به ترضي.

«ترضیان» بۆ تشنیه‌ی مفردی مؤنثی غائب به هیشتنه‌وی یی.
 «یرضین» بۆ جه‌معی مؤنثی غائب به اثباتی یی. «ترضی» بۆ مفردی
 مذکری مخاطب نه‌صله‌که‌ی ترضو بو قه‌لبی واوه‌که‌مان کرد به یی
 و ییکه‌مان کرد به نه‌لف گه‌را به ترضی.

«تَرْضِیَان» بۆ تشنیه‌ی مذی مخاطب به اثباتی ییکه «ترضون» بو
 جه‌معی مذکری مخاطب نه‌صله‌که‌ی ترضیون بو و ضمه به سه‌ریی وه‌ ثقیل
 بو حه‌ذفمان کرد التقاء الساکنین روی دا له به‌ینی یی و واوه‌که‌دا حه‌ذفی
 یی که‌مان کرد گه‌را به ترضون.

«تَرْضِیْن» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، نه‌صله‌که‌ی تَرْضِی بوو، وه‌کو: تعلم
 یی ضمیری فاعلی مؤنثی مخاطب بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخربه وه‌ له‌گه‌ل
 نونی ئیعراب دا گه‌را به تَرْضِیْن، یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به
 نه‌لف گه‌را به ترضاین، جا حه‌ذفی نه‌لفه که‌مان کرد له به‌ر ده‌فعی
 التقاء الساکنین، له به‌ینی نه‌لف و یی که‌دا گه‌را به تَرْضِیْن له سه‌ر وه‌زنی تَفْعِیْن.
 «تَرْضِیَان» بۆ تشنیه‌ی مؤنثی مخاطب.

«تَرْضِیْن» بۆ جمعی مؤنثی مخاطب نه‌صله‌که‌ی تَرْضِیْن بوو، نون
 ضمیری فاعلی جمعی مؤنثی بوو، ئیلحاقمان کرد به ئاخربه وه‌ جاله به‌ر
 نه‌وه نه‌م نونه ضمیری جمع بوو، وه‌ یی‌ی مفرده‌که‌ ضمیری مفرد بوو، وه
 نه‌م نونه فعله‌که‌ی نه‌ کرد به مبنی، وه‌ نونی مفرده که‌ه لاهه‌تی ئیعراب
 بوو نه‌م نونه بویه باعشی حه‌ذفی یی وه‌ نونی مفرده‌که‌، وه‌ له به‌ر نه‌وه
 باعشی سکونی ماقبلی بوو لام الفعله که‌مان ئیعه‌اده کرده وه‌ به ساکنی، گه‌را به
 تَرْضِیْن له سه‌ر وه‌زنی تَفْعَلَنْ.

«أَرْضِی» بۆ متکلمی وحده، وه «تَرْضِی» بۆ متکلمی مع‌الغیر ئیعلال
 نه‌کرین وه‌کو: یَرْضِی به اثباتی لام الفعل.

وَهَكَذَا قِيَاسُ كُلِّ مَا كَانَ مَاقْبَلَ لَامِهِ مَفْتُوحًا، نَحْوُ: يَتَمَطَّى، وَيَتَصَابِي، وَيَتَقَلَّسِي. فَلَفْظُ الْوَاحِدَةِ الْمُؤَنَّثَةِ فِي الْخِطَابِ كَلَفْظِ الْجَمْعِ فِي بَابِي: يَزِمِي، يَرْضَى وَالتَّقْدِيرُ مُخْتَلَفٌ، فَوَزْنُ الْوَاحِدَةِ:

«وَهَكَذَا قِيَاسُ كُلِّ مَا كَانَ مَاقْبَلَ لَامِهِ مَفْتُوحًا، وَهُوَ كَوِ يَرْضَى وَابِهِ لَهُ ثِيْعَلًا هَر مَعْتَل اللَّامِي كَه مَاقْبَلِي لَامِ الْفَعْلِهِ كَه مَفْتُوح بَنِي تَيَايَا. وَهُوَ كَوِ: «يَتَمَطَّى» بَوِ مَضَارِعِي بَابِي تَفْعَلُ يَتَمَطَّوْ بَوِ، وَاقِعُ بَوِ لَهُ پَلْهِي پِيْنَجَه مَا قَه لِبْمَانِ كَرْدَ بَه يِي وَه يِي مَتَحْرَكُ مَاقْبَلِ مَفْتُوحِ قَه لِبْمَانِ كَرْدَ بَه ثَه لَفْ گَه رَا بَه يَتَمَطَّى ثَه خَوِيْشْرِيتَه وَه بَه ثَه لَفْ ثَه نَوَسْرِي بَه يِي.

«يَتَصَابِي» بَوِ مَضَارِعِي بَابِي تَفَاعَلُ، ثَه صِلَه كَه يِ يَتَصَابُو، وَاقِعُ لَهُ پَلْهِي پِيْنَجَه مَا قَه لِبْمَانِ كَرْدَ بَه يِي وَه يِي مَتَحْرَكُ مَاقْبَلِ مَفْتُوحِ قَه لِبْمَانِ كَرْدَ بَه ثَه لَفْ گَه رَا بَه يَتَصَابِي.

«يَتَقَلَّسِي» بَوِ مَضَارِعِي بَابِي تَفَعَّلُ، ثَه صِلَه كَه يِ يَتَقَلَّسُو بَوِ، وَاقِعُ لَهُ پَلْهِي پِيْنَجَه مَاقْبَلِ مَفْتُوحِ قَه لِبْمَانِ كَرْدَ بَه يِي وَه يِي مَتَحْرَكُ مَاقْبَلِ مَفْتُوحِ قَه لِبْمَانِ كَرْدَ بَه ثَه لَفْ گَه رَا بَه يَتَقَلَّسِي.

«فَلَفْظُ الْوَاحِدَةِ الْمُؤَنَّثَةِ فِي الْخِطَابِ كَلَفْظِ الْجَمْعِ فِي بَابِي: يَزِمِي وَ يَرْضَى» وَاتَه: دَه رَكْعَتِ لَه وَ ثِيْعَلًا لَانَه وَه كَه كِرَانِ ثَه مَه كَه: لَفْظِي مَفْرَدِي مُؤَنَّثِي مَخَاطَبِ وَهُوَ كَوِ لَفْظِي جَمْعِي مُؤَنَّثِي مَخَاطَبِهِ لَهُ هَر مَضَارِعِهِ مَعْتَلِ اللَّامِيكَ دَا كَه مَاقْبَلِي لَامِ الْفَعْلِهِ كَه يِ مَكْسُورُ بَنِي. وَهُوَ كَوِ يَرْمِي يَا خُودِ مَفْتُوحِ بَنِي وَهُوَ كَوِ يَرْضَى. «وَالْتَّقْدِيرُ مُخْتَلَفٌ، فَوَزْنُ الْوَاحِدَةِ: تَفْعِيْنُ وَ

تَفْعَيْنَ وَ تَفْعَيْنَ. وَ وَزَنُ الْجَمْعِ تَفْعِلْنَ وَ تَفْعَلْنَ وَالْأَمْرُ: مِنْهَا: أُغْزِ،
 أُغْزُوا، أُغْزُوا- أُغْزِي، أُغْزُوا، أُغْزُونَ. وَازِم، اِزْمِيا، اِزْمُوا - اِزْمِی،
 اِزْمِيا، اِزْمِین. وَارِضْ، اِرضِيا، اِرضُوا - اِرضِی، اِرضِيا، اِرضِین.

تَفْعَيْنَ». به لام له تقدیرا جیان له یه ک، ئیسته وه زنی مفرده دی مؤنثی
 مخاطب له بابی یرمی دا که مضارعی مکسور العینه تَفْعَيْنَ یه، به کسره ی
 عین الفعل وه چه ذفی لام الفعل. وه له بابی یرضی دا که مضارعی
 مفتوح العینه تَفْعَيْنَ یه، به فتحه ی عین الفعل وه چه ذفی لام الفعل.

«وَ وَزَنُ الْجَمْعِ تَفْعِلْنَ وَ تَفْعَلْنَ» وه وه زنی جمعی مؤنثی مخاطب له
 بابی یرمی دا که مکسور العینه تَفْعِلْنَ یه به کسره ی عین الفعل وه اثباتی
 لام الفعل. وه له بابی یرضی دا که مفتوح العینه تفعِلن به فتحه عین الفعل و
 اثباتی لام الفعل. نه مری به صیغه له م بابانا: -

«أُغْزِ» بۆ مفردی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَغْزُو بۆ وه چه ذفی
 حه رفی مضارعمان کرد، وه هاتین له نه وه لیّه وه به همزه ی وه صلی
 مضمومه وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه ذفی لام الفعل گه را به أُغْزِ.

«أُغْزُوا» بۆ تنبیهی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَغْزُوا بۆ، وه چه ذفی
 حه رفی مضارعمان کرد، وه هاتین به همزه ی وه صلی مضمومه له نه وه لیّه
 وه، وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه ذفی نون گه را به أُغْزُوا.

«أُغْزُوا» بۆ جمعی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی تَغْزُونَ بۆ، تن
 حه رفی مضارع بۆ چه ذفمان کرد، وه هاتین له نه وه لیّه وه به همزه ی
 وه صلی مضمومه، وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه ذفی نون گه را به

أَغْرُوا، ضمه له سهر واو ثقیل بو چه ذفمان کرد، وه واوه که یشمان چه ذف کرد له بهر التقاء الساکنین گه را به أَغْرُوا، له سهر وه زنی أَفْعُوا به ضمه ی عین وه چه ذفی لام.

«أَغْرَى» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، نه صله که ی تَغْرُونَ بو، تی حرفی مضارع بوو چه ذفمان کرد، وه هاتین له نه وه لیّه وه به همزه ی وه صلی مضمومه، وه ناخری مجزوم کرا به چه ذفی نون گه را به أَغْرَى وه کو أنصری، جا کسره له سهر واو ثقیل بوو نقلمان کرد بولای ماقبله که ی وه چه ذفی واوه که مان کرد له بهر ده فعی التقاء الساکنین گه را به أَغْرَى له سهر وه زنی أَفْعَى به کسرمی عین وه چه ذفی لام.

«أَغْرُوا» بۆ تشبیهی مؤنثی مخاطب، وه یعلاله که ی وه کو وتمان.

«أَغْرُونَ» بۆ جمعی مؤنثی مخاطب، نه صله که ی تَغْرُونَ بوو، تی حرفی مضارع بوو چه ذفمان کرد، وه هاتین به همزه ی وه صلی مضمومه له نه وه لیّه وه، وه اثباتی نونه که مان کرد له بهر نه وه ضمیری فاعل بوو گه را به أَغْرُونَ له سهر وه زنی أَفْعَلْنَ وه کو أنصرن.

«إِزِم» بۆ مفردی مذکری مخاطب، مشتقه له ترمی تی حرفی مضارع بوو چه ذفمان کرد وه هاتین له نه وه لیّه وه به همزه ی وه صلی مکسوره، وه ناخره که مان مجزوم کرد به چه ذفی لام الفعل گه را به إِزِم.

«إِزِمْنَا» بۆ تشبیهی مذکری مخاطب، مشتقه له ترمیان تی حرفی مضارع بوو چه ذفمان کرد، وه هاتین له نه وه لیّه وه به همزه ی وه صلی

مکسوره، وه ئاخره که مان مجزوم کرد به حه‌ذفی نون گه‌را به اِزْمِیا.
 «اِزْمُوا» بۆ جمعی مذکری مخاطب، مشتقه له تَرْمِیُونَ تّی حه‌رفی
 مضارع بوو حه‌ذفمان کرد، وه هاتین له ئه‌وه‌لیه وه به همزه‌ی وه‌صلی
 مکسوره، وه ئاخره که مان مجزوم کرد به حه‌ذفی نون گه‌را به اِزْمِیو له‌سه‌ر
 وه‌زنی اضربوا، جا ضمه له‌سه‌ر یّی ثقیل بوو نقلمان کرد بولای ماقبله‌که‌ی
 وه یّی که مان حه‌ذف کدر له‌به‌ر التّقاء الساکنین گه‌را به اِزْمُوا له‌سه‌ر وه‌زنی
 اِفْعُوا.

«اِزْمِی» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، مشتقه له ترمین تّی حه‌رفی
 مضارع بوو حه‌ذفمان کرد، وه هاتین له ئه‌وه‌لیه وه به همزه‌ی وه‌صلی
 مکسوره، وه ئاخره مان مجزوم کرد به حه‌ذفی نون گه‌را به اِزْمِی.
 «اِزْمِیا» بۆ تثنیه‌ی مؤنثی مخاطب مشتقه له ترمیان وه‌کو به یانمان کرد.
 «اِزْمِین» بۆ جمعی مؤنثی مخاطب، مشتقه له ترمین، تّی حه‌رفی
 مضارع بوو حه‌ذفمان کرد، وه هاتین له ئه‌وه‌لیه وه به همزه‌ی وه‌صلی
 مکسوره، وه ئاخره که‌ی مایه وه به‌حالی خو‌ی له‌به‌ر ئه‌وه‌ دروست نیه
 حه‌ذفی ضمیری فاعل بکری گه‌را به اِزْمِین.

«وَاِزْضَ» بۆ مفردی مذکری مخاطب مشتقه له تَرْضِی، تّی حه‌رفی
 مضارع بوو حه‌ذفمان کرد وه هاتین له ئه‌وه‌لیه وه به همزه‌ی وه‌صلی
 مکسوره، وه ئاخره که مان مجزوم کرد به حه‌ذفی لام الفعل گه‌را به اِزْضَ
 «اِزْضِیا» بۆ تثنیه‌ی مذکری مخاطب مشتقه له تَرْضِیَانِ، تّی حه‌رفی
 مضارع بوو حه‌ذفمان کرد، وه هاتین له ئه‌وه‌لیه وه به همزه‌ی وه‌صلی

وَإِذَا أُدْخِلْتَ عَلَيْهِ نُونُ التَّأْكِيدِ أُعِيدَتِ اللَّامُ الْمَحْذُوفَةُ فَقُلْتَ: أَغْزُونَ،
أَغْزَوَانُ، إِرْضَيْنَ، وَارْضَيْنَ

مكسوره وه ناخره كه مان مجزوم كرد به چه ذفى نون گه را به إَرْضِيَا.

«إِرْضَوْا» بؤ جمعى مذكرى مخاطب، مشتقه له تَرْضَوْنَ، تى حرفى مضارع بوو، چه ذفمان كرد، وه هاتين له نه وه ليه وه به همزه ي وه صلى مكسوره، وه ناخره كه مان مجزوم كرد به چه ذفى نون گه را به إَرْضَوْا.

«إِرْضَى» بؤ مفردى مؤنثى مخاطب، مشتقه له تَرْضَيْنَ، تى حرفى مضارع بوو چه ذفمان كرد، وه هاتين له نه وه ليه وه به همزه ي وه صلى مكسوره، وه ناخره كه مان مجزوم كرد به چه ذفى نون گه را به إِرْضَى.

«إِرْضِيَا» بؤ تشبیهى مؤنثى مخاطب، مشتقه له ترضيان، تى حرفى مضارع بوو چه ذفمان كرد، وه هاتين له نه وه ليه وه به همزه ي وه صلى مكسوره، وه ناخره كه مان مجزوم كرد به چه ذفى نون گه را به إَرْضِيَا.

«إِرْضَيْنَ» بؤ جمعى مؤنثى مخاطب، مشتقه له تَرْضَيْنَ، تى حرفى مضارع بوو چه ذفمان كرد، هاتين له نه وه ليه وه به همزه ي وه صلى مكسوره، وه ناخره كه مان هيسته وه گه را به إَرْضَيْنَ.

«وَإِذَا أُدْخِلْتَ عَلَيْهِ نُونُ التَّأْكِيدِ أُعِيدَتِ اللَّامُ الْمَحْذُوفَةُ» كاتى نونى تأكيدى خفيفه يا ثقيله لاحق كرابه م نه مرى به صيغه وه، وه يا مضارعى مجزوم به چه ذفى لام الفعل، نه وه نهو لام الفعله كه چه ذف كراوه له بهر قاعده ثياعده نه كرته وه به مفتوحى «فَقُلْتَ: أَغْزَوْنَ، أَغْزَوَانُ، إِرْضَيْنَ، وَارْضَيْنَ» نه صله كه يان أغز، ارم ارض بوو به چه ذفى لام الفعل مؤكدمان كردن به بونى تاكيده وه، جا لام الفعله محذوفه كه مان هينايه وه به

وَاسْمُ الْفَاعِلِ مِنْهَا: - غَاظٍ، غَاظِيَانِ، غَاظُونٌ - غَاظِيَةٌ، غَاظِيَتَانِ،
 غَاظِيَاتٌ وَ غَوَازٍ. وَ كَذَلِكَ: رَامٌ وَ رَاضٍ وَ أَضْلُ غَاظٍ: غَاظُوْهُ فَقَلِبَتْ
 الْوَاوُ يَاءً لِّتَطْرُقَ فِيهَا وَانْكِسَارٌ مَا قَبْلَهَا كَمَا قُلِبَتْ فِي غُرَى، ثُمَّ قَالُوا:
 غَاظِيَةٌ لِأَنَّ الْمُؤَنَّثَ فَرَعُ الْمَذْكَرِ وَالتَّاءُ طَارِيَةٌ.

مفتوحی به هوٰی نونی تأکیدہ وہ گہران بہ: اغزَوْنٌ، ارمینَ، ارضینَ.

«وَاسْمُ الْفَاعِلِ مِنْهَا:

اسمی فاعل لہم بابانا

«غَاظٍ» بۆ مفردی مذکری غائب، ئەصلی غَاظٍ غَاظُوْ بۆو جا واو متطرف
 ماقبل مکسور قەلب کرابە ییّ وە کو واوی غَزَوَ صیغە ی بنامفعولی فعلی
 ماضی دا کراوە بە ییّ لە سەر قاعدە ی دامە زراو: ضمه له سەر ییّ ثقیل بوو
 حەذفمان کرد وە التقاء الساکنین پ روی دالە بەینی ییّ و تنوین دا حەزفی ییّ
 کە مان کرد گەرا بە غَاظٍ.

«غَاظِيَانِ» بۆ تشیە ی مذکری غائب، ئەصلە کە ی غاژوان بوو، واو
 متطرف ماقبل مکسور قەلیمان کرد بە ییّ گەرا بە غاژیان بۆ تشیە له حالە تی
 رەفعە دا.

«غَاظُونٌ» بۆ جمعی مذکری له حالە تی رەفعە دا، ئەصلە کە ی غاژبون
 بوو، ضمه له سەر ییّ ثقیل بوو نقلمان کرد بۆلای ماقبلە کە ی، وە
 التقاء الساکنین پ روی دا له بەینی ییّ و واوی جمعه کە دا، حەزفی ییّ کە مان
 کرد گەرا بە غاژون.

«غَاظِيَةٌ» بۆ مفردی مؤنث ئەصلە کە ی غَاظُوْ بۆو بە واو جا واو

متطرف ماقبل مكسور قهلبمان كرد به يی گهرا به غازیه.

«غَازِیَّتَانِ» بۆ تشنیهی مؤنث، ئەصله کە ی غازوتان بوو، قهلبی واوه که مان کرد به یی گهرا به غازیتان.

«غَازِیَّاتٌ» بۆ جمعی مؤنثی سالم ئەصله کە ی غازوات بوو، قهلبی واوه که مان کرد به یی گهرا به غازیات.

و «غَوَازٍ» بۆ جمعی مؤنثی مکسر، ئەصله کە ی غَوَازِو بوو، واو متطرف ماقبل مکسور قهلبمان کرد به یی گهرا به غَوَازِی به ضمه و تنوین جا ضمه له سهر یی ثقیل بوو چه دزمان کرد، وه چه دفی یی که یشمان کرد له بهر ده فعی التقاء الساکنین له بهینی یی و تنوینه که دا گهرا به غَوَازِ.

وه حوکمی رام وه راض وه کو: غاز وایه له ئیعلالا، وه ئەصلی رام، رامی بوو ضمه له سهر یی ثقیل بوو چه دزمان کرد وه چه دفی یی که یشمان کرد له بهر ده فعی التقاء الساکنین له بهینی ئه و و تنوینه که دا گهرا به رام، وه ئەصلی راض راضو بوو واو متطرف ماقبل مکسور قهلبمان کرد به یی گهرا به راضی، جا ئیعلالمان کرد وه کو: رام گهرا به راض جاله بهر ئه وه پرسیار کراوه له سَرِّ قهلبی واو به یی له وینه ی غازیه که ئەصله کە ی غازوّه بوه مع انه واوه که له طرفه وه نه بوه امصنّف فهرموی: «ثُمَّ قَالُوا غَازِيَةً لَّانَ الْمُؤَنَّثَ فَرَعُ الْمَذْكَرِ وَالتَّاءُ طَارِيَةٌ» واته پاش ئه و باسانه بزنان که غه ره ب خويندویانه ته وه غازیه، به قهلبی واو به یی مع انه واوه که له طرفه وه نه

وَتَقُولُ فِي اسْمِ الْمَفْعُولِ مِنَ الْوَاوِيِّ مَغْرُوءٌ وَمِنْ الْيَائِيِّ، مَرْمِيٌّ بِقَلْبِ
الْوَاوِيَاءِ وَكَسْرٍ مَاقْبَلَهَا

له بهر نه وه که مؤنث فرعی مذکره مادام له مذاکرا واوه که مان له
طره فه وه به، له مؤنثیش دا قه لبی نه و واوه یان کرد به یی، وه له بهر نه وه یش
مادام تی تأنیث عارض بوه بویه فرقی مؤنث له گه ل مذکر دا کانه هه
نیه له نارادا.

وه به وینهی نه م جوابه جواب نه درسته وه له صیغه ی تثنیه و جمع دا،
مثلاً نه لیئن: تثنیه و جمع فرعی مفردن مادام له وا یعلال کراوه له میشدا
نه کری. وه یا خود نه لیئن: - نه م علامه تانه مادام عارضن کانه له لفظه
کانانین، وه واوه که یان وا له طرفه وه.

«وَتَقُولُ فِي اسْمِ الْمَفْعُولِ مِنَ الْوَاوِيِّ مَغْرُوءٌ» تو نه لیئت: - له اسمی
مفعولی معتل اللامی ثلاثی مجردی واوی دا مغزو نه صله که ی مغزو و بوو،
واوی نه وه لمان ده غم کرد له ثانی دا گه را به مغزو.

«وَمِنْ الْيَائِيِّ، مَرْمِيٌّ بِقَلْبِ الْوَاوِيَاءِ وَكَسْرٍ مَاقْبَلَهَا» وه تو نه لیئت:
- له اسمی مفعولی معتل اللامی یائی دا: - مَرْمِيٌّ به قه لبی واوی اسمه
مفعوله که به یی، وه مکسور گردنی ماقبله که ی، چونکی نه صلی مرمی
مَرْمِيٌّ بوو، قه لبی واوه که مان کرد به یی وه یی مان له یی دا ده غم کرد وه

لَإِنَّ الْوَاوَ وَالْيَاءَ إِذَا اجْتَمَعَا فِي كَلِمَةٍ وَاحِدَةٍ وَالْأُولَى مِنْهُمَا سَاكِنَةٌ
تُقْلَبُ الْوَاوُ يَاءً، وَ أُذْغِمَتِ الْيَاءُ فِي الْيَاءِ وَ تَقُولُ فِي فَعُولٍ
مِنَ الْوَاوِيِّ: عَدُوٌّ وَ مِنَ الْيَائِيِّ: بَغِيٌّ وَ فِي فَعِيلٍ مِنَ الْوَاوِيِّ: صَبِيٌّ وَ
مِنَ الْيَائِيِّ: شَرِيٌّ.

ماقبلی یی که مان مکسور کرد گه را به مزمی. «لَإِنَّ الْوَاوَ وَالْيَاءَ إِذَا اجْتَمَعَا
فِي كَلِمَةٍ وَاحِدَةٍ وَالْأُولَى مِنْهُمَا سَاكِنَةٌ تُقْلَبُ الْوَاوُ يَاءً، وَ أُذْغِمَتِ
الْيَاءُ فِي الْيَاءِ».

نهلی: له بهر نه وه که واو وه یی کاتی گرد بوونه وه له یه ک کلمه دا، وه
یه که میان ساکن بوو قهلبی واوه که نه کری به یی، وه یی له یی دا ده غم
نه کری، وه له بهر مناسبه ی یی که ماقبله که یشی مکسور نه کری، وه کو
به یانمان کرد.

«وَ تَقُولُ فِي فَعُولٍ مِنَ الْوَاوِيِّ: عَدُوٌّ وَ مِنَ الْيَائِيِّ: بَغِيٌّ» تَوْنُهُ لَيْتَ لَهُ
بِنَايَ صِيغَهُ فَعُولٍ لَهُ مَعْتَلُ اللَّامِ وَ اَوِي دَا عَدُوٌّ بِهِ تَشْدِيدِي وَ اَوِ
تَهْصُلُهُ كَهَيَّ عَدُوٌّ بُوُو بِهِ دُوُو وَ اَوِ جَا وَ اَوِ اَمَانُ لَهُ وَ اَوِ دَا دَهْغَمُ كَرْدَ بُوُو بِهِ عَدُوٌّ.
وَهْ لَهُ مَعْتَلُ اللَّامِ يَائِي دَا بَغِيٌّ تَهْصُلُهُ كَهَيَّ بَغُوٌّ بُوُو، وَ اَوِ وَ هَيَّ كَرْدَ
بُوُو وَ هَ لَهُ كَلِمَةُ يَهْ كَدَا تَهْوَ لِيَانُ سَاكِنُ بُوُو قَهْلَبِي وَ اَوِ كَهْ مَانُ كَرْدَ بِهِ يِي
وَيَمَانُ لَهُ يِي دَا غَمُ كَرْدُوهُ مَاقْبَلِي يِي كَهْ مَانُ مَكْسُورُ كَرْدَ گَهْ رَا بِهِ بَغِيٌّ.

«وَ فِي فَعِيلٍ مِنَ الْوَاوِيِّ: صَبِيٌّ وَ مِنَ الْيَائِيِّ: شَرِيٌّ».

تَوْنُهُ لَيْتَ: لَهُ بِنَايَ فَعِيلِي مَعْتَلُ اللَّامِ وَ اَوِي دَا صَبِيٌّ وَ هَيَّ شَرِيٌّ، تَهْصُلِي
صَبِيٌّ صَبِيُو بُوُو، وَ اَوِ وَ هَيَّ كَرْدَ بُوُو وَ هَ قَهْلَبِي وَ اَوِ كَهْ مَانُ كَرْدَ بِهِ يِي، يِي مَانُ
لَهُ يِي دَا دَهْغَمُ كَرْدَ گَهْ رَا بِهِ صَبِيٌّ. وَ هَ تَهْصُلِي شَرِيٌّ. شَرِيِّي بُوُو دَهْغَمِي يِي
تَهْوَ لَمَانُ كَرْدَ لَهُ يِي ثَانِي دَا گَهْ رَا بِهِ شَرِيٌّ

وَالثَّلَاثِي الْمَزِيدُ فِيهِ ثَقَلُ وَاوُهُ يَاءً. لَأَنَّ كُلَّ وَاوٍ وَقَعَتْ رَابِعَةً
فَصَاعِدًا وَلَمْ يَكُنْ مَاقِبِلَهَا مَضْمُومًا قَلْبُ يَاءٍ أَ فَتَقُولُ أَعْطَى يُعْطَى،
وَاعْتَدَى يَعْتَدَى، وَاسْتَرْشَى يَسْتَرْشَى.

«وَالثَّلَاثِي الْمَزِيدُ فِيهِ ثَقَلُ وَاوُهُ يَاءً.» واته: هەر فعلی وه هەر
ئیسیمکی ثلاثی مزید فیه معتل اللام نه وه واوه لام الفعله که ی قلب نه کری
به یی. «لَأَنَّ كُلَّ وَاوٍ وَقَعَتْ رَابِعَةً فَصَاعِدًا وَلَمْ يَكُنْ مَاقِبِلَهَا مَضْمُومًا
قَلْبُ يَاءً» چونکی هەر واوی له پایه ی چواره م یا زیاتر دا بی، وه
ماقبله که ی مضموم نه بی، نه وه قلب نه کری به یی له بهر تخفیف.

«فَتَقُولُ أَعْطَى يُعْطَى، وَاعْتَدَى يَعْتَدَى، وَاسْتَرْشَى يَسْتَرْشَى.»

ئیسته أعطی فعلی ماضی بابی افعال وه یعطی مضارعه تی وه
لام الفعله که یان واوه، قهلبی واوه که مان کرد وه به یی وه نه ویی له ماضی
یه که دا قهلب کراوه به نه لف، وه له مضارعه که دا ماوه ته وه به لام ضمه
که ی حذف کراوه له بهر تخفیف.

وه اعتدی ماضی بابی افتعال وه یعتدی مضارعه تی وه لام الفعله که
یان واوه، له بهر نه وه واله مرتبه ی چواره ماقهلب کراوه یی. به لام له ماضی
یه کهیدا یی متحرک ماقبل مفتوح قهلب کراوه به نه لف، وه له مضارعه که
داماوه ته وه، به لام له بهر نه وه ضمه له سه ر یی ثقیل بووه حه ذفی ضمه که ی
کراوه بووه به یعتدی.

وه نه لیئت: له ماضی و مضارعی بابی استفعال دا استرشى یسترشى
نه صلّه که یان إِستَرْشَوْ وه یَسْتَرْشَوُ بوو (واو واقع له مرتبه ی شه شهه ما

وَقَوْلُ مَعَ الضَّمِيرِ أُعْطِيتُ وَاعْتَدَيْتُ وَاسْتَرْشَيْتُ وَكَذَلِكَ: تَغَاظَيْنَا
وَتَرَاجَيْنَا

قلب کرا به یی به لام له ماضی به که دا یی متحرک ماقبل مفتوح قلب کراوه
به الف وه له مضارع که دا یی که ماوه ته وه، جاله بهر ئه وه ضمه له سهر یی
ثقیله حه ذف کراوه و گه پراوه به یسترشی.

«وَقَوْلُ مَعَ الضَّمِيرِ أُعْطِيتُ وَاعْتَدَيْتُ وَاسْتَرْشَيْتُ» تَوَّه لَيْتُ له
کاتی ئیلحاقی ضمیری مرفوعی متحرکی متکلم به و فعله ماضی یانه وه
اعطیت و اعتدیت و استرشیت به قلبی واوه که یان به یی به پی ی ئه و
قاعده دامه رزاوه ی رابوردو.

«وَكَذَلِكَ: تَغَاظَيْنَا وَتَرَاجَيْنَا» هه ر وا واوه کانیان قلب ئه کرین به یی
کاتی ئیلحاقی ضمیری متکلمی مع الغیر به ئاخری ماضی به کانه وه، وه کو:
تغازینا وه تراجینا. که ئه صلّه که یان تغازونا وه تراجونا بوه به واو، به لام واوه
کانمان به قاعده ی پیشو قلب کرد وه به یی، وه بوون به تغازینا وه تراجینا.

النَّوعُ الرَّابِعُ: الْمَعْتَلُّ الْعَيْنُ وَاللَّامُ

وَ يُقَالُ لَهُ اللَّفِيفُ الْمَقْرُونُ فَنَقُولُ: شَوَى، يَشْوَى، شَيْئاً، مِثْلُ: رَمَى
يَزِمِي رَمِيًّا وَ قَوَى، يَقْوَى، قُوَّةً، وَرَوَى، يَزْوَى، رِيًّا. مِثْلُ: رَضَى،
يَرْضَى، رَضِيًّا

«وَ يُقَالُ لَهُ اللَّفِيفُ الْمَقْرُونُ» نه‌وعی چواره‌م له‌هوت نه‌وعی معتل
فعلی یا ئیسمیکه عین‌الفعل و لام‌الفعلی ح‌رفی علله‌بن، وه‌ثم نه‌وعه
بی‌ی‌ته‌وتری: - (لفیفی مقرون) چونکی دو ح‌رفی علله‌ی به‌یه‌که‌وه‌تیا
پیچراوه‌ته‌وه.

«فَنَقُولُ: شَوَى، يَشْوَى، شَيْئاً، مِثْلُ: رَمَى يَزِمِي رَمِيًّا» یانی حوکمی
لفیفی مقرونی بابی ثانی وه‌کو ناقصی ته‌و‌بابه‌ وایه‌له‌ئیعلال‌دا.
ته‌صلی شوی، شَوَى بوو به‌فتح‌ی بی، بی متحرک ماقبل مفتوح
قه‌لبمان کرد به‌ئه‌لف. وه‌ته‌صلی یشوی یَشْوَى. به‌ضم‌ی بی ضمه‌له‌سه‌ر
بی ثقیل بوو حذفمان کرد گه‌را به‌یشوی وه‌ته‌صلی شَيْئاً شَوِيًّا بوو، واو وه
بی گرد‌برونه‌وه‌له‌یه‌ک کلمه‌دا، قه‌لبی واوه‌که‌مان کرد به‌بی، وه‌بی مان له
بی‌دا ده‌غم کرد گه‌را به‌شَيْئاً.

«وَ قَوَى، يَقْوَى، قُوَّةً، وَرَوَى، يَزْوَى، رِيًّا. مِثْلُ: رَضَى، يَرْضَى،
رَضِيًّا» یانی حوکمی لفیفی مقرونی بابی رابع که‌لام‌الفعله‌که‌یان واو بی
وه‌کو مثالی یه‌که‌م یاخو‌بی بی وه‌کو مثالی دوه‌م، وه‌کو حوکمی
معتل‌اللامی بابی رابع وایه‌له‌ئیعلال‌دا.

فَهُوَ رَيَّانٌ وَامْرَأَتُهُ رَيِّيٌّ مِثْلُ: عَطْشَانَ وَ عَطْشَى، وَأَزْوَى كَأَعْطَى

نه صلی قَوَّی قَوَّوْ بوو به دو واو. واو متطرف ماقبل مکسور قهلبمان کرد به یی گه‌پا به قَوَّی. وه نه صلی یَقَوَّوْ بوو، وه کو یعلم، واو واقع له مرتبه‌ی چواره ماقهلبمان کرد به یی گه‌پا به یَقَوَّی. وه نه صلی قُوَّوْ، قُوَّوْ بوو به دو واو، ده غمی واوی نه وه لمان کرد له واوی ثانی دا گه‌پا به قُوَّوْ.

وه نه صلی یَزَوَّی، یَزَوَّی بوو به ضمه‌ی لام الفعل، یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به نهلف گه‌پا به یَزَوَّی وه نه صلی رَيَّانٌ، رَوَّیا بوو قهلبی واوه که مان کرد به یی، وه ده غمی یی مان کرد له یی دا گه‌پا به رَيَّانٌ.

«فَهُوَ رَيَّانٌ» بَو صیغه‌ی مشبهه‌ی مفردی مذکر له سهر وه زنی فَعْلان له م بابا، نه صله که‌ی رَوَّیان بوو، واو وه یی گرد بوونه وه له کلمه یه کدا قهلبی واومان کرد به یی، وه یی مان له یی دا ده غم کرد گه‌پا به رَيَّانٌ.

«وَأَمْرَأَتُهُ رَيِّيٌّ» نهو تری بَو مفردی مؤنث له صیغه‌تی مشبهه‌ی نه م بابا، رَيِّيْ به تشدید یی نه صله که‌ی رَوَّیا بوو له سهر وه زنی فَعْلَى وه کو: سَكْرَى قهلبی واوه که مان کرد به یی، وه ده غمی یی مان کرد له یی دا گه‌پا به رَيِّيْ

«مِثْلُ: عَطْشَانَ وَ عَطْشَى، وَأَزْوَى كَأَعْطَى» واته: - رَيَّان بَو مفردی مذکر وه کو عطشان. و رَيَّان بَو مفردی مؤنث وه کو عَطْشَى وایه، وه میزانی نه وه ل فَعْلان وه میزانی ثانی فَعْلَى یه. وَأَزْوَى كَأَعْطَى یانی حوكمی لفیفی مقرونی بابی افعال، وه کو معتل اللامی نهو بابه وایه، نه صلی أَرْوَى، أَرْوَى بوو، وه کو اکرم یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به نهلف گه‌پا به أَرْوَى.

وَحَيٍّ مِثْلُ: رَضِيَ يَخْيِي، حَيَوَةٌ وَ تُكْتَبُ بِصُورَةِ الْوَاوِ فَهُوَ حَيٌّ وَحَيًّا
وَ حَيِّا فهما حَيَّانٍ وَحَيُّوا وَحَيُّوا

«وَحَيٍّ مِثْلُ: رَضِيَ» یانی حوکمی ماضی بابی رابع له لفیفی مقرونا،
وه کو ماضی بابی رابع وایه له معتل اللاما جا ئه توانی بیخوئیتته وه به
ادغامی عین الفعل له لام الفعل دا وه بلیت: حَيٌّ له بهر ده فعی اجتماع
المثلین.

«يَخْيِي، حَيَوَةٌ» يَخْيِي بَوْ مضارعه که ی به فه ککی ادغام، ئه صلّه که ی
يَخْيِي وه کو یعلم بوو به ضمه ی یی ثانی یی متحرک ماقبل مفتوح قه لبمان
کرد به ئه لف گه را به يَخْيِي - حَيَوَةٌ له مصدر دا ئه صلّه که ی حَيَّةً بوو به دو
یی مفتوحه وه کو غَلَبَةً، یی متحرک ماقبل مفتوح قلبی یی ثانیمان کرد به
ئه لف، گه را به حَيَوَةٌ ئه خوئیرتته وه به ئه لف «وَتُكْتَبُ بِصُورَةِ الْوَاوِ» وه
ئهم ئه لفه به سوره تی واو ئه نوسری له سهر یاسای خوئندنه وه ی به واو له
سهر بازی لوغته له ناو عه ره با.

«فَهُوَ حَيٌّ» ئه لئی بَوْ صفه تی مشبهه ی حَيٌّ به تشدید یی وه
فتحه ی فاء الفعله که له مفردی مذکرا.

«وَحَيًّا وَ حَيِّا فهما حَيَّانٍ» وه ئه توانی تشبیه ی مذکری غائبی ئهم بابه
بخوئیتته وه به ادغام وه به فه ککی ئدغام له ماضی دا..

وه ئه ممّا صیفه تی مشبهه ی مثنی ئه وه ههر به ده ضمه وه ئه خوئیرتته
وه، وه کو حَيَّانٍ. «وَحَيُّوا» بَوْ جمعی مذکری غائب له فعلی ماضی دا به
ادغامه وه «وَحَيُّوا» به فه ککی ادغام.

فَهُمْ أَخْيَاءُ وَ يَجُوزُ حَيُّوا بِالتَّخْفِيفِ كَرَضُوا وَالْأَمْرُ: إِخَى، كَارَضَ وَ
 أَخْنَى يُخَيِّ، كَأَغَطَى يُغْطِي وَأَخْنَى يُحَيِّ، كَأَغَطَى يُغْطِي أَخْيَاءُ
 وَخَايَا يُخَايِي مُخَايَاةً

«فَهُمْ أَخْيَاءُ» بۆ جمعی مذکری مکسری صیغه تی مشبهه ئه لَیِّن:
 أخیاء له سهر وه زنی أفعال.

«وَ يَجُوزُ حَيُّوا بِالتَّخْفِيفِ كَرَضُوا» درسته خوئندنه وهی حَيُّوا له
 ماضی دابه تخفیف به حه ذفی یه کی له یی کان وه کو:
 ئه خوئرنیته وه رَضُوا به نقلی ضمه ی لام الفعله که بولای ماقبله که ی، وه
 حه ذفی خوئی.

«وَالْأَمْرُ: إِخَى، كَارَضَ وَ أَخْنَى يُخَيِّ، كَأَغَطَى يُغْطِي» واته: بۆ
 ئه مری به صیغه ی مفردی مذکری مخاطب له م بابه بلی: إِخَى. وه کو إِرَضَ
 له ئه مری بابی رابع له ماده ی رَضَى به حه ذفی لام الفعل.

«وَأَخْنَى يُحَيِّ، كَأَغَطَى يُغْطِي» بۆ ماضی و مضارعی بابی افعال له م
 ماددا، وه ئه صلی أخیأ أخیی به دو یی جا ئیعلال لام الفعله که مان کرد به
 قهلبی به ئه لف گهرا به أَخْنَى.

وه ئه صلی يُحَيِّ يُخَيِّ بوو به ضمه ی لام الفعله که ی، ضمه له سهر یی
 ثقیل بوو حه ذفمان کرد گهرا به يُخَيِّ.

«إِخْيَاءُ» بۆ مصدره که ی ئه صلّه که ی إخیایاً بوو، وه کو إعطاءً، یی
 واقع له پاش ئه لفی زائده وه قهلبمان کرد به همزه گهرا به إِخْيَاءُ. «وَخَايَا
 يُخَايِي مُخَايَاةً» بۆ مضای و مضارع و مصدری بابی مفاعله له ماده ی
 حَيِّ، ئه صلی حایا حایَی بوو به دو یی، جایی متحرک ماقبل مفتوح قهلبی

اِسْتَحْيَ يَسْتَحْيِي اِسْتِحْيَاءٌ وَاِسْتَحَى وَ مِنْهُمْ مَنْ يَخْذِفُ اِخْدَى الْيَائِنِ
وَقَوْلُ: اِسْتَحَى يَسْتَحْيِي اِسْتِحَاءٌ

یئ که مان کرد به ئەلف گەرا بە حایا. وه ئەصلی محایاة مُحَايَّةٌ بوو، یئ
متحرک ماقبل مفتوح قلبمان کرد بە ئەلف گەرا بە مُحَايَاةٌ.

«اِسْتَحْيَ يَسْتَحْيِي اِسْتِحْيَاءٌ» بۆ ماضی و مضارع و مصدەری بابی
استفعال لە مادەى حَى. وه ئەصلی اِسْتَحْيَ بوو، وه کو استخرج قەلبی یئ
ئانیمان کرد بە ئەلف گەرا استحیی، وه ئەصلی یستحیی یستحیی بوو وه کو
یستخرج ضمه لە سەر یئ ثقیل بوو حەذفمان کرد گەرا بە یَسْتَحْيِ. وه
ئەصلی استحیاء، استحیایاً بوو، یئ ئاخر واقع لە پاش ئەلفی زائە وه
قەلبمان کرد بە همزه گەرا بە استحیاء.

«وَاِسْتَحَى» بۆ ئەمر بە صیغەى مفرەدی مذکری مخاطب لە مادەى
حَى لە بابی استفعلاً حاصل بوو، بە حەذفی حەرفی مضارع، وه جەلبی
همزهى وهصلی مکسورە، وه حەذفی لام الفعەلە کەى.

«وَمِنْهُمْ مَنْ يَخْذِفُ اِخْدَى الْيَائِنِ وَقَوْلُ: اِسْتَحَى يَسْتَحْيِي
اِسْتِحَاءٌ» واتە: لە عەرەبە کانه که سى حەذفى یه کى لەو دوو یئ کات لە
مادەى حَى وه یه کیکیان ئەهیلێته وه، وه ئەلى اِسْتَحَا یَسْتَحْيِ اِسْتِحَاءٌ،
ئەصلی اِسْتَحَى اِسْتَحْيَ بوو بە دو یئ، حەذفى یه کى لە یئ کانمان کرد، وه
فاء الفعەلە که مان مفتوح کرد وه قەلبی یئ که مان کرد بە ئەلف گەرا بە
اِسْتَحَى، وه ئەصلی یستحی یَسْتَحْيِ بوو، وه کو یستخرج یه کى لەو دوو
یئ مانە حەذف کرد، وه فاء الفعەلە که مان مکسور کرد جا ئەگەر محذوف

إِسْتَحَ وَ ذَلِكَ لِكَثْرَةِ الْأُسْتِعْمَالِ كَمَا قَالُوا لَا أَذِرُ فِي لَا أَذِرِي

عين الفعله كه بئ، ته وه ضمه ي لام الفعله كه يش حه ذف ته كرى، وه ته گهر محذوف لام الفعله كه بئ، ته وه كسره ي عين الفعله كه يش حه ذف ته كرى وه ته بئ به يَسْتَجِي.

«إِسْتَحَ» بؤ ته مري به صيغه ي مفردى مذكرى مخاطب، له م ئِستعمالا ته صلّه كه ي تَسْتَجِي بوو حه ذفى حه رفى مضارعمان كرد، وه همزه ي وه صلى مكسوره مان هيناله ته وه ليه وه، وه حه ذفى يئ كه مان كرد له تاخريه وه گه را به إِسْتَحَ له سهر وه زنى إِسْتَفَ به حه ذفى عين و لام يه كئ له تخفيفا وه يه كئ له بنائ ته مرا.

«وَ ذَلِكَ لِكَثْرَةِ الْأُسْتِعْمَالِ كَمَا قَالُوا لَا أَذِرُ فِي لَا أَذِرِي» واته: وه حه ذفى يه كئ له و دوو يئ يه له بابى استفعالى ماده ي حَيَّ، له بهر فره ئِستعماله كه باعشى ته وه يه تخفيفى كلمه كه بكرى، وه كو ته وه خوئندويانه ته وه لا أذر به حه ذفى يئ ي لام الفعل، له بهر تخفيف له جومله ي لا أدرى دا...

النَّوعُ الْخَامِسُ: الْمُعْتَلُ الْفَاءُ وَاللَّامُ

النَّوعُ الْخَامِسُ: الْمُعْتَلُ الْفَاءُ وَاللَّامُ وَ يُقَالُ لَهُ اللَّفِيفُ الْمَفْرُوقُ فَتَقُولُ:
وَقَى، كَرَمَى، يَبْقَى يَقِيَانٍ يَقُونُ

نه‌وعی پینجه‌م له‌ حه‌وت نه‌وعی معتل، عباره‌ته له‌ مشتقی که معتل الفاء لام بی. «وَقَى» وَ يُقَالُ لَهُ اللَّفِيفُ الْمَفْرُوقُ فَتَقُولُ: وَقَى، كَرَمَى، يَبْقَى يَقِيَانٍ يَقُونُ» وه به‌م نه‌وعه نه‌وتری لقیفی مفروق چونکی دوو‌ حه‌رفی علله‌ی تیدا پینجراوه‌ ته‌وه له‌ گه‌ل فصل وه‌ فه‌رق له‌ به‌ینی نه‌وانا. وه‌ حو‌کمی لقیفی مفروق له‌ بابی ثانی دا وه‌ کو معتل اللامه‌ که‌ی وایه. نه‌صلی وقی وَ قَى بووه‌ به‌ فتحه‌ی یی، جای متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به‌ نه‌لف گه‌را به‌ وقی. «يَبْقَى» بۆ مضارعه‌ که‌ی نه‌صله‌ که‌ی یَوْقَى بوو، وه‌ کو یضرب، واو واقع له‌ به‌ینی یی وکسره‌ دا حه‌ذفمان کرد، وه‌ ضمه‌ له‌سه‌ر یی ثقیل بوو حه‌ذفمان کرد له‌ تاخریه‌ وه‌ گه‌را به‌ یقی له‌ سه‌ر وه‌زنی یَعْلُ به‌ حه‌ذفی فاء‌الفعل.

«يَقِيَانٍ» بۆ تشبیه‌ی مذکری غائب نه‌صله‌ که‌ی یقی بوو، نه‌لف ضمیری فاعلی تشبیه‌ بوو لاحقمان کرد به‌ تاخریه‌ وه‌ له‌ گه‌ل نون ئیعرابدا، وه‌ نه‌لف باعشی فتحه‌ی ماقبلی بوو، ماقبله‌ که‌مان مفتوح کرد گه‌را به‌ یقیان.

«يَقُونُ» بۆ جمع‌ی مذکری غائب، نه‌صله‌ که‌ی یقی بوو، واو ضمیر فاعلی جمع‌ی مذکر بوو ئیلحاقمان کرد به‌ تاخریه‌ وه‌ له‌ گه‌ل نونی ئیعرابدا، وه‌ له‌ به‌ینی واو و حه‌رفی یی ساکنه‌ که‌دا التقاء الساکنین په‌یدا بوو، جا حه‌ذفی یی که‌مان کرد، وه‌ ماقبله‌ که‌مان مضموم کرد، له‌به‌ر مناسبه‌ی واوه‌ که‌ گه‌را به‌ يَقُونُ.

تَقِي تَقِيَانِ يَقِينُ تَقَى، تَقِيَانِ، تَقُونُ تَقِينُ تَقِيَانِ تَقِينُ أَقِي نَقَى

«تَقَى» بؤ مفردى مؤنثى غائب دروست نه كرى وه كوىقى.

«تَقِيَانِ» بؤ تشنيهى مؤنثى غائب دروست نه كرى وه كوىقيان.

«يَقِينُ» بؤ جمعى مؤنثى غائب به زياد كردنى نونى ضميرى فاعلى

جمعى مؤنث. «تَقَى، تَقِيَانِ، تَقُونُ» بؤ مفرد و تشنيه و جمعى مذكرى

مخاطب، دروست نه كرىن وه كو: مفرد و تشنيه و جمعى مذكرى غائب.

«تَقِينُ» بؤ مفردى مؤنثى مخاطب، نه صلّه كهى تَقَى بوو، يئ ضميرى

فاعلى مؤنثى مخاطب بوو ئيلحقمان كرد به ئاخريه وه له گهّل نونى

ئيعرابدا، جا حه ذفى يئ لام الفعله كه مان كرد، له بهر ده فعلى التقاء الساكنين

له به ينى نهو و يئ ضميره كه دا گه را به تَقِينُ.

«تَقِيَانِ» بؤ تشنيهى مؤنثى مخاطب. «تَقِينُ» بؤ جمعى مؤنثى مخاطب

دروست نه كرىن وه كو تشنيه و جمعى مؤنثى غائب، وه يا خود نه ليين: -

نه صلّه كهى كرد به مبنى، وه بو به باعنى حه ذفى نونى مفردى مؤنثى

مخاطب، چونكى ئيعراب بوو، وه حه ذفى يئ ضميرى فاعلى مفردى

مؤنثى مخاطب مان كرد له بهر نه وه نه م ضميرى جمع بوو.. وه نهو ضميرى

مفردى بوو، وه ئعادهى لام الفعله محذوفه كه مان كرده وه گه را به تَقِينُ، له

سهر وه زى تَعْلَنَ له بهر حه ذفى فاء الفعله كهى وه مانه وهى عين الفعله كه و

لام الفعله كهى. «أَقَى» بؤ متكلمى وحده. «نَقَى» بؤ متكلمى مع الغير وه

ئيعلال نه كرىن وه كو: مفردى مذكر

و تَقُولُ قِ فَيَصِيرُ عَلَى حَرْفٍ وَاحِدٍ، وَ يَلْزَمُهُ الْهَاءُ فِي الْوَقْفِ. نَحْوُ: قَهْ
قِيَا قَوْ قِي قِيَا قَيْنَ

«و تَقُولُ قِ» تَوْ ثَلَاثِي لَه بِنَاي ثَمَرِي بَه صِيغَه‌ي مَفْرَه‌ي دِي مَخَاطَب لَه
لَفِيْفِي مَفْرُوقَا.

«قِ» بَه تَاَقَه حَه‌رَفِي كِه عِبَارَه‌تَه لَه عَيْن‌الْفَعْلِي صِيغَه كِه، لَه‌بَه‌ر حَه‌ذَفِي
فَاء‌الْفَعْلَه كِه‌ي لَه يَاسَاي مِثَال دَا، وَه لَام‌الْفَعْلَه كِه‌ي لَه يَاسَاي ثَمَرِي
مَعْتَل‌الْلَام دَا. «فَيَصِيرُ عَلَى حَرْفٍ وَاحِدٍ، وَ يَلْزَمُهُ الْهَاءُ فِي الْوَقْفِ. نَحْوُ:
قَهْ» جَا ثَو فَعْلَه ثَمَرَه دِيْتَه سَه‌ر يَه‌ك حَه‌رَف وَه‌لَه حَالَه‌تِي رَاوَه‌سْتَان
لَه‌سَه‌ر يَا پِيُوسْتِي ثِيلِحَاقِي هِي يَه بُوَرَاوَه‌سْتَانِي هَه‌نَاسَه‌ي اَنَسَان - لَه
صِيغَه‌ي ثَمَرَه كِه‌دَا تَه‌نِيَا قَاَفَه مَكْسُورَه كِه مَایَه‌وَه، جَا هِي سَكْتَه‌مَان پِيُوه‌نَا
بُوبَه (قَه)

«قِيَا» بُو تَثْنِيَه‌ي مَذْكُرِي مَخَاطَب مُشْتَقَه لَه تَقِيَان بَه حَه‌ذَفِي حَه‌رَفِي
مَضَارِع وَه حَه‌ذَفِي نُونِي ثِيْعَرَاب.

«قُو» بُو جَمْعِي مَذْكُرِي مَخَاطَب مُشْتَقَه لَه تَقُون بَه حَه‌ذَفِي تِي لَه
ثَه‌وَه‌لِيَه‌وَه، وَه نُون لَه ثَاخِرِيَه وَه.

«قِي» بُو مَفْرَدِي مُؤَنَّثِي مَخَاطَب مُشْتَقَه لَه تَقِيْن، بَه حَه‌ذَفِي تِي لَه
ثَه‌وَه‌لِيَه‌وَه، وَه نُون لَه ثَاخِرِيَه وَه، گَه‌رَا بَه قِي.

«قِيَا» بُو تَثْنِيَه‌ي مُؤَنَّثِي مَخَاطَب مُشْتَقَه لَه تَقِيَان، بَه حَه‌ذَفِي تِي لَه
ثَه‌وَه‌لِيَه‌وَه، وَه نُون لَه ثَاخِرِيَه وَه، گَه‌رَا بَه قِيَا.

«قَيْنَ» بُو جَمْعِي مُؤَنَّثِي مَخَاطَب مُشْتَقَه لَه تَقِيْن، بَه حَه‌ذَفِي تِي ي
مَضَارِع وَبَه‌س، چُونَكِه نُونَه كِه‌ي ضَمِيرِي فَاعْلَه وَبِي دَلِيل حَه‌ذَف نَاكِرِي.

وَتَقُولُ فِي التَّأْكِيدِ: قَيْنٌ، قِيَانٌ، قُنٌّ، قِنَّ، قِيَانٌ، قِينَانٌ، وَبِالْخَفِيفَةِ: قَيْنٌ - قُنٌّ - قِنَّ.

«وَتَقُولُ فِي التَّأْكِيدِ: قَيْنٌ، قِيَانٌ، قُنٌّ، قِنَّ، قِيَانٌ، قِينَانٌ، وَبِالْخَفِيفَةِ: قَيْنٌ - قُنٌّ - قِنَّ.» تَوْثِيْعٌ لَهُ كَاتِي تَأْكِيْدِي نُهُم صِيغُهُ ي نُهُمَرِي مُخَاطَبُهُ بِهِ نُونِي تَأْكِيْدِي ثَقِيْلُهُ: -

«قَيْنٌ» بُوْ مُفْرَدِي مَذْكُرِي مُخَاطَبِ مُشْتَقِهِ لَهُ (ق) نُونِي تَأْكِيْدِي ثَقِيْلُهُ مَانِ بِيُوْهُ نَا، وَهُ لَهُ بَعْرُ نُهُم وَهُ مُوجِبُ بُوْ بُوْ فَتَحُهُ ي مَاقْبَلِي لَامِ الْفَعْلَةِ كُهُ مَانِ ثِيْعَادُهُ كَرْدُهُ وَهُ بِهِ مَفْتُوحِي گُهُ رَا بِهِ قَيْنٌ.

«قِيَانٌ» بُوْ تَنْثِيْهِ ي مَذْكُرِي مُخَاطَبِ، نُهُ صَلَّهُ كُهُ ي قِيَا بُوْ مُؤَكَّدِمَانِ كَرْدُ بِهِ نُونِي ثَقِيْلُهُ وَهُ، وَهُ نُونُهُ كُهُ مَانِ مَكْسُورُ كَرْدُ گُهُ رَا بِهِ قِيَانٌ.

«قُنٌّ» بُوْ جَمْعِي مَذْكُرِي مُخَاطَبِ، نُهُ صَلَّهُ كُهُ ي قُوا بُوْ، مُؤَكَّدِمَانِ كَرْدُ بِهِ نُونِي ثَقِيْلُهُ وَهُ گُهُ رَا بِهِ قُونٌ، جَا التَّقَا السَّاكِنِي رُوِي دَا لَهُ بِهِ يْنِي وَاوْ وَهُ نُوِي تَاكِيدُهُ كُهُ دَا، جَا حَذْفِي وَاوْهُ كُهُ مَانِ كَرْدُ لَهُ بَعْرُ دُهُ فَعِي التَّقَا السَّاكِنِي، وَهُ ثِيَكْتَفَا مَانِ كَرْدُ بِهِ ضَمُّهُ ي مَاقْبَلُهُ كُهُ ي گُهُ رَا بِهِ قُنٌّ.

«قِنَّ» بُوْ مُفْرَدِي مُؤَنَّثِي مُخَاطَبِ، نُهُ صَلَّهُ كُهُ ي قِي بُوْ، مُؤَكَّدِمَانِ كَرْدُ بِهِ نُونِي ثَقِيْلُهُ وَهُ بُوْ بِهِ قَيْنٌ، جَا التَّقَا السَّاكِنِي رُوِي دَا لَهُ بِهِ يْنِي يِيْ وَنُونُهُ كُهُ دَا حَذْفِي يِيْ كُهُ مَانِ كَرْدُ لَهُ بَعْرُ ثِيَكْتَفَا بِهِ كَسْرُهُ ي مَاقْبَلُهُ كُهُ ي گُهُ رَا بِهِ قِنَّ.

«قِيَانٌ» بُوْ تَنْثِيْهِ ي مُؤَنَّثِي مُخَاطَبِ نُهُ صَلَّهُ كُهُ ي قَيْنَ بُوْ، مُؤَكَّدِمَانِ كَرْدُ بِهِ نُونِي تَأْكِيْدِي ثَقِيْلُهُ وَهُ، وَهُ هَاتِيْنِ بِهِ نُهُ لَفِيْ لَهُ بِهِ يْنِي نُونُهُ كَانْدَا وَهُ نُونُهُ تَاكِيدُهُ كُهُ مَانِ مَكْسُورُ كَرْدُ گُهُ رَا بِهِ قِيَانٌ.

وَتَقُولُ : وَجَى يَوْجَى، كَرَضَى يَزْضَى وَالْأَمْرُ: اِيحَ كَارِضَ

«وَبِالْخَفِيفَةِ: قَيْنَ، قُنَ، قَنَ». وه تَوَّ ثَلَيْتَ له كاتى تاكىدى ئەمرى به

صيفه به نونى تاكىدى خفيفه وه: -

«قَيْنَ» بۆ مفردى مذكرى مخاطب، ئەصله كهى (ق) بوو مۇكدمان كرد

به نونى خفيفه وه، وه نون موجبى فتحهى ماقبللى بوو ماقبله كه مان مفتوح كرد لام الفعله محذوفه كهى گيرايه وه سەر حاللى خوئى و گهرا به قَيْنَ.

«قُنَ» بۆ جمعى مذكرى مخاطب، ئەصله كهى قو بوو، مۇكدمان كرد به

نونى خفيفه وه، التقاء الساكنين روى دا له به ينى واو وه نونه كه دا، جا واوه كه مان حەذف كرد، وه ئىكتفامان كرد به ضمهى ماقبله كهى گهرا به قُنَ.

«قَنَ» بو مفردى مؤنثى مخاطب، ئەصله كهى قى بوو، مۇكدمان كرد به

نونى خفيفه وه، التقاء الساكنين روى دا له به ينى يئى و نونه كه دا، جا حەذفى يئى كه مان كرد وه ئىكتفامان كرد به كسرهى ماقبله كهى گهرا به قِنَ.

ئېتر نونى خفيفه لاحق نايى به تثنيه و جمعى مؤنثه وه.

«وَتَقُولُ : وَجَى يَوْجَى، كَرَضَى يَزْضَى» يانى تَوَّ ثَلَيْتَ: - وَجَى

يَوْجَى كه لفيفى مفروقه له بابى رابع دا وه كو تلفظ ئە كهى به معتل اللامى

ئەو بابە «وَالْأَمْرُ: اِيحَ كَارِضَ» بۆ ئەمرى مخاطبى مفردى مذكرى ئەم

بابە ئەلئيت ايج، وه كو ارض مشتقه له تَوَّجَى وه كو تعلم، تى حەرفى مضارع

بوو حەذفمان كرد، وه هاتين له ئەوه ليه وه به همزهى وه صلى مكسوره وه

ئاخره كه مان مجزوم كرد به حەذفى لام الفعل گهرا به اَوْجَ، جا واو ساكن

ماقبل مكسور قەلبمان كرد به يئى گهرا به اِيحَ.

النوع السادس: الْمُعْتَلُ الْفَاءُ وَالْعَيْنُ

النَّوعُ السَّادِسُ الْمُعْتَلُ الْفَاءُ وَالْعَيْنُ كَيِّنٍ فِي إِسْمٍ مَكَانٍ، يَوْمٍ وَ وَيْلٍ وَ لَا يُبْنَى مِنْهُ الْفِعْلُ

«النَّوعُ السَّادِسُ الْمُعْتَلُ الْفَاءُ وَالْعَيْنُ» نه وعى شه شه م له نه نواعى معتل لفظيکه که فاء الفعل وه عين الفعله که ی حه رفی علله بن.

«كَيِّنٍ فِي إِسْمٍ مَكَانٍ، يَوْمٍ وَ وَيْلٍ» وه کو لفظی: یئن که فاء الفعل وه عين الفعل هه ر دوکیان یی یه وله حروفی علله ن، وه یوم اسمی زه مانه، که فاء الفعل و عين الفعله که ی علله ن. وه ویل کلمه ی تور ه بونه.

«وَلَا يُبْنَى مِنْهُ الْفِعْلُ» به استقراء ده ر که و تو وه که فعل دروست ناکری له م نه وعه معتله.

النَّوعُ السَّابِعُ: الْمُعْتَلُّ الْفَاءُ وَالْعَيْنُ وَاللَّامُ

النَّوعُ السَّابِعُ: الْمُعْتَلُّ الْفَاءُ وَالْعَيْنُ وَاللَّامُ وَذَلِكَ: وَاوٌ وَيَاءٌ، لِاسْمَيِ
الْحَرْفَيْنِ

«النَّوعُ السَّابِعُ: الْمُعْتَلُّ الْفَاءُ وَالْعَيْنُ وَاللَّامُ» نه وعی حه و ته م له
حه و ت نه وعه که ی معتل نه وه یه که: فاء الفعل وه عین الفعل وه لام الفعلی به
سه ر یه که وه حه رفی علله بن.

«وَذَلِكَ: وَاوٌ وَيَاءٌ، لِاسْمَيِ الْحَرْفَيْنِ» وه مثالی ته م جو ره معتله یش
هر لفظی واو وه لفظی یاء که ناون بو نه و دو حه رفه له حروفی نه لف و بی.
وه نه صلی واو (وَوَو) بوو به سی واو جا قه لبی عین الفعله که مان کرد به
نه لف به یاسای ثیعلال گه را به واو نه صلی یاء (یَیَی) بوو به سی بی. جا
قه لبی عین الفعله که مان کرد به نه لف به یاسای ثیعلال گه را به یای، جا
قه لبی بی ناخره که مان کرد به همزه گه را به یاء.

فصل

فَصْلُ فِي الْمَهْمُوزِ حُكْمُ الْمَهْمُوزِ فِي تَضَارِيفِ فِعْلِهِ كَحُكْمِ الصَّحِيحِ
لِأَنَّ الْمَهْمُوزَ حَرْفٌ صَحِيحٌ لِكِنَّهَا قَدْ تُخَفَّفُ إِذَا وَقَعَتْ غَيْرَ أَوَّلٍ فَتَقُولُ:
أَمَلْ يَأْمَلُ كَنَصَرَ يَنْصُرُ وَالْأَمْرُ: أَوْمَلْ بِقَلْبِ الْمَهْمُوزَةِ وَאו. لِأَنَّ الْمَهْمُوزَتَيْنِ
إِذَا التَّقْتَفَا فِي كَلِمَةٍ وَاحِدَةٍ وَثَانِيَهُمَا سَاكِنَةٌ وَجَبَ قَلْبُهَا بِحَرَكَةِ مَا قَلْبَهَا

«فَصْلُ فِي الْمَهْمُوزِ» تہمہ فصلیکہ باسی تہ حکامی تہو لفظانہ
تہ کات کہ ہمزہ یان تیدایہ فعل بن یا اسم بن.

«حُكْمُ الْمَهْمُوزِ فِي تَضَارِيفِ فِعْلِهِ كَحُكْمِ الصَّحِيحِ» حوکمی مہموز
لہ تحویلی مصدہرہ کہ یا بولای مشتقات وہ کو: - فعلی ماضی و مضارع و
تہمر و نہمی و اسمی فاعل و اسمی مفعول و غیری تہ مانیشن وہ کو سالم وایہ.
«لِأَنَّ الْمَهْمُوزَ حَرْفٌ صَحِيحٌ لِكِنَّهَا قَدْ تُخَفَّفُ إِذَا وَقَعَتْ غَيْرَ أَوَّلٍ»
بہ لام ہہ ندی جار تخفیف بہ سہر ہہ مزہ کہ یدادیت بہ قلب یا حہ ذف یا بہ
تسہیل تہ گہر تہو ہمزہ یہ لہ تہوہ لی کلمہ کہ وہ بی. «لِأَنَّهَا حَرْفٌ شَدِيدٌ
مِنْ أَقْصَى الْخَلْقِ» لہ بہر تہوہ کہ ہمزہ حہر فیکی گران و نابارہ لہ تلفظ دا
چونکی لہ لای ژوروی گہ رو دایہ، کہ وابی زور مناسبہ لہ گہل سوک کردنا.

«فَتَقُولُ: أَمَلْ يَأْمَلُ كَنَصَرَ يَنْصُرُ» تہ تہ لیی امل یا مل وہ کو نصر
ینصر. «وَالْأَمْرُ: أَوْمَلْ بِقَلْبِ الْمَهْمُوزَةِ وَاو. لِأَنَّ الْمَهْمُوزَتَيْنِ إِذَا التَّقْتَفَا فِي كَلِمَةٍ
وَاحِدَةٍ وَثَانِيَهُمَا سَاكِنَةٌ وَجَبَ قَلْبُهَا بِحَرَكَةِ مَا قَلْبَهَا» چونکی کاتی

كَأَمِّنَ وَ تُؤْمِنَ وَ اٰیْمَانًا فَاِنْ كَانَتْ الْاُولٰی مِنْ الْهَمْزَتَيْنِ هَمْزَةٌ وَضَلَّ
تَعُوْدُ الثَّانِيَةُ هَمْزَةٌ عِنْدَ الْوَضَلِ اِذَا انْفَتَحَ مَا قَبْلَهَا.

دو‌هه مزه گرد بوو یه‌وه پی‌که وه له یه‌ک کلمه دا وه همزه‌ی دو‌هه میان ساکن بوو، نه‌وه قلبی همزه‌ی ثانی نه‌کری به ح‌رفی که موناسبی ح‌ره‌که‌ی همزه‌ی پیشوی بی. یانی نه‌گه‌ر همزه‌ی پیشو مفتوح بی نه‌وه همزه‌ی دو‌هه‌م نه‌کری به نه‌لف، وه نه‌گه‌ر مضموم بوو نه‌کری به واو، وه نه‌گه‌ر مکسور بوو نه‌کری به یی.

«كَأَمِّنَ وَ تُؤْمِنَ وَ اٰیْمَانًا» نه‌وه‌ل بنا‌فاعلی ماضی بابی افعاله، نه‌صله‌ که‌ی اَئْمَنَ بوو، وه‌کو اُکرم قلبی همزه‌ی ثانیمان کرد به ح‌رفی موناسبی ح‌ره‌که‌ی نه‌وه‌ل به نه‌لف. دو‌وهه‌م بنا‌مفعولی ماضی بابی افعاله قلبی هه‌همزه‌ی ثانیمان کرد به واو (به پی‌ی یاسا). وه سی‌هه‌م مصد‌ه‌ری بابی افعاله، وه‌کو اکرام قلبی همزه‌ی ثانیمان کرد به یی.

نهم قاعده یه عامه بو هه‌موو شوی‌نی چه همزه‌ی نه‌وه‌ل همزه‌ی قطع بی وه‌کو نهم مثالانه یا خود همزه‌ی وه‌صل بی.

نه‌وه‌نده هه‌یه، نه‌گه‌ر همزه‌ی وه‌صلی بی حوکمی‌کی جیاواز بو همزه‌ی ثانی هه‌یه وه‌کو مصنف نه‌فه‌رمویت: «فَاِنْ كَانَتْ الْاُولٰی مِنْ الْهَمْزَتَيْنِ هَمْزَةٌ وَضَلَّ تَعُوْدُ الثَّانِيَةُ هَمْزَةٌ عِنْدَ الْوَضَلِ اِذَا انْفَتَحَ مَا قَبْلَهَا».

واته نه‌گه‌ر همزه‌ی ثانی له دوو همزه‌که، همزه‌ی وه‌صل بوو، نه‌وه‌ نه‌وه همزه‌ی ثانیه قلب کراوه نه‌گه‌ر یت‌ه‌وه بو سه‌ر نه‌صلی خوی که همزه‌ بووه، کاتی که ماقبلی همزه‌ی ثانیه که مفتوح بی «نَحْوُ: قَوْلِهِ تَعَالٰی: اِلٰی الْهُدٰی اٰتِنَا»

.....

بوْ ته مری مفردی مذکری مخاطب، ته صله که ی اِئْتِ بوو، به دو همزه،
 ته وُلْ همزه ی وه صلی مکسوره، دوه م همزه ی فاء الفعل، جا تم
 همزه ی ثانیمانه کرد به یی، چونکی خو ی ساکن وه ماقبله که مکسور
 بوو. وه پاش ته وه که به سرا به ماقبله که یه وه یعنی الی الهدی همزه
 وه صله که له ناوا روشت، وه التقاء الساکنین روی داله به یینی تهلفی ناخری
 هُدی وه یی ساکنه که، که به ده لی همزه ی ثانی یه، جا حذفی تهلفی هدی
 کراو، وه تم یی ساکنه گه را یه وه بوسه ر ته صله که ی که همزه بوو، وه
 خویند مانه وه الی الهدی اثنا به فتحه ی دالی هُدی، و ثیعه ده ی همزه ی
 فاء الفعل که له بهر ته وه سه به بی قه لبی به یی که همزه وه صله که بوله به ینارو
 یشته وله ثارا دانه ماوه.

«بیدارین»: هه ر چند مصنف تم حوکه می به ست به همزه یه که وه
 ماقبله که ی مفتوح بی، به لام حوکه می همزه ی ماقبله که ی مضموم بی یا
 مکسور بی ته ویش وه کو ماقبل مفتوح وه هایه، یانی ته وایش پاش قه لب
 مادام همزه ی پیشیان همزه ی وه صل بی وه له ناوا پروا ته وه ته گه پرتته وه به
 همزه...

نمونه ی یه که م: وه کو (اِئْذَنْ لَی) له ثایه تی پیروزی: - وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ
 اِئْذَنْ لَی. وه ختی خو ی همزه ی ثانیمان کرد به یی چونکی همزه ی پیشو
 مکسور بوو، پاش ته وه که وه ته دوا ی یقول، وه همزه وه صله که له ناوانه ما،
 وه ماقبله که ی مضموم بوو وه کو لامی یقول همزه ثانیه که مان گیرایه وه به همزه.

حَذَفَتِ الْهَمْزَةُ فِي: خُذْ وَكُلْ وَمُرْ عَلَى غَيْرِ الْقِيَاسِ وَ قَدْ يَجِيءُ أَمْرٌ عَلَى الْأَصْلِ عِنْدَ الْوَضَلِ

نمونه‌ی دوه‌می وه‌کو (أَتَمِنَ) که بنام‌مفعولی ماضی بابی افتعاله له نایه‌تی: (فَلْيُوْذِ الَّذِي أَتَمِنَ أَمَاتَهُ) همزه‌ی ثانیمان کرد به واو چونکه همزه‌ی نه‌وه‌ل مضموم بو به لام له‌پاش نه‌وه که وته‌پال الذی وه همزه وه‌صله که له ناوانه‌ما وه یی‌ی الذی له‌بهر التقاء الساکنین لاجو، وه ماقبله که‌ی بویه ذالی الذی که مکسوره واوه که لابراوه همزه که مان هینایه وه‌جاله بهر نه‌وه یه‌کی نه‌پرسی نه‌لی مادام ده‌ستوری تخفیف باعته بو نه‌وه که همزه‌ی دوه‌م بکری به تهلَف یا به یی یا به واو.

بوچی له نه‌مری مخاطبی ماده‌ی أخذ، أكل، أمر نالین: أُوْخَذُوْهُ أُوْکَلْ وه أُمِّرْ به قه‌لبی همزه‌ی ثانی به واو وه نه‌لین: خُذْ، كُلْ، مُرْ مصنف رحمه الله جوابی دایه‌وه وه فهرموی: «حَذَفَتِ الْهَمْزَةُ فِي: خُذْ وَكُلْ وَمُرْ عَلَى غَيْرِ الْقِيَاسِ» واته‌ه‌ذفی همزه له‌م نه‌مرانه‌دا به‌خلافی قیاس کراوه چونکه نه‌م لفظانه زور گران له سهر زمان وه پیو‌سیان هه‌یه به تخفیف وه نه‌صله که‌یان أأخذ أأكل أأمر بو به دو همزه له سهر وه‌زنی أنصر همزه‌ی دوه‌م میان ه‌ذف کرد له‌بهر تخفیف ئینجایی ئیحتیاج بووین له همزه وه‌صله که وه ه‌ذفمان کرد گهران به خُذْ، كُلْ، مُرْ له سهر وه‌زنی عُلْ به ه‌ذفی فاء‌الفعل «وَقَدْ يَجِيءُ أَمْرٌ عَلَى الْأَصْلِ عِنْدَ الْوَضَلِ» وه جار به جار أأمر نه‌خو‌نترته وه له‌سهر ره‌وشتی قاعده‌ی پیشو که عبارت بوو له قه‌لبی همزه‌ی دوه‌م به ه‌رفی که مناسبی ه‌ره‌که‌ی ماقبله که‌ی بی، وه

كَقَوْلِهِ تَعَالَى: - وَأَمُرُ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَأَزَرُ يَأْزُرُ، وَهَذَا يَهْنَأُ، كَضَرْبٍ يَضْرِبُ وَ الْأَمْرُ اِيْزِرُ وَأَدْبُ يَأْدُبُ كَكَرْمُ يَكْرُمُ وَالْأَمْرُ أَوْدُبُ وَ سَأَلَ يَسْأَلُ، كَمَنْعَ يَمْنَعُ وَالْأَمْرُ إِسْأَلُ وَيَجُوزُ: سَأَلَ يَسْأَلُ سَلَّ

بیعاده‌ی نه و همزه‌ییه له کاتی‌کا همزه‌ی وه وصل بو بی‌تو له ناوانه مابی «كَقَوْلِهِ تَعَالَى: - وَأَمُرُ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ» وه کو لفظی أَمْر له م ثایه ته‌دا، وه ختی خو‌ی همزه‌ی ثانیمان کرد به واو چونکی خو‌ی ساکن بوو، وه ماقبله که‌یشی مضموم بوو، به لام له کاتی‌کا واو که‌وته سهر همزه پیشوه که له ناو رو‌شت، وه همزه‌ی دوه‌م زیندو کرایه‌وه.

«وَأَزَرُ يَأْزُرُ، وَ هَذَا يَهْنَأُ، كَضَرْبٍ يَضْرِبُ» یانی مهموزالفاء و مهموزاللامی بابی ثانی، وه کو فعلی سالم بابی ثانی وایه «و الأمر ایزر» له سهر وه زنی اضرب نه‌صله که‌ی أَزَرُ بوو وه کو اضرب به دو همزه، جا همزه‌ی ثانیمان کرد به یی به قاعده‌ی پیشو‌گه‌را به ایزر. «وَأَدْبُ يَأْدُبُ كَكَرْمُ يَكْرُمُ» یانی مهموزی بابی سادس وه کو سالمی نه‌و بابیه وایه «وَالْأَمْرُ أَوْدُبُ» نه‌صله که‌ی أَدْبُ بوو وه کو أحسن قه‌لبی همزه‌ی ثانیمان کرد به واو به یاسای پیشو‌گه‌را به أَوْدُبُ.

«وَسَأَلَ يَسْأَلُ، كَمَنْعَ يَمْنَعُ» یانی ماضی مهموزی بابی به شهرت - بابی ثالث - وه کو ماضی سالمی نه‌و بابیه وایه.

«وَالْأَمْرُ إِسْأَلُ» وه نه‌مره که‌ی عبارته له إِسْأَلَ به‌بی ده‌ست لی‌دان و گورینی وه کو اِمنع. «وَيَجُوزُ: سَأَلَ يَسْأَلُ سَلَّ» وه دروسته قه‌لبی همزه‌ی نه‌م بابیه بکه‌ی به نه‌لف، وه له ماضی و مضارعه که یا بلی‌ت سال یسال، وه بو نه‌مره که‌ی بلی‌ت: سَلَّ که مشتقه له تَسْأَلَ به حه‌ذفی حه‌رفی مضارعه

و آَبَ یُؤُوبُ، وَ سَاءَ یَسُوءُ، کَضَانَ یَصُونُ وَ جَاءَ یَجِیْءُ، کَکَالَ یَکِیْلُ
فَهُوَ: سَاءٌ وَ جَاءٌ وَ أَسَیْتُسُو، کَدَعَا یَدْعُو وَ أَتَى یَأْتِی کَرَمِی یَزِہِی

کہی و اسکانی ناخرہ کہی، وہ حہذفی ٹہلفہ کہی لہ بہر دہفعی
التقاء الساکنین.

«و آَبَ یُؤُوبُ، وَ سَاءَ یَسُوءُ، کَضَانَ یَصُونُ» واتہ حوکمی بابی
ٹہوہل لہ مہموزالفاء وہ مہموزاللامی ٹہجوف وہ کو حوکمی بابی ٹہوہلہ
لہ ٹہجوفی غیرہ مہموز. «وَ جَاءَ یَجِیْءُ، کَکَالَ یَکِیْلُ» یانی حوکمی بابی
ثانی لہ مہموزاللامی ٹہجوف، وہ کو بابی ثانی یہ لہ ٹہجوفی غیرہ
مہموز. «فَهُوَ: سَاءٌ وَ جَاءٌ» بۆ اسمی فاعلی سَاءَ جَاءَ ٹہصلہ کہیان ساوۃ
وہ جایۃ بوو عین الفعلہ کہمان قلب کردن بہ ہمزہ بہ یاسای ٹہجوف
گہران بہ ساءٌ وہ جاءہ بہ دو ہمزہ عین الفعل وہ لام الفعل جا ہمزہ ثانیہ
کہمان قلب کرد بہ یی لہ بہر ٹہوہ کہ لہ طرفہ وہ بوو، وہ ماقبلہ کہی
مکسور بوو گہران بہ سائی و جائی و کو قاضی، جا ضمہ لہ سہریی ثقیل
بوو، حہذفمان کرد وہ حہذفی یی کہیشمان کرد لہ بہر دہفعی
التقاء الساکنین لہ بہینی یی و تنوینہ کہیدا گہرا بہ ساءٌ وہ جاء لہ سہر وہ زنی
فاع. «وَ أَسَیْتُسُو، کَدَعَا یَدْعُو» یانی حوکمی مہموزالفای ناقصی بابی
ٹہوہل، وہ کو حوکمی بابی ٹہوہلہ لہ ناقصی غیرہ مہموزا.

«وَ أَتَى یَأْتِی کَرَمِی یَزِہِی» یانی حوکمی بابی ثانی لہ مہموزالفای
ناقص دا وہ کو حوکمی بابی ثانی یہ لہ ناقصی غیرہ مہموزا.

وَالْأَمْرُ إِيَّتِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ: تِ تَشْبِيهَا لَهُ بِخُذْ وَ وَأَيَّ يَأَيَّ، كَوَفَيَّ
يَقَيَّ وَالْأَمْرُ وَوَأَيَّ يَأَوِيَّ أَيَّأً، كَشَوِيَّ يَشَوِيَّ شَيَّأً وَالْأَمْرُ إِيوِيَّ كَأَشَوِيَّ

«وَالْأَمْرُ إِيَّتِ» بُوَ ثَمَرِي مَخَاطَبُ ثَلَاثَتِ إِيَّتِ، ثَمَلَهُ كَهَيَّ إِيَّتِ بُو،
بِهِ دُو هَمْزِهِ يَه كَيَّ ثَمَلَّ وَه يَه كَيَّ وَه صَلَّ، جَاهَمْزِهِ ثَانِيْمَان قَلْب كَرْد بِهِ
يِيَّ بِهِ قَاعَدَهِي سَابِق گَه رَا بِهِ إِيَّتِ. «وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ: تِ تَشْبِيهَا لَهُ بِخُذْ»
يَانِي لَهُ عَهْرَه بِهِ كَانَه كَه سَيَّ كَه حَه ذَفِي هَمْزِهِ فَاءُ الْفَعْلِ ثَمَلَاتِ لَهُ بِهِر
تَخْفِيف حَه رَفِي، وَه كُو ثَمَرِي تَأْخُذْ حَه ذَفِي فَاءُ الْفَعْلِ كَه ي وَه هَمْزِهِ
وَه صَلَّ كَه ي ثَمَلْ كَرْد وَه يَوْت خُذْ.

«وَوَأَيَّ يَأَيَّ، كَوَفَيَّ يَقَيَّ» يَانِي حَوَكْمِي بَابِي ثَانِي لَهُ مَهْمُوز الْعَيْنِي
لَفِيفِي مَفْرُوق دَا، وَه كُو حَوَكْمِي بَابِي ثَانِي يَه لَهُ غَيْرَه مَهْمُوزِي لَفِيفِي
مَفْرُوق دَا. ثَمَلَّ يِيَّ يَوْتِي بُو، وَه كُو يَوْعُذْ حَه ذَفِي وَاه كَه مَان كَرْد بِهِ
قَاعَدَهِي مَثَال، وَه حَه ذَفِ ضَمَّه يِيَّ كَه مَان كَرْد لَهُ بِهِر ثَقِيلِي گَه رَا بِهِ
يِيَّ. «وَالْأَمْرُ أَيَّأً» وَاتَه ثَمَرِي مَخَاطَبِي ثَمَل بَابَه ثَمَلِي بِهِ (أ) بِهِر كَه حَرْف
ثَمَلَهُ كَه ي تَتِي بُو، تَيَّ حَه رَفِي مَضَارِع بُو حَه ذَفِ مَان كَرْد، وَه تَاخِرَه كَه مَان
مَحْذُوف كَرْد بِهِ حَه ذَفِي لَام الْفَعْلِ گَه رَا بِهِ أ.

«وَوَأَيَّ يَأَوِيَّ أَيَّأً، كَشَوِيَّ يَشَوِيَّ شَيَّأً» وَاتَه حَوَكْمِي بَابِي ثَانِي لَهُ
مَهْمُوزِي لَفِيفِي مَقْرُون دَا، وَه كُو حَوَكْمِي بَابِي ثَانِي يَه لَهُ لَفِيفِي مَقْرُونِي
غَيْرَه مَهْمُوز، وَه ثَمَلَّ يِيَّ بِه تَشْدِيدِي يَا أَوِيَّأً بُو، قَه لَبِي وَاه كَه مَان كَرْد
بِهِ يِيَّ گَه رَا بِهِ أَيَّأً. «وَالْأَمْرُ إِيوِيَّ كَأَشَوِيَّ» بُو ثَمَرِي مَخَاطَبِي مَفْرَدِي مَذْكَر
ثَمَلَهُ كَه ي إِيوِيَّ بُو بِهِ هَمْزِهِ وَه صَلَّ مَكْسُورَه وَه هَمْزِهِ ثَمَلَّ سَاكَنَه جَا
قَه لَبِي هَمْزِهِ ثَانِيْمَان كَرْد بِهِ يِيَّ گَه رَا بِهِ إِيوِيَّ.

وَنَأَى يَنَأَى، كَرَعَى يَزَعَى وَ هَكَذَا قِيَاسُ رَأَى يَزَأَى لِكِنَّ الْعَرَبَ
 قَدِ اجْتَمَعَتْ عَلَى حَذْفِ الْهَمْزَةِ مِنْ مُضَارِعِهِ فَقَالُوا: يَزَى، يَرِيَانِ،
 يَرُونَ * تَزَى، تَرِيَانِ، يَرَيْنَ - تَزَى، تَرِيَانِ، تَرُونَ * تَرَيْنَ، تَرِيَانِ، تَرَيْنَ
 - أَرَى، نَزَى

«وَنَأَى يَنَأَى، كَرَعَى يَزَعَى» یانی حوکمی بابی به شرط - بابی ثالث -
 له مهموزالعینی ناقص‌دا، وه‌کو حوکمی بابی به شرط له ناقصی غیره
 مهموز وایه.

«وَهَكَذَا قِيَاسُ رَأَى يَزَأَى» هه‌روه‌کو نأى یئأى وایه، ده‌ستوری رأی
 یرأى وه‌حق وایه همزه‌ی عین‌الفعله‌که‌ی بَمِیْنَتَه وه.

«لَكِنَّ الْعَرَبَ قَدِ اجْتَمَعَتْ عَلَى حَذْفِ الْهَمْزَةِ مِنْ مُضَارِعِهِ» به‌لام
 عه‌رب به‌کیان‌گرتوه له سه‌ر نه‌وه که‌ه‌ذفی عین‌الفعلی مضارع‌ه‌که‌ی
 بکه‌ن له به‌ر تخفیف «فَقَالُوا: يَزَى، يَرِيَانِ، يَرُونَ * تَزَى، تَرِيَانِ، يَرَيْنَ -
 تَزَى، تَرِيَانِ، تَرُونَ * تَرَيْنَ، تَرِيَانِ، تَرَيْنَ - أَرَى، نَزَى»

نه‌صلی یَزَى، یَزَأى بو وه‌کو یعلم نقلی حه‌ره‌که‌ی همزه‌که‌مان کرد
 بولای ماقبله‌که‌ی جا حه‌ذفمان کرد گه‌را به‌یری وه‌نه‌صلی یَرِيَانِ، یری
 بو، نه‌لف ضمیری فاعلی تشبیه بولاحقمان کرد به‌ئاخریه وه له‌گه‌ل نونی
 ئیعراب‌دا، وه نه‌لف باعشی فتحه‌ی ماقبلی بوو ماقبله‌که‌مان مفتوح کرد گه‌را
 به‌یریان.

وه نه‌صلی یَرُونَ، یَزَى بوو، واو ضمیری فاعلی جمعی مذکر بوو
 ئیلحاقمان کرد به‌ئاخریه وه له‌گه‌ل نونی ئیعراب‌دا، واو باعشی ضمه‌ی
 بوو ماقبلی بوو ماقبله‌که‌مان ئیعه‌ده کرده وه به‌مضمومی جا ضمه له سه‌ر

یّی ثقیل حه حذفمان کرد.

جا التقاء الساکنین روی داله به ینی یّ و واوه که دا، وه یّ که مان حه حذف کرد، وه واوه که مان هیشته وه له بهر ته وه ده لیلی نه بوو له سه ری گه را به یروُن.

وه ترّی بوّ مفردی مؤنثی غائب وه کو یری. وه ترّیان بو تثنیه ی مؤنثی غائب وه کو یریان.

وه یرّین بو جمعی مؤنثی غائب، نه صلّه که ی یری بوو، نون ضمیری فاعلی جمعی مؤنث بوو، ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه نون موجبی سکونی ماقبلی بوو ماقبله که مان ساکن کرد گه را به یرّین.

وه ترّی بوّ مفردی مذکری مخاطب. وه ترّیان بو تثنیه ی مذکری مخاطب. وه ترّوُن بوّ جمعی مذکری مخاطب، نه مانه وه ک یری، یرّیان، یروُن دروست نه کرین.

ترّین بوّ مفردی مؤنثی مخاطب نه صلّه قه ریبه که ی تری بوو یّی ضمیری فاعلی مؤنثی مخاطب بوو ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه له گه ل نونی ئیعرابدا، جا التقاء الساکنین روی دا له به ینی لام الفعل وه یّ ضمیره که دا، وه حهذفی لام الفعله که مان کرد، حهذفی یّ ضمیره که مان نه کرد چونکه ماقبله که ی مکسور نه بوو هه تا ده لاله ت بکات له سه ری گه را به ترّین.

ترّیان وه کو وینه ی سابق. ترّین: بوّ جمعی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی تری بوو، نون ضمیری فاعلی جمعی مؤنثی مخاطب بو ئیلحاقمان کرد به

وَقَدْ اتَّفَقَ فِي الْخِطَابِ الْمُؤَنَّثِ لَفْظُ الْوَاحِدَةِ وَالْجَمْعِ، لَكِنَّ وَزْنَ
الْوَاحِدَةِ تَفِينٌ، وَالْجَمْعِ تَفْلَنٌ. فَإِذَا أَمَرْتَ مِنْهُ قُلْتَ عَلَى الْأَصْلِ: إِزْءَ
كَأَزْعَ

تاخریه وه، وه نون مقتضی سکونی ماقبلی بو ماقبله که مان ساکن گه را به
ترین.

وه نه گهر ئیعتباری ترین بکهین به نه صلّ بوی، نه لیئن نونی جمعی
مؤنث له بهر نه وه فعله که نه کات به مبنی بویه باعثی حه ذفی نونی ئیعرابی
مفردی مخاطب، وه یی فاعلی مفردی مؤنث بوو مایه وه تَرِئَنَ له سهر
حالی خوی.

أَرَى بُؤْ متکلمی وحده، و نَرَى بُؤْ متکلمی مع الغیر دروست نه کرین
وه کو یری.

«وَقَدْ اتَّفَقَ فِي الْخِطَابِ الْمُؤَنَّثِ لَفْظُ الْوَاحِدَةِ وَالْجَمْعِ، لَكِنَّ وَزْنَ
الْوَاحِدَةِ تَفِينٌ، وَالْجَمْعِ تَفْلَنٌ.» واته وا هه لکه وتووه له م بابا صیغه ی
مفردی مؤنثی مخاطب له گه ل جمعی مؤنثی مخاطب وه کو یه ک بن له
صوره تا به لام له تقدیرا له یه ک جیان له بهر نه وه له مفرده ده که دا لام الفعل و
عین الفعل محذوفه وه وه زنه که ی نه بی به تَفِئِنَ - وه له جمعه که دا هه عین
عین الفعله که محذوفه وه لام الفعله که ی باقیه، وه وه زنه که ی تَفْلَنَ نه بی.

«فَإِذَا أَمَرْتَ مِنْهُ قُلْتَ عَلَى الْأَصْلِ: إِزْءَ كَأَزْعَ» کاتی صیغه ی نه مری
مخاطبت دروست کرد له م باب به سهر یاسای مانه وه ی همزه که ی نه لیئ
ارأ وه کو اوع مشتقه له تروی به حه ذفی حه رفی مضارع وه زیاد کردنی

وَقُلْتَ عَلَى تَقْدِيرِ الْحَذْفِ رَوَيْلَزْمُهُ الْهَاءُ فِي الْوَقْفِ رَيَا رَوَيْلَزْمِ

همزه ی وه صلی مکسوره وه چهذفی لام الفعل جا ئه بی به إرّه وه کو إرّع
مشتقه له ترعی به یاسای پیشو.

«وَقُلْتَ عَلَى تَقْدِيرِ الْحَذْفِ رَ» وه ئه لّیّت له سهر ئه مری مخاطبی
ماده ی رأی دا له سهر ئه ساسی چهذفی همزه ی وه صلّه که ی (ر) به یه ک
حرف مشتقه له تری به چهذفی حهرفی مضارعه که ی و لام الفعله که ی.
«وَيْلَزْمُهُ الْهَاءُ فِي الْوَقْفِ» جاله بهر ئه وه ئه م صیغه ی ئه مره یه ک
حرفه واجبه ئیلحاقی هی ی سکتّه له کاتی وه فقه له سهری.

«رَيَا» بۆ تشیهی مذکری مخاطب، مشتقه له تَرَيَانٍ به چهذفی حهرفی
مضارع وه نونی ئیعراب.

«رَوَ» بۆ جمعی مذکری مخاطب، مشتقه له تَرَوْنَ به چهذفی حهرفی
مضارع وه نونی ئیعراب.

«رَيَّ» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، مشتقه له تَرَيْنَ به چهذفی حهرفی
مضارع وه نونی ئیعراب.

«رَيَّا» بۆ تشیهی مؤنثی مخاطب، مشتقه له تَرَيَانٍ به چهذفی حهرفی
مضارع وه نونی ئیعراب، وه کو تشیهی مذکری مخاطب.

«رَيْنَ» بۆ جمعی مؤنثی مخاطب، به چهذفی حهرفی مضارع وه
هیشتنه وه ی نونه که ی له بهر ئه وه ضمیری فاعله.

وِ بِالتَّأْكِيدِ: رَيْنٌ، رِيَانٌ، رَوْنٌ، رَيْنٌ، رِيَانٌ، رَيْنَانٌ

«وِ بِالتَّأْكِيدِ: رَيْنٌ، رِيَانٌ، رَوْنٌ، رَيْنٌ، رِيَانٌ، رَيْنَانٌ» تۆ ئەللى لە كاتى
تاكیدی ئەمرى ئەم مادە بە نون.

«رَيْنٌ» بۆ مفردى مذكرى مخاطب، ئەصلە كەى (ر) بوو بە يەك
حەرف مۆكدمان کرد بە نونى ثقيله وه، وه لام الفعله كەمان هینایە وه بە
مفتوحى لەبەر نونە كە گەرا بە رَيْنٌ.

«رِيَانٌ» بۆ تشبیهى مذكرى مخاطب ئەصلە كەى ریا بوو مۆكدمان کرد
بە نونى ثقيله، وه نونە كەمان مكسور کرد گەرا
بە رِيَانٌ.

«رَوْنٌ» بۆ جمعى مذكرى مخاطب ئەصلە كەى رۆ بوو مۆكدمان کرد
بە نونى ثقيله، جا التقاء الساكنين روى دا لە بەینى واو وه نونە كەدا، دروست
نەبوو حەذفى نونە كەى بكەین لەبەر ئەوه هاتبو بۆ تأکید، وه دروستیش
نەبوو حەذفى واوه كە بكەین چونكى ماقبلە كەى مفتوح بوو، وه دەلیل
نەبوو لەسەرى ناچار متحرکمان کرد بە حەرە كەى مناسبى خوێ بى وه كو
ضمه گەرا بە رَوْنٌ.

«رَيْنٌ» بۆ مفردى مؤنثى مخاطب، ئەصلە كەى رى بوو، مۆكدمان کرد
بە نونى ثقيله وه جا التقاء الساكنين روى دا لە بەینى یى و نونە كەدا،
دروست نەبوو حەذفى نونە كەى بكەین لەبەر رعايه تى تأكیده كە، وه
دروستیش نەبوو حەذفى یى كە بكەین چونكە ماقبلە كەى مفتوح بو، وه
هیچ شتى نەبوو دەلالەت بكات لەسەرى، ناچار مكسورمان کرد لەبەر

وَبِالْخَفِيفَةِ: رَيْنَ، رَوْنُ، رَيْنَ

مناسبه‌ی کسر له گه‌ل یی گه‌را به رَيْنَ.

«رَيْنَان» بۆ تشبیه‌ی مؤنثی مخاطب، دروست ئه کرى وه کو تشبیه‌ی مذکری مخاطب.

«رَيْنَان» بۆ جمعی مؤنثی مخاطب، ئه صلّه که‌ی رَيْنَ بوو مؤکدمان کرد به نونی ثقیله وه هاتین به ئه‌لفی له به‌ینی هه‌ر دو نونه که‌دا، وه نونه که‌مان مکسور کرد گه‌را رَيْنَان.

«وَبِالْخَفِيفَةِ: رَيْنَ، رَوْنُ، رَيْنَ» تۆ ئه‌لیی له کاتی تأکیدى فعلی ئه‌مری به صیغه‌ی ئه‌م ماده به نونی خفیفه.

«رَيْنَ» بۆ مفردی مذکری مخاطب ئه صلّه که‌ی (رَ) بوو به یه‌ک حه‌رف مؤکدمان کرد به نونی خفیفه وه ئیعه‌ده‌ی لام‌الفعله که مان کرده وه به مفتوحی گه‌را به رَيْنَ.

«رَوْنُ» بۆ جمعی مذکری مخاطب، ئه صلّه که‌ی رَوْنُ بوو مؤکدمان کرد به نونی خفیفه وه التقاء الساکنین روی دا له به‌ینی واو نونه که‌دا، دروست نه‌بوو حه‌ذفی نونه که‌بکه‌ین له به‌ر تأکید که دروستیش نه‌بوو حه‌ذفی واوه که له به‌ر ئه‌وه هیچ شتی نه‌بوو ده‌لیل بئی له سه‌ری، ناچار واوه که‌مان مضموم کرد له به‌ر مناسبه‌ی ضمه له گه‌ل واوه که‌دا گه‌را به رَوْنُ.

«رَيْنَ» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب ئه صلّه که‌ی رَیَ بوو، مؤکدمان کرد به نونی خفیفه وه، جا التقاء الساکنین روی داله به‌ینی یی و نونه که‌دا، دروست نه‌بوو حه‌ذفی نونه که‌بکه‌ین له به‌ر رعایه‌تی تأکید، وه حه‌ذفی یی

فَهُوَ: رَاءٍ، رَائِيَانٍ، رَاؤُنَ، كَزَاعٍ، رَاعِيَانٍ، رَاعُونَ وَ ذَاكَ مَرَّتِي كَمَزَعِي

که یش شتی نه بوو ده لالهت بکات له سهری، ناچار مکسورمان کرد له بهر مناسبه ی کسره له گه ل یی دا گه را به رین. تیرنونی خفیفه لاحق نابیی به تشنیه و جمعی مؤنثه وه.

«فَهُوَ: رَاءٍ، رَائِيَانٍ، رَاؤُنَ، كَزَاعٍ، رَاعِيَانٍ، رَاعُونَ» یانی اسمی فاعلی ثم ماده له م بابۀ دا دروست ته کری به اثباتی همزه که ی.

ته صلی راءِ رایی بوو وه کو عالم ضمه له سهر یی ثقیل بوو حهذفمان کرد، جا التقاء الساکنین روی دا له بهینی یی و تنوینه که دا وه حهذفی یی که مان کرد گه را به راءِ له سهر وه زنی فاع.

وه ته صلی رائيان، راءِ بوو تالف و نونی تشنیه مان ثیلحاق کرد به تاخریه وه، وه ثیعاذه ی لام الفعله که مان کرد به مفتوحی گه را به رَائِيَانٍ.

وه ته صلی رَاؤُنَ، راءِ بوو، واو وه نون عهلامه تی جمع بون له حاله تی ره فعه دا ثیلحاقمان کرد به تاخریه وه گه را به رَاعُونَ وه ته صله قه ربه که ی راثیون بوو، ضمه له سهر یی ثقیل بو، ثقلمان کرد بولای ماقبله که ی، جا التقاء الساکنین روی دا له بهینی یی و واوه که دا حهذفی یی که مان کرد گه را به رَاؤُنَ.

«وَ ذَاكَ مَرَّتِي كَمَزَعِي» یانی اسمی مفعولی ثم ماده له ثلاثی مجره دا به اثباتی همزه نه بی، وه ثیعالیشی ته کری وه کوه ثیعاللی اسمی مفعولی ناقص له غیری مهموزدا.

وه ته صلی مَرَّتِي مَرْمُوتِي بوو، وه کو ممنوع، واو وه یی گرد بوونه وه

وَبِنَاءٍ أَفْعَلَ مِنْهُ مُخَالِفٌ لِأَخَوَاتِهِ أَيْضاً فَنَقُولُ: أَرَى، يُرَى، إِزَاءٌ، وَ
إِرَائَةٌ، وَ إِرَايَةٌ

قلبی واوه که مان کرد به یی، وه ییمان له یی دا ده غم کرد وه ماقبله که مان
مکسور کرد گه را به مَرَّئِیَّ وه کوه مَرَّعِیَّ.

«وَبِنَاءٍ أَفْعَلَ مِنْهُ مُخَالِفٌ لِأَخَوَاتِهِ أَيْضاً» واته بنای بابی افعال له م
ماده یه جیایه له بنای نهو مشتقاته له غیر یی نه م ماده دا له بهر نه وه که
حه ذفی همزه که یان تیائه کری. به لام له غیر یی نه م ماده دا حه ذفی
عین الفعل ناکری.

«فَنَقُولُ: أَرَى، يُرَى، إِزَاءٌ، وَ إِرَائَةٌ، وَ إِرَايَةٌ»

نه صلی آری، آزای بوو، وه کو اکرم حه ذفی همزه که مان کرد له بهر
تخفیف، له پاش نقلی فتحه که ی بولای ماقبله که ی وه یی متحرک ماقبل
مفتوح قه لبمان کرد به نه لف گه را به آری، له سهر وه زنی أَفَلَ به حه ذفی
عین الفعل.

وه نه صلی یُری، یُرَّئِی بوو وه کو یکرم حه ذفی همزه که مان کرد له بهر
تخفیف، پاش نقلی کسره که ی بولای ماقبله که ی، وه ضمه له سهر یی ثقیل
بوو حه ذفمان کرد گه را به یُری. وه نه صلی إِرَائَةٌ، إِرَائِیاً بوو، وه کو اکراماً
حه ذفی همزه که مان کرد له بهر تخفیف پاش نقلی فتحه که ی بولای ماقبله
که ی، وه له باتی نهو همزه تی مصدرمان هیئاله ناخریه وه له گه ل تنوین دا
گه را به إِرَايَةٌ، جاله بهر نه وه یی لام الفعل له پاش همزه وه بوو، قلبمان
کرد به همزه گه را به إِرَاءَةٌ...

فَهُوَ مُرِّیَانٍ مُرُونٌ

إِرَاءٌ مصدره و یُعْلَلُ نه‌کریّ وه‌کو اراءَ به یّی تعویضی تیّ له باتی
عین‌الفعله که‌ی. و ارایهَ به تعویضی تیّ له باتی عین‌الفعله که‌ی، به لامّ قه‌لبی
یّی که‌ی نه‌کراوه به ئەلف له بهر ئەوه به‌راستی یّی له طره‌فه وه‌نیه.

«فَهُوَ مُرِّی» بۆ اسمی فاعلی ماده‌ی رأی له بابی افعال دا، وه‌ ئەصله‌ که‌ی
مُرِّیّ بووه، وه‌کو مکرّم، حه‌ذفی همزه‌ که‌مان کرد له‌به‌ر تخفیف پاش نقلی
کسره‌ که‌ی بۆلای ماقبلی، وه‌ ضمه‌ له‌سه‌ر یّی ثقیل بوو حه‌ذفمان کرد، جا
التقاء‌الساکنین روی دا له‌ به‌ینی یّی و تنوینه‌ که‌دا، وه‌ حه‌ذفی تنوینه‌ که‌مان
کرد گه‌را به‌ مُرّ له‌ سه‌ر وه‌زنی مُفّ له‌به‌ر حه‌ذفی عین‌الفعل لام‌الفعله‌ که‌ی.
«مُرِّیَانٍ» بۆ تننیه‌ی مذکر ئەصله‌ که‌ی مُرّ بوو، ئەلف و نونی تننیه‌مان
لاحق کرد پیوه‌ی له‌ حاله‌تی ره‌فعه‌ دا، ئەلف باعشی فتحه‌ی ماقبلی بوو،
یّی ماقبله‌ که‌مان هینایه‌ وه‌ به‌ مفتوحی گه‌را به‌ مُرِّیَانٍ.

«مُرُونٌ» بۆ جمعی مذکر له‌ حاله‌تی ره‌فعه‌دا ئەصله‌ که‌ی مُرّ بوو، واو
وه‌ نون‌عه‌لامه‌تی جمعی مذکر بوون له‌ حاله‌تی ره‌فعه‌ دا، ئیلحاقمان کرد
پینه‌وه، وه‌ لام‌الفعله‌ که‌مان هیناوه‌ به‌ مضمومی له‌به‌ر مناسبه‌ی واوه‌ که‌ گه‌را
به‌ مُرِّیُون. نقلی ضمه‌ی یّی که‌مان کرد بۆ ماقبله‌ که‌ی دوا‌ی سلبی حرکه‌ی
ماقبله‌ که‌ی و حذفی یّی که‌مان کرد له‌ به‌ر التقاء‌الساکنین گه‌را به‌ مُرُونٌ

«وَأَرَّتْ» بۆ مفردی مؤنثی غائب له‌ فعلی ماضی بابی افعال دا، ئەصله‌
که‌ی أَرَّیت بوو، وه‌کو أَكْرَمَتْ حه‌ذفی همزه‌ که‌مان کرد له‌ پاش نقلی
فه‌تحه‌ که‌ی بۆلای ماقبله‌ که‌ی، وه‌ یّی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به‌

فَهِيَ مُرِيَّةٌ مُرِيَّتَانِ مُرِيَّاتٌ وَ ذَاكَ مُرِيٌّ

ثەلف، جا التقاء الساكنين پروى دا له به ينى ئەلف وتى كەدا ئەلفە كەمان
 حەذف كرد گەرا بە آرث لەسەر وەزنى أَفَتْ، بە حەذفى عين الفعل و
 لام الفعلە كەى.

«فَهِيَ مُرِيَّةٌ» بۆ اسمى فاعلى مۇنشى بابى افعال له مادهى رأى، ئەصلە
 كەى مرثية بوو، وە كو مكرمة، حەذفى همزه كەمان كرد له پاش نقلی كسره
 كەى بۆلاى ماقبلە كەى، وە تى تَأْنِيث باعشى فتحەى ماقبلەى بوو ماقبلە
 كەمان مفتوح كرد گەرا بە مُرِيَّةٌ.

«مُرِيَّتَانِ» بۆ تشنيهى مۇنشى ئەم بابە، ئەصلە كەى مرية بوو، ئەلف و
 نون عەلامەتى تشنيه بوو له حالەتى رەفعەدا ئيلحاقمان كرد بە ئاخريە وە،
 ئەلف باعشى فتحەى ماقبلەى بوو، ماقبلە كەمان مفتوح كرد گەرا بە مریتان.
 «مُرِيَّاتٌ» بۆ جمعى مۇنشى سالم، ئەصلە كەى مرية بوو، ئەلف وتى
 عەلامەتى جمعى مۇنشى سالم بون ئيلحاقمان كرد بە ئاخريە وە، جا
 حەذفى تى تَأْنِيثە مفرەدە كەمان كرد گەرا بە مُرِيَّاتٌ.

«وَ ذَاكَ مُرِيٌّ» بۆ اسمى مفعول مفردى مذكرى بابى افعال له مادهى
 رأى دا، ئەصلە كەى، مُرَعِي بوو وە كو مُكْرَمٌ، حەذفى همزه كەمان كرد
 لەبەر تخفيف له پاش نقلی فتحە كەى بۆلاى ماقبلە كەى، جايى متحرک
 ماقبل مفتوح قەلبمان كرد بە ئەلف، وە ئەلفە كە يश्مان حەذف كرد لەبەر
 التقاء الساكنين له به ينى ئەلف و تنوينە كەدا گەرا بە مُرِيٌّ لەسەر وەزنى
 مُفِيٌّ، بە حەذفى عين الفعل و لام الفعلە كەى.

مُرَّيَانِ مُرَوْنَ مُرَأَةً

«مُرَّيَانِ» بۆ تشنیهی مذکر، ئە‌صله‌ که‌ی مُرَّی بوو، ئە‌لف و نونی تشنیه‌مان له‌ حاله‌تی ره‌فعه‌دا ئیلحاق کرد به‌ ئاخریه‌ وه‌، وه‌ لام‌الفعله‌ که‌مان هینایه‌ وه‌ به‌ مفتوحی گه‌را به‌ مُرَّيَانِ.

یا ئە‌لین: - ئە‌صله‌ قه‌ ربه‌ که‌ی مُرَّيَانِ بوو، وه‌ کو مُکَرَّمَانِ، حه‌ذفی همزه‌ که‌مان کرد له‌ به‌ر تخفیف، له‌ پاش نقلی فتحه‌ که‌ی بۆلای ماقبله‌ که‌ی گه‌را به‌ مُرَّيَانِ.

«مُرَوْنَ» بۆ جمعی مذکری اسمی مفعول له‌ حالی ره‌فعه‌ دا، ئە‌صله‌ که‌ی مُرَّی بوو، واو وه‌ نون عه‌لامه‌تی جمعی مذکری بون له‌ حاله‌تی ره‌فعه‌دا ئیلحاقمان کرد به‌ ئاخریه‌ وه‌، واو مقتضی ضمه‌ی ماقبل بوو، ماقبله‌ که‌مان ئیعه‌اده‌ کرده‌ وه‌ به‌ مضمومی گه‌را به‌ مُرَّيَوْنَ، یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به‌ ئە‌لف، جا ئە‌لفه‌ که‌مان حه‌ذف کرد له‌ به‌ر التقاء الساکنین گه‌را به‌ مُرَوْنَ، له‌ سه‌ر وه‌ زنی مَقْوَن.

یا خود ئە‌لین: - مرون ئە‌صله‌ قه‌ریبه‌ که‌ی مُرَّيَوْنَ بوو، وه‌ کو مُکَرَّمَوْنَ حه‌ذفی همزه‌ که‌مان کرد له‌ به‌ر تخفیف پاش نقلی فتحه‌ که‌ی بۆلای ماقبله‌ که‌ی گه‌را به‌ مُرَّيَوْنَ، یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به‌ ئە‌لف. وه‌ ئە‌لفه‌ که‌مان حه‌ذف کرد له‌ به‌ر ده‌فعی التقاء الساکنین گه‌را به‌ مُرَوْنَ.

«مُرَأَةً» بۆ اسمی مفعولی مؤنثی بابی افعال، ئە‌صله‌ که‌ی مُرَّی بوو، تی‌ی تأنیثمان پێوه‌ ئیلحاق کرد، وه‌تی مقتضی فتحه‌ی ماقبلی بوو، ماقبله‌ که‌مان ئیعه‌اده‌ کرده‌ وه‌ به‌ مفتوحی، جا یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به‌ ئە‌لف گه‌را به‌ مُرَأَةً، له‌ سه‌ر وه‌ زنی مُفْلَةً، به‌ حه‌ذفی عین‌الفعله‌ که‌ی.

مُرَاتَانِ مُرَيَاتٌ وَ تَقُولُ فِي الْأَمْرِ أَرِيَا، أَرُوا، أَرِي، أَرِيَا، أَرِينَ.

«مُرَاتَانِ» بو اسمی مفعولی تننیهی مؤنث، نهصله کهی مُرَاتَانِ بوو، وه کو مُکَرَّمَتَانِ، هه ذفی همزه که مان کرد پاش نقلی فتحه کهی بۆلای ماقبله کهی، پاشان یی متحرک ماقبل مفتوح قهلبمان کرد به نهلف گهرا به مراتان.

«مُرَيَاتٌ» بو اسمی مفعولی جمعی مؤنث، نهصله کهی مُرَاةً بوو، نهلف و تی عهلامه تی جمعی مؤنثی سالم بون ئیلحاقمان کرد به ئاخریه وه، له بهر ئجتماعی دو عهلامه تی تانیث هه ذفی تی مفرده که مان کرد، جا نهلف باعثی فتحه ی ماقبلی بوو لام الفعله که مان ئیعهاده کرده وه به مفتوحی گهرا به مُرَيَاتٌ.

وه یا خود نه لیین مریات نهصله قهریبه کهی مُرَيَاتٌ بوو، هه ذفی همزه که مان کرد له بهر تخفیف له پاش نقلی فتحه کهی بۆلای ماقبله کهی گهرا به مُرَيَاتٌ.

«وَ تَقُولُ فِي الْأَمْرِ» تو نه لیی له بنای نه مری به صیغه له مادهی رای له بابی افعال دا: -

«أَرِ» بو مفردی مذکری مخاطب، نهصله کهی تُری بوو، به ضمه ی تی و کسره ی ری، تی حهرفی مضارع بوو هه ذفمان کرد، وه همزه ی قطعه که مان ئیعهاده کرده وه، وه ئاخره که مان مجزوم کرد به هه ذفی لام الفعل گهرا به أَرِ به دو حهرف له سهروه زنی أف، به هه ذفی همزه ی عین الفعل وه یی لام الفعل.

وَ بِالْأَكِيدِ: أَرَيْنَ، أَرِيَانُ، أَرُنَّ، أَرِيْنُ، أَرِيَانُ، أَرِيْنَانُ

«أَرِيَانُ» بۆ تشیهی مذکری مخاطب، نه‌صله‌ که‌ی تُرْیَانِ بوو، حاصل بووه به‌ حه‌ذفی حه‌رفی مضارع، وه‌ ئی‌عاده‌ی همزه‌ی قطع، وه‌ حه‌ذفی نونی تشیهی مضارعه‌ که‌ی.

«أَرُو» بۆ جمعی مذکری مخاطب، نه‌صله‌ که‌ی تُرْوُنْ به‌ ضمه‌ی تّی وه‌ رّی، حاصل بووه به‌ حه‌ذفی حه‌رفی مضارع وه‌ ئی‌عاده‌ی همزه‌ قطعه‌ که‌ی، وه‌ حه‌ذفی نونی جمع له‌ ناخری مضارعه‌ که‌ یه‌وه‌.

«أَرِيْ» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، نه‌صله‌ که‌ی تُرْیَنَ بوو، حاصل بووه به‌ حه‌ذفی حه‌رفی مضارع وه‌ ئی‌عاده‌ی همزه‌ قطعه‌ که‌ی، وه‌ حه‌ذفی نونی ئی‌عراب له‌ ناخریه‌وه‌.

«أَرِيَانُ» بۆ تشیهی مؤنثی مخاطب، وه‌ کو تشیهی، مذکری مخاطب.
«أَرِيْنُ» بو جمعی مؤنثی مخاطب مشتقه‌ له‌ تُرْیَنَ، حاصل بووه به‌ حه‌ذفی حه‌رفی مضارع وه‌ ئی‌عاده‌ی همزه‌ قطعه‌ که‌ی، وه‌ هِیشتنه‌ وه‌ی نونه‌ که‌ی چونکه‌ ضمیری فاعلی جمعی مؤنثه‌.

«و بِالْأَكِيدِ»: نه‌لییت: له‌ کاتی تأکید ی نه‌مری بابی افعال له‌ ماده‌ی رآی.

«أَرِيْنُ» بۆ مفردی مذکری مخاطب، نه‌صله‌ که‌ی أَرِ بوو به‌ دو حه‌رفی همزه‌ و رّی مؤکدمان کرد به‌ نونی ثقیله‌ وه‌، جا ئی‌عاده‌ی لام‌الفعله‌ که‌مان کرده‌ وه‌ به‌ مفتوحی له‌ به‌ر تقضای نونه‌ توکیده‌ که‌ گه‌را به‌ أَرِيْنُ.

«أَرِيَانُ» بۆ تشیهی مذکری مخاطب، نه‌صله‌ که‌ی أَرِيَا بوو مؤکدمان

وَبِالنَّهْيِ: لَا تَرِ، لَا تَرِيَا، لَا تَرُوْ - لَا تَرِي، لَا تَرِيَا، لَا تَرِيْنَ.

کرد به نونی ثقیله وه، وه نونه که مان مکسور کرد گه را به اَرِيَانْ.
 «أَرُنْ» بۆ جمعی مذکری مخاطب، نه صلّه که ی اَرُو بوو مؤکد مان کرد
 به نونی ثقیله وه، جا التقاء الساکنین، روی دا له به ینی واو وه نونه که دا
 دروست نه بوو حه ذفی نونه که له بهر رعایه تی تأکید که، به لام حه ذفی واوه
 که مان کرد له بهر اکتفا به ضمه ی ماقبله که ی گِرا به اَرُنْ له سه ر وه زنی اَفْنْ
 به حه ذفی عین الفعل وه لام الفعل وه واوی جمعه که یشی.

«أَرِنْ» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی اَرِی بوو، مؤکد مان کرد
 به نونی ثقیله وه جا التقاء الساکنین روی دا له به ینی یی و نونه که دا دروست
 نه بوو حه ذفی نونه که له بهر تأکید، به لام حه ذفی یی که مان کرد له بهر اکتفا به
 کسره ی ماقبله که ی گه را به اَرِنْ.

«أَرِيَانْ» بۆ تشبیه ی مؤنثی مخاطب، دروست کراوه وه کو تشبیه ی
 مذکری مخاطب.

«أَرِيَانْ» بۆ جمعی مؤنثی مخاطب، نه صلّه که ی اَرِيْن بوو مؤکد مان
 کرد به نونی ثقیله وه، وه هاتین به ئه لقی له به ینی نونه کانا وه نونه تأکید
 که مان مکسور کرد گه را به اَرِيَانْ.

«وَبِالنَّهْيِ» تَوْ ئه لّیّت له کاتی داخل کردنی لای ناهیه له سه ر فعلی
 مضارع ی بابی افعال له ماده ی رأی.

«لَا تَرِ» تا ناخری هه موو صیغه کانی به حه ذفی همزه ی عین الفعل
 مطلقاوه حه ذفی لام الفعلی مفردی بی نون، وه حه ذفی نون له تشبیه دا

وَبِالتَّأْكِدِ: لَا تُرِيْنَ، لَا تُرِيَانَ، لَا تُرُنَّ، لَا تُرُنَّ، لَا تُرِيَانَ، لَا تُرِيْنَ

مطلقا، وه له جمعی مذکر وه مفردی نون دارا که تهنه صیغه ی مفردی مؤنثی مخاطبه، وه هیشتنه وه ی نونی جمعی مؤنث.

«لَا تُرِيْنَ» بۆ نهی له مفردی مذکری مخاطب مؤکد به نونی تأکید وه نه صله که ی لا تُرِ بو مؤکد مان کرد به نونی ثقیله وه ثعاده ی لام الفعله که مان کرده وه گه را به لا تُرِیْنَ.

«لَا تُرِيَانَ» بۆ تثنیه ی مذکری مخاطب، نه صله که ی لا تُرِیا بوو، مؤکد مان کرد به نونی ثقیله، وه نونه که مان مکسور کرد گه را به لا تُرِیان.

«لَا تُرُنَّ» بۆ جمعی مذکری مخاطب، نه صله که ی لا تُرو بوو مؤکد مان کرد به نونی ثقیله، جا التقاء الساکنین روی دا له بهینی واو وه نونه که دا دروست نه بوو چه ذفی نونه که بکهین له بهر رعایه تی تأکید که ی، به لام چه ذفی واو که مان کرد له بهر اکتفا به ضمه ی ماقبله که ی گه را به لَا تُرُنَّ به ضمه ی تی وه ری له سهر وه زنی لا تُفُنَّ به چه ذفی عین الفعل وه لام الفعل وه واوی جمعی مذکر.

«لَا تُرُنَّ» بۆ مفردی مؤنثی مخاطب، نه صله که ی لا تُری بوو مؤکد مان کرد به نونی ثقیله، جا التقاء الساکنین روی دا له بهینی یی و نونه که دا، دروست نه بوو چه ذفی نونه که بکهین له بهر رعایه تی تأکید که ی، به لام چه ذفی یی ضمیر فاعلمان کرد له بهر اکتفا به کسره ی ماقبله که ی گه را به لَا تُرُنَّ

«لَا تُرِيَانَ» بۆ تثنیه ی مؤنثی مخاطب، نه صله که ی لا تُرِیا بوو، دروست

وَتَقُولُ فِي: اِفْتَعَلَ مِنْ مَّهْمُوزِ الْفَاءِ: اِثْتَالَ كَاِخْتَارَ، وَابْتَلَى كَاِفْتَضَى.

کراوه وه کو تشبیهی مذکری مخاطب.

«لَا تُرِيْنَانَّ» بُوَ جمعی مؤنث مخاطب، ثه صله که ی لاترین بوو، مؤکد مان کرد به نونی ثقیله، وه هاتین به ثه لقی له به ینی نونه کانا، وه نونه جمعه که مان مکسور کرد گه را به لاترینان.

«وَتَقُولُ فِي: اِفْتَعَلَ مِنْ مَّهْمُوزِ الْفَاءِ: اِثْتَالَ كَاِخْتَارَ، وَابْتَلَى كَاِفْتَضَى.»

توْ نه لیئت: له بنای بابی افتعال دا له مهموز الفای أجوف ایتال وه کو اختار، ثه صله که ی اِثْتَالَ بوو به دو همزه یه کی همزه ی وه صل وه یه کی فاء الفعل، جا همزه ی ثانی ساکن ماقبل مکسور قه لبمان کرد به یی گه را به ایتال.

(نه لیی ایتاله ای أَصْلَحَهُ. وه کو له قاموسایه)

وَابْتَلَى كَاِفْتَضَى. وه توْ نه لیی له مهموز الفای ناقص دا ایتلی ثه صله که ی اِثْتَلَى همزه ی ثانی ساکن ماقبل مکسور قه لبمان کرد به یی گه را به ایتلی یانی سویندی خوارد.

بیدارین: هو ی باسکردنی ثم دو صیغه به تاییه تی ثه مه یه بزنان یی مبدل له همزه قه لب نا کر یی به تی هه تا ده غم بکر یی له وتی یه ی واله دوا یه وه، به لام یی ثه صلی قه لب نه کر یی به تی وه ده غم نه کر یی له تی ی دوا وه یدا، وه کو را بور د له اتسردا.

فصل

فَضْلٌ فِي بِنَاءِ إِسْمِي الزَّمَانِ وَالْمَكَانِ وَهُمَا مِنْ يَفْعَلُ بِكَسْرِ الْعَيْنِ عَلَى
وَزْنِ مَفْعِلٍ مَكْسُورِ الْعَيْنِ: كَالْمَجْلِسِ وَالْمَهَيْتِ.

«فَضْلٌ فِي بِنَاءِ إِسْمِي الزَّمَانِ وَالْمَكَانِ» نه‌مه فه‌صلیکه باسی
دروست‌کردنی اسمی زه‌مان و مکان نه‌کات.

اسمی زه‌مان و مکان دروست نه‌کَرین له فعل بؤ‌ده لآله‌ت کردنی
له‌سه‌رکات و شوینتی نه‌و فعله به بئی تقید به فاعیلیکی دیاری یا به‌کات و
شوینتیکی دیاری به‌وه.

«وَهُمَا مِنْ يَفْعَلُ بِكَسْرِ الْعَيْنِ عَلَى وَزْنِ مَفْعِلٍ مَكْسُورِ الْعَيْنِ:
كَالْمَجْلِسِ وَالْمَهَيْتِ.» واته اسمی زه‌مان و مکان نه‌گه‌ر دروست بکَرین له
یفعل به‌کسره‌ی عین‌الفعل وه‌کو یَضْرِبُ له‌سه‌ر وه‌زنی مَفْعِلٌ نه‌بن، به
فتح‌هی میمی زائده له نه‌وه‌لیه وه، وه‌کسره‌ی عین‌الفعل خوای له‌سالم
دروست بکَرینت وه‌کو مَجْلِسٌ بؤ‌کات و شوینتی دانیشتن مشتقه له یَجْلِسُ
وه‌کو یَضْرِبُ، حه‌ذفی حه‌رفی مضارعه‌که‌مان کرد وه له باتی نه‌ودا
میمیکی مفتوحه‌مان له جیگه یا دانا‌گه‌را به‌مَجْلِس.

وه یا له‌معتل دروست بکَرینت وه‌کو مَهِيت که مشتقه له یَهِيت حه‌ذفی
حه‌رفه مضارعه‌که‌مان کرد، وه له جیگه‌ی نه‌وا میمیکی مفتوحه‌مان دانا
گه‌را به‌مَهِيت.

وه نه‌گه‌ر له یَفْعَلُ به‌فتح‌هی عین‌الفعل یا له یَفْعَلُ به‌ضمه‌ی عین‌الفعل

وَمِنْ يَفْعَلُ يَفْتَحِ الْعَيْنِ وَ ضَمِّهَا عَلَى مَفْعَلٍ مَفْتُوحِ الْعَيْنِ: كَالْمَذْهَبِ
وَالْمَقْتَلِ وَالْمَشْرَبِ وَالْمَقَامِ. وَشَذُّ: الْمَسْجِدُ وَالْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ

«وَمِنْ يَفْعَلُ يَفْتَحِ الْعَيْنِ وَ ضَمِّهَا عَلَى مَفْعَلٍ مَفْتُوحِ الْعَيْنِ:
كَالْمَذْهَبِ وَالْمَقْتَلِ وَالْمَشْرَبِ وَالْمَقَامِ.»

دروست بکریں ثهوه له سهر وه زنی مَفْعَلٌ ثهبن به فتحه ی عین الفعل له بهر
موافقه ی عین الفعلى مضارع له مفتوح العین دا، وه له بهر تخفیف له
مضموم العین دا.

ثیر بئى فهرقه ثه مانه له فعلى سالم دروست بکریں وه کو مَذْهَبٌ مشتقه
له یذهب به فتحه ی عین الفعل.

وه مقتل که مشتقه له يَقْتُلُ به ضمه ی عین الفعل، وه یاله معتل العین
دروست بکریں وه کو مقام که مشتقه له يَقُومُ.

له هه موو ثه مانه دا حه ذفی حه رفی مضارع مان کردوه، وه له جیگه ی
ئه ودا میمیکی مفتوحه مان داناوه، وه عین الفعله که مان مفتوح کردوه له
مضموم العین دا، وه به مفتوحی هیشتو مانه ته وه له مفتوح العین دا.

مثلاً: ئه لئین مقام مشتقه له یقوم، یئ مان حه ذف کرد، وه میمیکی
مفتوحه مان له جیگه ی دانا، وه عین الفعله که مان مفتوح کرد گه را به مَقُومٌ
جاقه لبی عین الفعله که مان کرد به ئه لف پاش نقلی فتحه که ی بُولای ماقبله
که ی گه را به مَقَامٌ.

«وَشَذُّ: الْمَسْجِدُ وَالْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ وَالْمَطْلَعُ وَالْمَجْزُرُ وَالْمَرْفِقُ

وَالْمَطْلَعُ وَالْمَجْزُرُ وَالْمَزْفِقُ وَالْمَسْكِينُ وَالْمَنْسِكُ وَالْمَنْبِتُ وَالْمَسْقِطُ
 عَلَى مَفْعَلٍ بِكَسْرِ الْعَيْنِ فِيهَا كُلُّهَا وَحُكَيَّ الْفَتْحُ فِي بَعْضِهَا هَذَا إِذَا كَانَ
 الْفِعْلُ صَحِيحَ الْفَاءِ وَاللَّامِ وَأَمَّا فِي غَيْرِهِ: فَمِنْ الْمُعْتَلِّ الْفَاءُ يَكُونُ عَيْنُ
 فِعْلِهِ مَكْسُوراً أَبَداً: كَالْمَوْعِدِ وَالْمَوْضِعِ، وَمِنْ الْمُعْتَلِّ اللَّامُ يَكُونُ
 مَفْتُوحَ الْعَيْنِ أَبَداً: كَالْمَأْوَى وَالْمَرْمَى.

وَالْمَسْكِينُ وَالْمَنْسِكُ وَالْمَنْبِتُ وَالْمَسْقِطُ عَلَى مَفْعَلٍ بِكَسْرِ الْعَيْنِ فِيهَا
 كُلُّهَا» واته دهر چوه له ده‌ستور و یاسای دروستکردنی اسمی زه‌مان و
 مکان ثم نو صیغه که نه خوئرنه‌وه له‌سهر وه‌زنی مَفْعَلُ به کسره‌ی
 عین‌ال‌فعل مع أنه قیاس وایه که له‌سهر وه‌زنی مفعول بخوئرنه‌وه به فتحه‌ی
 عین‌ال‌فعل چونکی مضارعی منسک به فتحه‌ی عین‌ال‌فعله، وه مضارعی
 باقیه که یانبه ضمه‌ی عین‌ال‌فعله.

«وَحُكَيَّ الْفَتْحُ فِي بَعْضِهَا» وه نقل کراوه مَفْعَلُ به فتحه‌ی عین‌ال‌فعل
 له به عزتک له‌مانه‌دا، وه‌کو: مسجد وه مسکن وه له‌وکاتا استعماله که یان
 له‌سهر یاسای خو‌یانه.

«هَذَا إِذَا كَانَ الْفِعْلُ صَحِيحَ الْفَاءِ وَاللَّامِ» واته ثم ده‌ستوره که وتمان
 اسمی زه‌مان و مکان له مضارعی مکسورال‌عین له‌سهر مفعول نه‌بی به کسره‌ی
 عین. وه له مضارعی مفتوح و مضموم‌العین له‌سهر مفعول نه‌بی به فتحه‌ی
 عین‌ال‌فعل له کاتبیکابه که نه‌وفعله فاء‌ال‌فعل وه لام‌ال‌فعلی حه‌رفی علله نه‌بی...

«وَأَمَّا فِي غَيْرِهِ: فَمِنْ الْمُعْتَلِّ الْفَاءُ يَكُونُ عَيْنُ فِعْلِهِ مَكْسُوراً أَبَداً:
 كَالْمَوْعِدِ وَالْمَوْضِعِ، وَمِنْ الْمُعْتَلِّ اللَّامُ يَكُونُ مَفْتُوحَ الْعَيْنِ أَبَداً:
 كَالْمَأْوَى وَالْمَرْمَى.»

وَقَدْ تَدْخُلُ عَلَى بَعْضِهَا تَاءُ التَّأْنِيثِ: كَالْمَظْنَةِ وَالْمَقْبَرَةِ وَالْمَشْرِقَةِ
وَشَدَّ الْمَقْبَرَةَ وَالْمَشْرِقَةَ بِالضَّمِّ فِيهِمَا

وه نه مما غیرى نه وانه، نه وه له معتل القادا عین الفعلی اسمی زه مان و
مكان مكسور نه بئ به ده وام وه كو: مَوْعِد وه مَوْضِع به كسره ی عین الفعل،
وه له معتل اللامدا له سهر وه زنى مَفْعَلْ نه بئ به فتحه ی عین الفعل به ده وام،
وه كو: مَأْوًى وه مَرْمًى كه معتل اللامن نه مانه له سهر وه زنى مَفْعَلْ هاتون، به
فتحه ی عین الفعل.

«وَقَدْ تَدْخُلُ عَلَى بَعْضِهَا تَاءُ التَّأْنِيثِ: كَالْمَظْنَةِ وَالْمَقْبَرَةِ
وَالْمَشْرِقَةِ» واته: جارى به جار اسمی زه مان و مكان الحاق نه كرى پيانه وه
تئى تأنيث، وه كو مظنة بو زه مان و مكاني گومان و باوه پر به بونى شتى، وه
مقبرة بو مكاني كه مردوى تيا بكريته ژبر خاك و بشارته وه. وه مشرقه بو
شوينى دهر كه وتنى روناكى هه تاو نه مانه هاتنيان له سهر وه زنى مفعول به
فتحه ی عین الفعل قياسه وله جيگه ی خويابه تئى، به لام ثلحاقى تئى تأنيث
پيانه وه خلافى قياسه. وه بازى له زاناكان فهرمويانه: الحاق نه تئى بهم
كلماته وه يا له بهر نه وه به اظهارى مبالغه بكري له وجودى نه صلى حدثه كه
لهو شويتا. يا له بهر نه وه به كه ثيراده ی شوينه كه كراوه به خصوصى، له بهر
نهو له سهز ياساى مه عناى اسمی زه مان و مكان نه ماون، كه وابو نه مانه
خارجن له اسمی زه مان و مه كاني اصطلاحى ئيمه.

«وَشَدَّ الْمَقْبَرَةَ وَالْمَشْرِقَةَ بِالضَّمِّ فِيهِمَا» واته شاذه خويندنه وه ی
عین الفعلی نه دم دو لفظه به ضمه چونكى قياس له وانا، وه له نظير نه وانا

وَمِمَّا زَادَ عَلَى الثَّلَاثَةِ كَأَسْمِ الْمَفْعُولِ: كَالْمُدْخَلِ وَالْمُقَامِ. وَإِذَا كَثُرَ الشَّيْءُ بِالْمَكَانِ قِيلَ فِيهِ مَفْعَلَةٌ فِي الثَّلَاثِي الْمُجَرَّدِ. فَيَقَالُ: أَرْضٌ مَسْبَعَةٌ وَمَأْسَدَةٌ وَمَذْبَبَةٌ وَمَطْبَخَةٌ وَمَقْتَأَةٌ

فتحی عین الفعل «وَمِمَّا زَادَ عَلَى الثَّلَاثَةِ كَأَسْمِ الْمَفْعُولِ: كَالْمُدْخَلِ وَالْمُقَامِ».

واته صیغه‌ی اسمی زه‌مان و مکان له و فعلانا که زیادین له‌سهر سسی
حرف خوای رباعی مجرد یا مزید فیه وه یا ثلاثی مزید فیه بن، دیت
له‌سهر وه‌زنی اسمی مفعول تهو بابیه وه‌کو: مُدْخَلَ به‌ضمه‌ی میم وه
فتحی ماقبلی تاخره‌که‌ی.

وه مُقام به‌و وینه بو اسمی زه‌مان و مکانی بابی افعال له‌سهر شیوه‌ی
اسمه مفعوله‌که‌یان...

«وَإِذَا كَثُرَ الشَّيْءُ بِالْمَكَانِ قِيلَ فِيهِ مَفْعَلَةٌ فِي الثَّلَاثِي الْمُجَرَّدِ. فَيَقَالُ: أَرْضٌ مَسْبَعَةٌ وَمَأْسَدَةٌ وَمَذْبَبَةٌ وَمَطْبَخَةٌ وَمَقْتَأَةٌ» واته
کاتی شتی‌ک زوری‌ت له‌شوی‌نیک دا ته‌وه بو به‌یانی زوری ته‌وشته له‌و
شوی‌نا صیغه‌ی مفعله‌دروست ته‌کری. به‌فتحی میم و عین‌الفعل وه
الحاقی تی‌ی تأنیث، جا ته‌وتری ارض مَسْبَعَةٌ بو‌عه‌رزی درنده‌ی زوری
تیابی.

و مَأْسَدَةٌ بو‌عه‌رزی شیر‌ی زوری تیابی. و مَذْبَبَةٌ بو‌شوی‌نی گورگی
زوری تیابی. و مَطْبَخَةٌ بو‌عه‌رزی که‌کاله‌کی زوری تیابی. وه مَقْتَأَةٌ بو‌شوی‌ن
و‌عه‌رزی که‌خه‌یارو تروزی زوری تیابی. وه له‌هه‌مرو ته‌و کلماتانه‌دا که

.....

حرفه کانی له ژوروی سیّ حەرفی وه بیّ زیاده که ی حەذفی ئەکریّ وه کو
 یه کی له ئی یه کان (ت) له مقشأةذا، به لامّ ئەم یاسایه هەریو ثلاثی به کار
 دیت، ئەگیناله له روباعی مجرد وه مزید فیه وه خماسیی مجرد وه مزید
 فیه، وه له سداسی و زیاتر له ودا کلمه ی (کثیر) به کار دیت به اضافه بۆلای
 ئەو شته زوره که مثلاً ئەلیت: مکان کثیرالثلعب، أو کثیرالغصنفر، أو
 کثیرالعصفور و هکذا...

فصل

وَأَمَّا إِسْمُ الْأَلَةِ: وَهُوَ مَا يُعَالَجُ بِهِ الْفَاعِلُ الْمَفْعُولَ لِوُصُولِ الْأَثَرِ إِلَيْهِ كَالْمِنْحَتِ. فَيَجِيءُ عَلَى مِثَالِ مِخْلَبٍ وَ مِكْسَحَةٍ وَ مِفْتَاحٍ وَ مِصْفَاةٍ وَقَالُوا مِرْقَاةً بِكَسْرِ الْهَيْمِ عَلَى هَذَا وَ مَنْ فَتَحَ الْهَيْمَ أَرَادَ الْمَكَانَ

«وَأَمَّا إِسْمُ الْأَلَةِ: وَهُوَ مَا يُعَالَجُ بِهِ الْفَاعِلُ الْمَفْعُولَ لِوُصُولِ الْأَثَرِ إِلَيْهِ كَالْمِنْحَتِ.» واته اسمی ثالث شتی که کار کهر به و شته خهریکی کار نه بیست له جیگه یه کدا بوئه وه نیشانه یه ک له و شوینا بنوینن، وه کو مِنْحَت به کسره ی میم وه سکونی نون وه فتحه ی حی. بو ته شوی ی دار تاش که بیه وی له داری ده‌رگایه یا کور سی یه ک دروست بکات.

«فَيَجِيءُ عَلَى مِثَالِ مِخْلَبٍ وَ مِكْسَحَةٍ وَ مِفْتَاحٍ وَ مِصْفَاةٍ» نه وه دیت له‌سهر وه زنی مِفْعَلٍ وه مِفْعَال به کسره ی میم وه فتحه ی عین‌الفعل، وه کو: مِخْلَبٍ بو ثاله تی دو شینی حه یوان. وه مفتاح کلیلی کردنه وه ی ده‌رگای داخرا وه له‌سهر وه زنی مِفْعَلَةٌ وارد نه‌بی، وه کو مِکْسَحَة که ناوی گسکه، وه مِصْفَاةٍ که ناوی شیرپالویه، وه نه‌صله که ی مِصْفَاةٍ بو، جا (یی) متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد وه به ثالف بو به مِصْفَاة.

«وَقَالُوا مِرْقَاةً بِكَسْرِ الْهَيْمِ عَلَى هَذَا» وه عه‌ره ب خویندویانه ته وه مرقاة به کسره ی میم وه سکونی ری وه فتحه ی قاف بو په‌ینجه ی سهر که وتن بو شوینن به رز، نه‌صله که ی مِرْقَاةٍ بو، یی متحرک ماقبل مفتوح قه‌لبمان کرد به ثالف گه‌را به مِرْقَاة.

«وَمَنْ فَتَحَ الْهَيْمَ أَرَادَ الْمَكَانَ» وه هه‌ر که س میمی مرقاة به مفتوحی

وَشَدَّ: مُدْهَنٌ وَ مُسْعَطٌ وَ مُدَقٌّ وَ مُنْخَلٌ مُكْحَلَةٌ وَ مُخْرَضَةٌ مَضْمُومَةٌ
الْهِمِ وَالْعَيْنِ وَجَاءَ مِدَقٌّ وَ مِدَقَّةٌ بِكَسْرِ الْهِمِ وَ فَتْحِ الْعَيْنِ عَلَى الْقِيَّاسِ

خوینده وه، نه وه مه به سستی نه وه بو وه که به اسمی مکانی دابنی، واته
جیگهی سهر که وتن نه ک به اسمی ناله تی بخوینیتته وه. وه له و حالا فتحه ی
میمیکه موافقی اصوله وه مرقاة نه بی به مفعلة به فتحه ی میم وه عین الفعل
نه وه نده هه یه وجودی تی تأنیته که زیاده، وه ممکنه نه وه که سه مرقاتی به
فتحه ی میم کرد بی به ناو بو په یبنجه یه کی تاییه تی. وه نه صلی مرقاة مرقية
بوو بی متحرک ماقبل مفتوح قه لبمان کرد به نه لف گه را به مرقاة.

«وَشَدَّ: مُدْهَنٌ وَ مُسْعَطٌ وَ مُدَقٌّ وَ مُنْخَلٌ وَ مُكْحَلَةٌ وَ مُخْرَضَةٌ
مَضْمُومَةٌ الْهِمِ وَالْعَيْنِ» واته شاذه و خارجه له یاسای صیغه ی اسمی
ثالثت نم چند اسمه ثالثه به ضمه ی میم وه عین الفعل خوای به بی تی
بن وه کو: مدهن بو چه وری دان، و مسعط بو قوتویی برنوتی وه مدق بو
ده سکه ناوان وه منخل بو بیژنگ.

یا له گه ل تی دابن وه کو: مکحله بو ناله تی کلدان و کلتور. وه مُخْرَضَةٌ بو
کیسه ی نه سپون، له بهر نه وه یاسا له مانه دا کسره ی میم وه فتحه ی
عین الفعل وه الحاق نه کردنی بی به تاخیرانه وه.

وه بازی له زاناکان فرمویانه: وجهی نیه بو ژماردنی نه مانه به شاذ
چونکه نه مانه اسمی ثالثت نین. وه هر کام ناوان بو شتیکی تاییه تی.

«وَجَاءَ مِدَقٌّ وَ مِدَقَّةٌ بِكَسْرِ الْهِمِ وَ فَتْحِ الْعَيْنِ عَلَى الْقِيَّاسِ» وه هاتو وه
نم دو لفظه به کسره ی میم وه فتحه ی عین الفعل له سهر قانونی صیغه ی
اسمی ثالثت نه وه نده هه یه الحاقی تی پییه وه خارجه له قیاس.

تَنْبِيْه:

الْمَرَّةُ مِنْ مَصْدَرِ الثَّلَاثِي الْمَجْرَدِ عَلَى فَعْلَةٍ بِالْفَتْحِ تَقُولُ: ضَرَبْتُ
ضَرْبَةً وَقَمْتُ قَوْمَةً وَمِمَّا زَادَ عَلَى الثَّلَاثَةِ يَكُونُ بِيَّادَةِ الْهَاءِ كَأَعْطَاةٌ
وَالْإِنْطِلَاقَةُ وَاسْتِخْرَاجَةٌ وَتَدْخُرُجَةٌ

نعمه بیدار کردنه وهی مصنفه بؤ شاگرده کانی له سهر دروست کردنی
مصدری مرّة و نوع له ثلاثی مجرد و غیرى ثلاثی مجردا جافه رموى :-
«الْمَرَّةُ مِنْ مَصْدَرِ الثَّلَاثِي الْمَجْرَدِ عَلَى فَعْلَةٍ بِالْفَتْحِ تَقُولُ: ضَرَبْتُ
ضَرْبَةً وَقَمْتُ قَوْمَةً» واته نهو مصدره وهی كه ده لالت بکات له سهر
تاقه جاری له مدلوله كهی :-

نه گهر له ثلاثی مجردا دروستی بکهی نهوه یاساو اصوله كهی وایه
له سهر وه زنی فَعْلَةً بئ به فتحه ی فاء الفعل وه سکونی عین الفعل وه فتحه ی
لام الفعل له گهل الحاقی تی به ناخریه وه، وه کوئه لیئت :- ضَرَبْتُ ضَرْبَةً یانی
دام له فلان یه ک جار لیدان. وه قمت قومه یانی هه ستامه سهر پی یه کجار
هه ستان.

«وَمِمَّا زَادَ عَلَى الثَّلَاثَةِ يَكُونُ بِيَّادَةِ الْهَاءِ» وه بنای مصدری مرّة
له فعلیک زیاتر بیئت له سهر سئ حرف خوی رباعی مجردی یا مزید فیه
وه یا ثلاثی مزید فیه بئ نهوه به زیاد کردنی تی تأنیث له سهر مصدری
نهو بابیه ئیتر ده ست له وه زنی مصدری نهو بابیه نادری. «كَأَعْطَاةٌ وَ
انْطِلَاقَةٌ وَاسْتِخْرَاجَةٌ وَتَدْخُرُجَةٌ» ثم مصدره رانه مصدری مه رهن بؤ بابی
افعال وه انفعال وه استفعال وه تفعّل لهو مادانه وه په یدا بوون به زیاد
کردنی تی له سهر: اعطاء وه انطلاق وه استخراج وه تدحرج.

إِلَّا مَاءٌ فِيهِ ثَاءُ التَّأْنِيثِ مِنْهَا قَالَ وَصَفُ بِالْوَاحِدَةِ وَاجِبٌ كَقَوْلِكَ رَحْمَتُهُ رَحِيمَةً وَاحِدَةً وَ دَخَرَجْتُهُ دَخَرَجَةً وَاحِدَةً وَاطْمَأْنَنْتُ طُمَأْنِينَةً وَاحِدَةً وَالفِعْلَةُ بِالْكَسْرِ لِلنَّوْعِ تَقُولُ هُوَ حَسَنُ الطَّعْمَةِ وَالْجِلْسَةِ

«إِلَّا مَاءٌ فِيهِ ثَاءُ التَّأْنِيثِ مِنْهَا قَالَ وَصَفُ بِالْوَاحِدَةِ وَاجِبٌ» ثيللا مصدهرى نه بى له ثلاثى و غيره ثلاثى كه خوى له نه صلى وه ضعا تى تيايى، نه وه له وانا مصدهرى مره به هينانى صيفه تى واحده بو افادهى مه عناى مره واجبه

«كَقَوْلِكَ رَحْمَتُهُ رَحِيمَةً وَاحِدَةً» له ثلاثى مجردها «و دَخَرَجْتُهُ دَخَرَجَةً وَاحِدَةً» له رباعى مجردا «وَاطْمَأْنَنْتُ طُمَأْنِينَةً وَاحِدَةً» له رباعى مزید فيه دا. نه مانه له بهر نه وه له نه صلى وه ضعى مصدهره تأکید به كانياندا تى هيه به پیونسته به جیا کردند وهى مصدهرى مره له مصدهرى تأکیدى كه لفظى واحده زیاد بکرى له سهر مصدهره كانيان.

«وَالْفِعْلَةُ بِالْكَسْرِ لِلنَّوْعِ» وه وه زنى فِعْلَةً به كسرهى فاء الفعل وه سكونى عين الفعل وه فتحى لام الفعل وه تى له شاخريه وه دانراوه بو ده لالهت له سهر مصدهرى نوعى يانى بو مصدهرى كه ده لالهت بكات له سهر نه وه صيفهت و هيئهت و شيوه كه فعله كهى له سهر كراوه.

«تَقُولُ هُوَ حَسَنُ الطَّعْمَةِ وَالْجِلْسَةِ» تو نه ليئت بو به يانى هيئهتو صفة تى فعل. فلانه خوارده مهنى خو شه و به له زهت: وه فلانه كه س دانيشتنى جوان و به نه دهب و مناسبه. ثيسته لفظى طعمة و جلسه به كسرهى فاء الفعل نه وه نوعه تاييه تى به نه گه ينن له تام وه له دانيشتن، وه اضافهى حسن افادهى نه وه نه كات كه نه وه نوعه نه وعيكي جوانه.

والحاصل: بنای مصدهره كه نه وعيهت نه گه يه نى، وه لفظى حَسَن يا

هەر لفظیکێ تر به یانی ئەو نهوعه نه کات له جوانی و شیرینی دا.

بێدار بیه وه: له وهختیکا موزون به فِعْلَة به کار نه بری بو مصدەری نهوعی که ئەو فعله ثلاثی مجردە ذاتاً مصدەره که ی له سەر ئەو وهزن و شیوه نه بی، ئەگەر نا هەر ئەصْلی مصدەری فعلی که استعمال نه کری بو مصدەری تأکیدى وه لفظی زیاد نه کری بو ده لالت له سەر مصدەری نهوعی، وه کو چون لفظی واحده زیاد نه کرا بو جیا کردنه وه ی مصدەری مرّة له مصدەری تأکیدى، مثلاً ئەلیت: - دَخَرَجْتُهُ دَخَرَجَةً بو مصدەری تأکیدى. و دَخَرَجْتُهُ دَخَرَجَةً وَاحِدَةً بو ده لالت له سەر مصدەری مرّة. وه چون له ماده ی رحم له بابی رابع دا ئەلین: رَحِمْتُهُ رَحْمَةً بو مصدەری تأکیدى، و رَحِمْتُهُ رَحْمَةً وَاحِدَةً بو مصدەری مرّة، و رَحِمْتُهُ رَحْمَةً شَامِلَةً لِأَهْلِهِ بو مصدەری نهوعی، وه له ماده نَشَدَ بو مصدەری تأکیدى ئەلیت: - نَشَدْتُ الضَّالَّةَ نَشَدَةً، وه بو مصدەری مره ئەلیت: نَشَدْتُ الضَّالَّةَ نَشَدَةً وَاحِدَةً، وه بو مصدەری نهوعی ئەلیت: - نَشَدْتُهَا نَشَدَةً جَيِّدَةً مُفِيدَةً.

هَذَا آخِرُ الْكَلَامِ مِنَ الْخَادِمِ الْمُتَوَانِي فِي شَرْحِ مَثْنِ تَضَرُّفِ
 الزُّنْجَانِي وَأَسْتَلُّ اللَّهَ الْقَدِيرَ أَنْ يُوقِّفَنِي عَلَى طَبِيعِهِ وَنَشْرِهِ، وَ يُوفِّقَ
 أَبْنَاءَنَا عَلَى تَعْلُمِهِ وَحِفْظِهِ وَتَغْلِيمِهِ فِي سَبِيلِ خِدْمَةِ الْقُرْآنِ الْمُهِينِ وَ
 أَخَادِيثِ سَيِّدِ الْمُزْسَلِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ وَسَلَامُهُ عَلَيْهِ وَ عَلَى إِخْوَانِهِ وَ
 آلِهِ وَصَحْبِهِ وَ أَتْبَاعِهِ بِأَخْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

ئەم کتایە تە پاک نوسە ئەنجامی هات لە روژی دوشەممە بیست و
 شەشەمی مانگی شوال لە سالی هەزار و چوارەد و دوی هێجری
 مصادفی ۱۹۸۲/۸/۱۶ میلادی لە حوێری مدرسه‌ی جامعی حەزەرەتی
 شیخ عبدالقادی گیلانی دا نورالله رۆحە و ضریحە آمین. وَاَنَا الْمُؤَلِّفُ
 الْخَادِمُ لِلْعِلْمِ وَالِدِّينِ عَبْدُ الْكَرِيمِ مُحَمَّدُ الْمَدْرَسُ الْكُرْدِيُّ الشَّهْرَزُورِيُّ
 غُفَرَا اللَّهِ لَهُ وَلَوَالِدِيهِ وَلِلْمُسْلِمِينَ آمِينَ.

ریکخستن و دوبارە نووسینەوه و ئامادە کردنی بۆ چاپ - بە یاری خوا-
 تەواو بوو لە روژی شەممە ریکەوتی ۱۴۱۱/۱۰/۱۰ هجری بە رامەر بە
 ۱۹۹۱/۵/۲۵ میلادی وه ۱۳۷۰/۳/۴ ه. ش. لە لایەن مولودباوه مراد
 کردی لە شاری سنە دا.

وَ آخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.
 وَالسَّلَامُ

